

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI
ULUSLARARASI İŞLETMECİLİK BİLİM DALI

TİCARİ BANKALARDA
KREDİ RİSKİNİN
ANALİZİ VE İZLENMESİ

92554

ORHAN ÇOLAKOĞLU
(YÜKSEK LİSANS)

DANIŞMAN: DOÇ. DR. DURSUN ARIKBOĞA

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

İSTANBUL - 1998

ÖNSÖZ

“Ticari Bankalarda Kredi Riskinin Analizi ve İzlenmesi” başlığı altında hazırlanan bu çalışma ile Ticari Bankalarda ilk kez kullanılmaya başlayacak ve kullandırımı devam eden kredilerin risklerinin analiz edilmesi ve mevcut kredilerin izlenmesi ve kontrolü konusunda ki teorik ve pratik kavramları derleyerek, bankacılığın krediler organizasyonuna dahil bölümlerinde uygulanabilecek bir yapıya kavuşturmaya çalıştık.

Çalışmanın hazırlanması aşamasında inceleme konumuzu içeren iki ana başlık olan Kredi Riskinin Analizi ve İzlenmesi fonksiyonu öncelikle teorik yönleriyle açıklanmıştır. İkinci bir açıklama ve bakış açısı olarak kabul edebileceğimiz uygulama bölümünde ise bankanın yeni bir kredi ilişkisine girmesi aşamasında kredinin taşıdığı riskin analizi ve kredinin tahsisi ertesinde Kredi İzleme bölümünce yapılacak değerlendirmeler, kontroller ve operasyonlar, gerçek bir uygulama eşliğinde anlatılmıştır.

Teori ve pratiğin birleştirilmesiyle ortaya çıkarılan bu çalışmanın bankaların krediler organizasyonu içinde yer alan ve bu konuda araştırma yapmayı düşünen kişilere bir nebze olsun yardımcı olması en büyük dileğimizdir.

Çalışmamı gerçekleştirdiğim süre boyunca engin bilgisini, tecrübelerini ve desteğini benden esirgemeyen, büyük bir sabırla ve yapıcı eleştirileriyle tezime yön veren Sayın Hocam Doç.Dr. Dursun ARIKBOĞA’ya, sonsuz teşekkürlerimi bir borç bilirim.

İstanbul, 15.08.1998

Orhan Çolakoglu

ÖZET

Ticaret (Mevduat) bankaları faaliyetlerinin yapısı gereği birçok risk türü ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Karşılaştıkları bu riskler, bankaların faaliyetlerini verimsizleştirip, karlılıklarını azalttığı gibi iflas etmelerine de sebep olabilmektedir. Bankaların taşıdığı risklerin en önemlilerinden birisi olan ve batmalarında da en büyük pay sahibi olan risk türü ise bankacılık tarihi boyunca olagelen “Kredi riski”dir.

Bankaların en önemli gelir kaynağı olan kredi satışının yanlış yargılarla yapılması, kredinin taşıdığı riskin iyi analiz edilememesi ve/veya kredinin kullanılmasından sonra yeterli ve etkin kredi izleme ve kontrol düzeninin kurulamaması sonucu bankalar sattıkları kredileri geri toplayamama problemiyle karşılaşmaktadırlar. Bu sebeple; sorumlu kredi yetkilileri kredi riskini doğru teşhisle analiz edebilecek ve kredi riskini minimize edecek bir kredi izleme sistemi kurarak, sistemin krediler organizasyonu içinde aktif ve etkili olacak şekilde yapılandırmalıdır.

Yaptığımız çalışma ile Türk ve dünya bankacılığının karşılaştığı en önemli zorluklardan biri olan kredi riskinin analizi, izlenmesi ve kontrolü konusunda teorik ve pratik temele dayalı bir inceleme sunulmuştur.

Çalışmada, Ticaret bankacılığı sistemimizin ağırlıklı olarak kullandıkları kredi türleri kredi izleme bölümlerinin izlediği başlıklara göre nakdi ve gayri nakdi krediler olmak üzere iki ana başlık altında açıklanmış, açılacak bir kredinin ne derece riskli olduğunu belirleyen risk analiz yöntemleri geleneksel ve modern uygulamaları ile açıklanmış ve kredi izleme fonksiyonunun ilkeleri, yöntemleri ve problemleri hale gelen kredilere yönelik uygulanabilecek teknikler anlatılarak konunun teorik kısmı tamamlanmıştır.

Kredi izleme ve kontrol fonksiyonunun en önemli işlevlerinden biri olan riskli kredilerin analiz edilmesi ve ortaya çıkan bu risklerin, risk izleme ve kontrol yöntemleri kullanılarak nasıl bankanın aleyhinden lehine doğru çevirebileceğinin pratikte ne şekillerde olabileceğine dair örneği içeren gerçek bir uygulama anlatılarak, konunun uygulama alanında ki boyutu gözler önüne serilerek incelememizin ana çerçevesi çizilmiştir.

İncelememizi tüm boyutlarıyla değerlendirdiğimizde bankaların kredilerle ilgili bölümlerinde görev alacak kişilere ve/veya incelememizi kapsayan konularda araştırma yapacak olanlara yardımcı olacak verilerin hem teorik hem de pratik yönüyle işlendiği bir çalışma olduğu görülecektir.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
ÖNSÖZ	I
ÖZET	II
GİRİŞ	1

Birinci Bölüm KREDİ VE RİSK

1.1. TEMEL KAVRAMLAR VE TANIMLAR	3
1.1.1. Kredinin Tanımı	3
1.1.2. Kredinin Unsurları	4
1.1.3. Risk Kavramı ve Kredi Riski	5
1.1.4. Kredi Riskinin Unsurları	6
1.2. KREDİ TÜRLERİ	6
1.2.1. Nakdi Krediler	7
1.2.1.1. Ticari Krediler	7
1.2.1.1.1. Borçlu Cari Hesap Şeklinde Kullanılan Krediler	8
1.2.1.1.1.1. Açık Kredi	8
1.2.1.1.1.2. Kefalet Karşılığı Krediler	9
1.2.1.1.1.3. Senet Karşılığı Kredi	10
1.2.1.1.1.4. Ticari Mal Karşılığı Kredi	11
1.2.1.1.1.5. Hisse Senedi ve Tahviller Karşılığı Kredi	12
1.2.1.1.1.6. Temlik Karşılığı Kredi	13
1.2.1.1.1.7. Diğer Maddi Teminat Karşılığı Kredi	13
1.2.1.1.2. İskonto-İştira Kredileri	13
1.2.1.1.3. Döviz Kredileri	14
1.2.1.1.4. İhracat Kredileri	16
1.2.1.1.4.1. Türk Eximbank Kaynaklı Krediler	17
1.2.1.1.4.2. Merkez Bankası Kaynaklı Krediler	19
1.2.1.2. Bireysel Krediler	20
1.2.1.3. Kredi Kartları	22
1.2.2. Gayri Nakdi Krediler	23
1.2.2.1. Akreditif Kredisi	24
1.2.2.2. Prefinansman Kredisi	29
1.2.2.3. Kabul / Aval Kredileri	30
1.2.2.4. Teminat Mektubu Türleri	33
1.2.2.4.1. Vade Açısından Teminat Mektupları	33
1.2.2.4.2. Alınan Teminat Açısından Teminat Mektupları	33
1.2.2.4.3. Tanzim Şekli Açısından Teminat Mektupları	34

1.2.2.4.4. Serbest Konulu Teminat Mektupları	35
1.2.2.4.5. Limit Açısından Teminat Mektupları	36
1.2.2.4.6. Dış Ticaret Teminat Mektupları	38

İkinci Bölüm KREDİ RİSKİNİN ANALİZİ

2.1. GELENEKSEL YÖNTEMLERLE KREDİ RİSKİNİN ANALİZİ	41
2.1.1. Yönetim Analizi	42
2.1.2. Finansal Analiz	45
2.1.2.1. Bilanço Kalemlerinin Analizi	45
2.1.2.2. Gelir Tablosu Kalemlerinin Analizi	53
2.1.2.3. Oran (Rasyo) Analizi	59
2.1.2.4. Fon Akım Tablosu Analizi	66
2.1.2.5. Nakit Akım Analizi	67
2.1.3. İktisadi Durum Analizi	71
2.1.4. Diğer Faktörlerin Analizi	74
2.2. MODERN YÖNTEMLERLE KREDİ RİSKİNİN ANALİZİ	77
2.2.1. Kredi Riskinin Sınıflandırılması ve Ölçümü	78
2.2.2. Kredi Riskini Sınıflandırma Sistemleri	79
2.2.2.1. Kredi Riski Sınıflandırmada 3K Sistemi	79
2.2.2.2. Kredi Riski Sınıflandırmada 9 Tanımlı Değerlendirme Sistemi	81
2.2.2.3. Dun&Bradstreet'e Göre Kredi Riski Sınıflandırma Sistemi	83
2.2.2.4. Kredi Risk Matrisi Yolu İle Kredi Riskinin Analizi	85
2.2.3. Kredi Riskini Ölçme Sistemleri	89
2.2.3.1. Bathory Yöntemi İle Kredi Riskinin Analizi	90
2.2.3.2. Z Score ve Zeta Analizi İle Kredi Riskinin Analizi	92
2.2.3.3. Beaver Yöntemi İle Kredi Riskinin Analizi	95
2.2.4. Kredi Riskinin Portföy Analizi İle Belirlenmesi	96
2.2.4.1. Portföy Kuramının Gelişimi	97
2.2.4.2. Portföy Kuramının Kredilere Uygulanması	98

Üçüncü Bölüm KREDİ RİSKİNİN İZLENMESİ

3.1. KREDİ İZLEME FONKSİYONUNUN KREDİLER ORGANİZASYONU İÇİNDEKİ YERİ	99
3.1.1. Kredi İzleme ve Kontrolün Teftiş Kurulunca Yürütülmesi	100
3.1.2. Kredi İzleme ve Kontrolün Kredi Tahsis Bölümünce Yürütülmesi	100
3.1.3. Kredi İzleme ve Kontrolün Bağımsız Bir Bölüm Tarafından Yürütülmesi	101
3.2. KREDİ İZLEME FONKSİYONU	101
3.2.1. Seyyal Kredi Riskinin İzlenmesi	103
3.2.1.1. Risk Ölçümü ve Sınıflandırma	103
3.2.1.2. Kredi İzleme Yöntemleri	104

3.2.1.2.1.	Ara Finansal Tabloların Değerlendirilmesi	105
3.2.1.2.2.	Özel Amaçlı Raporlar	105
3.2.1.2.3.	Firma Ziyaretleri	105
3.2.1.2.4.	Kredi Şartlarına Uygunluğun Kontrolü	106
3.2.1.2.5.	Diğer Kontroller	107
3.2.1.2.6.	İzleme İle İlgili Raporlar	107
3.2.1.3.	Kredi İzleme ve Kontrol Dönemleri	108
3.2.1.3.1.	Düzenli İzleme ve Kontrol	108
3.2.1.3.2.	Olağanüstü Durumlarda İzleme ve Kontrol	111
3.2.1.4.	Erken Uyarı Sistemi	112
3.2.1.4.1.	Erken Uyarı Sisteminin Kurulması	112
3.2.1.4.2.	Erken Uyarı Sisteminin Kaynakları	113
3.2.2.	Problemli Kredi Riskinin İzlenmesi	116
3.2.2.1.	Problemli Kredilerin Önlenmesine İlişkin İlkeler	117
3.2.2.1.1.	Bankanın Felsefesi	118
3.2.2.1.2.	Bankanın Politikası	118
3.2.2.1.3.	Kredi Prosedürleri	118
3.2.2.1.4.	Kredi Personeli	119
3.2.2.2.	Problemli Kredilerin Bankaya Maliyeti	119
3.2.2.3.	Problemli Kredilerin Nedenleri	120
3.2.2.3.1.	Firmaya Ait Nedenler	120
3.2.2.3.2.	Çevresel Koşullar	122
3.2.2.3.3.	Kredilendirme Sürecinde Yapılan Bankacılık Hataları	123
3.2.2.4.	Problemli Kredileri Kurtarma Çalışmaları	125
3.2.2.4.1.	Problemli Kredi Hakkındaki Verilerin Derlenmesi ve Analizi	125
3.2.2.4.2.	Problemli Krediyi Çözümleyecek Kişinin Seçimi	126
3.2.2.4.3.	Müşteri İle Görüşme	126
3.2.2.4.4.	Problemli Krediler İçin Uygun Çözüm Alternatiflerinin Belirlenmesi	128

Dördüncü Bölüm

KREDİ RİSKİNİN ANALİZİ VE İZLENMESİNE YÖNELİK BİR UYGULAMA

4.1.	GENEL AÇIKLAMA	133
4.2.	KREDİ RİSKİNİN ANALİZİ	133
4.2.1.	Şirket Hakkında Bilgi	137
4.2.2.	Şirket Ortakları Hakkında Bilgi	137
4.2.3.	Faaliyetleri	140
4.2.4.	Şirketin Yatırımları	143
4.2.5.	Şirketin Bankalarla Çalışması	144
4.2.6.	Diğer Bilgiler	146
4.2.7.	Özvarlık Tablosu	147
4.2.8.	Finansal Durum	147

4.3. KREDİNİN TAHSİSİ	150
4.4. KREDİNİN İZLENMESİ	152
4.4.1. Finansal Durum Analizi	157
4.4.2. Sektör Analizi	159
4.5. DEĞERLENDİRME	164
SONUÇ	167
KAYNAKÇA	171
EKLER	178

GİRİŞ

Bankacılık sistemi içinde önemli bir yere sahip olan Ticaret bankaları, mevduat sahiplerinden topladıkları fonları ticari alana plase ederek yaptığı bu aracılık faaliyetinden para kazanan işletmelerdir. Ticaret bankalarının gelirlerinin ana kaynağı kullandırdıkları kredilerden aldıkları faiz ve komisyonlardır. Tabi diğer taraftan da en büyük gider kalemleri mevduata verdikleri faiz ve batık ve / veya şüpheli hale gelen kredilerin bankaya olan maliyetleridir.

Günümüz bankacılık sisteminde artan rekabet baskısı, verimsiz çalışma ve yüksek maliyetler kar marjlarını devamlı aşağıya çekmektedir. Piyasaların globalleşmenin etkisiyle birlikte, şirketlerin giderek dünyanın başka bir bölümünde olan bir olaydan dahi etkilenererek krize girebildiği veya batma noktasına gelebildiği görülmektedir. Ayrıca şirketlerin rekabet etmeden hayatta kalmasının mümkün olmadığı, büyüyenin küçüldüğü, yüksek kar marjlarının giderek daha az sektörlerde kaldığı sektörlerin sayısı artmış, dolayısıyla şirketlerin yaşam koşulları ağırlaşmıştır.

Ticaret bankalarının ana gelir kaynağı olan kredi satışı, ne derece doğru yargılarla yapılırsa o düzeyde verimli ve karlı olacağı aşikardır. Ancak piyasalarda yaşanan belirsizlikler, ülke risklerinin umulmadık zamanlarda değişik şekillerde ortaya çıkarak dengeleri alt üst etmesi ve artan rekabet baskısı bankaların giderek daha fazla yanlış kredi kararı vermelerine yol açmaktadır. Bu da bankalar açısından daha fazla donuk, şüpheli ve/veya bataklık kredi demektir.

Bankalar açacakları kredileri doğru yöntemlerle analiz ettiklerinde ve tahsis aşamasından itibaren etkin bir izleme sistemi kurmaları halinde ortaya çıkan problemli kredileri erken uyarı sistemi yardımıyla önceden belirleyerek kredi riskini minimize edebilirler.

Çalışmamız bankaların açtıkları kredileri hangi yöntemlerle analiz edebilecekleri ve analiz sonucu açılan kredilerin en az kayıpla nasıl geri dönüşünün sağlanabileceğini içeren kredi izleme ve kontrol fonksiyonu konusu üzerine kurulmuştur.

Dört bölümden oluşan çalışmamızın birinci bölümünde öncelikle *kredi ve risk kavramları* açıklanmış ve bu kavramların taşıdığı *unsurlar* sıralanmıştır. Daha sonra Ticaret bankalarının açtıkları *krediler*, nakdi ve gayri nakdi krediler olarak iki ana başlık altında toplanarak *tanımları ve taşıdıkları özellikler* verilmiştir.

İncelememizin ikinci bölümünde *kredi riskinin analizi* konusu ele alınmıştır. Bölümün birinci ayrımında geleneksel yöntemlerle kredi risk analizi; işletme sahip ve/veya yönetici analizi, mali durum analizi, iktisadi durum analizi ve diğer koşulların analizi alt başlıkları altında incelenmiştir. İkinci ayrımında ise, modern yöntemlerle kredi risk analizinde; risk sınıflandırma sistemleri, risk ölçüm yöntemleri ve toplam portföy riskini analize yönelik portföy analizi yöntemi açıklanmıştır.

Üçüncü bölümde ise *kredi riskinin izlenmesi* konusu, ilkeleri, yöntemleri, erken uyarı sistemi ve problemli kredilerin en az kayıpla yönetilmesi alt başlıklarıyla anlatılmıştır.

Araştırmamızın dördüncü bölümünde ise, bankalara ilk defa kredi kullanma talebi ile gelen bir şirketin hangi yöntemlerle *kredi riskinin veya kredibilitesinin analiz* edildiği ve bankanın sözkonusu krediyi kullandırım sonrası *hangi yöntemlerle izlediği* ve ne gibi noktalar üzerinde yoğunlaştığı konusu, *gerçek bir uygulama* ele alınarak hazırlanmıştır.

Son bölümü oluşturan sonuç bölümünde incelememizin genel bir değerlendirmesi yapılmış ve elde edilen teorik ve pratik bilgilere dayandırılarak geliştirilen öneriler sunulmuştur.

Birinci Bölüm

KREDİ VE RİSK

1.1. TEMEL KAVRAMLAR VE TANIMLAR

1.1.1. Kredinin Tanımı

Bankalar kredi vermek suretiyle kendi itibarlarını müşterilerine tahsis etmiş olmaktadır. Bankanın bir firmaya (gerçek veya tüzel kişiye) itibar sağlaması, bu firma lehine nakdi veya gayri nakdi bir kredi tahsis etmesi ile mümkün olacaktır. Bu açıklama ışığında kredi aşağıdaki gibi tanımlanabilir¹.

“Kredi, nakdi veya gayri nakdi bir itibarın belirli bir süre (vade) için ve geri alınmak kaydıyla, bir bedel (faiz-komisyon) mukabilinde bir gerçek veya tüzel kişi emrine verilmesi yahut verilmiş bir iktisadi kıymetin geri ödenmesinin veya bir hizmet taahhüdünün garanti edilmesidir.”

Başka bir tanıma göre ise “Kredi, mevcut bir servetin gelecek bir servetle değiştirilmesidir”². Krediyi aşağıdaki gibi birçok değişik şekilde de tanımlamak mümkündür³;

- Kredi, gücün satın alınmasıdır.
- Kredi, itibarın satılmasıdır.
- Kredi, para, mal veya hizmet gibi iktisadi bir kıymetin karşı tarafa gelecek bir tarihte geri alınmak kaydıyla transfer edilmesidir.

¹ Şekerbank T.A.Ş., **Temel Bankacılık Bilgileri**. Ankara : Kültür Yayınları No:6, 1998, s. 185.

² Pars Tuğlacı, “Kredi”, **İktisadi, Ticari, Hukuki Terimler Sözlüğü**, İstanbul: ABC Kitabevi A.Ş., Nova Print Basımevi, 1996, s. 132.

³ Chapin Albert and George E.Hassett, **Credit and Collection Principles and Practice**, Seventh Edition, New York: McGraw-Hill Book, Inc., 1960, p. 4.

- Kredi, gelecekteki ihtimale karşı mevcut bir gerçeğin değiştirilmesidir.

Bankalar Kanununa göre ise “Kredi, bir bankanın yapacağı istihbarat sonucunda, gerçek veya tüzel kişilere yasalar, iç politikaları ve kendi kaynakları da gözönünde bulundurularak teminat karşılığı ve / veya teminatsız olarak para, teminat veya kefalet vermek şeklinde tanınmış olan olanak veya limit şeklindedir.”⁴

1.1.2. Kredinin Unsurları

Kredi kavramını ana hatlarıyla açıklayan dört unsur bulunmaktadır. Bu unsurlar ; zaman, güven, risk ve gelirdir.⁵

1.1.2.1. Zaman Unsuru

Bankalar müşterilerine kullandırttıkları kredileri belirli vadeler sonunda geri alırlar. Bu vade, bankaların fon kaynaklarının vadesi ve firmanın kredibilitesi ile doğru olarak yapılandırılmalıdır. Çünkü vade arttıkça kredi riski de artar.

1.1.2.2. Güven Unsuru

Kredi müşterisi bir anlamda bankanın itibarını kullanan taraf olduğu için bankalar kredi açacakları firmalarda güvenilirlik unsuruna özel önem verirler. Güven duyulmadan girilen kredi ilişkisinin sonucunun olumsuz olma olasılığı yüksektir.

1.1.2.3. Risk Unsuru

Bankalar krediyi verdikleri andan tasfiye anına kadar geçen sürede ki kredileri risk olarak adlandıırırlar. Çünkü kredi, müşteri tarafından kapatılmadığı sürece geleceğin belirsizliğinin getirebileceği tüm olumsuz gelişmeler kredinin ödenememe durumuna gelmesine yol açabilir. Bankaların faaliyetlerinden doğan en önemli risk faktörü kredi riskidir.

⁴ Bankalar Kanunu, 38. mad.

⁵ Bülent Gümüş ve Oyal Çiftçi, **Krediler**, İstanbul: Garanti Eğitim Merkezi Yayınları No:41, 1991, s. 1.

1.1.2.4. Gelir Unsuru

Özel kanunlarla kurulmuş ticari bir işletme olan bankaların ana amacı kar etmektir. Bankalar, varlıklarını devam ettirebilmek, özkaynaklarını arttırabilmek ve mevduat sahiplerine karşı olan taahhütlerini yerine getirebilmek için kar etmelidirler. Bankaların en önemli gelir kaynağı kredilerdir. Kredilerden alınan faiz ve komisyonlar ile bankalar fon kaynak maliyetini ve giderlerini karşılarlar.

1.1.3. Risk Kavramı ve Kredi Riski

Risk, bir olayın ya da olaylar setinin ortaya çıkma olasılığıdır. Risk kelimesi çoğunlukla negatif ya da istenmeyen bir olayı ifade etmektedir. Risk kelimesi bankalar açısından ele alındığında başarılı olmak yerine başarısız olmayı ifade eden bir kavramdır.⁶

Önceden geliştirilecek tüm önlemlere karşın, bankalar her kredi açışlarında, günü gelince kredinin geri ödenmeme riski ile karşı karşıya kalırlar. Bankacılıkta müşterilerin kullandıkları krediler, birer risk olarak kabul edilir ve uygulamada bir müşterinin riskinden söz edilince, o müşterinin fiilen kullandığı kredi, sözkonusu müşteri adına verilmiş olan teminat mektupları ve kefaletlerin belirli bir tarihteki tutarı belirtilmek istenir.⁷

Kredi riski, kredinin vade tarihinde geri ödenme ihtimalinin derecesidir. Geri ödenme ihtimali yüksek görünen bir kredinin riski düşüktür.⁸

Bir başka tanıma göre ise kredi riski, banka işletmesinin müşterilerine verdiği kredide beklenen zarar oranına ya da borcun nominal tutarı ile geri ödenmesi beklenen tutar arasındaki fark olarak nitelendirilmektedir.⁹

⁶ Ali İhsan Karacan, **Bankacılık ve Kriz**, 1.baskı, İstanbul : Creative Yayıncılık, 1997, s. 19.

⁷ Ali Sait Yüksel, **Bankacılık Hukuku ve İşletmesi**, 6.bası, İstanbul: M.Ü. Nihad Sayar Yayın ve Yardım Vakfı No: 436/669, 1989, s. 127.

⁸ Cevat Sarıkamış, **Kredilerde Risk Analizi**, 1.bası, İstanbul: Yapı Kredi Bankası Eğitim Yayınları No:2, 1982, s. 38.

⁹ Niyazi Berk, **Bankacılığın Dışa Açılması ve Dış Kredi İlişkileri**, İstanbul: Yapı Kredi Bankası A.Ş. İktisadi Araştırmalar Müdürlüğü Bankacılık Araştırmaları Dizisi No: 4, 1985, s. 80.

1.1.4. Kredi Riskinin Unsurları

Bankaların kredi işlemlerine bağlı olarak ortaya çıkabilecek risk unsurlarını aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür¹⁰:

- Kredinin kayıp (ödenmeme, geriye dönmeme) riski,
- Likidite riski,
- Sunulan güvencelerden kaynaklanan risk,
- Faiz değişme riski,
- Para değerine bağlı risk,
- İşletmenin yönetim hatalarının kestirilememesi,
- Yabancı para birimi üzerinden verilen kredilerde döviz riski ve ülke riski.

Yukarıda belirtilen risk kaynakları arasında en önemli olanlar kredi kaybı riski ve likidite riski aynı zamanda bir firmanın krediye yaraşırılık riskini de vermektedir. Diğer risk kaynakları ise daha çok kredilendirilen firmaların dışında gerçekleşen olaylardan doğan risklerdir. Kredinin geri dönmemesi, likidite riski ve güvence riski “**aktif kredi riski**” olarak adlandırılmaktadır.

1.2. KREDİ TÜRLERİ

Günümüz bankacılığının ulaşmış olduğu teknolojik boyut beraberinde yeni kredi türlerinin piyasaya sunulmasına yol açmaktadır. Kredi türleri arttıkça bankalar daha fazla sayıda ve değişik özellikteki müşteri kitlelerine ulaşabilme avantajını yakalamaktadırlar.

Bankaların kredi portföylerindeki kredi türlerini çeşitlendirmeleri kredi riskine pozitif etki yapmaktadır. Ancak krediyi izlemekle görevli analist için yapacağı analizin boyutu genişlemektedir. Bankaların kullandıkları krediler niteliklerine, konularına, teminatlarına, vadelerine, kullanım amaçlarına, kullanım yerine, kullandırılan sektörlerle,

¹⁰ Niyazi Berk, **Bankalarda Pazara Yönelik Kredi Yönetimi**, İstanbul:Esbank Yayınları, Kros Matbaası, 1987, s. 97.

işlemin hukuki şekline ve kullanılan kredinin risk derecesine göre sınıflandırılabilir. Krediler bankacılık uygulamasında “Kredi İzleme” bölümlerinin riski izlemede kullandığı ayırım gözönünde bulundurularak nakdi ve gayrinakdi krediler olarak iki ana başlık altında incelenecektir.

1.2.1. Nakdi Krediler

Bankalarca kullanılan nakdi krediler, üç ana başlık altında izlenir. Bunlar;

- Ticari Krediler
- Bireysel Krediler
- Kredi Kartları

1.2.1.1. Ticari Krediler

Ticari kredi olarak açılan krediler bankalarca ticari faaliyet gösteren müşterilerinin faaliyetlerinin finanse edilmesi amacıyla açılan kredilerdir. Bu kredilerin kullanılmasında ana amaç, firmaların ticari faaliyetleri sırasında ortaya çıkan fon gereksinmelerinin bankalarca verilen bu tür krediler vasıtasıyla karşılanmasıdır. Bankalar kullandıkları ticari kredilerle firmaların dönersellik arzeden çalışma sermayesi ihtiyacını finanse etmeyi amaçlarlar. Ülkemizde ticaret bankalarının fon elde etme vadesinin kısa vadeli olması, gelecekte piyasalarda yaşanacak gelişmelerin çok kısa süreler için tahmin edilebilmesi nedeniyle bu krediler diğer nakdi krediler gibi azami bir yıl vadeli yani kısa vadeli kredi olarak kullanılırlar. Bu sebeple de bankalar firmaların bir yıl içinde paraya dönüştürebilecekleri varlıklarını gözönünde bulundurmak suretiyle kredi tahsis etmeye çalışırlar.

1.2.1.1.1. Borçlu Cari Hesap Şeklinde Kullanılan Krediler

Borçlu cari hesap şeklinde kullanılan krediler, firmalardan alınacak imza veya teminat karşılığında tahsis edilen limit dahilinde açılmış olan kredilerdir. Bu tür krediler

karşılığında bankaca müşteriden istenen teminatın türüne göre aşağıdaki şekillerde adlandırılırlar.¹¹

1.2.1.1.1.1. Açık Kredi

Açık kredi, krediyi kullanan müşterinin imzasından başka hiçbir teminat talep edilmeden limit tahsis edilmesi yoluyla kullandırılan bir kredi çeşididir¹². Bankalarca çok az kullandırılan bu kredi türü her ne kadar teminat açısından zayıf gözüktense de kredi değerliliği üst seviyede olan firmalara kullandırılması nedeniyle tersine en az risk taşıyan kredilerdir. Bankalarca açık kredi tahsis edilen müşteri, kredi izleme analistinin gözünde ve sınıflandırmasında “A” grubu müşteridir.

Bankalarca açık kredi tahsis edilecek müşterilerde aranan temel özellikleri aşağıdaki gibidir¹³;

- Şirketin ve yönetim kadrosunun uzun bir ticari geçmişe sahip olması,
- Yöneticilerin üstün bir ticari ahlaka sahip olması,
- İşletmenin faaliyet gösterdiği sektörde yerel rekabet üstünlüğüne sahip olması,
- Bankaların likidite durumu,
- İş konularında krediyi bağlı tutmadan kullanmaya elverişli olması,
- Bankada ki mevduat bakiyesinin tatmin edici olması,
- Komisyonlu işlemler sağlaması.

Açık krediler; riski düşük olması ve yüksek verim sağlaması yönüyle bankalar açısından, karşılık ve teminat gösterme zorunluluğu olmaması ve firmaya özellikle finans piyasasında itibar sağlaması yönüyle de müşteriler açısından tercih edilen kredi türüdür.

¹¹ Belkıs Seval, **Kredilendirme Süreci ve Kredi Yönetimi**, İstanbul: İ.Ü. Muhasebe Enstitüsü Yayın No: 59, Muhasebe Enstitüsü Eğitim ve Araştırma Vakfı Yayın No: 11, Avcıol Matbaası, 1990, s. 74.

¹² Turgut Sungur, **Bankacılar İçin Banka Tekniği(İşlemleri)**, 3.bası, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayın No:275, Bankacılar Serisi No:23, Adalet Matbaası, 1993, s. 83.

¹³ Niyazi Berk, **Finansal Yönetim**, İstanbul: Bilim Teknik Yayınevi, 1990, s. 145.

1.2.1.1.1.2. Kefalet Karşılığı Kredi

Kefalet karşılığı kredi, müşterinin kredi değerliliğinin yanında, kredi itibarı olan üçüncü bir şahsın ilave kefalet imzası karşılığında kullandırılan bir kredidir. Açık kredide olduğu gibi kefalet karşılığı kredide de müşterinin kredibilitesinin yüksek olması esastır. Bankalar kefalet karşılığı limit tahsis ettikleri müşterilerine krediyi genellikle TL, döviz kredisi, teminat mektubu, akreditif teminatı şeklinde kullandırmaktadırlar¹⁴. Kendisine kefalet karşılığı kredi tahsis edilen bir müşteri açık kredide olduğu gibi risk sınıflandırması açısından “A” grubu müşteridir.

Kefalet, borçlunun (kredi lehdarı) borcunu ödememesi halinde, kefilin alacaklıya (bankaya) karşı kişisel olarak da sorumluluğunun olduğunu belgeleyen bir sözleşmedir (BK. mad.483)¹⁵.

Gelecekteki ve şartlı borçlar için yapılan kefalet, ancak asıl borcun doğmasıyla geçerli olur. (BK. mad.485)¹⁶.

Kefalet karşılığı kredi de kredinin teminatı olarak sadece kefilin imzası alındığından kefil olan kişinin kredi değerliliğinde en az kredi lehdarı kadar yüksek olması ve kefaletin şekil şartlarının doğru olarak tatbik edilmiş olması gerekir. Borçlar Kanununa göre kefaletin geçerli olabilmesi için;

- Kefalet sözleşmesinin yazılı olarak düzenlenmesi,
- Kefilin ödenmekle sorumlu tutulacağı belirli bir tutarın yazılı olması,
- Asıl borcun geçerli olması,
- Kefilin medeni haklarını kullanma ehliyetine sahip olması,
- Kefalet ehliyeti sınırlandırılmış olanlar için ise ek hukuki düzenlemelerin yapılmış olması gerekir¹⁷.

¹⁴ Güler Aras, **Ticari Bankalarda Kredi Portföyünün Yönetimi**, Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu Yayın No:30, Pelin Ofset, 1996, s. 18.

¹⁵ Yüksel, *op.cit.*, s. 346.

¹⁶ *Ibid.*

¹⁷ Aras, *op.cit.*, s. 19.

Kefilin kanunun kendisine tanınan def'i haklarından (BK. mad.486/1) vazgeçmesi sonucunu doğuran, asıl borçluya ve mevcut rehnin paraya çevrilmesine başvurmadan önce de kefil takip hakkı veren kefalet türü olan Müteselsil (Zincirleme) kefalet (TTK. mad. 487), bankalarca uygulanan kefalet türüdür¹⁸.

Kefil, borcun aslı ile birlikte borcunun kusur ve temerrüdünün de kanuni sonuçlarından sorumludur (BK. mad. 490). Asıl borç, kefalet miktarından daha az olabileceği gibi, asıl borcun bir kısmı için de kefil olmak mümkündür. Kefil olunan asıl borcun geçerli olmaması, sona ermesi kefilin sorumluluğunu tamamen ortadan kaldıracığı gibi, asıl borcun azalması da o oranda kefilin sorumluluğunu azaltır¹⁹.

Kefil, kefalet tarihinden bir yıl geçmedikçe kefaletten rücu edemez. Kefaletten rücu etmek istediği takdirde, rücu edeceğini, kefaletin geçerli bulunduğu yılın sona ermesinden en az 15 gün önce noter aracılığıyla bankaya bildirmesi şarttır. Aksi halde, kefalet aynı koşullarla bir yıllık süre için uzatılmış olur. Kefaletten rücu eden kefil, rücunun hüküm ifade ettiği tarihten önce doğmuş borçların kefil olmakta devam eder²⁰.

1.2.1.1.1.3. Senet Karşılığı Kredi (SKK)

Senet karşılığı kredi, müşterinin gerçek ticari faaliyetlerinden üretmiş olduğu çek ve senetlerin bankaya rehin verilmesi karşılığında açılan ve borçlu cari hesap şeklinde çalışan bir kredidir. Senet karşılığı kredi için banka müşterinin risk derecesine göre teminata alacağı çek / senet için bir marj tespit eder ve bu marja göre müşterisine kredi kullanır. Bu kredi komisyon tahsiline imkan vermesi ve teminatın likiditesinin yüksek olması nedeniyle bankalarca tercih edilen bir kredidir. Teminata alınan senetler "rehin" cirosu ile devir alınmalıdır. Ancak, faaliyet yapısı gereği çek / senet üretebilen firmalara kullanılabildiğinden her sektöre uygun bir kredi türü değildir²¹.

¹⁸ Yüksel, *op.cit.*, s. 350.

¹⁹ Şekerbank T.A.Ş., *Risk Takip ve Kontrolü*, Ankara: Organizasyon Metot ve Eğitim Müdürlüğü Yayın No:16, 1996, s. 17.

²⁰ Sungur, *op.cit.*, s. 85.

²¹ Şekerbank T.A.Ş., *Krediler İzahnamesi*, Ankara: Krediler Müdürlüğü (1/3), 1991, s. 71.

Senet karşılığı kredi de teminata alınan çek ve senedin aşağıdaki özellikleri taşıması kredi riskinin kısmen minimize edilebilmesi açısından önemlidir²²;

- Teminata alınan çek ve senetlerin azami 120 gün vadeli olması,
- Gerçek ticari ilişkiden doğan çek / senet olması,
- Hatır ve / veya finansman senedi olmaması,
- Portföyde bulundurulacak çek / senet toplamının firma bazında %20'yi aşmaması gerekir.

Senet karşılığı kredi (SKK), teminata alınan çek/senedin borçlusunun bankayla ilişkiye geçmesi ve tanınması açısından bir fırsat sağlaması, verimi yüksek bir kredi olması, mevduat birikimine imkan vermesi, riskin alınabilecek marj oranında düşürülmesine imkan tanınması ve riskin seyyaliyetininin yüksek olması nedenleri ile bankalarca tercih edilen bir kredi türüdür.

Ancak senet karşılığı kredi'nin teminattaki çek / senet deposunun tutarı, dağılımı, vadeleri ve borçlu kalitesi riskin derecesini tayinde önemli bir etkidir. Bu kredi de çek/senet akışının çok iyi izlenmesi ve her türlü gelişmenin anında değerlendirilmesi gerekir.

1.2.1.1.1.4. Ticari Mal (Emtia) Karşılığı Kredi

Bu kredi türü, zamanla değeri eksilmeyen, fiyatları istikrarlı ve kolayca paraya çevrilebilen ticari, zirai ve sınai malların bankaya rehni karşılığında açılır. Bu kredi türünde müşterilere ortalama %30 marjlı olarak kullanılır. Teminata alınan malın değeri banka eksperlerince hesaplanır ve bu değer üzerinden sigorta ettirilerek marj oranında firmaya kredi kullanılır. Emtia karşılığı kredi daha çok tarım ürünleri rehni karşılığında kullanılmaktadır. Ancak bu kredi stokçuluğu özendirilen bir kredidir. Bu sebeple, bankanın müşterisini iyi analiz etmeli ve spekülasyon hareketlere yol açabilecek kredilendirmeye girmemesi gerekir²³.

²² Ibid., s.72.

²³ Yüksel, op.cit., s. 313.

Ticari mal karşılığı krediye sözkonusu olan malın bankaya rehnedilmiş olması gerekir. Rehnin hukuki anlamda gerçekleşebilmesi için de zilyetliğin bankaya devri zorunludur.(MK. mad.853). Banka rehinli malı;

- a) Deposunda tutarak,
- b) Müşteriye teslim ederek, (Müşterinin deposunu kiralamak ve üzerine bankanın tabelasının asılması şartıyla),
- c) Emniyetli bir üçüncü şahsa teslim ederek, (Taahhütname alınması şartıyla),
- d) Umumi mağazalarda saklayabilir.

Ülkemizde ticaret bankalarınca ticari mal karşılığı tahsis edilen kredi tutarı toplam krediler içinde gittikçe azalan oranda pay almaktadır.

1.2.1.1.1.5. Hisse Senedi ve Tahviller Karşılığı Kredi

Borsada kote edilen hisse senedi ve tahvillerin rehni karşılığında açılan bir kredi türüdür. Teminata alınacak hisse senedinin piyasada ki satış kabileyitinin yüksek olmasına, fiyatının istikrar gösteriyor olmasına dikkat edilmesi gerekir. Bunun yanısıra, rehin alınacak menkul kıymetlerin itfa edilmemiş olmasına, vadesi gelmemiş faiz ve temettü kuponlarının tamam olmasına ve üzerinde mahkemece ödeme yasağı konulmamış olmasına dikkat edilmelidir²⁴.

Bu kredi de müşterilere belirli bir marjla kullanılır. Tahviller özellikle devlet tahvili ise marj %10'larda tutulurken, hisse senetlerinde fiyat artış ve azalışları yüksek düzeylere ulaşabildiğinden marj genelde %50 olarak uygulanmaktadır. Marj dönemler itibariyle kontrol edilir ve eksik kalan kısım tamamlanmaya çalışılır. Komisyon alınmasına da olanak vermesi ve teminatın likiditesinin yüksek olması nedenleriyle kredi riski düşük bir kredidir²⁵.

²⁴ Seval, op. cit., s. 75.

²⁵ Berk, Finansal Yönetim, op. cit., s. 150.

1.2.1.1.1.6. Temlik Karşılığı Kredi

Bu kredi, devletten, kamu sektöründen veya güvenilirliği yüksek olan başka bir kurumdan hakedilmiş ancak henüz hak sahibine ödenmemiş bulunan alacakların bankaya devir ve temlik ettirilmesi karşılığında kullanılan bir kredi türüdür. Temlik karşılığı kredi, uygulamada özellikle müteahhitler tarafından hakedişlerine karşılık temlik alınmak suretiyle kullanılmaktadır²⁶.

Temlik karşılığı kredi de işin krediyi kullanan firma tarafından bitirilmemesi halinde karşı tarafta taahhütünü yerine getirmeyeceğinden kullanılan kredi teminatsız kalacağından müşterinin kredibilitesine göre riske karşılık ek bir teminat almakta yarar bulunmaktadır.

1.2.1.1.1.7. Diğer Maddi Teminat Karşılığı Kredi

Bu krediler en çok ipotek karşılığı kullanılan krediler olmak üzere, nakit karşılığı, altın karşılığı ve diğer teminatlar karşılığı olarak türlere ayrılırlar. Özellikle ipotek karşılığı kullanılan kredilerde ipoteğin 1. dereceden alınmış olması, ipotek değerinin ekspertiz değeriyle makul ölçülerde alınmış olması, ipoteğin beyanlar ve şerhler bölümünde değerini düşürücü herhangi bir bağlayıcı kaydın bulunmaması ve ipoteğin sigorta ettirilmiş olması gereklidir.

1.2.1.1.2. İskonto - İştira Kredileri

İskonto - iştira işlemi, vadesi henüz gelmemiş bir senet veya çekin devir alınması karşılığında bazı kesintilerden sonra bedelinin peşinen ödenmesiyle müşteriye bir nakdi kredi kullandırımı gerçekleştirilmiş olmaktadır. Bankalar iskontoya tabi tutacakları senetlerin azami üç ay vadeli TCMB nezdinde reeskont edilebilecek poliçe veya bono olmasını isterler²⁷.

²⁶ Vecdi ÜNAY, *Bankalarca İç Ticaretin Ve Sanayiinin Finanse Edilmesi Usulleri*, İstanbul : Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş., Yayın No: 5, 1985, s. 203.

²⁷ Yüksel, *op. cit.*, s. 311.

Ödeme yeri işlemin yapıldığı yerin belediye hudutları içinde ise yapılan işleme “İskonto”, belediye hudutları dışında ise “İştira” denir. Banka iskonto işleminde vadesinde ödeme yapılmama riskini üstlenmemekte ve vadesinde ödenmeyen poliçe, bono ve çekin keşidecisine veya cirantalarına rücu ederek riskini tasfiye etme hakkına sahiptir. Banka, iskonto işlemine tabi tutacağı senetlerin TTK’nun 688. maddesindeki şekil şartlarını uyup uymadığını incelemek zorundadır²⁸.

İskonto - iştira kredisi kullanılırken incelenmesi gereken hususlar şunlardır ;

- Senetlerin ticari kanuna uygun olarak tanzim edilmiş olması,
- Düzenli bir ciro sırasının izlenmiş olması,
- Merkez bankasına reeskont ettirebilme özelliklerini taşıması,
- Senet veya çekin ticari bir ilişkiden doğmuş olması,
- Hatır veya finansman senedi olmaması gerekir.

1.2.1.1.3. Döviz Kredileri

Bankaların yurt dışından ve döviz pozisyonu veya döviz olarak kullandıkları, anapara ve faizleri borç alan tarafından döviz olarak ödenmesi gereken kredilerdir²⁹.

Döviz kredisi firmaların dövizle dönüşü olacak faaliyetlerinin finansmasında kullanılması uygun bir kredi türüdür. Bu kredinin kullandırım aşamasında kullanılacak döviz ilgili kurdan bankaca alış yapılarak bulunan tutar müşteriye ödenir. Banka bu işlem ile kur farkı geliri elde eder. Üçer aylık dönemlerde faiz tahakkuk ettirilen bu kredi de döviz üzerinden hesaplanan faiz TL’ya çevrilerek firmadan tahsilatı yapılır. Döviz kredisi kullandırılması aşamasında kullanılacak yabancı paralar sadece TCMB tarafından alım-satımı yapılan dövizlerden birisi olmak zorundadır.

Bu kredileri, döviz kredisi alınması ve döviz kredisi açılması olarak iki grub altında açıklayabiliriz³⁰:

²⁸ Berk, *Finansal Yönetim*, op. cit., s. 145.

²⁹ Osman Oy, *Bankacılık Uygulamasında Plasman Yönetimi*, İstanbul: İnterbank Uluslararası Eğitim Bölümü Yayınları No: 25, 1989, s. 40.

³⁰ Seval, *op.cit.*, ss. 80-83.

Türkiye’de yerleşik kişilerin yurt dışından getirdikleri döviz kredileri “Döviz kredisi alınması” olarak adlandırılır. Ayni ve nakti türde olabilen bu krediler aşağıda ki tanımlarla belirlenir:

- i) Bankaların yurt dışından borçlu sıfatıyla aldıkları azami 1 yıl vadeli krediler ve döviz tevdiat hesapları,
- ii) Özel finans kuruluşlarının sağladıkları fonlar,
- iii) İhracatçı sermaye şirketlerince, ihracat faaliyetleri ile ilgili olarak, yurt dışında sağlanan azami iki yıl vadeli krediler,
- iv) Yatırım teşvik belgesi çerçevesinde döviz kredisi alınması öngörülen Türkiye’de yerleşik kişilerce temin edilecek kabul kredisi, emtia kredisi ve benzerleri ile azami iki yıl vadeli krediler,
- v) Alınan izinler çerçevesinde yurt dışında iş yapan Türkiye’de yerleşik Türk müteşebbislerinin yurt dışındaki işleri ile ilgili olarak yurt dışından getirecekleri krediler,
- vi) Dış ticaretin finansmanı amacıyla, Türkiye’de yerleşik firmaların bankaların aracılığı ve garantisi altında yurda getirdikleri krediler,
- vii) Bankalarca sağlanan kurye ve rambursman kredileri,
- viii) Bakanlığın iznine tabi krediler,
- ix) Türkiye’de iş yapan yabancı müteşebbislerce yurt dışından sağlanan döviz kredileri,
- x) Türkiye’de yerleşik kişiler lehine yurt dışından sağlanan muhatap dövizli garantiler.

Türkiye’deki yerleşik kişilerce (Bankalarca) aşağıda belirtilen işlemler ışığında yapılan işlemler “Döviz kredisi açılması” olarak adlandırılır. Bu işlemler şunlardır :

- i) Bankaların bankacılık teamülleri çerçevesinde yurt içinde yerleşik kişilere açacakları azami bir yıl vadeli döviz kredileri,
- ii) Bankaların ihracatçı sermaye şirketlerine ihracat faaliyetleri ile ilgili olarak açacakları azami iki yıl vadeli krediler,
- iii) Bankaların yatırım ve teşvik belgesi kapsamında döviz kredisi alması öngörülen Türkiye’de yerleşik kişilere açılacak azami iki yıl vadeli krediler,

- iv) Yurt dışında iş yapan Türk girişimcilerine yurt dışındaki faaliyetlerini teşvik etmek amacıyla kullandırılan krediler,
- v) Türkiye’deki bankaların birbirlerine açacakları döviz kredileri,
- vi) Yurt dışında yerleşik kişilere açılacak döviz kredileri,
- vii) Bankaların yurt dışındaki bankalara açacakları kısa vadeli kurye ve rambursman kredileri,
- viii) Bankalarca yurt dışında yerleşik kişilere ilgili döviz üzerinden düzenlenecek teminat mektupları ve kefalet mektupları.

Döviz kredisinin maliyeti kur artışı ve bankaya ödenen faizlerden oluşmaktadır. Devre faizlerinde az para ödenmesi, bileşik faizin düşük oranlarda oluşması ve kur artışında TL kredilere uygulanacak faiz oranının altında kalması bu kredinin firmalara olan maliyetini çok düşürmektedir. Vergi kalkını da devreye girdiğinde firmalar döviz kredileri vasıtasıyla faaliyet hacimlerini ve karlılıklarını önemli boyutlarda arttırabilme olanağına kavuşmaktadırlar. Ancak kur artışlarının yüksek oranlara ulaşması veya yüksek oranlı devalüasyon yapılması halinde döviz kredisinin maliyeti çok yükselebilmektedir. Döviz kredisi kullanan firmalar ana para ve faizleri kısmen veya tamamen yurda getirdiklerini belgeleyememe durumunda krediyi kullandıran banka firmadan getirmediği döviz oranında vergi, resim ve harçları tahsil eder ve Hazine’nin bağlı olduğu bakanlığa konuyu rapor eder.

1.2.1.1.4. İhracat Kredileri

Bankalarca dış satıma konu olan faaliyetlerin finanse edilmesi amacıyla müşterilerine kendi kaynaklarından ve/veya Eximbank ve Merkez Bankası reeskont kaynaklı ihracat kredisi kaynaklarından kullandırılan kredilerdir. Merkez Bankası ve Eximbank kaynaklı kredilerde, sözkonusu kuruluşlar bankalara genel ve firma bazında belirli limitler tahsis yapar. Bankalarda kredinin açılmasından kapatılmasına kadar ki tüm aşamaları içeren bir şartname dahilinde portföylerindeki ihracatçı kredi müşterilerine bu kredileri kullandırır³¹.

³¹ Ibid., s. 85.

Bankalar ihracat kredisi kullandırttıkları firmaların, ihracat taahhütlerini kendi üzerlerinden geçmesini, ihracat konusunda bilgi ve deneyim sahibi olmalarını ve kendisine mevduat sağlama özelliğinin bulunmasına dikkat ederler.

1.2.1.1.4.1. Türk Eximbank Kaynaklı Krediler

Türk Eximbank adı altında faaliyet gösteren banka, Türk ihraç mallarının ve ihracatçı firmaların dünya pazarlarında rekabet edebilecek güce ulaşabilmesi, yeni pazarlara nüfuz edebilmesi ve bu pazarlarda tutunabilmesi, ihraç edilen ürünlerin çeşitlendirilebilmesinin sağlanması, yurt dışında yapılacak yatırımların ve ihraç amacıyla yatırım malları üretim ve satışının desteklenmesi amacıyla yukarıda ki şartları yerine getirebilecek şartlara haiz firmaları finanse eder³².

Bu amacın hayata geçirilebilmesi için değişik türlerde kredi ve garanti programları uygulanarak ihracat özelliği taşıyan tüm faaliyetlerin finansmanına fon sağlar.

Türk Eximbank’ınca uygulanmakta olan kredi programları şunlardır;

Sevk Sonrası İhracat Kredisi

Bu kredi, ihracatçının sevk sonrası finansman ihtiyacını karşılamak üzere ticari bankalar aracılığı ile direkt olarak gümrük idarelerine gönderilen, gümrük dışı beyannamelerine istinaden limiti belirlenen bir kredi türüdür.

Kredi gümrük çıkış beyannamesinde FOB bedeli belirli miktarda ABD Dolarını veya muadili konvertibl döviz tutarını da Türk menşeli sanayi mallarının serbest döviz karşılığı ihraç edilmiş olması kaydıyla kullanılır.

Sevk Öncesi İhracat Kredisi (S.Ö.İ.K - TL / S.Ö.İ.K - DVZ)

Sevk öncesi Türk Lirası ve Döviz İhracat kredileri ; ihracatçı veya imalatçı vasfını haiz ihracatçı firmalar ile ihracat bağlantılı mal üreten imalatçı firmalara(sadece nihai üreticiler), Kanun, Karaname ve Tebliğ’lerle ihracı yasaklanan malların dışında kalan ve

³² Ibid.

Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu 1-96 arasındaki listelerde adları bulunan Türk menşei malların, serbest dövizle, kesin olarak ihracı taahhüdü karşılığı kullandırmak üzere aracı bankalara tahsis edilen limitler dahilinde yukarıda sayılan özelliklere haiz firmalara kullandırılan bir kredi türüdür.

Sevk öncesi Türk Lirası ihracat kredisi, kredi kullanan firmanın vasfına ve büyüklüğüne göre iki ayrı isim altında kullandırılır. Bu krediler:

Sevk Öncesi Türk Lirası İhracat Kredisi ;

İmalatçı, ihracatçı ve imalatçı - ihracatçı firmalara kullandırılır. Azami vade 120 gündür.

Sevk Öncesi Türk Lirası KOBİ İhracat Kredisi ;

KOBİ kapsamında faaliyette bulunan, imalatçı, ihracatçı ve imalatçı - ihracatçı firmalara kullandırılır. Azami vade 120 gündür.

Sevk Öncesi Döviz ihracat kredisi, kredi kullanan firmanın vasfına ve büyüklüğüne göre ve Alman Markı, Japon Yeni, İngiliz Sterlini ve A.B.D. Doları cinsinden olmak üzere iki ayrı isim altında kullandırılır. Bu kredi de azami vade 180 gündür. Bu krediler :

Sevk Öncesi Döviz İhracat Kredisi ;

İmalatçı, ihracatçı ve imalatçı - ihracatçı firmalara kullandırılır.

Sevk Öncesi Döviz KOBİ İhracat Kredisi ;

KOBİ kapsamında faaliyette bulunan, imalatçı, ihracatçı ve imalatçı - ihracatçı firmalara kullandırılır.

Performans Kredisi (TL veya Döviz)

Dış Ticaret Sermaye Şirketleri olmayan, ancak ihracat hacimleri yüksek tutarlara ulaşan büyük ölçekli firmaların finansman ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla Türk

Eximbank tarafından firmalara TL veya döviz olarak, geriye doğru 1 yıl içinde ki ihracat ve performansları bazında tahsis edilerek doğrudan firmalara kullanılan kredi türüdür.

1.2.1.1.4.2. Merkez Bankası Kaynaklı Krediler

Bankalar ihracatçı vasfı taşıyan firmalara Türk Eximbankının kaynağına ek olarak Merkez Bankasının kaynaklarından da aldıkları limitler dahilinde ihracat kredisi kullanılmaktadırlar. Merkez Bankası kaynaklı kullanılan ihracat reeskont kredileri şunlardır ³³:

İhracat Reeskont Kredisi

Bu kredi, bankalarca Türk menşeli malların serbest dövizle kesin ihraç taahhüdü karşılığında ihracatçı, imalatçı - ihracatçı ve yan sanayici firmalara kullanılan bir kredi türüdür. Kredi kullanımı için firmaların belirli bir düzeyde ihracat performansına sahip olması gereklidir. Ayrıca bu kredi, ihracatçı firmalara gayrikabili rücu akreditifli ödeme şekline dayalı ihraç bağlantısı, ihracatçı - imalatçı ve yan sanayi firmalara ise söz konusu akreditifin dahili devrinin belgelenmesi karşılığında kullanılır.

Vesaik Mukabili Kredi

Bu kredi, ihracata ait belgelerin tahsile verildiğini gösteren belgenin sunulmasına istinaden firmanın ihracat performansına bakılmaksızın çok kısa vadeli olarak ihracatçılara kullanılan bir kredi türüdür.

Yurt Dışı Müteahhitlik Hizmetleri Reeskont Kredisi

Bu kredi, yurt dışında müteahhitlik faaliyetleri yürüten firmalara, sağladıkları istihkakların yurda döviz olarak getirilecek kısmının belirli bir yüzdesi karşılığında bankalarca kullanılan kredi türüdür.

³³ Ibid., ss. 86-87.

1.2.1.2. Bireysel Krediler

Bankalar kredi satış kitlesi içinde büyük bir potansiyel olan bireyleri keşfetmeleri ile ortaya çıkan ve hızla gelişen bireysel krediler bugün bankaların kredi portföylerinden yaklaşık %15-25 oranında pay alır hale gelmiştir. Ağırlıklı olarak dar ve orta gelir grubunun kredi ihtiyacını karşılamak üzere ABD’de ilk defa 1928 yılında tüketici kredisi ile bankalarca kullanılmaya başlayan bireysel krediler Türk Bankacılık Sistemi içindeki bankalar tarafından, kredi pazarlarını daha genişletmek, plasmanlarını küçük parçalara bölmek suretiyle kredi risklerini asgari düzeye indirmek ve kredi müşteri portföylerini genişletmek amacıyla 1988 yılından beri kendine uygulama alanı bulmuş ve bugün bankaların kredi portföylerinde önemli bir paya sahip hale gelmiştir³⁴.

1.2.1.2.1. Tüketici Kredileri

Genel anlamda tüketici kredileri, herhangi bir hizmetin veya malın satın alınmasına bağlı olarak ya da olmayarak, ticari amaçlar dışında bireylere, sonradan belirli koşullarda geri ödenmek üzere verilen kredilerdir³⁵.

Tüketici kredisinin tanımından da anlaşıldığı gibi bireylerin mal ve hizmetlerinin alımında onlara taksitlendirilmiş fon sağlayan ve dolayısıyla tüketim eğilimini arttırarak ekonominin talep yönünün canlı kalmasına destek veren önemli bir kredi türüdür. Özellikle bireylerin dayanıklı tüketim malları satın almada ortaya çıkan finansman ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ABD’de 1950’li yıllardan itibaren yaygınlaşmaya başlayan tüketici kredileri firmaların mal satış kampanyalarında firma fonları yerine banka fonlarını devreye sokarak bankaların elinde atıl kalan fonlara yeni bir pazar oluşturmuş ve üretici firmalarında elinde kaynakları kullanmadan satışlarını arttırabilme imkanına kavuşturmuştur³⁶.

³⁴ Arzu İmren, *Tüketici Kredileri*, İstanbul: Era Yayıncılık Ltd.Şti., 1994, s. 71.

³⁵ Pelin Alpergin, *Bireysel Bankacılık*, Ankara: Türkiye Bankalar Birliği Yayın No:160, 1990, s. 6.

³⁶ *İbid.*

1.2.1.2.1.1. Tüketici Kredilerinin Sınıflandırılması

Tüketici kredilerinin sınıflandırılmasında çok değişik uygulamalar olmasına karşılık temelde tüketici kredilerini;

- Doğrudan nakit karşılığı kullandırılan,
- Mal ve hizmet satın alımının finansman ihtiyacını karşılamak üzere dolaylı olarak kullandırılanlar diye iki ana başlık altında sınıflandırabiliriz.

Doğrudan nakit şeklinde verilen tüketici kredisi bankacılık pratiğinde “Ferdî Kredi” olarak adlandırılmaktadır. Mal ve hizmet satın alımının finansman ihtiyacını karşılamak üzere kullandırılan tüketici kredileri ise “Taşıt, Eğitim, Konut, Sağlık, Tatil Kredisi” gibi plase edilen alanlara göre adlandırılmaktadır³⁷.

Ayrıca tüketici kredilerini; vadelerine göre kısa, orta ve uzun vadeli olarak, kredinin karşılığında teminat alınıp alınmamasına göre teminatlî ve teminatsız krediler olarak sınıflandırmak da mümkündür.

1.2.1.2.1.2. Banka Kredi Portföyüne Katkısı Yönüyle Tüketici Kredileri

Bankaların verdikleri hizmetler arasında en riskli olanı kredi verme hizmetidir. Bankalar kredi riskini düşürebilmenin çeşitli yollarından biri olarak da riskin tabana yayılmasına olanak veren, ekonomik konjoktürelden ticari kredilere nazaran daha az etkilenen, seyyaliyetinin fazla olması ve yeni müşterilere ulaşma imkanı vermesi nedeni ile tüketici kredilerine kredi portföylerinde giderek daha fazla pay ayırmaktadırlar. Hatta birden fazla bankası olan büyük gruplar bankalarından birini toptancı bankacılıkta diğerini ise bireysel bankacılık alanında kullanmaktadır. Tüketici kredileri, ekonomide toplam talebin daraldığı ve yatırım hacminin düştüğü zamanlarda, üretken ve finansal sektörlerde süregelen faaliyetlerin belli bir düzeyin altına inmesini engeller. Dolayısıyla bankaların ticaret ve sanayi kesimine açtığı kredilerinin riskinin yükselmesini nispeten önlerler.

³⁷ Ibid., s. 7.

Tüketici kredileri bankalara yüksek kar marjı bırakmasada, kredi riskinin düşük olması, atıl fonların değerlendirilmesine imkan vermesi, portföy riskinin dağıtılması, kredi verimini arttırması ve kredi müşteri sayısında artış sağlaması nedeniyle kullanımının daha da yaygınlaşacağı görülmektedir³⁸.

1.2.1.3. Kredi Kartları

Önemli bir ödeme aracı olarak ortaya çıkan kredi kartları nakit ve çek'e rakip bir ödeme enstürümanıdır³⁹. Kredi kartının kullanımı ile kullanıcılara iki önemli kolaylık sağlanmıştır⁴⁰:

- Ödeme kolaylığı,
- Döner (rotatif) kredi kullanma imkanı.

Ödeme kolaylığı, kredi kartı vasıtası ile yanlarında nakit taşımalarına gerek olmadan yapacakları alışverişlerde hemen ödeme yapabilme imkanına sahip olmaları ve aldıkları mal ve hizmetlerin bedellerini belirli bir süre sonra ödeme imkanına kavuşmaktadırlar. Döner (rotatif) kredi kullanma olanağı ise ödeme tarihinde kart hamilinin isterse ödeyeceği tutarın belirli bir oranını ödedikten sonra kalan bakiyeyi zamana yayarak taksitler halinde kredilendirme imkanına sahip olmalarıdır.

Teknolojik gelişmelerin artan boyutta genişlemesi ile kredi kart kullanımı da yaygınlaşmaktadır. Günümüzde en yaygın olarak kullanılan kredi kartları Master Card ve VISA'dır⁴¹.

Kredi kartları, kart hamillerine önceden belirlenmiş limitler dahilinde kısa vadeli kredi kullanma imkanı sağlarlar. Bankalar her ayın belirli günlerinde hamillerin hesaplarını keserek genelde 10 gün içerisinde bankaya en az ödeme tutarından aşağı olmamak üzere borç bakiyesini ödemelerini bildiren hesap ekstrelerini kart hamillerinin adreslerine gönderirler. Hesap kesim tarihi ile alışveriş tarihi arasında ki vade arasında

³⁸ Ibid., s. 17.

³⁹ Yüksel, op. cit., s. 176.

⁴⁰ Alpergin, op. cit., s. 19.

⁴¹ İmren, op. cit., s. 27.

kart hamilleri maksimum 40 günlük bir süreyi herhangi bir faiz ödemededen sadece asıl borç tutarını ödeyerek hesabı kapatabilirler. Bankalar, kredi kartı vasıtasıyla satış yapan işyerlerinden yaklaşık %5 ile %10 arasında değişen oranlarda komisyon alırlar. Komisyonun yanısıra banka kart hamili borç bakiyesinin tamamını ödemiği zaman kalan bakiyeyi de kredi olarak kullandırmış ve buradan da faiz geliri elde etmiş oluyor. Ayrıca ülkemizde genelde kart hamillerinden yıllık kart kullanım ücreti alınmakta bu da bankaya önemli bir ek gelir getirmektedir⁴².

Bankalar kredi kartlarını müşterilerine iki değişik şekilde sunabilirler⁴³:

- Kredi kart sistemine sahip bir kuruluşla lisans sözleşmesi imzalayarak, bulunduğu ülkede bu kartı çıkarıp pazarlama yetkisini alırlar.
- Banka kredi kartını kendi adına basarak müşterilerine sunabilir.

Bankaların kredi kartı çıkartmalarının nedenlerinden en önemlileri aşağıda belirtilmiştir:

- Kredi kartı vasıtası ile kart hamilleri bankalar devamlı müşterilerine önemli bir hizmet sağlamış olurlar.
- Kredi kartı ile bankalar diğer hizmetlerinin de tanıtımını çok düşük maliyetlerle yapabilirler.
- Bankalar kredi kartlarından önemli tutarlarda riski düşük gelir elde ederler.
- Kredi kartı pazarlaması ile yeni müşterilere ulaşabilirler.

1.2.2. Gayri Nakdi Krediler

Bankaların plasmanlarını kullanmadan, yani nakit çıkışı gerekmeden müşterilerine kredi açmasına imkan sağlayan her işlem bir gayri nakdi kredidir⁴⁴. Bu tür krediler teminat mektubu, kefalet ve garanti şeklinde firmalara kullanılır. Bankalarca gayri nakdi kredi olarak kullanılan kredileri teminat mektupları, akreditif, prefinansman kredisi ve kabul / aval kredisi başlıkları altında sınıflandırabiliriz.

⁴² Alpergin, op. cit., s. 21.

⁴³ Ibid., s. 22.

⁴⁴ Sungur, op.cit., s. 63.

1.2.2.1. Akreditif Kredisi

Akreditif (letter of credit), ithalatçının talimatı ile, ithalata aracılık eden banka tarafından bu bankanın yabancı bir ülkedeki muhabiri üzerinde ihracatçı lehine açılan bir itibar hesabı şeklinde tanımlanabilir⁴⁵. Banka eğer malların bedelini müşterisinden peşin tahsil ederse ortaya sadece gayri nakdi nitelikte bir kredi çıkmış olur. Eğer banka müşterisine akreditif bedelinde kredi açarak karşı tarafa ödenecek parayı bu krediden karşılar ise bu durumda nakdi kredi vermiş olur.

Akreditifte riski akreditifi açan banka üstlendiğinden müşterisinden akreditif tutarını önceden nakit olarak tahsil etmiş veya karşılığında kuvvetli bir teminat almış olması yerinde olacaktır. Akreditif işleminin gerçekleşmesi esnasında operasyona aktif olarak katılan dört taraf bulunmaktadır. Bu taraflar ⁴⁶;

i) Akreditif Amiri (İthalatçı - Alıcı)

Akreditif amiri bankasına akreditif açma talimatını ve açılacak akreditifin türünü veren müşteridir.

ii) Amirin Bankası (Amir Banka)

Akreditif amirinin isteği doğrultusunda akreditifi açan bankadır. Amir banka satıcının bankasına akreditif açıldığını ileterek, akreditif işleminden sonra akreditifin türüne göre nakit ödeme veya poliçe kabulü/aval verilmesi yoluyla taahhüt eder.

iii) Muhabir Banka

İhracatçının bankasıdır. Amir bankanın ilettiği akreditif açılması işlemini müşterisine ileten bankadır.

⁴⁵ Halil Seyidoğlu, *Uluslararası İktisat (Teori, Politika ve Uygulama)*, Sekizinci baskı, İstanbul : Güzem Yayınları No: 3, 1991, s. 658.

⁴⁶ *Ibid.*, ss. 658-659.

iv) Akreditif Lehdarı (İhracatçı - Satıcı)

İhraç ettiği mal bedelini akreditif şartlarına uygun olarak ibraz ettiği vesaik karşılığında aracı bankadan tahsil edecek veya düzenlediği poliçenin kabulünü aracı banka kanalıyla temin edecek olan ihracatçı firmadır.

1.2.2.1.1. Akreditif İşlemi

Bir akreditif işleminin yapılmasında ana hatları ile aşağıda belirtilen aşamalar uygulanır⁴⁷;

- Satıcı/lehdar ile anlaşma yapan alıcı/amir bankasına satıcı lehine bir akreditif açılmasını talep eder.
- Amir banka talep doğrultusunda gerekli incelemeyi de yaparak satıcı lehine akreditifi açar. Akreditifin açılması işlemi mektup, teleks, şifreli faks veya swift vasıtasıyla olabilir.
- Muhabir banka akreditifi aldıktan sonra imza ve şifre kontrolü yapar ve şartlara uygunluğu da kontrol ettikten sonra akreditif metninin bir suretini lehdara ihbar eder ve teyidini ekler.
- Akreditif metnini alan lehdar şartları inceler. Herhangi bir eksiklik yoksa ihracat formalitelerini tamamlayarak malını yükler, sigorta kendisine ait ise sigortayı yaptırır, alıcıya ait ise yükleme telini çeker ve yülemeyle ilgili vesaiki muhabir bankaya teslim eder.
- Belgeyi teslim alan muhabir banka akreditif şartlarına uygunluğun tam olması halinde vesaik bedelini lehdara öder. İlgili vesaikleri amir bankaya gönderir.
- Vesaiki alan amir banka, amir firmayı bankaya davet eder ve vesaik bedelini nakden veya kredisiyle ödeyen amir firmaya vesaiki teslim eder ve karşılığında ibra makbuzu alır.
- Vesaiki bankasından alan amir firma malını gerekli belgeleri ibraz etmek suretiyle gümrükten çeker.

⁴⁷ Haluk Erdemol, *Bankalarda Dış Ticaret İşlemleri ve Uygulama*, Üçüncü baskı, İstanbul: Akbank Ekonomi Yayınları, 1993, ss. 69-72.

1.2.2.1.2. Akreditif Türleri

Dış ticaret işlemlerinde uygulanan akreditif işlemleri çok değişik şekillerde olabilmektedir. Aşağıda değişik akreditif türleri açıklanmaya çalışılmıştır⁴⁸.

Akreditif Amirinin veya Amir Bankanın Cayma Hakkına Göre:

Cayılmaz Akreditif (Gayri Kabili Rücu Akreditif) (Irrevocable L/C) :

Akreditif şartlarına tamamıyla uyulması halinde, belli bir süre içinde çekilecek poliçelerin akreditifi açan banka tarafından kabul ve tediye edeceğine dair kesin taahhüt ibaresini metninde taşıyan akreditiftir. Gayri kabili rücu akreditif lehdarın izni ve kabulü olmadan değiştirilemez veya iptal edilemez.

Cayılabilir Akreditif (Kabili Rücu Akreditif) (Revocable L/C) :

Lehdara haber verilmek suretiyle veya haber verilmeksizin her an iptal edilebilen akreditiflerdir. Kabili rücu akreditifte lehtar güvence altında değildir. Ancak satıcı firma iptal mektubu eline ulaşmadan akreditif koşullarına uygun olarak yüklemeyi yapar ve belgeleri bankaya ibraz ederse banka akreditif bedelini ihracatçıya ödemekle yükümlüdür.

İkinci Bir Banka Tarafından Teyid Edilmiş Olmasına Göre:

Teyidli Akreditif (Confirmed L/C) :

Akreditifi lehdara ihbar eden muhabir bankanın da ödeme taahhüdünde bulunması ile ortaya çıkan bu akreditif türünde amir bankanın yanında ikinci bir bankanın talimatı kabul ve akreditifi teyit etmesiyle, teknik anlamda hukuken iki akreditif vücut bulmuş olur, ama lehdara yapılacak ödeme tektir. Lehdarı tamamıyla güvence altına alan bir akreditif türüdür.

Teyidsiz Akreditif (Unconfirmed L/C) :

Bu akreditif türünde muhabir banka akreditifi lehdara sadece ihbar eder. Lehdara karşı herhangi bir teyit vermesi veya taahhütte bulunması söz konusu değildir. Muhabir banka lehdara ödemeyi amir bankadan gelecek talimat doğrultusunda yapar.

⁴⁸ Ümit Ataman ve Haluk Sümer, *Dış Ticaret İşlemleri ve Muhasebesi*, Üçüncü baskı, İstanbul: İsmail Akgün Vakfı Yayın No:4, 1993, ss. 29-33.

Bir Defa Kullanılmakla Hükümünü Kaybedip Kaybetmemesine Göre:

Adi Akreditif : Bu akreditif türünde, akreditif ile verilen limit, keşide edilen poliçelerle beraber bir defa kullanılınca hükmünü kaybeder.

Rotatif (Devreden) Akreditif (Revolving L/C): Açılan akreditifin bir miktarı veya tamamı kullanıldıkça veya poliçe bedelleri ödendikçe mevcut limitlere uygun olarak otomatikmen yenilenen akreditiflerdir. Rotatif akreditif, ithalatçı tarafından amir bankaya verilen özel talimatla açılır. Bu akreditif türü daha çok aynı cins malı tek bir ihracatçıdan bölüm bölüm ithal eden ithalatçılar tarafından kullanılır.

Lehdar Tarafından Üçüncü Bir Şahsa Devredilebilmesine Göre:

Devredilebilir Akreditif (Transferable L/C) : Akreditif açılış mektubunda devredilebilir olduğu açıkça belirtilen ve bu suretle lehdar tarafından üçüncü bir şahsa devredilebilen akreditif türüdür. Devirde ilk akreditifteki esas şartlar değiştirilmemekte, sadece miktar, mal fiyatı, akreditif vadesi ve sevk tarihi tarafların kabulü halinde değiştirilebilmektedir. Bu tür akreditifler, ilk lehdarın malın üreticisi değil komisyoncusu olduğu durumlarda kullanılmaktadır.

Nakledilebilir Akreditif : Bu tür akreditifler, lehdar tarafından başka bir ülkeye transfer edilebilen akreditiflerdir.

Bölünebilir Akreditif : İthalatçının yabancı ülkeden almak istediği malları tek bir firmanın salayamaması durumunda ithalatçı firma bölünebilir akreditif açmak suretiyle akreditifi kısımlara ayırarak çeşitli lehdarlara devredebilme imkanına kavuşur.

Ödeme Sekline Göre:

İbrazında Ödemeli Akreditif (Sight L/C) : Gerekli belgelerin bankaya ibraz edilmesinde lehadara ödemede bulunulması şartıyla açılan akreditiftir. Bu akreditif

türünde ithalatçı ödemeyi bankası ile olan anlaşmaya göre ya akreditif açıldığı tarihte, ya da ihracatçının malı sevk edip, belgeleri kendi bankasına teslim ettiği zaman yapar.

Kabul Kredili Akreditif : Bu akreditif türünde ihracatçı malları sevk ettikten sonra ilgili belgeleri ve amir banka tarafından kabul edilmek üzere bir poliçeyi kendi bankasına verir. Poliçe kabul edildikten sonra ihracatçıya geri verilir. İhracatçı poliçeyi iskonto ettirebileceği gibi vadesini bekleyip parasını tahsil etme yoluna gidebilir. İthalatçı ise poliçenin kabulü ardından belgeleri bankasından teslim alır.

Vadeli Akreditif (Deferred Payment Credit) : Bu akreditif türünde ise ihracatçıya ödeme, belgeleri bankasına ibrazında değil, belgeler alıcıya teslim edildikten belirli bir süre sonra yapılır. İhracatçı firma belgeleri teslim etmesi karşılığında ödeme vadesini içeren bir taahhütname alır. Taahhütname iskonto ettirilemez.

Sürelerine Göre:

Sürelili Akreditif : Akreditif amirinin, ihracatçıya ödeme yapmasının bir süre ile belirlenmesi yoluyla açılan akreditiflere süreli akreditif denir.

Süresiz Akreditif : İhracatçıya ödeme yapılması hususunda belirli bir vade olmayan akreditiflere süresiz akreditif denir.

Karşılıklı Akreditif (Back to Back L/C) : Bu akreditif türünde kendisine akreditif açılan lehdar bankaya kendisine açılmış bulunan akreditifi teminat göstererek başka bir lehdara akreditif açılmasını talep eder. Bankanın söz konusu talebi karşılaması halinde ilk açılan akreditif şartlarına bağlı olarak yeni bir akreditif açılır. Bu akreditif şekli daha çok lehdarın üretici olmaması veya malı yetiştirememesine bağlı olarak başka bir firma desteğini almak amacıyla kullanılır.

Red Klaus Akreditif : İhracatçıya mal bedeli ve yapacağı masraflara yönelik ön avans alabilme imkanı sağlayan bir akreditif türüdür. Ancak ön ödeme alabilme şartı akreditif metninde açıkça belirtilmiş olmalıdır.

Green Klaus Akreditif : Bu akreditif türünde ise ihracatçıya yapılan ön ödemeyi, malların mülkiyetini bankaya devrettiğini belgeleyen ambar teslim makbuzlarının alınması ile garanti altına alan akreditiftir.

Stand By Akreditif : Bir taahhüdün yerine getirilmediğini belgeleyen vesaikin bankaya ibrazından sonra tahsilatın yapıldığı akreditif türüdür.

1.2.2.2. Prefinansman Kredisi

Prefinansman, ihracat ve döviz kazandırıcı işlemlerle ilgili mal ve hizmet temininin finansmanında kullanmak amacıyla, firmaların bizzat kendilerince yurt dışındaki alıcıdan, uluslararası piyasalardan döviz veya efektif olarak sağlanıp Türkiye'deki bankalar aracılığı ile (garanti verilerek veya verilmeksizin) yurda getirilmesi yoluyla TL'ya çevrilerek veya Türkiye'deki bankalardan kredi alınması suretiyle kullanılan (Bu durumda döviz kredisi TL karşılığı kullandırılır), ana para, faiz ve masraflarının ihracat ve döviz kazandırıcı işlemlerden sağlanacak dövizlerle ödenmesi gereken azami bir yıl vadeli kredi türüdür⁴⁹.

Prefinansman kredilerinin en önemli özelliklerinden birisi sözkonusu kredinin vadesine kadar mutlaka ihracat ve döviz kazandırıcı işlemlerden elde edilen dövizle geri ödenmesi gerektiğidir⁵⁰. Prefinansman kredisi yurda getirilmesi zorunlu olmayan dövizlerle kapatılamaz. Prefinansman kredisini firmalar aşağıdaki ödeme şekillerinden biriyle kapatabilirler. Bu ödeme şekilleri ⁵¹;

- Firmanın ihraç ettiği mal ve hizmet bedelleri ile ödenmesi,
- Firmanın ihracat bedellerinin krediye mahsup edilmesi,
- Firmanın prefinansman kredisini kullandığı zaman periyodu içinde ihraç edilmiş ve bedeli yurda getirilerek TL'ya çevrilmiş ihracat bedelleriyle kapatılması.

⁴⁹ Seval, op.cit., s. 84.

⁵⁰ Günhan Günay, **Kredi Süreci**, İstanbul: İnterbank Uluslararası Eğitim Merkezi Yayınları, No:18, 1986, s. 16.

⁵¹ Seval, ibid.

Prefinansman kredileri firmaların yurt dışından Türkiye'deki bir banka aracılığıyla sağladıkları türde olduğundan gayri nakdi kredi özelliği taşırken, Türkiye'deki yerleşik bir banka tarafından kullanılması halinde nakdi kredi haline dönüşür.

1.2.2.3. Kabul / Aval Kredileri

Kabul kredisi, bankanın belirli bir limit dahilinde müşterisi tarafından üzerine çekilecek senetleri kabul etmesi yolu ile ortaya çıkan bir gayri nakdi kredi türüdür⁵². Bu şekliyle banka müşterisine nakit kredi kullanırmak yerine kendi üzerine çekilecek poliçelere, kabul ettiğine dair açıklama yazmak suretiyle kredibilitesini müşterisine aktarır. Kabul kredisi açmak ile banka müşterisine dış firmalardan, bedeli vadeli ödemeye dayanan mal temin etme olanağı sağlamış olur.

Kabul kredisi; akreditifli, vesaik mukabili ve mal mukabili olmak üzere üç farklı ödeme yöntemi vasıtasıyla kullanılmaktadır. Satışı ve pazarlaması güç olan malların alım ve satımına sürüm sağlayan bu kredi türü hem ithalatçıyı hem de ihracatçıyı finanse edebilme özelliği taşır⁵³.

Aval kredisi, genellikle üçüncü kişiye karşı lehdarı bir ödeme veya fiilin taahhüt edilmesi şeklinde firmalara kullanılan bir gayri nakdi kredi türüdür. Banka kabul kredisinde asıl borçlu konumunda iken aval kredisinde banka firma ile birlikte zincirleme sorumlu taraf olmaktadır. Kabul ve aval kredilerinin bankaya döviz kazandırıcı işlemler sağlaması ve komisyon veriminin yüksek olması nedeni ile bankalarca talep gören kredi türleridir⁵⁴.

1.2.2.4. Teminat Mektupları

Bankaların, yurt içinde ve yurt dışında bulunan gerçek ve tüzel kişiler lehine bir malın teslimi, bir işin yapılması veya bir borcun ödenmesi ve benzeri olabilecek çeşitli yasal konularda, işi yüklenenin yükümlülüğünü önceden kararlaştırılan şartlara uygun

⁵² Yüksel, *op.cit.*, s. 315.

⁵³ Berk, *op.cit.*, s. 157.

⁵⁴ Yüksel, *op.cit.*, s. 316.

olarak yerine getirmesini sağlamak için verdikleri garanti mektuplarına “**Teminat Mektupları**” denir⁵⁵.

Banka teminat mektupları ülkemizde 1969 yılına kadar kefalet sayılırken, 1969 İçtihadı Birleştirme Kararı ile “Garanti Sözleşmesi” olarak nitelendirilmiştir⁵⁶.

Garanti Sözleşmesi ; üçüncü kişinin edimini yerine getirmemesi ya da belirli bir sonucun gerçekleşmemesi durumunda bankanın, yararlanana belirli bir tutarı ödeme vaadini içeren, “Garantör” olan banka ile “Garanti Alan” olarak “Yararlanan” arasındaki tek yönlü bir sözleşmedir⁵⁷.

Garanti sözleşmesinin soyut yapısının ortaya çıkardığı sonuç, garantiyi veren bankanın, temel işlerinden kaynaklanabilecek hiç bir itiraz ve def-i’yi yararlanana (muhataba) karşı ileri süremeyecek olmasıdır. Garanti verilen tarafın isteğiyle banka geciktirmeden muhataba garanti verdiği tutarı ödemek zorundadır⁵⁸. Bununla beraber banka sadece kendisine ait def’ilerle mektubun bedelini ödemedi kaçınabilir. Teminat mektubunun zamanaşımına uğraması ve sahte olması gibi def’ileri ileri sürerek ödemede bulunmayabilir. Ayrıca tazmin talebinin, garanti edilen riziko ile ilgili olmaması veya rizikonun doğmaması sebebiyle de Banka ödemeyi yapmayabilir. Ancak bankanın bunların dışında itiraz ve dava hakkı bulunmamaktadır⁵⁹.

Bankalar teminat mektubu vermekle kendi itibarlarını ve güvenilirliklerini müşterileri lehine kullandırmış olmaktadırlar. Bu sayede piyasada tanınmayan şirketler ihalelerde, arttırma-eksiltme işlemlerine girebilme olanağı bulurlar⁶⁰.

Belirli bir işin yaptırılması için piyasaya çıkan kuruluşlar teminat mektubu getirebilen firmalayı piyasada ve kendi nezdinde tanımamış olsalar bile iş ilişkisine girebilir ve daha çok firma arasından seçim yapma şansını yakalar. Böylece işini güvenle ve daha ucuz fiyata yaptırabilmiş olur.

⁵⁵ Şekerbank T.A.Ş., **Krediler İzahnamesi**, op.cit., s. 89.

⁵⁶ Seza Reisoğlu, **Teminat Mektupları ve Kontrgarantiler**, Ankara : Sevinç Matbaası, 1983, s. 2.

⁵⁷ Yüksel, op.cit., s. 322.

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Reisoğlu, op.cit., s. 15.

⁶⁰ Seval, op.cit., s. 91.

Teminat mektubu bankalara yüksek tutarlarda komisyon geliri sağlayan bir gayri nakdi kredi işlemidir. Ancak gayri nakdi kredi işlemi olan teminat mektubunun muhatap tarafından talebi doğrultusunda tazmin olması durumunda işlem bir nakdi kredi kullandırım işlemin dđnüşür. Bu sebeple banka müşterisine teminat mektubunu vermeden önce bir sözleşme imzalatır. Bu sözleşmeye “Kontrgaranti” adı verilir⁶¹. Bu sözleşme sayesinde banka verdiği mektubun tazmin edilmesi halinde müşterisine ödediği parayı tahsil edebilmek amacıyla hukuki dayanak elde ederek başvurma imkanına sahip olur.

Teminat mektubunda banka, lehdar ve muhatap olmak üzere üç taraf bulunmaktadır. Bu tarafları kısaca aşağıdaki şekilde açıklayabiliriz⁶² :

Banka : Teminat mektubunda muhataba karşı garanti edilen tutarı ödemeyi taahhüt eden taraftır. Bu yönüyle banka, muhataba mektuba konu işin müşterisi tarafından imzalanan sözleşmeye uygun olarak yapılacağını aksi halde garanti ettiği tutarı kayıtsız şartsız ödeyeceğini beyan eder.

Lehdar (Amir / Kontrgaran) : Bankanın müşterisi olup, yapacağı işlerde bankanın itibarını ve güvenilirliğini kullanan taraftır. Müşteri bankanın kendisine tahsis ettiği limit tutarı içerisinde gireceği işlerle ilgili çeşitli işler ve konularda, çeşitli kişi ve kuruluşlara hitaben teminat mektubu talep eder. Aldığı mektubun tazmin olması halinde tazmin tutarını bankaya ödemekle yükümlü olan taraftır.

Muhatap : Yaptıracağı iş karşılığında teminat mektubu isteyen ve bu mektupla kendisini garanti altına alan taraftır. Muhatap, mektupla garanti altına alınan işin yapılmadığını belirten yazılı tazmin başvurusu ve ilgili teminat mektubunu bankaya getirmek suretiyle hemen mektup bedelini bankadan tahsil edebilir. Bu işleme mektubun tazmin edilmesi denir. Ancak uygulamada muhatabı bankaya sadece mektubu getirmesi yeterli olmaktadır.

⁶¹ Ibid.

⁶² şekerbank T.A.ř., Krediler İzahnamesi, op.cit., s. 90.

1.2.2.4. Teminat Mektubu Türleri

Teminat mektuplarını; vadeli olup olmamasına, karşılığında alınan teminatın türüne göre, düzenlenme şekline göre, limit içi ve dışı olmasına göre ve dış ticaret için düzenlenmesine göre türlere ayırabiliriz.

1.2.2.4.1. Vade Açısından Teminat Mektupları

Teminat mektupları vadeli ve vadesiz olmak üzere iki şekilde düzenlenir.

Vadeli Mektuplar :

Bankaca teminat mektubu metnine bankanın sorumluluk taşıyacağı süre belirtilen mektuplardır. Bu süre mektubun vadesi olarak kabul edilir. Resmi Daire ve Kuruluşlara verilen teminat mektupları dışındaki mektuplar genellikle sürelidir ve uygulamada en çok bu tip mektuplar düzenlenir.

Vadesiz Mektuplar :

Bankaca teminat mektubu metnine süre yazılmadan düzenlenen dolayısıyla işin tamamlanmasına kadar geçecek sürede geçerlilik taşıyan mektuplardır. Ancak bankalar riski çok yüksek olması nedeniyle sadece resmi daireler söz konusu olduğunda bu tür mektupları düzenlerler.

1.2.2.4.2. Alınan teminat Açısından Teminat Mektupları

Bankalar müşterilerine verdikleri teminat mektubu ile taahhüt ettikleri tutar kadar risk altına girmektedirler. Bu sebeple söz konusu riski azaltacak teminat alırlar. Bankaların aldıkları teminatları şu başlıklar altında sınıflandırabiliriz ⁶³;

⁶³ Ibid., s. 99.

- Açık kredi karşılığı verilen mektuplar,
- Kefalet karşılığı verilen mektuplar,
- Mevduat Rehni, Hazine Bonosu, Devlet Tahvili karşılığı verilen mektuplar,
- Menkul Rehni karşılığı verilen mektuplar,
- Gayrimenkul ipoteği karşılığı verilen mektuplar,
- Yabancı banka Kontr Garantisiyle verilen mektuplar.

1.2.2.4.3. Tanzim Şekli Açısından Teminat Mektupları

Tanzim şekli açısından verilen teminat mektupları aşağıdaki biçimlerde verilir.

Geçici Teminat Mektupları :

Bir ihaleye katılmak için ihale makamına verilir. Banka verdiği mektupla, ihaleye katılacak olan müşterisinin sözleşmeyi yapmaması halinde kendisinin garanti edilen tutarı ödeyeceğini belirtir. Müteahhit, ihale kararının kendisine tebliğinden itibaren, 15 gün içerisinde geçici teminatı kesine çevirmez ve sözleşme yapmazsa mektup bankadan tahsil edilerek Hazineye irat kaydolunur. Geçici teminat mektubu, işin tahmin ve keşif bedelinin %3'ü oranında alınır⁶⁴.

İhale tarihinden itibaren geri verilmeyen ne muhatapça tazmini istenmeyen geçici teminat mektupları, bir aylık hukuk düşürücü sürenin geçmesinden sonra hükümsüz hale gelirler ve banka tarafından iptal edilirler.

Kesin (Kat'i) Teminat Mektubu :

Muhatap daireye, işin zamanında ve usulüne uygun olarak yapılmaması halinde garanti edilen tutarın kayıtsız şartsız ödeneceğine dair metni içeren ve vadesiz olarak düzenlenen mektuplardır. Kesin teminat mektubunun tutarı ihale edilen bedel üzerinden %6 oranında düzenlenir⁶⁵.

⁶⁴ Yüksel, *op.cit.*, s. 329.

⁶⁵ *Ibid.*, s. 330.

Avans Teminat Mektubu :

Resmi dairelerce ihalesi yapılan işlerden bir kısmı hazırlık aşamasında çok masraf gerektiren çalışmalar yapılmasını gerektirebildiğinden söz konusu kuruluşlar müteahhitlere nakdi veya ayni olarak verecekleri avanslar karşılığında banka teminat mektubu alırlar. Alınan bu mektuplara “Avans Teminat Mektubu” denir. Resmi dairelerce taahhüt tutarının üçte birine kadar Bakanlar Kurulu’nca kararlaştırılan oranlarda, hizmet yerine getirildikçe mahsubu yapılmak üzere müteahhitlere teminat karşılığı bütçe dışı avans verilebilir. Ancak bu avansların verilebilmesi sözleşmelerde öngörülmüş olması koşuluna bağlıdır⁶⁶.

Müteahhide verilen avans mahsup edildikçe, teminat mektubunun bir kısmı muhatapça serbest bırakılır ve bankada bırakılan tutarı firmanın ilgili mektup riskinden düşer.

1.2.2.4.4. Serbest Konulu Teminat Mektupları

Arttırma-eksiltme ve ihale işleri dışında bireyler ve özel kuruluşlar da değişik amaçlarla teminat mektubu isterler. Serbest konulu teminat mektuplarının konusu müşterilerin talep ve ihtiyaçlarına göre çok değişik şekillerde düzenlenebilmektedir. Bu mektupların düzenlenmesinde kullanılan klasik bir format yoktur. Serbest konulu teminat mektupları, özellikle tekel bayiliği, acentalık alınmasında, kira işlerinde, icra dairelerine verilmek üzere, Danıştaya, vergi dairelerine, gümrük müdürlüklerine, Ticaret Bakanlığına (şirket kuruluşlarında), DDY’na, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumuna verilmek üzere talep edilirler⁶⁷.

1.2.2.4.5. Limit Açısından Teminat Mektupları

Bankalarca düzenlenen teminat mektuplarını limit içi ve limit dışı olmak üzere iki başlık altında inceleyebiliriz.

⁶⁶ Reisoğlu, op.cit., s. 34.

⁶⁷ Yüksel, op.cit., s. 331.

Limit İçi Teminat Mektupları :

Bu tür teminat mektupları, 2886 sayılı Devlet İhale Kanununun birinci maddesine giren genel bütçeye dahil dairelerle, katma bütçeli idareler ve özel idare ve belediyelerin alım, satım, hizmet, yapım, kira, trampa, mülkiyetten gayri ayni hak tesisi ve taşıma işleri için adı geçen daire ve müesseselere hitaben, bu dairelere karşı taahhüde girenler lehine düzenlenen teminat ve kefalet mektupları limit içi teminat mektubu olarak adlandırılır ve bankaya tahsis edilen limit dahilinde verilirler⁶⁸.

Tanımda geçen limit, bankaların yatırılmış sermaye ve yedekler toplamının belirli bir oran ile (kural olarak %50, istisnaen %75, Bakanlar Kurulu kararıyla daha da yükselebilir) hesaplanan ve Bakanlar Kurulunca her banka için ayrı ayrı tespit edilen, bankanın bu tür teminat mektubu verebilme yetkisidir⁶⁹.

Bir teminat mektubunun limit içi verilebilmesi için iki ana şart vardır. Bunlar⁷⁰;

- Mektubun resmi bir daire veya müessese olması,
- Mektuba esas olan konuların 2886 sayılı kanun kapsamına giren işlerden olması gerekir.

Yukarıda belirtilen şartlardan birinin mevcut olmaması durumunda mektup limit dışı olarak verilir.

Limit Dışı Teminat Mektupları :

Bankalarca limit dışı teminat mektubu olarak verilecek mektuplar 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu'nun kapsamı dışında kalan aşağıda belirtilen şu işler için düzenlenirler⁷¹;

⁶⁸ Seval, *op.cit.*, s. 96.

⁶⁹ Yüksel, *op.cit.*, s. 328.

⁷⁰ Seval, *op.cit.*, s. 97.

⁷¹ Aras, *op.cit.*, s. 39.

- Genel, katma ve özel bütçelerle idare edilen daire ve kuruluşlara ve bunlara bağlı döner sermayeli kuruluşlara; özel kanunlardaki hükümlere göre bilançolarında gösterilmesi gereken ticari nitelikteki işler için,

- Sermayesinden yarısından fazlası devlete ait olan kuruluşların inşaat ve onarımından başka işler için,

- 2929 sayılı kanun gereğince İktisadi Devlet Teşekküllerinin ve kamu iktisadi kuruluşlarının her türlü işleri için,

- Tekel idarelerine; veresiye satışları için,

- Gümrük idarelerine; muvakkat ithalat yolu ile yurda ithal edilen maddelerin gümrük vergilerini teminen, fiktif antrepo temini, vergi erteleme ve taksitlendirmesi için,

- Vergi dairelerine; tehir'i icra, ihtiyati tedbir, ihtiyati haciz mevzularında mahkamalere, vergi ve ceza tahakkuklarının tehiri için,

- Ulaştırma Bakanlığına; yurt dışında kara yolu ile eşya taşıma ve bu konuda acentalık ve komisyonculuk hakkındaki yönetmeliğe istinaden yetki belgesi alabilmek için başvuranlar lehine,

- M.S.B. Nato Enformasyon Daire Başkanlığına; Nato müşterek alt yapı programları gereğince ülkemizde yapılacak hava meydanları ve akaryakıt tesisleri ile hava meydanlarının muhabere ve akaryakıt tesislerinin inşası, harp karargahlarına deniz üsleri inşası işleri ile ilgili etüd, proje, inşaat ve tesisatla yapılacak işler için verilecek teminat mektupları,

- Diğer gerçek ve tüzel kişilere; her ne iş için olursa olsun verilecek teminat mektupları,

- Yabancı banka kontrgarantisi; Hazinece kontrgarantisi kabul edilen bankaların belli limitler dahilinde kalan kontrgarantileri karşılığında verilen teminat mektupları,

- Limit içi mektuplarla ilgili olarak müteahhitlerce verilecek “ek teminat”la ilgili teminat mektupları limit dışı olarak düzenlenir.

1.2.2.4.6. Dış Ticaret Teminat Mektupları

Bankalar, yabancı bankalardan sağlanacak kontrgarantiye dayanarak birtakım garantiler verirler. Bu mektuplar genel nitelikli veya belirli bir iş için olabilir. Mektup genel nitelikte ise alınacak kontrgarantilerin belirli bir limitinin olması söz konusudur.

Uluslararası Ticaret Odası Konseyi’nin dış ticaret teminat mektupları ile ilgili saptadığı ortak kurallar dahilinde geçici, kesin ve avans teminat mektubu veren bankanın⁷²,

Geçici teminat mektubu vermesi halinde, yararlanana belirtilen bir para tutarının sınırları içinde bir ödemede bulunma borcu altına girdiği,

Kat’i teminat mektubu vermesi halinde, önceden belirtilen bir tutarın sınırları içinde ödemede bulunmak, yahut teminatta öngörülmüş ise, teminat verenin seçimine bağlı olarak, sözleşmenin aynen ifasını sağlama borcu altına gireceği,

Avans teminat mektubu vermesi halinde, önceden belirtilen tutarın sınırları içinde ödeme yükümlülüğü altına gireceği kuralına bağlanmaktadır.

Dış ülkelerden teminat mektubu isteğini karşılama durumundaki Türk bankasının öncelikle Maliye Bakanlığı’ndan izin alması gerekir. Bu iznin yanı sıra, bir yabancı bankanın mukabil teminatının “Kontrgaranti”sinin alınması gereklidir.

Uygulamada en çok karşımıza çıkan dış ticaret teminat mektupları şunlardır;

⁷² Yüksel, *op.cit.*, ss. 331-332.

Prefinansman Garantileri : İhracat için dışarıdan kredi bulan firmalardan, kredi verenler; ihracatın gerçekleşmemesi halinde, İhracat bedeli ve faizlerinin TL karşılıklarının TCMB'na yatırılarak transfer edileceğine dair garanti istemektedirler. Verilen mektupla firmaların kullandıkları prefinansman kredilerinin usulüne uygun dönüşü garanti altına alınmış olmaktadır.

İhracat Garantileri : İhracatın sözleşmeye uygun olarak yapılacağını, alınacak avansların herhangi bir aksama halinde söz konusu tutarın ödeneceğini taahhüt eden bu mektuplar, ihracatçının başvurması üzerine sözleşmedeki şartlara uygun olarak yabancı ülkedeki ithalatçı kuruluş lehine onun göstereceği bir yabancı bankaya hitaben verilir.

İthalat Garantileri : Bu garanti ile banka, ithalat bedelinin ithalat vesaikinin veya malların gelmesiyle, sözleşmede kararlaştırılan süre içerisinde ya da şartlarda ödeneceğini malın satıcısına garanti etmektedir.

Aval / Kabul Kredisi İçin Verilen Teminat Mektupları : Firmalar yurt dışından alacakları kabul ve aval kredilerine karşılık, teminat mektubu vererek kolaylıkla bu tür krediyi alma avantajına sahip olmaktadır.

Özel Dış Kredi Garantileri : Özel ve kamu kuruluşları kendi imkanlarıyla dış ülkelerden orta ve uzun vadeli kredi alabilmektedirler. Firmaların bu tür borçlarını geri ödeyeceğini taahhüt eden mektuplar özel dış kredi garantileri olarak adlandırılır.

Yurt Dışındaki Türk Girişimcilere Verilen Teminat Mektupları : Dış ülkelerde ihalelere katılan gerçek ve tüzel kişi Türk girişimcileri lehine geçici, kesin ve avans teminat mektupları ile yabancı gümrüklere hitaben teminat mektupları ya da kontgarantiler verilebilmektedir. Uygulamada verilen bu tür teminat mektuplarına “Dövizli Natık Teminat Mektup”ları denmektedir.

İkinci Bölüm

KREDİ RİSKİNİN ANALİZİ

Kredi riski analizleri, kredi talep eden kişi ve / veya kuruluşun kredi değerliliğinin derecesi hakkında karar verebilmek için gerekli görülen tüm enformasyon kaynaklarının değerlendirilmesini içerir. Analiz, kredi talep edenlerin sadece mali tablolarının incelenmesini değil, sözkonusu firmaların geçmişteki performansından yola çıkarak cari ve bankalar için en gerekli olan gelecekteki firma performansını etkileyecek olumlu ve olumsuz faktörlerin değerlendirilmesini kapsar⁷³.

Kredi risk analizinin amacı, bankaca kullanılacak olan kredinin anapara ve faizlerinin geri ödenmeme olasılığını belirlemektir. Kullanılan her kredi farklı ölçülerde de olsa bir geri ödenmeme olasılığı taşır. Kredi riski olarak tanımladığımız bu olasılığın başlıcaları aşağıda belirtilen nedenlerden ortaya çıkabilir⁷⁴.

- Geleceğin sağlıklı şekilde tahmin edilememesi,
- Firmanın ürettiği mal ve/veya hizmetlere olan talebin azalması,
- Kredi alan firmanın rekabet gücünün zayıflaması,
- Ülke ekonomisinin genel olarak kötüye gitmesi sonucu firma kar ve satışlarının olumsuz etkilenmesi,

⁷³ Öztin Akgüç. **Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi**. 3.baskı, Ankara : Türkiye Bankalar Birliği Yayınları No: 82, 1983, s. 1.

⁷⁴ Ibid., ss. 1-2.

- Hükümetlerin aldığı kararlardan doğrudan etkilenebilen firmaların iş durumunun bozulması,
- İşleri mevsimlik hareketlerden etkilenen firmaların karşılaştığı geçici zorluklar,
- Kredi kullanan firmanın moralitesinin düşük olması,
- Firmanın kötü bir yönetim kadrosuna sahip olması veya başarılı olan yöneticisini kaybetmesi ve yerini yöneticilik bilgisi yetersiz bir yönetici ile doldurması,

Banka kredi kullandırım öncesi yapacağı kredi risk analizinde temelde şu üç soruya cevap arayarak analizi ortaya koyar. Bu sorular⁷⁵ :

- Kredinin gerçek ve özel amacı nedir?
- Borçlanan krediyi nasıl ödeyecek?
- Kredi ne derece risklidir?

Bankanın kredi analizi yapmasının amacı iki önemli sonuca ulaşabilmektir. Bu sonuçlar :

- 1) Bankanın doğru kredi tahsis kararını vermesine yardımcı olması (İyi kredi kalitesine sahip olmak için)
- 2) Bankaya yanlış kredi tahsis kararı vermesini önlemesine yardımcı olması (Kötü kredi portföyüne sahip olmamak için)⁷⁶

2.1. GELENEKSEL YÖNTEMLERLE KREDİ RİSKİNİN ANALİZİ

Geleneksel yöntemlerle kredi riskinin analizi bugün özellikle Türk Ticaret bankacılık sisteminin ağırlıklı olarak kullandığı yöntemlerin başında gelmektedir. Biz bu bölümde en çok başvurulan analiz yöntemleri olan yönetim analizi, mali durum analizi, iktisadi durum analizi ve diğer faktörlerin analizi konuları ayrıntılı olarak açıklanacaktır.

⁷⁵ Güler Aras, op.cit., ss. 57-60.

⁷⁶ Basu N.Sam, Rolfes L.Harold, **Strategic Credit Management**, John Wiley & Sons.Inc. 1995, pp. 58-60.

2.1.1. Yönetim Analizi

Yönetim analizi, “başkaları vasıtasıyla işgören kişi” şeklinde tanımlanabilecek *profesyonel yönetici*⁷⁷ ve *işletme sahibinin*, işlerini yürütüşlerindeki etkinliğinin, kalitesinin ve ahlakının incelenerek firmanın kredi karakterinin ortaya çıkarılmasıdır.

Şirket veya kuruluşların üstlenmiş oldukları yükümlülükler nedeniyle taşıdıkları risklerin değerlendirilmesinde yönetim kalitesinin ve stratejisinin analiz edilmesi önem taşır⁷⁸. Bankalar kullandırdıkları kredilerin güvencede olduğu yargısına varabilmeleri için, müşterinin dürüstlüğü, girişim yeteneği, kullanılan fonların verimli yerlerde değerlendirilerek geri ödeme zamanına uygun vadede hazır tutulabilmesi konusunda yeterli teknik bilgi ve isteğe sahip oldukları, yapılan işin doğru stratejilerle yönetildiği konusunda işletme yöneticilerine güven duymaları gerekir⁷⁹.

1863 yılında bankacıların uymaları gereken prensipler konusunda bir makale kaleme alan Hugh McCulloch müşteri niteliğinin önemi konusunda aşağıdaki öğüdü vermiştir :

“Bir müşterinin dürüstlüğünden şüphelenmeniz için nedenleriniz varsa, hesabını kapatın. Bir dolandırıcıyla, onun sizi aldatmasını önleyebileceğinizi düşünseniz bile asla iş yapmayın. Bu gibi durumlarda risk her zaman kazançtan daha yüksektir.”⁸⁰

Özellikle küçük ve orta ölçekli firmalarda profesyonel anlamda şirket yönetimi olmaması ve işlevlerin yoğunluğunun genellikle tek kişide, işletme sahibinde toplanması, işletmelerin başarısını tamamen işletmenin sahibinin kapasite ve yeteneğine bağlamaktadır. Bu da kişisel kredibilite incelemesinin önemini ortaya koymaktadır. Kişisel göstergelerle kredi talep eden işletmenin kredi anlaşmasına bağlı kalma yeteneği ve isteği analiz edilmektedir.

⁷⁷ Tamer Koçel, *İşletme Yöneticiliği*, 5. baskı, İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., Yayın No: 405, 1995, s. 12.

⁷⁸ Şenol Babuşçu, *Bankacılıkta Risk Derecelendirmesi (Rating) ve Türk Bankacılık Sektörüne Uygulanması*, Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu, Yayın No: 94, 1997, s. 47.

⁷⁹ Akgüç, *op.cit.*, ss. 17-19.

⁸⁰ Hugh McCulloch, “Bankacılara Tavsiyeler”, *Bankacılar Dergisi*, sayı 16(1996), s. 62.

Bu bilgiler ışığında kişisel kredi değerliliğini belirlemede özellikle profesyonel yönetime sahip bulunmayan işletmeler için aşağıdaki göstergelerden faydalanılabilir⁸¹:

1. Kişisel Özellikler

- Karakter Özelliği
- İşletme sahibinin geldiği kesim, dış görünüş özellikleri
- Açıklık derecesi (ekonomik ilişkileri ortaya koyma durumu)
- Yaşı, aile durumu ve ilişkileri
- İşletmedeki rolü dışında sosyal rolleri, hobileri.

2. Ticari Nitelikleri

- Eğitim durumu ve katıldığı sınavlar
- İşletmecilik zihniyeti ve planlama yeteneği.

3. Geçmişteki Girişimcilik Davranışları

- Likidite ve hammadde krizleri
- Konjonktürden etkilenme durumu.

4. Yönetim Nitelikleri

- Yönetim tarzı, yetki devri
- Çalışanları düzenleme şekli
- İşletmenin kurucusu olup olmadığı.

5. Teknik Nitelikleri

- Mesleki gelişimi
- Mesleki deneyimi ve uzmanlığı.

6. Tıbbi Özellikleri

- Sağlık durumu
- Geçirdiği hastalıklar ve ırsi hastalıklar
- Fiziksel görünümü(yapısı).

⁸¹ Niyazi Berk, **Bankalarda Pazara Yönelik Kredi Yönetimi**, ss. 59-60.

7.Finansman (varlık) Durumu

- Öteki işletmelere iştirakleri
- Özel varlıkları ve gelirleri
- Taşınmaz mal varlıkları
- İşletme dışı diğer gelirleri
- Özel vergi borçları
- Aile üyelerinin varlık durumu
- Kredi kurumlarıyla ilişkilerinin yoğunluğu
- Daha önceki ödeme güçlüğü durumlarının sayısı.

Yukarıda belirtilen göstergeler özellikle profesyonel yönetime sahip olmayan şahıs işletmeleri ve küçük ölçekli işletmeler için genel bir değerlendirme kriteri sunmaktadır. Ancak giderek daha çok şirketin profesyonel yönetime geçtiği, uluslararası şirketlerin çok uluslu şirket haline geldiği ve global şirket olarak anılan bazı şirketlerin cirolarının, az gelişmiş birkaç ülkenin GSMH'nın toplamından daha fazla olduğu dikkate alındığında yapılacak yönetim analizi daha geniş kapsamlı ve teknik düzeyde olmalıdır.

Profesyonel yönetime sahip işletmelerde aşağıdaki kriterler değerlendirilmelidir⁸²:

- i) Yönetimin felsefesi ve stratejik eğilimleri,
- ii) Beklenmedik olaylar karşısında alınan kararların başarısı,
- iii) Kısa dönemli programlar ile uzun dönemli planlar arasındaki denge,
- iv) Organizasyon yapısı ile yönetim stratejileri arasındaki ilişki,
- v) İç denetleme ve finansal kontrol sistemleri,
- vi) Finansal politikalardaki esneklik derecesi,
- vii) İşletmenin çeşitli birimlerinde gerçekleşen karlılık düzeyi,
- viii) Şirket başarısında rol oynayan kişilerin varlığı.

⁸² Babuşcu, op.cit., ss. 47-48.

2.1.2. Finansal Analiz

Bankalar, bir şirketin gelecekteki durumunu daha doğru tahmin edebilmek için geçmişteki performansının analizini yaparlar. Geçmişteki performansın belirlenmesi için de finansal analiz tekniklerine başvururlar. Bankaların finansal analiz yaparken kullandığı yöntemlerden olan bilanço analizi, gelir tablosu analizi, fon akım tablosu ve nakti akım analizi aşağıda sunulmuştur.

2.1.2.1. Bilanço Kalemlerinin Analizi

Kredi değerliliğinin tespitinde kullanılan bilanço kalemlerinin analizi, bilançonun aktif ve pasifinin kalitesini, verimini, likiditesini ölçmek amacıyla kullanılır. Bilançolar belirli bir tarihteki mali yapının şirketçe çekilmiş fotoğrafıdır. Analist bu fotoğrafın çeşitli rütuşlarla olduğundan daha güzel gösterilebileceğini dikkate alarak kalemlerin gerçek değerine göre finansal yapıyı adeta yeniden inşa etmelidir. **“Bilançolar iyi bir parfüm gibidir. Koklanmalı ama asla yutulmamalıdır”⁸³.** Bankalar bilançoğu analiz ederken özellikle işletmenin dönen varlıklarının tutarı ve vadesi ile kısa vadeli borçlarının tutarı ve vadesini karşılaştırmak suretiyle ortaya çıkan finansal yapı üzerinde önemle dururlar. Zira bankalar kısa vadeli kredi sattıkları için finansal yapıda işletme sermayesinin, bir yıl içinde beklenen nakit girişleri ve beklenen nakit çıkışları neticesinde alacağı durumun kredi riskine etkisini belirleyerek, kredi yargısındaki hata payını azaltırlar.

2.1.2.1.1. Aktif Kalemlerin Analizi

Aktifler işletmenin özkaynaklar ve yabancı kaynaklar yoluyla sağladığı fonları hangi alanlarda kullandığını gösterir. Aktifler dönen ve duran varlıklar olarak iki ana kalem altında incelenirler.

⁸³ Interconsult, **Kredi ve Risk Analizi**, İstanbul: Yayınlanmamış Seminer Notları, 1998, s. 28.

2.1.2.1.1.1. Dönen Varlıklar

Dönen varlıklar işletmenin brüt çalışma sermayesi olarak kabul edilir ve azami bir yıl içinde nakte dönüştürebileceği varlıklardan oluşur. Dönen varlıklar içinde; hazır değerler, menkul değerler, alacaklar, stoklar ve diğer cari varlıklar kalemleri bulunmaktadır.

1) Hazır Değerler (Kasa ve Bankalar)

Hazır değerler adı altında bilançoda yer alan bu kalem konvertibl dövizleri, ulusal parayı, ibraz süresi dolmamış çekleri, posta çeklerini, henüz tahsil edilmemiş posta ve banka havalelerini, vadesi gelmiş menkul değer kuponlarını ve işletmenin bankalarda tuttuğu ve her an kullanabileceği ticari mevduatı gösterir⁸⁴.

Hazır değerlerin analizinde kasadaki ulusal paraların itibari değeriyle, yabancı paraların da, TCMB'nca alım-satımı yapılan dövizler için anılan bankanın belirlediği alış kuru ile, diğer yabancı paraların da Maliye Bakanlığınca düzenli olarak ilan olunan resmi kurlarla değerlendirilip, değerlendirilmediği incelenmelidir. Bilançoda görülen bankalardaki mevduatın da yıl sonu itibariyle banka hesap özetleri ile kontrolü yapılmalıdır. Kasa mevcudu içinde gösterilen çeklerin alacak senetleri içinde gösterilmesi gerekir. Kasa hesabının olması gerekenden çok daha yüksek olması halinde, yasal olmayan ödemeler, belgesiz ödemeler ve şirketten çekilen fonların gösterilmemesi gibi durumlardan kaynaklanabileceği gözönünde bulundurularak kasanın fiktif olan kısmının tenzili yapılmalıdır. Özellikle kullanılan krediler karşılığı bankalarda tutulan bloke mevduat kullanılan kredinin vadesine göre alacaklar veya uzun vadeli alacaklar kalemi içerisine dahil edilmesi gerekir.

2) Menkul Değerler

İşletmenin elinde bulunan ve hemen ihtiyaç duymayacağı fonları geçici olarak bu kalem içinde yer alan tahvil, menkul kıymetler, repo gibi kalemlerde değerlendirirler.

⁸⁴ Akgüç, Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi, op.cit., ss. 36-39.

Analist bu kalemlerin değeriendiriliş şeklini ve analiz tarihi itibariyle bilançoda yer alan tutara uygun değeri taşıyıp taşımadığını incelemelidir⁸⁵.

3) Alacaklar

Alacak hesapları henüz tahsil edilmemiş satış bedellerinin bir sonucu olarak işletmeye borçlanılmış fonlardır. Analist, işletmenin kredi politikası, kredi standartları ve tahsilat politikasından oluşan alacakların yönetiminin etkinliğini ölçmelidir⁸⁶. İşletmelerin likiditesi yüksek olan bu kalemi özellikle kısa vadeli borçlarını ödemede yaygın olarak kullanılması sebebiyle analistçe, sözkonusu meblağın gerçek ticari faaliyetten mi yoksa diğer alacaklardan mı kaynaklandığı (personelden, ortaklardan, iştiraklerden alacaklar) tespit edilmelidir⁸⁷.

Alacakların senetli ve senetsiz kısmının birbirine oranı, kalitesi, yaşı ve vadesi incelenmelidir. Alacakların vadelerinde tahsil edilememesi, yenilenmesi gibi durumlarda şirketin alacaklarının tahsil kabiliyeti belirsizlik arzettiğinden, analist tarafından, yüksek cari ve likidite oranı aranmalıdır. Şüpheli veya değersiz hale gelmiş alacaklar, alacaklar kaleminden tenzil edilmelidir. Bir yıldan uzun vadeli alacaklar uzun vadeli alacaklar kalemi içine dahil edilmelidir. Bankalardan kredi talep eden işletmelerin kullanmakta olduğu hatır senedi alınması yöntemi uygulanmışsa bu senetlerde alacak senetleri kaleminden düşülmelidir. İktisadi varlıkların sadece küçük bir yüzdesi özkaynak ile finanse edilmiş ise, alacakların aldığı risk artacağından, analist alacakların kalitesi hakkında ayrıntılı inceleme yapmalıdır.

4) Stoklar

Stoklar, işletmenin normal faaliyet dönemi içinde satmak amacıyla elinde bulundurduğu, imalat safhasında bulunan ve satışa sunulacak mal ve hizmetlerin üretiminde kullanılacak malları kapsar. Stokların içeriği, stok değerlendirme yöntemi, stokların içinde değersiz hale gelmiş kısımların bulunup bulunmadığı, stoklara dahil

⁸⁵ Öztin Akgüç, **Mali Tablolar Analizi**, Genişletilmiş 6. bası, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayın No: 3281, 1985, s. 33.

⁸⁶ Robert W. Kolb and Ricardo J. Rodriguez, **Finansal Yönetim**, Çev: Ali İhsan Karacan, Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu, Yayın No: 35, 1996, ss. 75-77.

kalemlerin satış fiyatlarının istikrarlılığı, stokların şirketin yükümlülükleri için teminat olarak gösterilmiş olup olmadığı ve stokların sigorta durumu konuları üzerinde özellikle durulmalı ve analiz edilmelidir⁸⁸.

2.1.2.1.1.2. Duran Değerler

Duran varlıklar işletmenin faaliyetini sürdürmesinde kullandığı binaları, demirbaşları, yapılmakta olan yatırımları, iştirakleri ve uzun vadeli alacakları kapsar.

1) Alacaklar

İşletmenin bir yıldan uzun süreli olan, faaliyetlerinden ve diğer işlemlerden doğan alacakları bu kalem içinde değerlendirilir.

2) Mali Duran Varlıklar

Bağlı menkul kıymetler, iştirakler, bağlı ortaklıklar kalemlerinden oluşur. Bu varlıklar işletmenin diğer bir kuruluşa fon transfer etmek kaydıyla ortak olması sonucu oluşur. İşletmenin mevcut fonlarını bu yolla değerlendirmekte oluşunun işletmenin finansal ve faaliyetleri verimliliğine etkisinin, işletmeye yük mü olduğunun yoksa güç mü verdiğinin tespiti yapılmalıdır. Ayrıca bu kalemler içinde yer alan değerlerin gerçek değerini yansıtıp yansıtmadığı da incelenmelidir. İştirakler bilançoda önemli bir büyüklüğe ulaşmışsa analistçe iştirak edilen şirketlerin de bilançosunu incelemeye tabi tutarak konsolide çalışma yapması gerekir⁸⁹.

3) Maddi Duran Varlıklar

Bu varlıklar; gayrimenkuller, demirbaşlar ve yapılmakta olan yatırımlardan oluşur. Bilançoda yer alan maddi sabit değerlerin mülkiyeti şirkete ait olmalıdır. Şirkete ait olmayan sabit varlıklar mevcutsa, pasifteki karşılığı ile birlikte bilançodan çıkarılmalıdır.

⁸⁷ Ibid., ss. 40-44.

⁸⁸ Akgüç, Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi, op.cit., ss. 45-48.

⁸⁹ Akgüç, Mali Tablolar Analizi, s. 89.

Kiralanan maddi değerler bilançonun aktifinde kayıtlı ise, aktiften ilgili meblağ düşülmelidir. Bu varlıklar için kullanılan yeniden değerlendirme yöntemi, varlıkların fiziksel durumları, benzerlerine göre verimlilikleri, sigorta durumu, amortisman ayırma yöntemleri, piyasa rayiç değerleri ve satılabilme kabiliyetleri analiz edilmelidir⁹⁰.

2.1.2.1.2. Pasif Kalemlerin Analizi

Pasifler işletmenin varlığının hangi kaynaklardan sağlayarak finanse ettiğini gösterir. Kısa vadeli borçlar, uzun vadeli borçlar ve özkaynaklardan oluşur.

2.1.2.1.2.1. Kısa Vadeli Borçlar

Kısa vadeli borçlar bilançoya alındıktan itibaren bir yıl içinde ödenecek olan borçlardan oluşur. Kısa vadeli borçların cari varlıklardan sağlanan fonlarla ödenecek olması bu borçların içeriğinin iyi analiz edilmesini gerektirir. Çünkü cari varlıkların kısa vadeli borçlarla vade ve tutar olarak dengesiz bir yapı arzemesi işletmeyi her an ödeyememe riski ile karşı karşıya bırakabilir⁹¹.

1) Banka Borçları (Banka Kredileri)

Bankalardan kullanılan bir yıldan kısa vadeli nakdi krediler bu hesapta izlenir. Analist, işletmenin kullanmış olduğu kredilerin türlerini, vadelerini, anapara ve taksit ödeme dönemlerini, kullanılan uzun vadeli kredilerin döneme denk gelen ödemelerin hesaba alınıp alınmadığını ve kullanılan krediler için bankalarca istenen teminatları incelemelidir. Bu incelemenin yanısıra T.C.M.B. Risk Bildiri Cetvelinden de işletmenin kullandığı kredileri ödeme de dönem içinde zor duruma düşüp düşmediğini, çalıştığı banka sayısındaki artış ve azalışları, işletmeye tahsis edilen toplam limit tutarını, kullanılan kredilerin nakdi ve gayrinakdi olarak toplam krediler içindeki payının oransal değişimi de analiz ederek işletmenin kullanmış olduğu kredilerin çizdiği trendin yönünü tespit edebilir.

⁹⁰ Ibid., ss. 91-95.

⁹¹ Atilla Gönenli, *Finansal Tablolar, Bilanço Analizi*, 2. bası, İstanbul: Sermet Matbaası, 1979, ss. 95-96.

Bankaların yıl sonlarında mevduatı yüksek göstermeye yönelik operasyonlar nedeniyle şirketin banka kredileri yıl sonlarında kısa artışlar gösteriyorsa, tespit edilen tutar pasifte banka kredilerinden, aktifte de bankalar kaleminden düşülmelidir. Kullanılan kredilerle ilgili yıl içinde devamlı yenileme (tecdit) ve vade uzatımı (temdit) ile karşılaşıldıysa bunun nedenlerinin de incelenmesi gerekir⁹².

2) Ticari Borçlar

i) Satıcılar

Faaliyetlerin yürütülmesinde işletmeler mal, hammadde ve malzeme satın alırlar. Aldıkları bu iktisadi kıymetlerin bir kısmının finansmanında satıcıların işletmeye açmış oldukları kredilerden yararlanırlar. Satıcı kredileri kendiliğinden oluşan ve maliyetsiz olan çok kıymetli bir finansal kaynaktır. Bu hesaptaki tutarların firmalara göre dağılımının dengeli olup olmadığı, vadeleri, alınan iskontaların sektöre göre oranı ve tutarı ve işletmenin yaygın olarak bu kaynaktan yararlanabilme derecesinin incelenmesi analiste önemli bilgiler sağlayacaktır⁹³.

Birçok şirket sahibi yasal sermaye koymak yerine işletmeye gerekli olan fonları senetsiz borç olarak sağlamakta, işletmenin mali durumu bozulduğu zamanda bu fonları hacizden kurtarmak için hemen işletme bünyesinden çekmektedir. Bu sebeple analist, senetsiz borçlar kalemi olan satıcılar hesaplarına ihtiyatla yaklaşmalı ve büyük tutarlara ulaşan satıcıları ayrıntılı analize tabi tutmalıdır⁹⁴.

ii) Borç Senetleri

İşletmelerin mal alımları nedeniyle ortaya çıkan ve azami bir yıl vadeli senetli borçlardır. Satıcıların işletme ile açık hesap yerine senetli çalışmaya başlaması, bu kalemin ticari borçlar kalemi içinde satıcılar hesabına karşı sürekli yükselmesi ve önemli

⁹² Ibid., ss. 97-99.

⁹³ Akgüç, Mali Tablolar Analizi, op.cit., s. 135.

⁹⁴ Serdar Aktan, "Kredi Açma Prensipleri", Para ve Sermaye Piyasası Dergisi, İstanbul: Yıl: 9, Sayı: 95, Ocak 1987, s. 15.

bir tutara ulaşmasının nedenleri üzerinde analist önemle durmalıdır. İşletmenin borç senetlerinin yüksek tutarlara ulaşması ⁹⁵;

- İşletmenin ticari borçlarını zamanında ödeyemediğinin,
- Borçların vadesinin uzatıma gidilmiş olduğunun,
- Satıcıların sözkonusu firmaya karşı güvenlerinin zayıfladığının işareti olabilir.

İşletmelerin ticari borçlarını vadesinde ödeyip ödemediğini aşağıda formüle edilmiş olan ticari borçların devir hızı oranı ile de analize tabi tutabilir;

$$\text{Ticari Borçların Devir Hızı} = \text{Kredili Alımlar Tutarı} / \text{Ticari Borçlar}$$

3) Müşterilerden Alınan Avanslar

İşletmeler aldıkları siparişlerin belli bir kısmı için avans alabilir. İşletmelerin almış oldukları siparişi teslim katar müşterilerinden sağladıkları kısa vadeli mal karşılığı ödenen kredilerdir. Ayrıca ihracatta, prefinansman döviz getirilmesi, ihracatçı lehine Red-clause akreditif açtırılması yoluyla da yurt dışındaki müşterilerden avans alınabilir. Avanslı çalışabilmek işletmenin finansal yapısını rahatlatıcı etki yapması nedeniyle kredi riskine etkisi pozitif yönlüdür⁹⁶.

4) Ortaklara Borçlar

Tek sahipli işletmelerde, adi ortaklıklarda ve şahıs şirketlerinde ortakların süreklilik arzeden borçları öz sermayeye ilave bir kaynak olarak değerlendirilmelidir. Sermaye şirketlerinde ise devamlılık mevcutsa uzun vadeli borçlar kaleminde tutulması analizi ve öz sermayeyi analistin daha net görmesini sağlar⁹⁷.

⁹⁵ Akgüç, Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi, op.cit., ss. 64-65.

⁹⁶ Ibid., s. 66.

⁹⁷ Ibid.

2.1.2.1.2.2. Uzun Vadeli Borçlar

İşletmelerin bir yıldan uzun vadeli kullandıkları nakdi krediler bu hesap altında izlenir.

1) Uzun Vadeli Krediler (Banka Borçları)

Bir yılda uzun vadeli kullanılan nakdi kredilerdir. Bu kredilerin itfa planlarının edinilmesi ve bu plan çerçevesinde kısmi anapara ve faiz ödemeleri kısa vadeli borçlar kalemi içinde gösterilmelidir. Kullanılan kredinin ne amaçla alındığı, ne gibi teminatlar verildiği ve özel kredi sözleşme şartlarının mevcut olup olmadığı ve mevcut şartların şirket üzerindeki yaptırım gücü incelenmelidir⁹⁸.

2) Uzun Vadeli Satıcı Kredileri

İşletmeler özellikle maddi sabit varlıklarının finansmanını bu krediler ile sağlarlar. Sağlanan kredilerin işletme adına getirdiği yükümlülükler analiz edilmelidir. Ayrıca bu tür kredilerinden süresi gelecek hesap döneminde dolan taksitleri, kısa süresi borçlar arasına alınmalıdır⁹⁹.

3) Tahviller

İşletmelerin uzun vadeli fon kullanmak amacıyla çıkardıkları tahvillerin izlendiği hesaptır. Çıkarılan tahvillerin faiz oranı, vadesi, teminatlı olup olmadıkları ve geri ödeme planları incelenmelidir¹⁰⁰.

⁹⁸ Seval, *Kredilendirme Süreci ve Kredi Yönetimi*, op.cit., s. 180.

⁹⁹ Gönenli, *Finansal Tablolar, Bilanço Analizi*, op.cit., s. 100.

¹⁰⁰ *Ibid.*, ss. 101-102.

2.1.2.1.2.3. Özkaynaklar

İşletmenin sahip veya sahiplerin payı “Özkaynak” olarak adlandırılır. Özkaynaklar; şirketin kuruluşunda ve faaliyet süreci içinde sahibi veya ortakları tarafından konan sermaye, dağıtılmayan karlardan üretilen yedek akçeler, dağıtılmamış karlar ve ayrılan karşılıklardan oluşur. Geleneksel krediye yaraşırılık incelemelerinde kredi değerliliği işletmenin özkaynağı ile paralel bir ölçü oluşturur. Teknik anlamda özkaynak ise net aktif tutar ile borçlar arasındaki pozitif tutardır¹⁰¹.

Özkaynak ; işletmenin faaliyetlerini sürdürmek için gerekli fonlara kaynak sağlaması, alacaklılara bir güvence teşkil etmesi ve bir anlamda İşletme sahiplerinin “Ellerini taşın altına ne kadar koyduklarını” göstermesi açısından bankaların üzerinde önemle durdukları bir işletme kaynağıdır.

Analist özkaynakları analiz ederken özellikle efektif özkaynağın değerini tutar olarak tespit etmelidir. Çünkü bilançoda yer alan özkaynak tutarı sadece rakamsal bir defter değeridir. Bu nedenle gerçek anlamda işletmenin sahip olduğu özkaynak bilançodaki özkaynak değerinin altında veya üstünde olması kuvvetle muhtemeldir. Efektif özkaynak, bir bilanço büyüklüğü veya defterde gösterilen bir tutar olmayıp bir pazar büyüklüğüdür. İşletmenin pazar büyüklüğü ya da işletmeye yer aldığı pazarda pazarda biçilen fiyat işletmenin gerçek efektif değeridir¹⁰². Analistçe bu değer gerçeğe en yakın değerde hesaplanması işletmenin layık olduğu kredi değerliliğinin tespit edilmesi yönünden önemli bir bakış açısı verir.

2.1.2.2. Gelir Tablosu Kalemlerinin Analizi

“Gelir tablosu, bir firmanın belirli bir hesap döneminde elde ettiği gelirlerle yaptığı giderleri tasnifi bir şekilde gösteren ve dönem faaliyetinin sonucunu, kar veya zarar olarak özetleyen bir listedir¹⁰³.”

¹⁰¹ Akgüç, *Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi*, op.cit., ss. 74-76.

¹⁰² Berk, *Bankalarda Pazar Yönelik Kredi Yönetimi*, op.cit., ss. 70-71.

¹⁰³ Ahmet Hayri Durmuş, *Mali Tablolar Tahlili*, İstanbul: Nihad Sayar Yayın ve Yardım Vakfı Yayınları, No: 442/676, 1990, s. 74.

Gelir tablosu bilanço kalemlerinin ve firmanın yönetsel etkinliğinin değerlendirilmesinde önemli bir kaynaktır. Bankacılar 3-6 ay vadeli kredi taleplerinde bilanço kalemlerini analiz ederek bir karar verebilirken kredinin vadesi uzadıkça gelir tablosunun analizine daha fazla önem vermektedirler.

Analist tarafından gelir tablosunun ön incelemesinde, firmaca kullanılan muhasebe usullerinin yıldan yıla değişikliğe uğrayıp uğramadığı özellikle araştırılmalıdır.

1) Satışların Analizi

İşletmelerin göstermiş olduğu performansın en önemli göstergelerinden biri satışlardır. Satışların yıldan yıla gösterdiği artış trendinin analiz edilmesi ile satışlardaki artışın reel bir artış mı yoksa fiyatlar genel seviyesinin yükselmesinden mi kaynaklandığı saptanmalıdır. Satışların miktar ve fiyat olarak gösterdiği değişim de incelenmelidir. Satışların boyutu ve gelişim trendi rekabet gücünün de bir göstergesidir. Satışların aldığı değer özellikle alacaklar ve stoklar kalemleri ile kıyaslanmalıdır. Yapılan kıyas analiste satışların aktife etkisinin boyutu hakkında ipuçları verir. Satışlar analiz edilirken, satışların karlılığa etkisinin yönü de incelenmelidir. Analist firmanın çeşitli yöntemlerle satış rakamlarını düşük veya yüksek gösterebileceğini unutmamalıdır¹⁰⁴.

Şirketlerin satışlarındaki artış ve azalış, iktisadi durumda oluşan canlılık veya durgunluğa bağlı olarak değişir. Analist, iktisadi hayatta oluşan gelişmelerden bağımsız olarak satış performansını değerlendirmelidir. İşletmenin faaliyet gösterdiği endüstrinin taşıdığı özel koşullarla ekonomide yaşanan gelişim birbirlerini olumlu yönde veya ters yönde etkileyebilen bir yapıda olabilir. Ayrıca satış hacminin genişlemesi tek başına yeterli bir ölçü değildir. Zira satış hacmi artarken karlılık durumu da paralel bir gelişim göstermelidir.

Satışlarını reel anlamda arttıramayan, satışlar üzerinden yeterli düzeyde kar üretemeyen ve satışlarının tutarı toplam varlıklarının tutarının çok altında kalan firmaların kredi riski yüksektir.

¹⁰⁴ Akgüç, Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi, op.cit., ss. 91-93.

2) Satıştan İadelerin Tutarı ve Satışlara Oranı

İşletmeler sattıkları malların kalitesi düşük, bozuk olanları iade alırlar. Bu kalemin tutar ve oran olarak artışı işletmenin üretim kalitesinde ve satış kabiliyetinde bazı sıkıntılarla karşılaşma durumunda olduğunun bir işareti olabilir. Bu işaretlerin yanında firmanın iade tutarlarının yüksek rakamlara ulaşması piyasa itibarını, karlılığını ve borç ödeme gücünü düşürür ki bu da işletmenin kredi riskini yükseltir¹⁰⁵.

Satıştan iadeler fiktif olarak da arttırılabilir. Özellikle yıl sonlarında satışlarını yükseltmek isteyen firmalar anlaşmalı satış yaparak yılın kapanmasıyla sözkonusu satış iade olarak geçici bir satış yaparak cirosunu yüksek göstermiş olur. Bu nedenle analist satışlarda oluşan ani değişiklikleri incelemelidir.

3) Satılan Malın Maliyeti

Satılan malın maliyetinin gösterdiği eğilim tutar ve oran olarak analize tabi tutulmalıdır. İşletmeler satılan malın maliyetini fiktif olarak yüksek veya düşük hesaplayarak brüt satış karı ile oynayabilirler. Özellikle stok değerleme yöntemlerinin değiştirilmesi, satış kabiliyeti büyük oranda azalmış malların emsal bedeli yerine maliyet bedeli ile değerlendirilmesi, stok maliyetini hesaplama yönteminin değiştirilmesi gibi yöntemler ile satılan malın maliyeti rahatlıkla değiştirilebilir. Satılan malın maliyetinin satışlar içindeki payının oran olarak artması kredi riskini arttırır¹⁰⁶.

4) Brüt Satış Karının Satışlara Oranı

Brüt kar işletmenin verim gücünü ortaya koyan en önemli göstergelerden biridir. Brüt karın oransal olarak artışı olumlu, azalışı olumsuz olarak değerlendirilmelidir. Brüt kar oranı¹⁰⁷,

Brüt Satış Karı / Net Satışlar veya 1 - (SMM/Net Satışlar) şeklinde hesaplanır.

¹⁰⁵ Ibid., ss. 93-94.

¹⁰⁶ Seval, *Kredilendirme Süreci ve Kredi Yönetimi*, op.cit., ss. 171-172.

¹⁰⁷ Akgüç, op.cit., s. 95.

Analist bu oranda meydana gelen değişmelerin hangi faktörlerden kaynaklandığını incelemeli ve bu değişimin firmanın mali yapısına yapacağı etkinin sonuçlarını analiz etmelidir. Bu oranın yıllar itibariyle yükselmesi kredi riskini düşürür.

5) Faaliyet Giderleri

Faaliyet giderleri adı altında toplanan bu giderler üretilen mal ile doğrudan ilişkili olmayan harcamaların bileşimidir. Faaliyet giderleri yönetim, satış ve idari giderlerden oluşur¹⁰⁸. Bu giderler içinde yönetici maaş ve primleri, kiralar, satış ve pazarlama giderleri ve amortisman giderleri önemli bir paya sahiptir. Analist bu giderlerin faaliyet giderlerine oranını ve yıllar içinde gösterdiği gelişim trendini satışlarla kıyaslayarak firmanın karlılık yapısının değişim yönünün başarısını net olarak görebilir.

Faaliyet giderleri içinde yer alan amortisman giderleri, özellikle yeni kurulmuş ve sabit varlıkları aktifleri içinde yüksek oranlara ulaşan işletmelerde ve yatırım halindeki işletmelerde yüksek tutarlara ulaşır. Kaydi bir gider olan amortisman gideri işletme için gizli bir fon kaynağı olması ve nakit akışının en önemli kaynağı olması nedeniyle önemli bir kalemdir. Amortisman giderlerinin yanlış hesaplanması karlılığı değiştirme etkisinin yüksek olması sebebiyle analisti yanıltabilir. Bu nedenle analist amortismanların doğru hesaplanıp hesaplanmadığını incelemelidir.

6) Faaliyet Karı

Net satışlardan satılan malın maliyeti ve faaliyet giderleri düşüldüğünde bulunan değerdir. Faaliyet karı işletmenin asıl faaliyetlerinin etkinlik derecesini ortaya koyar ve yıllar itibariyle firmanın karlılığını ölçebilme olanağı vermesi nedeniyle önemli bir kaynaktır.

¹⁰⁸ Ibid., ss. 96-97.

7) Diğer Faaliyetlerden Olağan Gelir ve Giderler

Firmanın esas faaliyet alanı dışına taşan yan faaliyetlerinden elde ettiği gelir ve giderlerden oluşur. Firmanın dönem içinde sağladığı faiz gelirleri, iştirak gelir ve giderleri, kira gelir ve giderleri, sabit varlık satış karı/zararı, önceki faaliyet dönemlerinde karşılık ayrılmış şüpheli alacaklardan ilgili dönemde yapılan tahsilatlar, kambiyo kur artış/azalışlarını sayabiliriz¹⁰⁹.

Firmalarda bazı hesap dönemlerinde büyük tutarlara ulaşabilen bu kalem faaliyet karını önemli oranda arttırıyorsa veya tam tersine zarara neden oluyorsa sözkonusu gelir ve giderlerin gelecek dönemlerde de olma olasılığı incelenmelidir.

8) Finansman Giderleri

Finansman giderlerinin ayrı bir kalem içinde gösterilmesi analistin firmanın faiz yükünün ne düzeyde olduğunu net olarak görebilmesine imkan verir. Finansman giderlerinden yola çıkarak firmanın faiz ödeme gücünü şu şekillerde hesaplayabiliriz¹¹⁰;

a) Faizler/FVÖK b) VÖK+Faizler/Faizler (8/1 normal) c) VSK+Faizler/Faizler (4/1 normal)

Finansman giderlerini karşılama oranının yüksek olması ve firma karının istikrarlı bir yapı arzemesi kredi riskini azaltır. Analist, yıllar itibariyle finansman giderlerinin satışlar içindeki oransal payının aldığı değeri incelemelidir. Çünkü firmanın potansiyel nakit akışı finansman giderlerini karşılayamaz hale gelirse firma borçlarını ödeyememe veya iflas etme noktasına gelebilir. Bazı şirketlerin, finansman giderlerini de sınav maliyete ekleyerek, stok tutarını gerçeğinden fazla göstererek dönem sonucunu daha iyi göstermeye çalışırlar. Böyle bir durum tespit edildiğinde gerekli düzeltmeler yapılarak gelir tablosuna gerçek durum yansıtılmalıdır.

¹⁰⁹ Seval, op.cit., ss. 173-174.

¹¹⁰ Akgüç, op.cit., ss. 99-100.

9) Karlılık İstikrarı

Firmaların hayatta kalmaları sağlayacakları karla mümkün olabilmektedir. Karın dönemler itibariyle istikrarlı bir trend çizmesi diğer koşullar aynı olmak koşuluyla diğer firmalara göre daha az kredi riskinin bir işaretidir. Karın istikrarlı bir trende sahip olup olmadığını Kar/Özsermaye, FVÖK/Aktif Toplamı oranlarının alacağı değerlere göre tespit etmek mümkündür¹¹¹.

Kar bir işletmenin gelecekte de varolabilmesi için gereklidir. Bunun yanı sıra kar işletmenin faaliyetlerinden fon sağlayabildiğinin ve nakit akışının sağlıklı bir yapıya sahip olduğunun da bir göstergesi olarak kabul edilir. Diğer koşullar aynı kalmak üzere, istikrarlı karı olan şirketler daha az risklidir.

Genel olarak aşağıdaki özelliklere sahip şirketlerin gelirlerinin, diğer işletmelere kıyasla daha düzenli olduğu söylenebilir¹¹² :

- i) Birim satış fiyatları düşük olan şirketlerin gelirleri, birim satış fiyatı yüksek olan şirketlere kıyasla daha az dalgalanma gösterir,
- ii) Zaruri maddeler üreten ve satan şirketlerin gelirleri, lüks madde üreten ve satan şirketlere oranla daha istikrarlıdır,
- iii) Mamül madde satan şirketlerin gelirleri, genellikle, hammadde, tarım ürünleri satan şirketlere nazaran daha dengelidir,
- iv) Kamu hizmet işletmelerinin gelirleri, fiyat tarifeleri sık sık değişmediğinden daha düzenli bir görünüm arz etmektedir.

10) Vergiler

Firmalar elde ettikleri kar üzerinden belli bir orana göre vergiye tabidirler. Ödenecek vergiler ödeninceye kadar belli bir süre bünyede tutulması nedeniyle kısa vadeli fon kaynağı olurlar. Ancak fon kaynağı kısa vadeli olduğundan firmaca ödenecek bir

¹¹¹ Ibid., s. 101.

¹¹² Ibid., s. 102.

gider olması nedeniyle karşılık ayrılması gereken bir kalemdir. Analist vergi karşılığının ayrılmış olup olmadığını ve firmanın yatırımları nedeniyle sahip olabileceği vergi muafiyetinin işletmeye sağlayacağı faydayı incelemelidir¹¹³.

2.1.2.3. Oran (Rasyo) Analizi

Oran mali tablolarda yer alan iki kalem arasındaki ilişkinin basit matematik ifadesi olarak tanımlanabilir. Mali tablolarda bulunan her kalem üzerinden birçok oran hesaplamak mümkün olmakla beraber analizci için önemli olan firmanın gerçek durumunu ortaya çıkaran oranların hesaplanması ve yorumlanmasıdır¹¹⁴.

Oranların analiz edilmesi sonucu kredi almak isteyen firmanın mali gücü, likidite durumu, verimliliği ve karlılık durumu hakkında gerekli olan bilgilerin net olarak görülmesi sağlanır. Hesaplanan oranlardan elde edilen sonuçlar analistin kafasında bazı soru işaretleri doğurur ve bu soru işaretlerine verilen cevaplar gözden kaçabilecek ipuçlarını analiste verir. Oranlar hesaplanırken kullanılan rakamların gerçeği yansıtmaması, rakamların aylara ve mevsimlere göre büyük farklar arzemesi, analistin bakış açısının doğruluğunu bozarak hatalı yorumlar yapmasına neden olabilir.¹¹⁵

Analistin hesaplanan oranları yorumlarken ve değerlendirirken aşağıdaki kriterleri baz alması temeldir. Bu kriterler¹¹⁶;

i) Deneyimler sonucu bulunmuş oranlar ile karşılaştırma : Bankalar yaptıkları çalışmalar sonucu bazı oranlar için yeterli olacak değerleri genel olarak belirlemişlerdir. Örneğin cari oranın 2:1'in üzerinde olması, likidite oranının 1:1'in üzerinde olması durumunda firmanın kısa vadeli borç ödeme gücünün yeterli kabul edilmesi.

ii) Firmanın geçmiş yıllardaki oranları ile karşılaştırma : Hesaplanan oranın geçmişteki durumundan inceleme dönemine kadar ki rakamsal değişimlerin olumlu mu,

¹¹³ Ibid., s. 104.

¹¹⁴ Öztin Akgüç, *Mali Tablolar Analizi*, s. 282.

¹¹⁵ Akgüç, *Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi*, ss. 140-141.

¹¹⁶ Ibid., ss. 144-146

olumsuz mu olduğunu ve sözkonusu oranın gelişim trendinin hangi finansal politikalardan kaynaklandığı konusu açıklığa kavuşmuş olur.

iii) Aynı sektörde yer alan firmaların oranları ile karşılaştırma : İşletmenin içinde bulunduğu sektörün finansal yapısının kendi finansla yapısı ile temelde benzer noktalarda birleşeceği gerçeğinden yola çıkarak yorum yapmak finansal durum hakkında sağlıklı bilgiler alınmasını sağlar. Ancak sektör oranlarının incelenmesinde sektörde yer alan işletmelerden çok iyi bir örnek grup seçilerek oranların elde edilmiş olması ve bu oranların alt-orta-üst sınır noktalarının belirlenmesi suretiyle işletmenin finansal oranlarının sektöre göre gösterdiği normal ve anormal değerlerin saptanması analizciye yararlı bilgiler verir.

iv) Birbiri ile ilgili diğer oranların beraber değerlendirilmesi : Analist oranları ele alırken hesapladığı oranları tek tek değerlendirmesinin yanında analize daha önemli veri katacak olan birbiriyle etkileşim içinde bulunan oranları incelemesi yapılan analizin etkinliğini artırır. Örneğin cari oran tek başına işletmenin kısa vadeli borç ödeme gücü hakkında önemli bir veri kaynağı iken, özsermayenin karlılık oranı ile birlikte değerlendirildiğinde işletmenin çalışma sermayesi yönetim politikasının tutucu - normal - riskli bir yapıda olup olmadığının tespiti yanında, geçmişte izlenen politikanın sonucunun işletmeye etki derecesini ve cari dönemde izlenen politikanın mali yapıya etkisini açıkça ortaya koyar.¹¹⁷

Mali tablolar oran analizi ile incelenip değerlendirilirken dikkat edilmesi gereken en önemli husus, elde edilen verilerin geçmiş yıllardaki durumu yansıttığıdır. Bu nedenle analist bu noktayı gözönüne alarak geçmiş verilerden de yararlanarak firmanın uyguladığı finansal politikalarının da analize katarak işletmenin gelecekte göstereceği mali performansı tespit etmeye çalışmalıdır.

Kredi talepleri değerlendirilirken kullanılması gereken oranlar, Türkiye Bankalar Birliği tarafından bankalar için “Mali Tahliller Tablosu” olarak belirlenmiştir.

¹¹⁷ Atilla Gönenli, *İşletmelerde Finansal Yönetim*, 6.bası, İstanbul : 1988, s. 412.

Oranlar genellikle aşağıdaki şekilde sınıflandırılmaktadır¹¹⁸ ;

- Likidite Oranları
- Finansal Yapı Oranları
- Faaliyet Oranları
- Karlılık Oranları

2.1.2.3.1. Likidite Oranları

İşletmenin likidite durumunun analizi için kullanılan bu oranlar işletmenin kısa vadeli borç ödeme gücünün belirlenmesinde ve net çalışma sermayesinin yeterlilik düzeyinin ölçülmesinde kullanılır¹¹⁹.

İşletmenin likit varlıkları döner değerlerde yer alır. Likiditeyi belirli bir seviyede tutmaya yarayan kaynaklar ise kısa vadeli borçlarda yer alır. Dönen varlıklar ; kasa ve bankalar, serbest menkul değerler, bir yıldan kısa vadeli alacaklar, stoklar ve mal veya hammadde, malzeme ithali için açtırılmış akreditiflerden oluşur. İşletmeler döner varlıkları ile kısa vadeli borçları arasında bir denge kurmak zorundadırlar.

Bir işletmenin kısa vadeli borç ödeme gücünü tespitde kullanılan başlıca oranlar :

1) Cari Oran (Banker Oranı / İşletme Sermayesi Oranı)

Bu oranın ölçülmesinde ana amaç işletmenin kısa vadeli borçlarını ödeme gücünü ölçmek ve net işletme sermayesinin işletmenin faaliyetlerini sağlıklı bir şekilde sürdürüp sürdüremeyeceğinin tespiti için kullanılmaktadır¹²⁰.

2) Likidite Oranı (Hazır Kıymetler Oranı / Asit Rasyo)

Likidite oranı, işletmenin döner değerleri içindeki likiditesi daha düşük olan stokların ve varsa akreditiflerin brüt işletme sermayesinden çıkarılarak bulunan değer

¹¹⁸ Akgüç, op.cit., s. 146.

¹¹⁹ Ibid., s. 147.

¹²⁰ Ibid., ss. 147-157.

kısa vadeli borçlara bölünmesi ile elde edilir. Cari oranı daha anlamlı hale getirerek işletmenin borç ödeme gücünün likiditesini daha net görmemizi sağlar¹²¹.

2.1.2.3.2. Finansal Yapı Oranları

Finansal yapı oranların analizi bize işletmenin borçlanma düzeyinin optimum düzeyde mi, verimsiz mi kullanıldığını veya çok fazla risk taşıyan bir yapıdan meydana geldiğini açıklar¹²². Kredi verenler açısından emniyet marjının seviyesi de bu oranlar vasıtasıyla bulunduğu kullandırılan kredinin maliyetinin belirlenmesinde de yararlanır. İşletmenin faaliyeti sonucu zarar etmesi, aktiflerinde değer düşüklüğü meydana gelmesi veya faaliyet hacmine oranla yeterli fon üretememesi durumunda işletmenin mevcut finansal yapısının uzun vadeli yükümlülüklerini ne kadar daha yerine getirip getiremeyeceği hakkında önemli bilgiler verir.

1) Borçlar / Öz Sermaye Oranı

Kredi verenler açısından borçlanma oranı olarak analize katılan bu oran işletmenin 1 TL'lık öz sermaye karşılığında kaç TL'lık dış kaynak kullandığını gösterir. Bu oranın yüksek olması kullandırılacak kredinin riskini arttırıcı etki yapar. Ancak piyasaların canlı olduğu, işletmenin satışlarını ve satış fiyatını arttırabildiği dönemlerde olumlu etkisi olan finansal kaldıraç etkisi durgun dönemlerde işletmenin sermayesini kaybetmesine yol açabilir.

2) Borçlar / Aktif Toplamı Oranı (Kaldıraç Oranı)

Bu oran işletmenin aktiflerinin yüzde kaçının borçla finanse edildiğini gösterir. Oranın yüksek olması kredi verenler açısından riski arttırıcı etkisi vardır. İşletmenin piyasaya satış, üretim ve mali yapı açısından hakim olduğu durumda etkisi olumlu olup tersi durumda işletmenin finansal yapı riskini dolayısıyla kredi riskini arttırır.

¹²¹ Ibid., ss. 157-158.

¹²² Ibid., ss. 175-181.

3) Kısa Vadeli Borçlar / Toplam Kaynaklar veya Aktif Toplamı Oranı

Kısa vadeli borçların toplam kaynaklar veya aktif toplamı oranı işletmenin iktisadi kaynaklarının yüzde kaçının kısa vadeli borçlarla finanse ettiğini gösterir. Varlıkların kısa vadeli borçlanma yolu ile finansmanın yüksek oranlarda olması ve/veya bu oranın yükseliş trendi içinde olması kredi riskini artırıcı unsurdur.

4) Maddi Sabit Değerler, net / Maddi Öz Sermaye (Öz Varlık) Oranı

Bu oran işletmenin sabit yatırımlarının ne kadarlık bölümünü öz varlıklarıyla karşıladığını gösterir. Bu oranın değerlendirilmesinde, işletmenin üretim teknolojisine, kiralama yolunu uygulayıp uygulamadığına, yeni veya eski bir işletme olmasına, yatırım halinde olup olmaması gibi birçok faktörden etkilenme olasılığı taşıdığı gözönünde bulundurulması yerinde olur.

2.1.2.3.3. Faaliyet Oranları

1) Alacak Devir Hızı (Kredili Satışlar / Ticari Alacaklar)

Alacaklar işletmeye peşin satışlarla birlikte en fazla nakit girişi sağlayan kaynaktır. Alacak devri hızının yüksek olması işletmenin daha düşük cari ve likidite oranı ile çalışmasına olanak sağlayacağı gibi dış finansman kullanımını da azaltır. Alacak devir hızının yavaş olması, alacakları tahsilde zorluk çekildiğinin, rekabet gücünün zayıf olduğunun, işletmenin uyguladığı tahsilat politikasının yetersiz olduğunun veya çok esnek kredili satış politikası uygulanmakta olduğunun göstergelerinden bir veya birkaçının işletmede mevcut olduğunu açıklar¹²³.

- Alacakların Ortalama Tahsil Süresi (360 / Alacak Devir Hızı)

Bu oran işletmenin alacaklarını kaç günde bir tahsil ettiğini yaklaşık olarak gösterir. Bulunan süre ile işletmenin vadeli satış süresi karşılaştırılarak alacakları tahsilde sıkıntı içinde olup olmadığı hakkında bir fikir verir. Şöyle ki alacaklarını ortalama 59

¹²³ Akgüç, Mali Tablolar Analizi, op.cit., ss. 318-323.

günde bir tahsil eden bir işletme satışlarını 45 gün vadeli yapıyor ise alacaklarını gecikmeli tahsil ettiğini veya alacak portföyünün içinde şüpheli alacaklarının mevcut olabileceği konusunda analiste düşünme yolu açar.

2) Stok Devir Hızı (SMM / (Dönem Başı Stoku + Dönem Sonu Stoku) / 2

Stok devir hızı oranı işletmenin stoklarını döndürüşündeki seviyenin hızını verir. Bu oranın yüksek olması işletmenin daha az stokla çalışmasına dolayısıyla stok maliyetini düşürebilmesini sağlarken, oranın düşmesi işletmenin satış kabiliyetinin zayıflamakta olduğunun göstergesi olabilir. Ancak stok devir hızı değerlendirilirken işletmenin üretim yaptığı sektörün, ürettiği ürünün, piyasa yapısının, mal satışının gösterdiği özellikler gibi birçok değişkenin analiz yapılırken değerlendirilmesi oranın gerçekte yansıttığı bilginin doğruluğuna ulaşmamıza imkan verir¹²⁴.

3) Öz Sermaye Devir Hızı (Net Satışlar / Ortalama Öz sermaye)

Öz sermaye devir hızı yüksek olması işletmenin öz sermayesinin verimli kullanıldığını gösterebileceği gibi yetersiz olabileceğinin de işareti olabilir. Bu sebeple ilk önce işletmenin gerçek (efektif) öz sermayesi tespit edilmeli, sonra yeterlilik düzeyi incelenerek bulunan oran yorumlanmalıdır. Bir işletmenin öz sermayesi yetersiz bir seviyedeysen, stok ve alacak devir hızıda yavaş ise sözkonusu işletmenin kredi riskinin yükselme eğilimi taşıdığının işaretidir¹²⁵.

4) Aktif Devir Hızı (Net Satışlar / Aktif Toplamı)

Bu oran işletmenin sermaye yoğunluğunun veya aktif kullanımının bir ölçüsü olarak yorumlanabilir. İşletmenin içinde bulunduğu sektörde sabit değerler aktif içinde önemli tutarlara ulaşıyorsa, aktif devir hızı düşük, aksi halde yüksektir. Aktif devir hızı düşük olan işletmelerde genelde risk yüksektir. Bu tip işletmeler riski azaltmak için

¹²⁴ Ibid., ss. 306-317.

¹²⁵ Ibid., ss. 325-328.

yüksek kar marjlarıyla çalışmak durumundadırlar. Dolayısıyla işletmenin ürettiği ürünlere talebin gelecekte azalması söz konusu ise kredi riskinin önemli ölçüde artacağı açıktır.

2.1.2.3.4. Karlılık Oranları

İşletmelerin ana kuruluş amacı kar elde etmektir. Bu nedenle kar işletme ile ilgili tüm çevreler açısından, özellikle işletme sahip / sahipleri ve bankalar için birinci derecede önem taşır. Karlılık değerlendirmesi yapılırken işletmede kullanılan kaynakların alternatif getirilerine, sektörde yer alan diğer işletmelerin karlılık durumlarını, ekonominin içinde bulunduğu durumu ve işletmenin karlılığının yıllar itibarıyla gösterdiği gelişim trendini gözönüne almak gerekir¹²⁶. İşletmelerde karlılığı ölçen oranlar iki ana başlık altında incelenir. Bunlar; kaynaklara göre karlılık oranları ve satışlara göre karlılık oranlarıdır¹²⁷.

1) Kar / Öz Sermaye Oranı

İşletmenin karlılığının ölçülmesinde anlamlı sonuçlar veren bu oran aşağıda verildiği şekilde iki ayrı oranla hesaplanır :

Net Kar (Vergi Sonrası Kar) / Özkaynak Oranı : Bu oran, işletme sahibinin yatırdığı 1 TL'ye kaç TL kar elde etmiş olduğunu gösterir. Oran analiz edilirken kazanılan karın işletmenin ana faaliyet konusundan mı yoksa arazi gelirlerden mi müteşekkil olduğunu ve oranın paydasında yer alan öz sermayenin gerçek değerini yansıtıp yansıtmadığının üzerinde önemle durmak gerekir.

Bilanço Karı (Vergi Öncesi Kar) / Özkaynak Oranı : Özkaynağın vergi öncesi karlılığının hesaplanması yüksek tutarlarda ve değişik oranlarda vergi ödemek durumunda kalan işletmelerin vergi öncesi karlılıklarının boyutunu görmemize ve farklı işletmelerle karşılaştırma yapılmasına olanak sağlar.

¹²⁶ Ibid., ss. 328-347.

¹²⁷ Ferruh ÇÖMLEKÇİ, Mali Tablolar Analizi, Eskişehir : A.Ü. Eğitim, Sağlık, ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları, No:71, 1989, s. 246.

2) Faiz ve Vergiden Önceki Kar (FVÖK) / Aktif Toplamı Oranı

Bu oran işletmenin kaynaklarını diğer işletmelere göre ne kadar verimli kullanabildiğini gösterir.

3) Satışlara Göre Karlılığı Gösteren Oranlar

Bu oranlar net satışların çeşitli kar fonksiyonlarına oranlanması ile aşağıdaki şekillerde hesaplanır.

Brüt Satış Karı / Net Satışlar Oranı : Bu oran işletmenin faaliyet giderlerini karşılayabilecek kaynak yaratıp yaratamadığını gösterir. Oranın yükselme eğilimi kreditorler ve işletme açısından olumlu bir göstergedir.

Faaliyet Karı / Net Satışlar Oranı : Faaliyet karının net satışlara oranı işletmenin ana faaliyetinin karlılığını verir. Oran işletmenin başarısına ve etkin yönetilme ölçüsüne ışık tutar.

Bilanço Karı / Net Satışlar Oranı : Bu oran işletmenin net satışlardan vergi öncesi kaç TL kaldığını verir.

Net Kar / Net Satışlar Oranı : İşletmenin yapmış olduğu 1 TL'lık satıştan Net kalan tutarı verir.

2.1.2.4. Fon Akım Tablosu Analizi

Fon akım tablosu işletmenin belirli bir hesap döneminde sağladığı ve bilanço ve gelir tablosunda ilk bakışta görülemeyen fon akımlarını açığa çıkararak işletmenin bu kaynakları nerelerde kullanmış olduğunu gösteren tablodur¹²⁸. Nereden geldi - nereye gitti diye de adlandırılan tablo dönem içinde meydana gelen fon akımlarını vermez ancak

¹²⁸ Ahmet Kızıl, Genel Muhasebe, Envanter ve Değerleme, İstanbul: Der Yayınları, Yayın No: 148, 1994, s. 23.

dönem içinde oluşan net değişimleri gösterir. İşletmelerin başlıca fon kaynakları ve kullanım yerleri şöyle özetlenebilir¹²⁹;

FON KAYNAKLARI

- Dönem Karı
- Hesap Döneminde Ayrılan Amortismanlar
- Esas Sermaye Artışı
- Çeşitli Borçlanmalar
- Alacakların Tahsili
- Duran, Dönen ve Bağlı Varlık Artışı

FON KULLANIMLARI

- Kar Payı Dağıtma
- Çeşitli Borçların Ödenmesi
- Duran Varlıklara Yatırım
- Esas Sermayenin Azaltılması
- Faaliyet Sonucu Uğranılan Zararlar
- Alacaklardaki Artışlar
- Varlıklardaki Artışlar

Yukarıdaki bilgiler işletmenin gelir tablosu, bilançosu ve geçmiş hesap dönemine ait kar dağıtım tablosundan elde edilir.

Fon akım tablosu analiz edilirken özellikle işletmenin kaynaklarının verimli alanlarda kullanılabildiğini kullanamadıklarının ve kaynak-kullanım dengesinin vade açısından uygun olup olmadığı incelenmesi gerekir. Daha açık bir ifadeyle kaynakların işletmede kalış süresi ile bunların tahsis edildiği kullanım alanları arasında bir uyum olup olmadığı incelenmelidir. Fon akım tablosu analizi işletmenin gelecekteki fon gereksinimlerinin tahmin edilebilmesine ışık tutarak kredi kararı verilmesinde önemli bilgiler sağlar.

2.1.2.5. Nakit Akım Analizi

“Finansal bir gösterge olarak “nakit akışı” belli bir dönemde yaratılan iç finansman potansiyeline olanak sağlayan; olası kar dağıtımları, yatırım finansmanının uzun sürede kullanılabileceği finansman araçlarını ve borçları geri ödeme gücü hakkında bilgiler edinilmesini sağlar.” İşletmenin sahip olduğu nakit akışının boyutu, borçları geri ödemesinde bir garanti marjı olarak görülebileceği gibi, işletmenin finansal kararlılığı ve başarısı hakkında da önemli bir bilgi kaynağıdır¹³⁰. Nakit akışı büyüyen işletmelerin dış

¹²⁹ Oktay Güvemli, *Finansal Tablolar, Bilanço Analizi*, 2. bası, İstanbul, 1979, s. 184.

¹³⁰ Berk, *Bankalarda Pazara Yönelik Kredi Yönetimi*, op.cit., ss. 63-64.

finansman bağımlılığı azalır. Bu nedenle nakit akışı, bankalar açısından güvence marjı olarak değerlendirilebilir.

Bankaların işletmelerin nakit akımlarını analize tabi tutmalarını iki nedene bağlanabilir. Bu nedenler;

- 1) İşletmenin kredi kaynakları ile finansman marjı hakkında bilgi vermesi,
- 2) İşletmenin gelir durumunun saptanmasında iyi bir ölçü olmasıdır.

İşletmenin kredi değerliliğinin incelenmesi aşamasında nakit akımı aşağıdaki şekilde hesaplanabilir :

$$\begin{aligned} & \text{Faaliyet sonucu yaratılan kar (ya da zarar)} \\ & + \text{Maddi duran varlıkların planlanan amortismanları} \\ & + \text{Uzun süreli karşılıklardaki artışlar} \\ & = \text{Vergiden önceki nakit akışı} \\ & - \text{Bireysel işletmelerde ve kişi şirketlerinde ödenen gelir vergisi} \\ & - \text{Sermaye şirketlerinde gelir ve kurumlar vergisi} \\ & - \text{Kar payı dağıtımı} \\ & - \text{Önceki borçların taksit ve faiz ödemeleri} \\ & = \text{Net nakit akışı} \\ & - \text{Yatırım harcamaları} \\ & = \text{Kullanılabilir nakit akışı} \end{aligned}$$

İşletmelerin kredilendirilmesi aşamasında alıkonan karlar, amortismanlar ve uzun süreli karşılıklar kreditörlere, işletmenin gelecekteki başarısını, verim gücünü belirlemede ve banka açısından kullanılacak kredinin riskini saptamada önemli bir gösterge olan işletmenin otofinansman oluşturma gücü hakkında önemli bilgiler verir.

İşletmeler faaliyetleri sonucu sağladıkları nakit akımını aşağıdaki alanlarda değerlendirirler¹³¹:

¹³¹ Ibid., s. 67.

- i) Ek ve yeni yatırımların finansmanı,
- ii) Alınan kredilerin geri ödenmesi,
- iii) Sermaye şirketlerinde temettü dağıtımı,
- iv) Kişi şirketleri ve bireysel işletmelerde özel çekişler.

İşletmelerde nakit akışının ölçülmesinde temelde üç yöntem kullanılır. Bu yöntemler;

- 1-Nakit Akım Tablosu
- 2-Finansal Oranlar
- 3-Nakit Bütçeleri

Nakit akım tablosu, işletmenin tahakkuk esasına göre muhasebeleştirdiği işlemleri nakit esasına dönüştürür. Nakit akım tablosundaki veriler değerlendirilerek belirlenen işletmenin finansal başarımlar yapısı; likidite, karlılık, verimlilik ve kıymet yaratma potansiyelini ortaya çıkarır¹³². Bu potansiyelin analizi ile de kredi değerliliği hakkında bir yaklaşıma varılması olanaklı hale gelir.

Nakit akışının analizinde kullanılan diğer bir yöntemde finansal oranları kullanılmaktadır. Bu yöntemde kullanılan oranlar şöyledir¹³³:

$$\text{Kredi Geri Ödeme Oranı} = \text{Kullanılabilir Nakit Akışı} / \text{İstenen Kredi Tutarı}$$

Bu oran işletmenin kullandığı krediyi geri ödeyebilme gücünü gösterir. Bu açıdan sözkonusu oranın en az 1 olması istenir. Nakit akışı kullanılarak işletmenin borçlanma derecesinde hesaplayabiliriz :

$$\text{Borçlanma Derecesi} = \text{Nakit Akışı} * 100 / \text{Dış Kaynaklar - Likit Varlıklar} \dots\%$$

Borçlanma derecesi oranı, bir işletmenin kendi otofinansman gücüne dayanarak borçlanabileceği kapasite düzeyini gösterir. Sözkonusu oran durgun işkollarında düşük,

¹³² Cengiz Erol, Nakit Akım Yaklaşım Yöntemiyle Kredi Değerlendirmesi, Ankara: Türkiye Bankalar Birliği Yayın No: 167, 1991, s. 37.

¹³³ Berk, op.cit., ss. 67-68.

dinamik işkollarında ise yüksek çıkar. Bankalar açısından önemli bir gösterge olan bu oran kullanılarak işletmenin net borçlanmasını kendi oluşturduğu finansal güçle geri ödemesi için gereken teorik süreyi aşağıdaki şekilde bulabiliriz :

$$\text{Gerekli Geri Ödeme Süresi} = 100 / \text{Borçlanma Derecesi} \dots \text{yıl}$$

Bu oranın sonuçları analiz edildiğinde, genişleyen sektörlerdeki getiri gücü yüksek işletmeler yüksek net borçlanma düzeyinde bile durgun sektörlerdeki işletmelere göre yabancı kaynak kullanımından daha iyi sonuçlar elde ettikleri anlaşılmaktadır. Nakit akış analizinde kullanılan diğer bir oran nakit akım oranıdır :

$$\text{Nakit Akım Oranı} = \text{Nakit Akışı} * 100 / \text{Satışlar (Toplam başarı)}$$

Nakit akım oranı, işletmenin başarısını net kara dayandırmadan işletmenin sahip olduğu finansman ya da verim gücü açısından daha iyi analiz etmemize imkan veren bir tür “geliştirilmiş karlılık oranını” göstermektedir.

İşletmelerin nakit akımının ölçülmesinde kullanılan diğer bir yöntemde “nakit bütçesi” yöntemidir. Nakit bütçeleri işletmenin gelecekte ihtiyaç duyacağı nakit kaynakların ve kullanımlarının tahmin edilmesi suretiyle belli bir süre içinde oluşacak nakit pozisyonunun analiz edilmesini sağlar. Bu sayede işletmenin ne zaman, ne kadar süreyle nakit ihtiyacı olabileceğini ve bu ihtiyacın kısa süreli mi yoksa uzun süreli mi olacağı saptanabilir¹³⁴. Uygulamada nakit bütçeleri bir yıllık sürelerin aylık bazda bölümlendirilmesi suretiyle kullanılmaktadır. Bankalar yönünden bir yıllık dönemi kapsayan ve aylık nakit giriş çıkışlarını gödsteren bütçeler teknik olarak yeterlidir.

Bankalar problemlili hale gelmiş olan krediler için düzenleyecekleri tasfiye operasyonlarında işletmelerden alacakları nakit bütçeleri ile işletmenin varlığını sürdürmesi kaydıyla alcağını hangi tutarlarla ve vade yapısıyla tahsil edebileceğini tespit edebilirler.

¹³⁴ Zeyyat Hatiboğlu, *Ayrıntılı İşletme Finansı*, Cilt 1, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 2049, 1975, ss. 115-116.

2.1.3. İktisadi Durum Analizi

İşletmelerin dış çevresinden kaynaklanan iktisadi unsurların oluşturduğu göstergelerde meydana gelebilecek değişimler borç ödeme gücünü etkiler. İşletmeler direk olarak iktisadi durumda oluşabilecek değişiklikleri etkileme gücüne sahip değildirler. Bu değişimlerin işletmenin performansını derecesine göre önemli bir boyutta etkileyebilmesi ve kontrolü dışında olması nedeniyle çok iyi analiz edilmesi gerekir. Çünkü kaliteli bir yönetime ve güçlü finansal yapıya sahip işletmeler bile iktisadi faktörlerde aleyhine gelişen bir durumda krize girebilir, hatta iflasa dahi sürüklenebilirler. İktisadi durum göstergelerinin analizi ile firmayı nasıl bir geleceğin beklediğini makro olarak inceleyebiliriz.

İşletmelerin gelir yaratma gücünü etkilemekle beraber kontrolü dışında oluşan faktörler şunlardır.

1) Pazar ve Sektör Analizi

Firmaların faaliyet gösterdiği sektörün özellikleri neticesinde oluşan pazar yapısı işletmenin başarısı üzerinde önemli bir role sahiptir. Sektörün rekabete açık bir yapıda olması, kar marjlarının düşük, üretilen mala talep esnekliğinin fazla, piyasanın ise doymuş olması halinde bu sektör içindeki kuruluşların kredi riskinin iktisadi yönden yüksek olduğunu söyleyebiliriz¹³⁵. Buna karşılık kar marjı yüksek, rekabete karşı korunmuş, garantili pazarlara sahip, pazara girişin zor olduğu ve ekonomik hayattaki dalgalanmalara karşı duyarlılığı az olan sektörlerde faaliyet gösteren firmaların kredi riski iktisadi yönden düşüktür.

¹³⁵ Seval, Kredilendirme Süreci ve Kredi Yönetimi, op.cit., ss. 127-128.

2) Konjonktürden Etkilenme

Ekonomik hayatta meydana gelen dalgalanmalar firmaları olumlu-olumsuz yönde ve farklı derecelerde etkilerler. Konjonktürün etkisi ekonominin canlı olduğu dönemlerde tüm işletmeler için olumlu yönde olacaktır. Konjonktürün olumsuz etkileri özellikle durgunluk yaşayan ekonomilerde önem kazanır. Konjonktürel değişimlere aşırı duyarlı olan işletmeler, ekonominde durgunluk içine girmesi ile borç ödeme güçleri hızla düşer ve iflas etme tehlikesi ile karşı karşıya kalırlar¹³⁶. İktisadi darboğazlar, depresyonlar ve dış ödeme açıklarının büyümesi, banka yönetimini ihtiyatlı davranmaya yöneltir¹³⁷. Analist, firmanın konjonktüre karşı duyarlılık düzeyini inceleyerek etkilenme derecesinin firmanın kredi riskine hangi düzeyde etki edebileceğini ortaya çıkarmalıdır.

3) Kamu Kuruluşları İle İlişki

Bazı şirketler yaptıkları işin niteliği gereği kamu kuruluşları ile sıkı bir iş ilişkisi içerisine girmektedirler. Bu ilişki mal alımı veya satımı, ortak bir projede beraber çalışılması veya işle ilgili gerekli izin ve belgelerin temin edilmesi şeklinde olabilir. Ayrıca, asgari ücretler, fiyat kontrolleri, kuruluş yerlerinin belirlenmesi, organize sanayi bölgeleri, teşvik politikaları, iş güvenliği, istihdam şartları gibi birçok konuda işletmeleri, Kamu kuruluşlarına bağımlı kılabilir¹³⁸. Örneğin madencilikle uğraşan bir işletme maden alanını o konu ile ilgili kamu kuruluşundan belirli bir süre için kiralamak zorundadır. Söz konusu firmanın kira kontratının süresi dolduğunda tekrar kira izninin alınamaması halinde madene yapılan yatırım bir anda sıfıra inecek ve firma taahhütlerini yerine getiremeyeceğinden mevcut müşteri portföyünde elinden kaybetme riskiyle karşı karşıya kalacaktır. Örneklerini çoğaltabileceğimiz bu konuda kamu kuruluşları ile işletmenin ilişkilerinde bir sıkıntı olup olmadığı veya olası olumsuzluk durumlarının analistçe çok iyi araştırılması yerinde olacaktır.

¹³⁶ Aras, op.cit., s. 159.

¹³⁷ Feridun Ergin, *Kredi Sistemi*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, No: 2111, Fakülteler Matbaası, 1975, s. 121.

¹³⁸ Dinçer, op.cit., s. 111.

4) Çevre Koruma Bilinci

Son yıllarda ölçsüz ve sorumsuz bir ekonomik büyümenin sonucu olarak, çevre kirliliği önemli ölçüde artmıştır. Çevreyi koruma bilincinin dünyanın her yerinde gündemin ilk maddesi olması çevreye herhangi bir şekilde zarar verebilecek durumda olan işletmeler için üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. Toplumun ve devletin çevreye zarar veren işletmeler üzerinde oluşturduğu manevi baskı ve verilen maddi cezalar işletmeleri bir anda toplumun tepki ve öfkesi ile karşı karşıya getirebilir. Bu durum işletmenin faaliyetlerini durdurmasına kadar gidebilecek olumsuzlukları da içerir¹³⁹. Analist firmanın çevreye zarar verip vermediğini ve zarar veriyorsa bunun gelecekte firmaya verebileceği sıkıntıları tespit etmelidir.

5) Hükümetlerce İzlenen Ekonomi Politikaları

Ekonomiyi, alacağı kararlarla değişik kulvarlara sokabilecek olan hükümetin izleyeceği ekonomi politikası işletmeleri değişik düzeylerde etkiler. İşletmenin ihracat veya ithalat yaptığı ülke ile yapılacak ticari anlaşmalar, uygulanan döviz kuru politikası, teşviklerin artırılması, revalüasyon ve devalüasyon, emisyon hacmi, merkez bankasının etkinliği, vergi indirim ve istisnaları gibi faktörlerde alınacak olumlu kararlar işletmeleri olumlu yönde etkiler ve rekabet güçlerini artırır. Ancak hükümetçe teşviklerin azaltılması, vergilerin ağırlaştırılması, ekonomiyi soğutan kararların alınması, büyüme hızının düşürülmesi gibi politikalar işletmeleri olumsuz yönde etkiler¹⁴⁰.

Amerikada yapılan bir araştırmaya göre Amerikan bankaları, Merkez Bankası tarafından enflasyonu önlemek amacıyla para ve kredi hacmini daraltıcı bir para politikası izlendiği durumlarda, yeni müşterilerle kredi ilişkisine girmekten kaçınarak daha ziyade eski müşterilerine kredi vermektedirler. Ayrıca bankalar bu gibi ekonomiyi ağırlaştırıcı, daraltıcı politikaların uygulanmaya başlandığı dönemlerde, ülke çapında faaliyette bulunan büyük firmaları mahalli firmalara yeğlemekte, krediyi alan işletmenin bankada mevduat hesabının bulunup bulunmadığına, krediye karşılık teminat gösterilen kıymetin

¹³⁹ Ibid., s. 112.

¹⁴⁰ Ibid., ss. 109-110.

değerine ve kredinin hangi amaçla kullanılacağı konusunda, normal durumlara nazaran daha kapsamlı analiz yapmaktadırlar¹⁴¹.

Analist, ekonomi politikalarında oluşabilecek değişimlere firmanın ne düzeyde duyarlı olduğunu ve bu politikalardan kaynaklabilecek olumsuzlukları giderebilecek stratejileri sahip olup olmadıklarını incelemelidir.

6) İhracat Pazarı

İşletmeler ürettikleri malları sadece iç piyasada satabilecekleri gibi dış piyasalarda mallarını pazarlayabilirler. İhracat yapma imkanı ve kapasitesi olan işletmeler kendi ülkelerindeki ekonomik yapıdan etkilendikleri gibi ihracat yaptığı ülkelerin ekonomilerinde meydana gelebilecek değişimlerden de etkilenirler. Bu tip işletmeler için döviz kurlarındaki değişimler, yapacakları ihracat bağlantılarında birinci derecede önem arzeder¹⁴². Faaliyetlerinde ihracatın payı yüksek olan şirketlerin taşıdıkları politik risklerin de analiz edilmesi gerekir. Döviz transferine getirilen sınırlamalar, dış ticaret işlemlerine kota veya ambargo konması karşılaşılabilecek politik risk göstergeleri olarak sayılabilir¹⁴³. İhracat yapan işletmeler ülkelerinde olabilecek krizleri ve darboğazları kolaylıkla atlatabilirler. Analist yapılan ihracatın toplam satış içindeki payını, dış ticaretinde ülke çeşitliliğinin olup olmadığını, ihracatın istikrarlılık dercesini incelemelidir.

2.1.4. Diğer Faktörlerin Analizi

İşletmelerin iç dinamiklerinden ve piyasaya bakış açısı yönüyle ele alınabilecek olan bu faktörleri aşağıdaki başlıklar altında açıklayabiliriz.

¹⁴¹ İlhan Meriç. *Türk Ticaret Banka İşletmelerinde İşletme Riski ve Ekonomik Karlılık*. Ankara: ODTÜ İ.İ.B.F. Yayın No: 36, 1980, s. 107.

¹⁴² Nurdan Çolakoğlu, *Türkiye’de Dış Ticaretin Yapısal Analizi (1980-1991 Arası)*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1994, s. 47.

¹⁴³ Ali Bülent Pamukçu, *Uluslararası İşletme Finansı, Döviz Kuru Riski*, Cilt: 1, İstanbul: Güryay Matbaası, 1984, s. 33.

1) Büyüme

Firmalar pazar paylarını arttırmak, maliyetleri düşürmek, sektör içinde lider konuma gelebilmek, güçlü rakiplerle rekabet edebilmek, ölçek ekonomisinden yararlanmak amacı ile devamlı büyümeye çalışırlar. Eğer bir işletme büyümüyorsa gerileyen bir işletme olarak tanımlanabilir. Büyüyen işletmeler sağlıklı bir yapıda iseler; her ne kadar dış kaynak ihtiyacı gereksinimi içinde olsalarda yapacakları yatırımlar sonucu rekabet güçleri artacağından, maliyetleri düşüp kar marjları yükseleceğinden, daha büyük alıcılara ulaşma imkanına kavuşacaklarından, üretim kalitesi artacağından ve hammadde kaynakları üzerinde ki denetim güçleri fazlalaşacağından ödeme güçleri artar ve dış kaynak maliyetini daha rahat karşılayabilirler¹⁴⁴.

Analistçe, büyüyen işletmenin yapacağı ve yapabileceği potansiyel yatırımları inceleyerek yapılacak yatırımlar sonucu işletmenin elde edeceği katma değer ölçülmesi ve bankadan talep edilen fonla vade sonunda ortaya çıkacak ödeme gücünün rakamsal düzeyi karşılaştırılmalıdır. Yatırım halinde ki bir işletmeye verilecek kısa vadeli bir kredi iyi analiz edilmezse firmanın sözkonusu krediyi zamanında kapatamaması nedeni ile bir anda orta vadeli bir kredi haline gelebilir ki bu da ticari bankanın kaynak / kullanım dengesini bozar.

2) Teknolojiyi Kullanma Gücü

Teknolojinin baş döndürücü bir hızla değişmesi işletmeleri de teknoloji hızına ayak uydurma çabası içine sokmaktadır. Teknolojide meydana gelen her değişim farklı bir yenilik ortaya çıkarmaktadır. Bu durumda daha düne kadar piyasada en son teknolojiyle üretilmiş bir ürün çok kısa bir süre içinde eski teknoloji haline gelmektedir. Bu nedenle teknolojinin tüm olanaklarından yararlanabilme gücüne sahip işletmeler, piyasaya sürdükleri yeni bir ürünle diğer işletmelere karşı rekabet güçlerini, piyasa paylarını ve karlarını artırma imkanına sahiptirler¹⁴⁵. Analist, özellikle teknoloji yoğun çalışan işletmelerin bu gücü kullanabilecek güce sahip olup olmadıklarını, teknolojiyi

¹⁴⁴ Zeyyat Sabuncuoğlu ve Tuncer Tokol, *İşletme I-II*, Bursa: Teknografik Matbaacılık A.Ş., 1989, ss. 93-94.

¹⁴⁵ Dinçer, *op.cit.*, ss. 107-108.

kullanma derecesini, teknolojinin değişim hızı, ülke içindeki ve dışındaki teknolojinin mevcut yapısı ve gelişme potansiyeli ve rakiplerinin teknolojik güçlerini analiz etmelidir.

3) Yatay ve Dikey Entegrasyon

İşletmeler açık veya gizli olarak rakipleri ile işbirliğine giderek pazar paylarını arttırabilir, maliyetlerini düşürebilir, karlarını yükseltebilir, rekabeti ortadan kaldırabilir, verimliliklerini arttırabilirler¹⁴⁶.

Bu sebeple incelenen işletmenin yatay veya dikey entegrasyona gidip gitmediğini, böyle bir işbirliği içinde ise bunun işletmeye sağladığı faydanın boyutunun belirlenmesinde fayda vardır. Ayrıca böyle bir işbirliği işletmeyi rahatlatacağı için büyüme hızının yavaşlamasına yol açabilir.

4) Üretim Kalitesi

İşletmeler ürettikleri malları belli standartlara göre üretirler. Bu standartların ne kadar yüksekse üretim kaliteside o kadar yüksektir. Kaliteli ürün üretebilen firmalar, düşük kalitede üretim yapan işletmelere göre daha yüksek maliyetlerle çalışırlar. Ancak kaliteli ürüne talep ve mala piyasada oluşacak fiyat daha yüksek olacaktır¹⁴⁷. Ayrıca kaliteli üretim yapan işletmeler piyasada isim yapabilmesi, ihracatta başarı şansının yüksek olması, pazarda aranan ürünlere sahip olması gibi nedenlerle fon yaratabilme gücü açısından ve kaliteli üretim yapan firmaların yaşam süresinin uzun olması nedeni ile kreditorlerce tercih edilirler ve kredi riskleri diğer işletmelere göre daha düşüktür.

5) Kuruluş Yeri

Kuruluş yeri, işletmeler için çok önemli faydalar sağlayan bir faktördür. Uygun kuruluş yerinin seçilmiş olması işletmelerin rakiplerine göre üstün bir konuma gelmelerini, maliyetlerinin düşmesini ve karlılıklarının artmasını sağlar. Kuruluş yeri seçiminde çeşitli faktörler etkili olmaktadır. Bu faktörler, alt yapı yeterliliği, hammadde ve mamul

¹⁴⁶ Aras, op.cit., s. 157.

¹⁴⁷ Dinçer, op.cit., ss. 147-148.

pazarlarına göre konum, üretim girdilerine ulaşımında kolaylık, haberleşme ve ulaşım olanakları, devletin özendirici ve yönlendirici politikaları olarak sıralayabiliriz¹⁴⁸.

Özellikle kuruluş yeri seçimi hatalı olan işletmelerin görebileceği zararlar tespit edilmeli ve bu zararların işletmenin rekabet gücüne etkisini ve ileride işletmenin faaliyette bulunduğu aynı bölgede ancak daha uygun bir alanda rakip bir işletmenin kurulma ihtimalinin olup olmadığı ve kurulursa işletmenin hayatta kalabilme şansının düzeyi analiz edilmelidir.

2.2. MODERN YÖNTEMLERLE KREDİ RİSKİNİN ANALİZİ

Bankacılıkta bilgisayar kullanımının yaygınlaşması ile elde edilen verilen fazlalaşması, geleneksel yöntemlerle yapılmakta olan subjektif müşteri değerlendirmesinin yerini, tekniğin objektifliğide destek alınarak, krediye yaraşırılık analizlerinde insan yanlılığı payını minimize edebilme imkânını sağlamaktadır. Bu sayede kredinin tahsisi aşamasında daha netleşmiş veriler baz alınmakta ve kredinin tahsisinden sonra devam eden kredinin yaşam seyri içerisinde firmanın kredi değerliliğinde meydana gelen değişmelerin daha iyi izlenebilmesine olanak vermektedir.¹⁴⁹

Modern yöntemlerle kredi riskinin analiz edilmesi hususunda en çok uygulama alanı bulan çalışmalar; firmaların kredi risklerinin belirli kriterlere göre sınıflandırılması, ölçülmesi ve portföy analizi yöntemleriyle yapılmaktadır. Ayrıca yapay zeka ile firmaların kredi değerliliklerinin ölçülmesi çalışmaları hız kazanmış ve özellikle kredi kartı tahsisinde kullanılmaya başlamıştır. Simülasyon yöntemi de firmaların kredi risklerinin analizinde kullanılmaktadır. Kredi derecelendirme sistemleri, rakamsal, alfabetik veya tanımsal değerlere göre düzenlenebilirler¹⁵⁰.

¹⁴⁸ Dursun Arıkboğa, *Yatırım Bankalarında Kredi Değerlemesi ve Uygulaması*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1982, s. 17.

¹⁴⁹ Berk, *Bankalarda Pazara Yönelik Kredi Yönetimi*, s. 77.

¹⁵⁰ Basu and Rolfes, *op.cit.*, p. 58.

2.2.1. Kredi Riskinin Sınıflandırılması ve Ölçümü

Bankalar verdikleri kredileri risklerine göre sınıflandırmak ve notlandırmak suretiyle kredi portföylerinin kalitesinin hangi yöne gittiğini objektif şekilde görebilmektedirler. Kredi riskinin sınıflandırılması ve notlandırılması ile banka mükemmel kalitede kredi değerliliğine sahip firma ile daha az zaman harcamak yolu ile kredi ilişkisine girme imkanına kavuşacak, bankanın kabul edebileceği kredi risk sınıfının altında kalan kalitedeki kredileri ise fazla inceleme yapılmasına gerek kalmadan reddedebilecektir. Bankalar krediyi derecelendirerek, tarihi performansı kontrol etmiş olmakta, kayda değer değişiklikleri belirlemekte ve bu değişikliklerin gelecekteki performansı nasıl etkileyeceğini tahmin etmektedir¹⁵¹. Kredi risk sınıfları oluşturulması ile sorumluluk alanları kesin olarak ayrılmakta ve nitelikli kredi uzmanlarının analiz için harcayacakları gereksiz zamanı ve bunun yükleyeceği maliyeti önlemektedir¹⁵².

Etkili bir kredi risk yönetiminde firma risk ölçüm ve sınıflandırma sistemleri aşağıdaki özellikleri taşımaktadır¹⁵³:

- Geliştirilecek olan genel bir kredi derecelendirme sistemi krediler organizasyonunun bütün birimlerince etkin olarak kullanılabilir,
- Kredi derecelendirme sistemini kullanacak ve operasyonu yürütülecek sorumlu kredi görevlileri kapsamlı ve düzenli eğitim almalıdırlar,
- Krediler yönetmeni kredi derecelendirme sisteminin yürütülmesini desteklemeli ve sistemi kuvvetlendirmek için çalışmalıdır,
- Kredi risk derecelendirme sistemi risk farklılaştırmasına uygun yapıda olmalıdır,
- Bankanın kredi portföy riski merkezi olarak yönetilmelidir,
- Kullanılan sistem derecelendirme fonksiyonunun sürekli güncelleştirilmesine ve yeniden değerlendirilmesine uygun olmalıdır,
- Belirlenen risk dereceleri, her bir firmanın kendine özgü taşıyabileceği riskleri yansıtabilmelidir,
- Sistem bankanın iç denetimini destekler nitelikte olmalıdır.

¹⁵¹ Roger P. Nye. "Ratingin Doğruluğu Nasıl Anlaşılır." *Finans Dünyası Dergisi*, İstanbul: Sayı: 97, Ocak 1998, ss. 80-82.

¹⁵² Basu and Rolfes, *op.cit.*, ss. 107-109.

¹⁵³ *Ibid.*, ss. 57-58.

2.2.2. Kredi Riskini Sınıflandırma Sistemleri

Bankalar, kredi kullanan ve kullanacak firmaların taşıdığı risklerin boyutunu ve gelişim trendini, geliştirecekleri öznel veya nesnel kredi risk sınıfları sayesinde sağlıklı bir şekilde görebileceklerdir. Kredi riskinin sınıflandırılması ile kredi izleme fonksiyonu çok daha etkin çalışabilme imkanına kavuşacağından ve etkin bir erken uyarı sistemi kurulmasına yardımcı olacağından sınıflandırma sisteminin krediler operasyonunda uygulanması çok faydalıdır. Aşağıda değişik özellikleri baz alan ancak temelde firmaların taşıdıkları riske göre sınıflandırılmasına olanak veren değişik kredi-risk sınıflandırma sistemleri açıklanmıştır.

2.2.2.1. Kredi Riski Sınıflandırmada 3K Sistemi (Karakter, Kapasite, Kapital)

Kredi tahsis edilecek bir firmanın kredibilitesinin ölçülmesinde en önemli nokta kredi değerliliğini belirleyen faktörler ve bunların hangi yönlerle değerlendirileceği hususudur. Özellikle Amerikan bankacılık literatüründe firmaların kredi değerliliğinin hangi faktörlere göre değerlendirileceği konusunda kredinin 5K'sı olarak bilinen unsurlardan yararlanılmaktadır. Bu unsurlar; Karakter (ödeme isteği), Kapasite (ödeme yeteneği), Kapital (finansal güç), Koşullar (ekonomik sistem) ve Karşılık'dır (yasal güvence)¹⁵⁴.

Kredi alanın borçlanma kapasitesi ve geri ödemede kullanılacak kaynakları temel alan bu sınıflandırmada karakter, kapasite ve kapital temel unsurlar olarak kullanılmaktadır¹⁵⁵.

Karakter, borçlunun itibarı, ödeme ahlakı ve subjektif ödeme alışkanlığı özelliklerini kapsamaktadır¹⁵⁶. Müşterinin kredi karakteri firmanın zor duruma düşmesi durumunda kullandığı krediyi ödemek için göstereceği çabanın düzeyi ile ölçülür. Eğer

¹⁵⁴ Berk, Bankacılığın Dışa Açılması ve Dış Kredi İlişkileri, s. 98.

¹⁵⁵ Ibid.

¹⁵⁶ Türkan Arıkan, "Alacakların Yönetimi (1)", Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, Cilt: 11, Sayı:5, s. 34.

kredi talep eden firmanın kredi karakteri yetersizse daha baştan ilgili kredi talebi reddedilmelidir¹⁵⁷.

Kapasite, firmanın gerçekleştirmekte olduğu faaliyetlerinden doğan taahhütlerini hangi düzeyde karşılayabileceğini ve bunun için gerekli fonların firmanın nakit akışı ile karşılanıp karşılanamayacağını gösteren önemli bir değerlendirme kriteridir. Kapasite ile firmanın ödeme düzeyi net olarak belirlenebilir. Bir firmanın kapasitesi en iyi finansal tablolarından elde edilecek bilgilerle ortaya çıkarılabilir¹⁵⁸.

Kapital, firmanın finansal kaynaklarının gücünü göstermektedir. Özellikle artan rekabet ortamında firmaların rakipleriyle ve gelişen piyasa şartlarının gereksinmelerine ayak uydurabilmek için bünyesinde bulundurması gereken düzeyde fona sahip olup olmadığını en iyi kapitalin analiz edilmesi ile belirleyebiliriz. Sermayeyi kısa vadeli krediler açısından net işletme sermayesi olarak alırsak, sözkonusu NİS'nin firma faaliyetlerini karşılamadaki yeterliliği ve bu fonların ne derece etkin kullanıldığının anlaşılması açısından kredi tahsis kararı aşamasında çok önemli bir bakış açısı verir¹⁵⁹.

Firmaların kredi değerliliğini belirlemede yukarıda açıklamalarını verdiğimiz 3K faktörünün kullanılması ile istatistiksel yöntemlere başvurmadan aşağıdaki bileşimler göz önüne alınarak güvenilir sonuçlar almak mümkün olduğu görüşü mevcuttur. Bu bileşimler şunlardır¹⁶⁰:

Karakter + Kapasite + Sermaye	= En az kredi riski
Karakter + Kapasite + Yetersiz Sermaye	= Olumlu kredi riski
Kapasite + Sermaye + Yetersiz Karakter	= Şüpheli kredi riski
Karakter + Kapasite - Sermaye	= Sınırlı başarı
Kapasite + Sermaye - Karakter	= Tehlikeli risk
Karakter + Sermaye - Kapasite	= Düşük riskli kredi
Sermaye - Karakter - Kapasite	= Oldukça sınırlı başarı
Karakter - Kapasite - Sermaye	= Düşük riskli kredi
Kapasite - Karakter - Sermaye	= Hileli (aldatıcı) kredi riski

¹⁵⁷ Seval, *Kredilendirme Süreci ve Kredi Yönetimi*, s. 144.

¹⁵⁸ Pearson Hunt, Charles M. Williams and Gordon Donaldson, *Basic Business Finance*(Text and Cases), fourth edition, Illinois: Irwin-Dorsey Limited, 1971, p. 56.

¹⁵⁹ Seval, *op.cit.*, s. 145.

¹⁶⁰ Berk, *op.cit.*, s. 99.

Firmaların kredibilitelerinin ölçülmesinde oldukça eski bir geçmişe sahip olan bu görüş kredi tahsis edilecek firmalar hakkında krediöre genel bir bakış açısı vermekte ve kredi için sınırlamalar belirlemektedir.

2.2.2.2. Kredi Riski Sınıflandırmada 9 Tanımlı Değerlendirme Sistemi

İdeal bir risk değerlendirme ve derecelendirme sistemi müşterinin moralitesini (kredi ahlakını), piyasa şartlarını, üretilen mamulleri, ekonominin durumunu ve ülke riskini değerlendirebilecek düzeyde olmalıdır. Aşağıda bu standartlara uygun bir sistem verilmiştir¹⁶¹:

En İyi Düzeyde Kredi Riski : En yüksek kalitede kredi riski. Firmanın geçmiş yıllardaki performansı ve gelecek de beklenen başarımlı düzeyi finansal ve iktisadi yönüyle çok iyi görünenler. Müşterinin mali ve iktisadi performansı istikrarlı ve herhangi bir olumsuz etken bulunmuyor. Müşteri tahvil risk sınıfı “AAA”dır. Kredi riskine etki eden ürün, ülke ve ekonomide beklenmeyen bir risk bulunmuyor.

Cok İyi Düzeyde Kredi Riski : En yüksek düzeyde kredi riskine sahip firmaların olumlu birçok özelliğini taşıyan firmalar. Ancak firmanın mali performansı ve istikrarlılık seviyesi bir üst sınıftaki firmalar kadar yüksek değil. Müşteri tahvil risk sınıfı “AAA”. Firmanın ürün, ülke ve ekonomik unsurlardan kaynaklanan önemli bir risk taşıyor.

İyi Düzeyde Kredi Riski : İyi bir performansa, finansal sonuçlara ve geleceğe sahip güçlü firmalar. Firmaların mali ve iktisadi performansları iyi düzeyde olmasına karşın endüstri, ekonomi ve/veya piyasadaki gelişmelere duyarlılık arzedenler. Müşteri tahvil risk sınıfı “AA”. Kredinin ürün ve ülke riski bazı gelişmelerle artış kaydeden firmalar.

Ortalama Düzeyde Kredi Riski : Ortalama bir mali yapı ile iyi bir iktisadi performans gösteren kabul edilebilir düzeyde ki firmalar. Geleceğe yönelik gelişimi iyi olan ancak ekonomi, endüstri ve piyasa koşullarının getireceği olumsuz faktörlerden direk

¹⁶¹ Basu N.Sam, Rolfes L.Harold, op.cit., pp. 58-59.

olarak etkilenen ve finansal durumu bu faktörlere aşırı duyarlılık gösteren firmalar. Müşteri tahvil risk sınıfı “A”. Kredinin ürün ve ülke risk değeri artan firmalar.

Ortalamanın Altında Kredi Riski : Kabul edilebilir risk seviyesine sahip ancak zaman zaman tutarsız bir performans gösteren firmalar. Firmanın finansal sağlığı ve varlık düzeyi ortalamanın altında. Ekonomik, endüstriyel ve piyasa faktörlerinden direkt olarak etkilenen ve sonuçları hemen mali göstergelerine yansıyan firmalar. Kredinin ürün ve ülke risk değeri artan firmalar. Dikkatli ve iyi bir izleme yapılmasını gerektirir düzeyde risk derecesine sahip olan firmalar. Müşteri tahvil risk sınıfı “A/BBB”. Ülke risk limiti artış gösterenler.

En Alt Kabul Edilebilir Düzeyde Kredi Riski : Kabul edilebilir risk seviyesi en alt düzeyde olan firmalar. Zayıf bir piyasa yapısı içinde ortalamanın altında bir performansa sahip ve finansal sonuçları vasatın altındaki firmalar. Bu düzeyde ki firmaların varlıklarının yapısı ve gelişim trendi zayıftır. Müşterinin sahip olduğu yönetim kabiliyeti ile mali ve iktisadi olumsuzluklar kabul edilebilir, ancak özel bir dikkat ve izleme yapılması gerekir. Müşteri tahvil riski “BBB”. Ülke risk limiti artış gösterenler.

Standartların Altında Kredi Riski : Varlıklarının değerlilik geri dönüş düzeyi tehlike arzeden, kabul edilebilir düzeyin altında kredi riski taşıyan firmalar. Çok düşük finansal performans gösteren, hatta gerçek değerini yansıtmayan maddi teminatı bulunmayan ve kredinin geri dönüşü tehlikede bulunan firmalar.

Şüpheli Düzeyde Kredi Riski : Kullanılan kredinin geri ödenmesi tamamıyla şüpheli hale gelmiş, kabuledilemez düzeyde kredi riski taşıyan krediler. Firmanın finansal durumu, performansı ve potansiyel maddi teminatları olan geri ödeme kaynaklarının ödemekle sorumlu olduğu tutarı karşılaması belirsizlik arzeden krediler. Bu durumda kredinin geri dönmesi mümkün olmayan kısmını kayıp kredi riski olarak adlandırabiliriz. Şüpheli kredi riskine sahip firmalar normal olarak risk tasfiye gruplarına takip edilir.

Kayıp Haline Gelme Düzeyini Gösteren Kredi Riski : Kredi riskinin derecesi bankanın kredi varlığının kaybedilmiş olduğunu gösteren durum. Bu tip krediler tahsili

mümkün olmayan veya bankaca karşılığı ayrılmış kredilerdir. Bu kredilerde risk tasfiye gruplarınca takip edilir.

2.2.2.3. Dun&Bradstreet'e Göre Kredi Riski Sınıflandırma Sistemi

Ticari kredilerde riskin tahmini için 1841 yılında Amerika'da kurulan dünyanın en büyük ticari ve finansal bilgi bankası olan Dun&Bradstreet tarafından bir derecelendirme sistemi (Rating system) oluşturulmuştur. D&B ratingi iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm olan Finansal Gücün değerlendirildiği kısım firmaların özsermayelerinin büyüklüklerini sınıflandırırken, ikinci bölüm firmanın ödeme gücü ve isteğini ölçen ve derecelendiren risk faktörü kısmıdır¹⁶². Firmaların ticari ünvanlarından sonra gelen harfler ve sayılarla kredinin dahil olduğu risk sınıfı belirlenir. Harflerle gösterilen kısım firmaların finansal gücünü, sayılardan oluşan kısım ise risk faktörünü gösterir.

Tablo 1

D & B'e Göre Türk Şirketlerinin Finansal Güç Sınıfları

Finansal Güç Sınıfı	Sermayesi (US \$)	Finansal Güç Sınıfı	Öz Sermayesi (US \$)
5AA	60.000.000	5A	60.000.000
4AA	25.000.000	4A	25.000.000
3AA	12.000.000	3A	12.000.000
2AA	2.500.000	2A	2.500.000
1AA	1.200.000	1A	1.200.000
AA	600.000	A	600.000
BB	345.000	B	345.000
CC	175.000	C	175.000
DD	120.000	D	120.000
EE	60.000	E	60.000
FF	35.000	F	35.000
GG	15.000	G	15.000
HH	0	H	0
<u>O</u>	Belirsiz	N	Negatif

Kaynak: Dun&Bradstreet, **D&B Access for Windows**, İstanbul : Yayınlanmamış
Seminer Notları, 1988, ss. 11-12.

¹⁶² Dun & Bradstreet, **D & B Access for Windows**, İstanbul : Yayınlanmamış Seminer Notları, 1998, ss. 1-2.

Yukarıda ki tabloda verilen değerler D&B'in Türkiye'deki firmaları sahip oldukları sermaye ve özsermaye büyüklüklerine göre finansal güç açısından hangi sınıflara dahil ettiğini göstermektedir.

Firmaların sahip oldukları ödeme yeteneği ve istekliliğinin sınıflandırılmasında aşağıdaki kriterler kullanılabilmektedir¹⁶³:

- İşletmenin yaşı,
- İşkolunun gelişme görüntüsü,
- Geçmişteki ödeme davranışları,
- Yönetim yetenekleri (Geçmişteki yönetim başarısı),
- Genel finansal durum,
- İşletmenin hukuki yapısının sağlamlığı,
- Yıllık bilanço ve gelir tablosunun hazırlanması ve sunulması.

Yukarıda verilen kriterler ve gözönüne alınan daha birçok değişik kriterler D&B'ce geliştirilen matematiksel model, uzmanların görüşleri, iş analiz kuralları ve yıllardan bu yana başarısızlığa uğramış firmalardan sağlanan bilgi ve tecrübe birikiminin verdiği veri ve bakış açısı ile firmaların risk derecesi belirlenmektedir. D&B firmaları sahip oldukları ödeme yeteneği ve istekliliğine göre sınıflandırması ise aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 2
D & B'e Göre Şirketlerin Ödeme Güç ve İstek Sınıfı

Risk Faktörü	Şartlar	Risk Seviyesi
1	Güçlü	Düşük Risk
2	İyi	Ortalamanın Altında Risk
3	Orta	Ortalamanın Üstünde Risk
4	Zayıf	Yüksek Risk
-	Belirsiz	Tanımlanamayan Risk

Kaynak: Dun&Bradstreet, **D&B Access for Windows**, İstanbul : Yayınlanmamış
Seminer Notları, 1988, s. 2.

2.2.2.4. Kredi Risk Matrisi Yolu İle Kredi Riskinin Analizi

Kredi riskinin ölçülmesi için kullanılan bu yöntemin temelinde kredilerin çeşitli sayısal verilere dönüştürülmüş olan kriterlerin değerlendirilerek notlarla ilişkilendirilmesi metodu uygulanır¹⁶⁴.

Bu metodla firma değerlendirilirken iki ana başlık göz önünde tutulur. Bunlar ;

1. Firmanın finansal verilerinin değerlendirilmesi :

Firmaya ait finansal tabloların analizi sonucu mali yapısının, varlıklarının, likiditesinin ve karlılığının değerlendirilmesi.

2. Firmanın finansal olmayan verilerinin değerlendirilmesi :

Kredinin kullanım amacının, alınan teminatın riskliliği ve ömrü, geri ödeme kaynakları, kredi belgelendirmesinin yeterlilik düzeyi, kredinin fiyatı ve müşterinin bankaya sağladığı mevduat verimliliğinin değerlendirilmesi.

Yukarıdaki kriterler belirlenerek kullanılan her kredi çeşitli risk sınıflarına dahil edilerek riskin ölçmeye temel oluşturacak olan rakamsal hali bulunur. Bu tespitten sonra ise kredi risk matrisine bakarak bankanın geçmişte hangi tür kredilerde ve hangi risk ölçeğindeki firmalarda kaç kez kredinin geri ödenmeme durumu ile karşı karşıya kaldığı belirlenir.

Risk Ölçme Modeli :

Kredinin Kullanım Kaynağı, Yeri ve Amacı :

- Kredinin kullanım yeri ve amacı iyi tanımlanmıştır. (25 puan)

¹⁶³ Berk, Bankacılığın Dışa Açılması ve Dış Kredi İlişkileri, op.cit., s. 98.

¹⁶⁴ Selim Seval, Kredilendirmede Risk Derecelendirmesi ve Yönetimi, İstanbul: Yayınlanmamış Seminer Notları, 1989, ss. 17-21.

- Kredinin kullanım yeri ve amacı iyi tanımlanmamış veya kredi tam yerinde bir amaca göre kullanılmamıştır. (15 puan)

Kredinin Risk ve Teminat Durumu :

- Firmanın karlılığı ve sermaye yapısı teminatı gereksiz kılar düzeydedir. (30 puan)
- Devlet tahvili, hazine bonosu, hisse sendi ve/veya mevduat rehni gibi çok likit bir teminat mevcuttur. (24 puan)
- Makul ve yeterli bir teminat mevcuttur. (18 puan)
- Pazarlanabilme olasılığı düşük bir teminat mevcuttur. (12 puan)
- Kredi teminatsızdır veya teminatın bir değeri yoktur. (6 puan)

Kredinin Geri Ödenme Kaynakları ve Vadesi :

- Kısa vadeli nakit akışı krediyi geri ödeyebilecek düzeydedir. (30 puan)
- Uzun vadeli nakit akışı krediyi geri ödeyebilecek düzeydedir ve sağlam bir ikincil geri ödeme kaynağı mevcuttur. (25 puan)
- Kısa ve uzun vadeli : Yeterli bir karlılık ve geri ödeme gücü kabul edilebilir bir ikincil geri ödeme kaynağı mevcuttur. (20 puan)
- Kredinin amacına ve kullanım yerine bağlı olarak vade belirsizdir. Birincil ve ikincil geri ödeme kaynakları zayıftır ve faiz ödemelerinde gecikme olabilmektedir. (15 puan)
- Birincil ve ikincil geri ödeme kaynağı iyi tanımlanmamıştır. (5 puan)

Kredi Kalitesi ve Finansal Durum :

- Kredi mükemmel kalitededir. Güçlü bir sermaye yapısı bulunmaktadır. (35 puan)
- Finansal durumu iyi, yeterli bir nakit akışı vardır. (25 puan)
- Sadece güncel temel finansal tablolar vardır. (20 puan)
- Finansal tablolar güncel ama nakit akışı ve finansal veriler yetersizdir. Ek analizlerin yapılması gereklidir. (15 puan)

- Finansal veriler yok veya her yıl zarar var. (5 puan)

Kredinin Belgelendirilme Durumu :

- Belgelendirme uygun ve tamdır. (25 puan)
- Yeterli bir belgeleme olmayıp bazı eksiklikler bulunmaktadır. (20 puan)
- Teminat durumu banka aleyhine bozulabilecek durumdadır. Örneğin eksik imzalar vardır. (15 puan)
- Teminat niteliğini kaybetmiştir. (10 puan)
- Banka kredi ilişkisini belgeleyemiyor. (5 puan)

Kredi Hakkında ki Bilgi Akışı :

- Düzenli ve kapsamlı muhasebe ve raporlama sistemi vardır. Bilgiler günceldir. (20 puan)
- Düzenli ve yeterli bilgiler vardır ama güncel değildir veya bilgiler güncel ama düzensiz ve yetersizdir. Bilgi akışı yoktur ama kefil hakkında olumlu bilgiler mevcuttur. (16 puan)
- Bilgi akışı çelişkili ve güncel değildir. Kefil hakkında bilgi yoktur ama ilişkiler iyidir. (12 puan)
- Raporlar var olduğu bilinen başka kişilere olan borçları göstermiyor , dış kaynaklardan bilgi alınamıyor. (8 puan)
- Firma değerlendirme çalışması yapılmamış veya kredi raporu olumsuzdur. Firma ile banka arasındaki geçmiş ilişkiler kötüdür. (4 puan)

Kredinin Fiyatlandırılması :

- Müşteri verimi, borçlu kalitesi için kredi politikasında öngörülen verim ile uyumludur. (10 puan)
- Müşteri verimi beklenenin altındadır ancak firma kalitesi ve mevduat bakiyesi iyidir. (7 puan)
- Müşteri verimi beklenenin altındadır ve firma kalitesi ve mevduat bakiyesi ile de desteklenmemektedir. (3 puan)

Mevduat ve Bankacılık Hizmetleri İlişkisi :

- Firma bankanın sunduğu tüm bankacılık hizmetlerinden yararlanıyor. (10 puan)
- Firma bankanın sunduğu bankacılık hizmetlerinden kısmen yararlanıyor. (7 puan)
- Firma bankanın sunduğu bankacılık hizmetlerinden yararlanmıyor. (3 puan)

TOPLAM PUANA GÖRE SINIFLAMA

<u>RİSK SINIFI</u>	<u>RİSK DERECEŚİ (PUAN)</u>
A	184 - 165
B	164 - 145
C	144 - 125
D	124 - 105
E	104 - 85
F	84 ve altı

KREDİ RİSK MATRİSİ
(% OLARAK)

RİSK SINIFI	KISA VADELİ KREDİ GERİ ÖDÜYOR.	AZALAN BAKİYELİ DÖNER KREDİ	KISA VADELİ VADE SONU ÖDEMELİ	VADELİ İTFA PLANI
A	0.00	0.25	0.50	0.50
B	0.25	0.50	0.75	1.00
C	1.00	1.25	1.50	1.00
D	1.75	2.50	2.75	3.00
E - F	-	-	-	-

Yukarıda oluşturulmuş olan kredi matrisinin verileri ışığında bankanın kredi politikası gereği E ve F grubuna giren firmalara kredi kullanırmayacak veya çok likit maddi teminatlar karşılığı kredi açacaktır.¹⁶⁵

¹⁶⁵ Ibid., s. 22.

2.2.3. Kredi Riskini Ölçme Sistemleri

Bankalar firmalara açtıkları kredilerin ne düzeyde risk taşıdıklarını ölçmek zorundadırlar. Çünkü A.B.D.'de yapılan bir araştırmaya göre, bankaların iflasına yol açan en önemli değişkenin kalitesi düşük krediler olduğu belirlenmiştir. Türkiye'de yapılan başka bir araştırmada da ülkemizde yaşanan ilk banka iflaslarında tahsili gecikmiş alacaklardan kaynaklandığı tespit edilmiştir. Bu sebeple bankalar zararlarını minimize edip karlarını maksimize edebilmek için, geri dönüşü zayıf görünen kredileri tespit ederek, zamanında müdahale etmek zorundadırlar¹⁶⁶.

Bankalarca firmalara kullanılan kredilerden problemli hale gelebilecek kredilerin önceden tahmin edilebilmesi ilgili çalışmalar; Y.E. Orgler (1970), E.I. Altman, M. Margarine, M. Schlosser ve P. Vernimma (1974), J. R. Dietrich ve R. S. Kaplan (1982) ile P. H. Von Leuwen (1985) tarafından gerçekleştirilmiştir¹⁶⁷.

Yukarıda adı geçen araştırmaların dışında firmaların mali başarısızlığa uğrama düzeyini tahmin eden çalışmalar da bulunmakta ve bu çalışmalarda bankaların kredi verme aşamasında kullanabilecekleri alt yapıya sahip bulunmaktadır.

Firmaların başarı derecesini veya kredibilitesini ölçmek amacıyla yapılan çalışmaların büyük bir çoğunluğu firmaların finansal oranlarına değişik istatistiksel teknikler uygulayarak sonuca varmışlardır. Biz çok sayıda yapılmış olan çalışmalardan banka kredilerinin riskini ölçmede kullanılabileceğine inandığımız çalışmaları aşağıda açıklamaya çalıştık.

¹⁶⁶ Erdal Polat, **Türk Bankacılık Sisteminde Problemli Kredileri Önceden Belirleyecek Model Geliştirilmesi İçin Bir Çalışma**, Birinci baskı, İstanbul: Pamukbank Ekonomi Yayınları, 1995, ss. 37-38.

¹⁶⁷ Ibid., s. 38.

2.2.3.1. Bathory Yöntemi İle Kredi Riskinin Analizi

Kredi riskinin analizi için kullanılabilecek temel finansal verilerin başında firmaya ait finansal tablolardan elde edilen rasyolar gelir. Krediler yönüyle etkili olabilecek rasyo modellerinin seçilerek istatistiki yöntemler eşliğinde incelenmesi sonucu firmanın taşıdığı kredi riski bulunabilir.

Rasyolar yolu ile yapılacak olan kredi riskinin analizinde firmaların “Karlılık, Sermaye Yeterliliği ve Likidite” yapıları kriter olarak alınmıştır. Bu kriterlerin analizin temel veri kaynağı seçilmiş olması Karlılık, Sermaye Yeterliliği ve Likidite’nin firmanın krediyi geri ödiyebilme kabiliyeti taşıyıp taşımadığının ana göstergesi olmasıdır.

Bu risk ölçüm modelinde öncelikle firmaların kredi risklerini risk sınıflarına göre aşağıdaki şekilde grupluyoruz :

1. Düşük Risk
2. Orta Risk
3. Yüksek Risk
4. Kredi verilmesi için daha fazla bilgi ve garanti gereken risk düzeyi / Kredi kullandırılmaması gereken düzeyde risk taşıyan firmalar.

Seçilen Model Rasyolar :

1. Net Kar / Sermaye (X1)
2. Net Maddi Duran Varlıklar / Toplam Pasif (X2)
3. Net Kar / Kısa Vadeli Borçlar (X3)
4. Çalışma Sermayesi / Açılan Kredi (X4)
5. Özsermaye / Kısa Vadeli Borçlar + Açılan Kredi (X5)
6. Net Varlıklar / Açılan Kredi (X6)
7. Toplam Aktif / Toplam Pasif + Açılan Kredi (X7)
8. Net Kar + Amortisman / Alıcılar (X8)

Yukarıda adı geçen rasyoların birleşiminin sabit bir katsayı ile çarpımı halinde risk tanımlama grubunu ölçebilecek formülü elde etmiş oluruz.

$$RG=k(\sum)$$

X1-X8

RG : Risk Tanımlama Grubu

k : Sabit Çarpan : %100 = % 12.5 veya 0.125 (100/8)

X1-X8 : Rasyolar

Yukarıdaki veriler ışığında modeli şu şekilde yazabiliriz :

$$RG=0.125(\sum)$$

X1-X8

Bulmuş olduğumuz modeli bir örnek üzerinde uygulayalım.

RASYO KODU	FORMÜLÜ	HESAPLAMA	SKOR
X1	NK / S	58.434/603.539	= 9,6
X2	NMDV / TP	590.775/1.280.944	= 46,1
X3	NK / KVB	58.434/1.268.180	= 4,6
X4	ÇS / AK	(185.373)/5.000	= (3.707,4)
X5	Ö / KVB+AK	590.775/1.273.180	= 46,4
X6	NV / AK	590.775/5.000	= 11.815,5
X7	TA / TP+AK	1.871.719/1.285.944	= 145,5
X8	NK+AMOR. / AL.	73.035/253.636	= 28,7
TOPLAM			= 8.389 * 0,125=1.048

Risk Gruplarının skorlarının puanlaması :

1. Düşük Risk : +700 üzeri
2. Orta Risk : +100 ile +699 arası
3. Yüksek Risk : +1 ile +99 arası
4. Kredi verilmesi için daha fazla bilgi ve garanti gereken risk düzeyi / Kredi kullandırılmaması gereken düzeyde risk taşıyan firmalar : - sayılar

	% +/-	1985	1984
Çalışma Sermayesi	+14,4	485.404	423.771
Özsermaye	+11,0	590.775	532.341
Kasa ve Alıcılar	+13,0	412.031	364.758
Stok	+3,0	1,34m	1,3m
Toplam Varlıklar içinde Stokların %'si	-1,3pts	%72	%73,3
Çalışma Sermayesi Karşılığı	+12,3pts	97,1	84,8
Net Aktif Karşılığı	+11,7pts	118,2	106,5
Cari Oran	+0,042pts	1,383	1,341
Asit Test Oranı	+0,032pts	0,325	0,293
Toplam Aktifler içinde Hazır Değer Oranı (%50'sinin stoklardan oluşmakta)	+0,8pts	%58	%57,2
Toplam Aktifler içinde Hazır Değer Oranı (Stokların %100'ü alınmazsa)	+1,0pts	%22	%21

Yukarıdaki verilerin incelenmesi sonucu firmanın yüksek seviyede likiditeye sahip olmasının nedeni stok devir hızının yüksek olmasıdır. Söz konusu finansal veriler incelendiğinde firmanın 5.000 sterlinklik kredi kullanımı için iyi seviyede kredi riski taşıdığı başka bir deyişle bu tutardaki kredinin firmaya kullandırılması açısından herhangi bir riskin söz konusu olmadığı görülmektedir.¹⁶⁸

2.2.3.2. Z-Score ve Zeta Yöntemleri İle Kredi Riskinin Analizi

Avrupa ve Amerika bankacılığında yığinsal firma-müşterilerinin kredi taleplerinin değerlendirilmesinde kullandıkları analizin temelini Altman'ın geliştirdiği "Z-Score Yöntemi" oluşturmaktadır. Altman'ın uyguladığı bu yöntemin temeli firmaların kredi riskinin ölçülmesini, yine firmaların taşıdığı iflas yada başarısızlık riski üzerinden ölçülmesi mantığına dayandırmasıdır. Altman'ın bu modeli ile firmaların "İyi" ve "Kötü" işletmeler olarak ayrılabilmesi sağlanmakta bu da bankalara kredi tahsis ve kullandırım aşamasında önemli fikirler vermektedir.

Altman tarafından 1946-1965 yılları arasında iflas durumuna düşen 33 işletme ile 33 başarılı işletmenin eşlemeli örnekleme yöntemi kullanılarak yapılan araştırmada işletmelerin birbirine eşlenmesinde "Endüstri" ve "İşletme Büyüklüğü" kriter olarak alınmıştır. Altman söz konusu araştırma için ilk etapta 22 mali oranı incelenmiş ve

¹⁶⁸ Bathory, A., *The Analysis of Credit*. Edited by McGraw - Hill Book Company (UK) Limited, 1987, pp. 75-101.

diskriminant analizi kullanarak geliştirdiği modelde mali oranları 5'e indirerek aşağıdaki modeli ortaya koymuştur ¹⁶⁹.

$$Z=1.2X_1 + 1.4X_2 + 3.3X_3 + 0.6X_4 + 0.99X_5$$

Z = Bir şişletmenin nokta değerı

X₁ = Net şişletme Sermayesi / Toplam Varlıklar (Tüm Sermaye)

X₂ = Dağıtılmamış Karlar(Açık Yedek Akçeler) / Toplam Varlıklar(Tüm Sermaye)

X₃ = Faiz ve Vergi Öncesi Kar / Toplam Varlıklar(Tüm Sermaye)

X₄ = şişletmenin Piyasa Değerı / Toplam Borcun Defter Değerı

X₅ = Satışlar / Toplam Varlıklar(Tüm Sermaye)

ABD'de uygulama sonucuna dayanarak bulunan nokta değerlerin aşağıda verilen değerlere göre karar alınmaktadır :

Z >2,99	Ödeme güçlüğü(iflas) tehlikesi yok,
Z <1,88	Başarısızlık(iflas) tehlikesi,
1,81<Z<2,99	Yeni bir inceleme gerektiren değer,
Z=2,675	Tehlikesiz (başarılı) ve başarısız şişletmeleri ayıran sınır değer.

Altman'ın diskriminant analizi yöntemiyle geliştirdiği modelin tahmin gücü iflastan 1 ve 2 yıl öncesi için yeterli bulunmuştur. Ayrıca arştırmada birebir alınan iflas etmiş ve etmemiş şişletme oranı gerçek ekonomik hayatta ki duruma uymamaktadır. Mali başarısızlığa ilişkin kuramsal bir çerçeve geliştirilememiştir.

Altman, 1968 yılında geliştirmiş olduğu Z modelini aşağıda belirtilen nedenlerden dolayı yetersiz bularak "Zeta" modelini geliştirmiştir. Altman'a göre Z modelinin günün koşullarına tam olarak uymamasının nedeni şunlardır :

¹⁶⁹ Edward I.Altman, "The success of business failure prediction models". **Journal of Banking and Finance**, Vol.8, No:2, June 1984, pp. 171-199.

1- Z modeli geliştirilirken, örneğe daha küçük işletmeler alınmıştır. Ama, bugün işletmelerin ölçeği geçmişe kıyasla daha büyüdüğünden, Z modeli yetersiz kalabilmektedir.

2- Z modeli geliştirilirken, örneğe sadece imalat sektöründeki işletmeler alınmış ve bu nedenle ticaret ve hizmet sektörüne modelin uygulanması sorunu ortaya çıkmıştır.

3- Muhasebe düzeninin değişikliğe uğraması Z modelinin güvenilirliğini sarsmıştır.

4- Diskriminant analizindeki son gelişmeler daha iyi bir modelin geliştirilmesini mümkün kılmıştır.

Z modelinin yukarıda sayılan eksiklikleri nedeni ile Altman, Hademan ve Narayan 1977 yılında yaptıkları çalışmada bu eksiklikleri ortadan kaldıracak şekilde 7 değişkenli Zeta modelini geliştirmişlerdir. Altman bu çalışmada kuadratik diskriminant analizini kullanmıştır¹⁷⁰. 53 iflas etmiş ve 58 iflas etmemiş işletmeyi kapsayan bu çalışmada imalat sektörünün ağırlığı %50 olarak alınmıştır. Zeta modelinin incelediği değişkenler şunlardır:¹⁷¹

- 1) Faiz ve Vergi Öncesi Kar / Toplam Varlıklar
- 2) Faiz ve Vergi Öncesi Kar'ın İstikrarlığı¹⁷²
- 3) Borç Servis Oranı¹⁷³
- 4) Dağıtılmayan Karlar / Toplam Varlıklar
- 5) Cari Oran
- 6) Öz Sermaye / Toplam Kaynaklar
- 7) İşletme Büyüklüğü (İşletmenin maddi varlıkları toplamı)

Zeta modelinin doğruluğu orijinal örnek için %92.8 olarak bulunurken yapılan geçerlilik testleri de bu sonucu teyit etmiştir. Zeta modelinin 2 ile 5. yıllar arasındaki

¹⁷⁰ Targan Ünal., "Firma Başarısızlığının Erken Uyarı Göstergeleri: Finansal Oranlar". Para ve Sermaye Piyasası Dergisi, Yıl:9, sayı:104, Ekim, 1987, s. 25.

¹⁷¹ Ramazan Aktaş., Endüstri İşletmeleri İçin Mali Başarısızlık Tahmini. Ankara : Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Genel Yayın No:323, Ekonomi Dizisi :25, Ofset Repromat Ltd.Şti., 1993.

¹⁷² Faiz ve Vergi Öncesi Karın gösterdiği istikrar, 10 yıllık bir dönemi kapsayan zaman serisi analizi ile saptanmıştır. FVÖK/TV'ın bağımlı değişken olarak kullanıldığı zaman serisi analizinde "tahminin standart hatası" değeri, FVÖK'ın istikrar göstergesi olarak kullanılmıştır.

¹⁷³ Borç Servis Oranı, faizleri karşılama oranı olarak tanımlanmıştır. Bilindiği gibi bu oran, FVÖK/Faiz masrafları olarak hesaplanmaktadır. Söz konusu çalışmada, bu oranın normal dağılım ve sabit varyans varsayımlarına uygunluğunu iyileştirmek için oranın 10 tabanına göre logaritması kullanılmıştır.

tahmin gücünün, Altman'ın 1968 yılında geliştirdiği Z modelinin tahmin gücünden daha fazla olduğu ve daha doğru sınıflandırma yaptığı görülmüştür. Bu modelin değişik sektörlerde de denenmesi olumlu sonuçlar vermiştir. Altman, Haldeman ve Narayan tarafından geliştirilen Zeta modeli ticari amaçla geliştirildiği için gerçek formülü açıklanmamıştır¹⁷⁴.

2.2.3.3. Beaver Yöntemi İle Kredi Riskinin Analizi

Tek boyutlu istatistiksel yöntemler uygulanarak yapılan çalışma, 1954-1964 yılları arasında mali başarısızlığa uğramış 79 işletme ile 79 başarılı işletmeyi kapsayan bir araştırmadır. Eşlemeli örnekleme yönteminin kullanıldığı bu çalışmada, eşleme kriterleri olarak endüstri ve varlık toplamı kullanılmıştır¹⁷⁵. Beaver'e göre firmaların kredi değerliliklerinin belirlenmesinde likit rezervlerin önemli bir rolü bulunmakta ve bu rezervlerin gücüne göre firmaların kredi değerlilikleri artmakta veya azalmaktadır¹⁷⁶. Beaver, analizinde aşağıdaki oranlara ağırlık vermiştir¹⁷⁷:

- 1) Nakit Akışı / Toplam Borçlar
- 2) Net Dönem Karı / Toplam Varlıklar
- 3) Toplam Borçlar / Toplam Varlıklar
- 4) Net İşletme Semayesi / Toplam Varlıklar
- 5) Dönen Varlıklar / Kısa Vadeli Borçlar
- 6) Hiçbir kredinin alınmadığı zaman dilimi uzunluğu

Yukarıda tespit edilen oranlardan “nakit akışı / toplam borçlar” oranı mali başarısızlığı 1, 2, 3, 4 ve 5 yıl öncesine doğru sırasıyla %87, 79, 77, 76 ve 78 doğrulukla tahmin etmiştir.

Bu araştırmada başarılı işletmelerin oranlarının değeri başarısızlardan oldukça yüksek belirlenmiştir. Bunun yanında başarısız işletmelerin oranlarının başarısızlık

¹⁷⁴ Erdal Polat., op. cit., ss. 24-25.

¹⁷⁵ Aktaş., op. cit., s. 27.

¹⁷⁶ Berk, Bankacılığın Dışa Açılması ve Dış Kredi İlişkileri, s. 99.

¹⁷⁷ Aktaş., op. cit., ss. 27-28.

dönemine yaklaştıkça hızla düştüğü de belirlenmiştir. Beaver'in geliştirdiği modelin araştırma sonuçları aşağıda belirtilen noktalardan oluşmaktadır¹⁷⁸:

1. Rezerv arttıkça ödememe olasılığı azalmaktadır.
2. Satışlar sonucu net nakit akışı arttıkça ödememe olasılığı azalmaktadır.
3. Toplam borç oranının yükselmesi ödememe olasılığını arttırmaktadır.
4. İşletmenin giderlerinin artması da yine ödememe olasılığını arttırmaktadır.

Beaver'in modeline yapılan kritikleri ise şöylece özetleyebiliriz¹⁷⁹:

i) Uygulamada kötü kredilerin sayısı az olmakla beraber, bu kredilerin bankaya maliyeti iyi kredilerden daha fazladır. Kredi kararının verilebilmesi için iki etkinin birbirini dengelemesi gerekmektedir.

ii) Yöntem hakkında yargıda bulunabilmek için likit varlık akışı modeli açıkça formüle edilmemiştir. Model tek değişkenli olup sadece oranları dikkate almaktadır.

2.2.4. Kredi Riskinin Portföy Analizi ile Belirlenmesi

Bankalar kredi talep eden firmaları risklerine, endüstrilere ve coğrafi borç yoğunluklarına göre analiz ederek toplam kredilerinin risklerini aşağıya çekmeye çalışırlar. Ancak bu çabalar modern portföy analizinin getirdiği sağlıklı gelişimi bankalara kazandıramaz. Nitekim bu çeşit bir kredi yönetimi ile başarının gelemeyeceği acı deneylerle kanıtlanmıştır. Şöyle ki¹⁸⁰:

1980 ve 1989 yılları arasında 10 büyük Texas bankasından 9'u batmıştır. Çünkü bu bankalar borç verirken yeterince çeşitlendirmeye gitmediler ve kredilerinin büyük bir bölümünü enerji sektörüne tahsis ettiler.

¹⁷⁸ Berk, op. cit., s. 100.

¹⁷⁹ Ibid.

¹⁸⁰ Robert S. CHIRINKO, Gene D. GUILL and Paul HEBERT. "Kredi Risk Yönetimine Sistemik Bir Yaklaşım." Çev: Ahmet EROL, İktisat, İşletme ve Finans Dergisi. Ankara: Ünal Ofset, Yıl:10, Sayı: 116, Kasım 1995, s. 1.

Bank Amerika ise kredi açtığı firmaların önemli bir kısmının deflasyon karşısında savunmasız kalabilen tarım, deniz taşımacılığı ve emlakçılık piyasasında bulunması nedeniyle batma noktasına gelmiştir.

Bankaların klasik kredi değerlendirmeleri ile başarılı olma düzeyleri, modern portföy kuramının sağladığı başarı düzeyine göre düşüktür. Ayrıca bankalar klasik yöntemler ile bankanın taşıdığı kredi riskinin sadece firmalar bazında ölçebilme imkanına sahipken portföy yönetimi ile sahip oldukları bütün kredilerin hem firma bazında hem de toplam bazda riskini ölçebilmektedirler. Ayrıca portföy yönetimi ile getiriye maksimize, riski ise minimize etme olanağına kavuşmaktadırlar. Bu sebeplerle; özellikle stratejik kredi yönetimi uygulayan bankalar portföy yönetimine gitmekte ve bu kuramın kredilere uygulanabilirlik derecesini artırma konusunda yoğun çalışmalar yapmaktadırlar.

2.2.4.1. Portföy Kuramının Gelişimi

Portföy kuramının ilk gelişimi yapılacak bir yatırımda portföye alınacak finansal varlıkların sayısının artırılması (çeşitlendirilmesi) ile yatırımın dolayısı ile portföyün riskinin düşürüleceği tezidir. Portföy oluşturmanın esas amacı riskin dağıtılmasıdır. Geleneksel portföy yaklaşımı “bütün yumurtaları aynı sepete koymamak” deyiminin finansal alanda uygulanması olarak da açıklayabiliriz. Geleneksel portföy yaklaşımında, portföye dahil edilen finansal varlıkların getirileri arasındaki ilişkiler gözönüne alınmadan, sadece portföyde bulunan varlıkların sayılarının artırılarak riskin azaltılabileceği düşünülmüştür. Ancak, modern portföy yaklaşımının devreye girmesiyle sadece portföy çeşitlendirmesine giderek riskin azaltılamayacağı çünkü, portföyde bulunan finansal varlıkların, aynı ya da ters yönde hareket ettikleri ileri sürülmüştür¹⁸¹.

Modern portföy yaklaşımının fikir babası kabul edilen Harry M. Markowitz, finansal varlık getirileri arasındaki ilişkilerin dikkate alınması ve tam pozitif ilişki içinde bulunmayan varlıkların aynı portföyde birleştirilmesiyle beklenen getiriden feragat etmeden riskin azaltılabileceğini ispat etmiştir¹⁸².

¹⁸¹ Ali Ceylan ve Turhan Korkmaz. **Borsada Uygulamalı Portföy Yönetimi**. 2. baskı, Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları, 1995, s. 135.

¹⁸² Mehmet Bolak. **Sermaye Piyasası, Menkul Kıymetler ve Portföy analizi**. 2. bası, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 1994, s. 195.

2.2.4.2. Portföy Kuramının Kredilere Uygulanması

Özellikle stratejik kredi yönetimine geçen bankalar, kredilerini portföy oluşturarak yönetmektedirler. Kredi portföyünün oluşturulmasında yaygın olarak, riskleri minimize kılıp, karları maksimize eden bir matematiksel yöntem olan Doğrusal programlama kullanılmaktadır.

Doğrusal programlama: “belirli bir amacın gerçekleşme derecesini etkileyen bazı kısıtlayıcı koşulların bulunması ve bunların doğrusal eşitlik veya eşitsizlikler olarak verilmesi durumunda, bu amaca en iyi bir biçimde ulaşılması için kısıt kaynakların en verimli şekilde kullanılmasını sağlayan bir matematik yöntemidir.” Bu şekilde varılması istenen hedef, karın maksimizasyonu, maliyetin (riskin) minimizasyonu olarak belirlenebilecektir¹⁸³.

Doğrusal programlama yöntemi ile kredi portföyünün oluşturulmasının ardından, yeniden oluşturulan banka kredi portföyünün korelasyon incelemesi yapılır. Korelasyon, iki değişkenin ne ölçüde ve ne yönde beraber değişeceğini göstermektedir. Buna göre değişkenler arasında pozitif ilişkinin olması değişkenler arasında bağımlılık olduğunun, negatif ilişki olması ise belirli bir bağımsızlık olduğunun göstergesidir. Değişkenler arasında ters bir ilişkinin varlığına işaret eden negatif korelasyonun olması durumunda portföyün riski azaltılabilir. Bu sebeple özellikle sektörler arasındaki korelasyonun bilinmesinin analitik yönden en büyük yararı, portföyün riskinin doğrudan doğruya kredilerin risklerinden hareketle tespit edilmesine imkan tanınmasıdır¹⁸⁴.

Korelasyon incelemesi de yapıldıktan sonra ortaya çıkan noksanlıklar düzeltilerek, bankanın riskini minimize, karını maksimize eden kredi portföyü meydana getirilmiş olmaktadır.

¹⁸³ Yılmaz Tulunay, *Matematik Programlama ve İşletme Uygulamaları*, 3. baskı, İstanbul: İşl. İkt. Ens. Yayın No: 137, Renk İş Matbaası, 1991, s. 167.

¹⁸⁴ Aras, *op.cit.*, ss. 132-133.

Üçüncü Bölüm

KREDİ RİSKİNİN İZLENMESİ

3.1. KREDİ İZLEME FONKSİYONUNUN KREDİLER ORGANİZASYONU İÇİNDEKİ YERİ

Türk bankacılık sistemi içindeki krediler organizasyonunun örgütsel yapısına baktığımızda, bir genel müdür yardımcısına bağlı krediler ve mali tahlil müdürlüklerinin bulunduğunu görürüz. Kredi izleme müdürlükleri ise yeni yeni krediler organizasyonu içinde hak ettiği yeri almaya başlamıştır. Hala bankaların önemli sayılabilecek bir kısmında izleme ve kontrol fonksiyonu dar kapsamlı uygulamalar eşliğinde kredi tahsis bölümlerince yürütülmektedir. Oysa sadece bankacılıkta değil tüm iş kollarında geçerli olan bir ilke vardır¹⁸⁵; “Bir işi icra edenle, izleyen ve kontrol edenin ayrı kişiler veya bölümler olması zorunludur.” Bu ilkenin bankacılığın krediler organizasyonunda da uygulanması gereklidir.

Yabancı ve yerli bankaları incelediğimizde, kredi izleme ve kontrol fonksiyonunun üç farklı örgütsel yapı ile yürütülmeye çalışıldığını görmekteyiz. Bu üç bölüm; teftiş kurulu, kredi tahsis ve kredi izleme bölümüdür.

¹⁸⁵ Selim Seval, *Kredileri Tahsis ve İzleme İlkeleri*, İstanbul: Yayınlanmamış Konferans Notları, 1988, ss. 2-3.

3.1.1. Kredi İzleme ve Kontrolün Teftiş Kurulunca Yürütülmesi

Teftiş kurullarının karakteristik özelliği olan ayrıntılara dalarak incelemenin kredi izleme ve kontrol için fazla işleme sebebiyet vereceği ve etkinlikten uzaklaştıracağı, incelemelerini daha çok mevcut kuralların uygunluğu üzerinde yoğunlaştıracakları, tüm şubeleri çalışma periyodlarının dönemsellik arzetmesi nedeniyle yılın tümüne yayılmasının zor olacağı ve ekonomi bilgisi gerektiren sektörel bazda yapılacak incelemelerde yetersiz kalabileceği nedenleri ile kredi izleme ve kontrol fonksiyonunun teftiş kurullarınca yürütülmesine çok az rastlanmaktadır.

3.1.2. Kredi İzleme ve Kontrolün Kredi Tahsis Bölümünce Yürütülmesi

Kredi izleme ve kontrol fonksiyonunun kredi tahsis bölümlerince yerine getirilmesi uygulamada birçok sakıncalara yol açmaktadır. Bu sakıncalardan birisi, bir işi yapanla denetleyenin aynı kişi veya bölüm olmasından kaynaklanmaktadır. Kredi tahsis bölümünün, kredi değerliliğine inandığı bir firmayı denetleme ve üzerinde bazı yaptırımlara geçmesi güç olmaktadır. Çünkü kredi tahsis bölümü firmanın krediye layık olduğuna karar vermiş ve kararı doğrultusunda kredi açmıştır. Maalesef bu değerlendirme ile kredi tahsis bölümü firma hakkında şartlanmakta ve kredi işlemlerinin gidişatını objektif olarak değerlendirememektedir. Bu olay kredi organizasyonunu bu şekilde örgütleyen tüm bankalarda yaşanmaktadır. Kredi tahsis bölümü firmaya bir kere inanırsa, işlerinin bozulduğunu farkedemez, adeta o firmaya karşı körleşir.

Bir başka sakınca ise izleme ve kontrol fonksiyonunun ne denli zaman ayrılabilceği sorunudur. Kredilerin izlenmesi ve kontrolü uzun zaman alabilecek analizlerin yapılmasını gerektiren, kendine özgü tekniklerin ve yöntemlerin uygulanması lazım olan bir fonksiyondur. Yaptığı işin yoğunluğu başlıbaşına zaman alan kredi tahsis işlemine bir de izleme ve kontrolün katılması, kredi tahsis bölümlerince ke bir iş olaral algılanmakta ve bu göreve yeterince eğilinmemesine ve zaman ayrılmamasına neden olmaktadır.

Bu konuda ekleyebileceğimiz diğer bir sakınca ise bankaların kredilerin satışı için birbiriyle girdikleri rekabetin doğurduğu plasman yapma ve kendisine verilen hedefler

doğrultusunda belirli bir düzeyde performans yakalama endişesi, kredi tahsis bölümünün kredi izleme ve kontrolde en çok uygulanan kredilerin durdurulması ve tasfiyesi yoluna gidilmesi işlemlerine çok az başvurma yoluna gitmektedirler. Bu da tahsil olunacak alacakların artmasına ve mevcut kredilerin kalitesinin azalmasına mal olmaktadır.

3.1.3. Kredi İzleme ve Kontrolün Bağımsız Bir Bölüm Tarafından Yürütülmesi

Bankacılığın krediler bölümünün örgüt yapısı içinde giderek krediler, kredi izleme/risk takip ve kontrol/kredi kontrol gibi adlarla faaliyet gösteren ama özünde tahsis sonrası kredilerin gidişatını izleyen ve kontrol eden bölümlerce izlenmektedir. Uygulamada mevcut kredilerin kontrolünün ve izlenmesinin, kurulan bağımsız bir bölüm tarafından yürütülmesinin en başarılı örgütlenme olarak görülmektedir.

Bu sayede; kredi izleme ve kontrol tamamen konu hakkında tarafsız bir bakış açısına sahip bir bölüm tarafından yürütülmekte, krediler çok daha geniş boyutlarda ve tekniklerle analize tabi tutulmakta, kredilerin kalitesin yükselmekte ve tahsil olacak alacakların tasfiyesinde etkinlik sağlanmış olmaktadır.

3.2. KREDİ İZLEME FONKSİYONU

Kredi izleme; kredilerin kullandırılmasından kapatılmasına ve/veya tasfiye edilmesine kadar geçen süre içerisinde bankaca belirlenen amaç, ilke, politika ve strateji doğrultusunda mevcut kredilerin değerlendirilmesi ve kontrolünün belirli yöntemlerle yürütülmesi olarak tanımlanabilir.

Bankalar mevcut, devam eden kredi ilişkilerinin analizini kapsayacak yöntemleri geliştirerek, kredi verildikten sonra ki aşama olan kredinin izlenmesini tam anlamıyla yerine getirebilmelidir. Kredileri izlemenin bankalara sağlayacağı faydaları aşağıdaki başlıklarda toplayabiliriz¹⁸⁶;

¹⁸⁶ Akgüç, Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi, op.cit., ss. 11-12.

- 1) Kredi müşterisinin kredi sözleşmesi koşullarına uygun hareket edip etmediğinin saptanması,
- 2) Problem yaratan veya yaratmaya yatkın kredilerin, vakit geçirmeden belirlenmesi,
- 3) Sorun yaratan kredilerin çözümü için önlemlerin biran önce alınabilmesi,
- 4) Banka yönetimine, kredilerin kalitesi, tahsil kabiliyeti ve kredi portföyünün yapısı hakkında bilgi sağlaması,
- 5) Bankanın şüpheli krediler karşılığının ve / veya bankanın sermayesinin, uğranılan veya uğranabilecek zararlar için yeterli olup olmadığı konusunda banka yönetiminin değerlendirme yapmasına olanak verme.

Kredilerin izlenmesi, bankaların tahsil olunacak alacaklarının azaltılmasına, donuklaşan kredilere seyyaliyet kazandırılmasına veya tasfiye edilmesine, kredilerin kalitesinin yükseltilmesine ve bankanın portföy riskinin kontrol altında tutulması görevini yerine getirir. Günümüz kredi izleme süreci ve uygulanan prosedürleri aşağıdaki özelliklere sahiptir¹⁸⁷;

- Müşterilerin risk derecelendirme yöntemleri ve hangi sıklıkta izleneceği açıkça tanımlanmalı ve anlaşılır olmalıdır,
- Müşterinin finansal ve operasyonel durumunu gösteren bilgiler zamanında ve düzenli aralıklarla alınmalıdır. Alınan veya elde edilen bilgi kaynakları asgari şunları içermelidir;
 - . Cari yıl mizan ve yıllık finansal tabloların alınması,
 - . Kredi yetkililerinin dönemler içerisinde müşteri ile yaptıkları görüşmelerden elde edilen bilgilerin değerlendirilmesi,
 - . Üçüncü şahıslardan alınan finansal veriler, tahvil raporları ve sektörel yayınlardan elde edilen bilgilerin rapor haline getirilmesi,
- Müşteri finansal tablolarının belirli normlara göre yeniden düzenlenmesi ve performansının trend analizinin yapılması,
- Müşterilerinin kredibilitelerinde meydana gelen her türlü değişim ve risk değerlendirmeleri rapor haline getirilerek kredi politikası yetkilisine iletilmelidir,

¹⁸⁷ Basu and Rolfes, *op.cit.*, p. 61.

- Bankanın iç kredi denetçileri bütün kredi denetimlerinin performansını uygun bir teknikle değerlendirmelidir,
- Ülke ve portföy riski merkezi kredi değerlendirme yetkilisi tarafından kontrol edilmeli ve izlenmelidir.

Bankalar kendi bünyelerinde oluşturdukları kredi/risk izleme departmanlarında mevcut kredileri henüz sorunlu hale gelmemiş olan seyyal krediler ve sorunlu hale gelen problemli krediler olarak iki ana başlık altında incelemektedirler.

3.2.1. Seyyal Kredi Riskinin İzlenmesi

3.2.1.1. Risk Ölçümü ve Sınıflandırma

Bankaların müşterileri olan firmalar az veya çok oranda risk alan kuruluşlar olduğundan, bankalarında risk alması kaçınılmaz olmaktadır. Önemli olan bu riskin iyi ölçülebilmesi, yönetilebilmesi ve fiyatlandırılmasıdır¹⁸⁸. Bu sebeple, bankalar kredi kullandırdıkları firmaların risk derecelerini belirlemelidir. Risk derecesi, çok çeşitli yöntemlerle ve bankanın kredi politikasına, risk alma derecesine göre değişik şekillerde belirlenebilir. Ancak çok öznelinden çok nesnele hangi noktada bir derecelendirme sistemi seçilmiş olursa olsun risk derecelendirme kredilerin analizinde kullanılan yararlı bir tekniktir. Risk belirleme işi özünde bir bilim değil, bir sanattır¹⁸⁹.

Risk ölçümünün en önemli yararlarından biri, **bir firmanın kredi tahsis aşamasında taşıdığı risk derecesinin, sonraki aşamalarda ne yönde değiştiğinin izlenebilmesine olanak vermesidir**. Bu sayede kredi/risk analisti belirli periyotlarda yapacağı analizlerden elde edeceği verilerle firmanın bankayla çalışmaya başlamasından itibaren hangi risk dereceleri skalasında yer aldığını net olarak belirleyebilir ve firma risk derecesinin bankanın tahsis ettiği kredinin şartlarına geri bildirim yaparak gerektiğinde şartların ağırlaştırılmasına ve/veya kredinin tasfiyesine çalışılır.

¹⁸⁸ Nedim Usta, "Kredilerde Risk Yönetimi ve Karşılık Sistemine Yeni Bir Yaklaşım", **Finans Dünyası Dergisi**, Mayıs 1997, s. 86.

¹⁸⁹ Seval, **op.cit.**, ss. 13-14.

Risk ölçümü zaman içinde kişilere ve koşullara göre değişmeyen kriterlere göre yapılmalıdır. Firma kredibilite değerlendirmeleri analizi yapan kişinin bakış açısına, bilgisine ve yapacağı analizde kullanacağı tekniğe göre değişik sonuçlara ulaşılmasına yol açtığı için ve değerlendirmenin mali tahlil, kredi tahsis ve kredi izleme olarak üç değişik departmanca yapılıyor olması bankanın kredi opresayonuna dahil departmanlarınca ortak kullanılabilecek bir değerlendirme sisteminin olmasını şart kılar. Risk ölçümünde kullanılan kriterlerin yazılı ve krediler sürecine dahil bulunan herkesce biliniyor olması zorunludur.

Risk ölçme ve sınıflandırma sistemlerinin bir başka yararıda, **kredi portföyünün risk derecelerine göre sınıflara ayrılmasına ve toplam kredi portföyünün riskinin ne yönde değiştiğinin görülebilmesine yardımcı olmasıdır.** Bu yolla kredileri değerlendirme komitesi bankanın kredi portföyünün toplam riskini ve risk derecesinde meydana gelen değişimi kolaylıkla görebilir ve bu değişime göre gerekli önlemleri zamanında alabilir.

Risk ölçme ve sınıflandırmanın diğer bir yararı da, **fıyatlamaya yardımcı olmasıdır.** Banka, kredi politikasını kredi açacağı firmaların taşıdıkları riske göre değişik oranlarda faiz oranı uygulanması yönünde oluşturabilir. Böylece, banka hem fazla riske fazla getiri sağlamış olur, hem de müşterilerine daha objektif bir maliyetleme yapmış olur.

3.2.1.2. Kredi İzleme Yöntemleri

Bankaların tahsis ettikleri kredileri izlemesi vazgeçilemez bir gerekliliktir. Kredi izleme teknik bir bankacılık fonksiyonudur. Dolayısıyla teknik bazı yöntemlerin uygulanması şarttır. Bu yöntemleri; firmaların ara finansal tablolarının değerlendirilmesi, özel amaçlı raporlar, firma ziyaretleri, kredi şartlarına uygunluğun kontrolü, diğer kontroller ve izleme ile ilgili raporlar başlıkları altında inceleyeceğiz¹⁹⁰.

¹⁹⁰ Ibid., ss. 19-21.

3.2.1.2.1. Ara Finansal Tabloların Değerlendirilmesi

Kredi izleme departmanlarının firma risklerinin değişim yönünü belirlemelerinde yararlandıkları en önemli tekniklerin başında firmanın finansal tabloların analiz edilmesi yöntemi gelir. Bu sebeple bankalar firmaların risk derecelerine göre müşterilerinden aldıkları finansal tabloları analize tabi tutarlar. Firmaların mali yapısında oluşan bozulma ve likidite darlığı en net finansal tabloların analiz edilmesi ile görülebilir. Kredi/risk analisti, finansal tabloların analizi sonucu müşterilerinin belirlenen yeni risk sınıflarına ayırarak, piyasanın bugünkü koşulları altında bu krediyi aynı koşullarla tahsis edermiydik, etmezsek ne yapmamız gerekir sorularına cevap aramalıdır. Eğer firmalar ara dönemlerde finansal tablo hazırlamıyorlarsa analist firmadan alacağı ara mizan ve gerekli bazı bilgiler ile kendisi de belirli bir finansal tablo şablonu geliştirerek gerekli analizi yapabilir.

3.2.1.2.2. Özel Amaçlı Raporlar

Analize tabi tutulacak firmalardan her zaman ara dönemlere ait finansal tabloların alınamaması sorunu olabilir. Böyle durumlarda kredi/risk analisti kendi geliştireceğı bir rapor taslağı ile bu sorunu çözebilir. Bu raporu yazabilmek için; ara mizan, aynı dönemin KDV beyannamesi, risk santralizasyon bilgileri ve firma için yazılan en son mali tahlil raporundaki bilgilerin biraraya gelmesi ile kredibilite analizine bir yaklaşım sağlayabilecek bir finansal bilgi tablosu veya raporu oluşturulabilir.

3.2.1.2.3. Firma Ziyaretleri

Bir kredinin tahsis edilmesinden önce ve sonra yapılacak en iyi gözlem firmaya ait üretim tesislerinin, faaliyet gösterdiği alanların ve bürolarının ziyaret edilmesidir. Firma ziyaretini, tabiri caizse kredi talebinde bulunanın arabasının yanına gidip “lastiklerine tekme atmak” olarak tanımlayabiliriz. Kredi talebinde bulunan kişinin işini nasıl ve hangi şartlarda yaptığını incelemek kreditorre çok değerli bilgiler sağlar. Firma ziyareti yapılmadan firma değerlendirmesi ve buna bağılı olarak da kredibilite analizi yapılamaz¹⁹¹.

¹⁹¹ Interconsult, op.cit., s. 7.

Firma ziyaretleri kredi tahsis edildikten sonra da devam etmelidir. Çünkü, firmanın bankaya vermiş olduğu finansal verilerin arkasında yatan gerçekleri görebilmemiz ancak firma ziyareti ile mümkün olabilmektedir. Firma ziyaret edilmeden yapılacak analiz çok kapsamlı yapılmış olsa bile eksiktir. Kredi/risk analistince yapılacak firma ziyaretleri, firmanın risk derecesine bağlı olarak değişik zaman dilimlerinde yapılmalıdır. Analist, risk derecesindeki değişimler haricinde olağanüstü bir gelişme olması durumunda da firmayı ziyaret ederek sözkonusu gelişmelerin firmaya etkisini gözleri ile görmeli ve bu durumun getirdiği yeni riskleri belirlemeli ve analiz etmelidir.

3.2.1.2.4. Kredi Şartlarına Uygunluğun Kontrolü

Bankalar firmalara kredi tahsis ederken mutlaka krediyi belirli şartlarla bağlarlar. Bu şartlar; nakdi ve gayri nakdi krediler için ortak olabileceği gibi ayrı ayrı da olabilir. Bu şartlar firmayla imzalanacak GKS'ne kimlerin kefalet imzasının alınacağını, krediye karşılık hangi tür maddi teminat alınacağını, kredinin vadesinin ne olacağını, verilecek gayri nakdi kredilerin hangi işler için kullanılabileceğinin saptanmasına yönelik olabilir. Bankanın belirlemiş olduğu kredi şartlarına firmanın yeterince uyup uymadığının izleme görevlilerince çok iyi kontrol edilmeli ve gerekli düzeltmeler yapılmalıdır. Firmaların krize doğru gittikleri dönemlerde ilk yansımaların firmanın bankadaki kredi hesabına yansıdığının bilinerek, meydana gelen olumsuz değişimlerin anında fark edilip gerekli operasyonlar yapılmalıdır.

Kredilerin izlenmesi, kredi şartlarına uygunluğun incelenmesi ile başlar. Bu kontrol ilk önce firmanın mevcut kredi dosyası üzerinde otomasyon bilgi ağından alınan bilgilerin birleştirilmesiyle analiz edilir. Eğer yapılan analiz sonucunda analistin kafasında hala soru işareti varsa, analist şubeye giderek vey firmayı ziyaret ederek daha geniş bir inceleme yapabilir.

3.2.1.2.5. Diğer Kontroller

Firmalar hakkında yapılabilecek diğer kontrolleri aşağıdaki noktalar vasıtasıyla yapabiliriz;

- Devre faizlerinin ve teferruatlarının (Komisyon+BSMV+KKDF) tahsilatlarının izlenmesi,
- Limitlere uyumun izlenmesi,
- Kullandırılan kredilerin vadelerine uygun kapanıp kapanmadıklarının kontrolü,
- Karşılıksız çek kayıtlarının izlenmesi,
- Protestolu senetlerin izlenmesi,
- Mevduat hesabının verimliliğinin kontrolü,
- İcra kayıtlarının izlenmesi,
- TCMB Risk Santralizasyonu bilgilerinin izlenmesi,
- Basın ve yayın organlarında çıkan haberlerin değerlendirilmesi.

3.2.1.2.6. İzleme İle İlgili Raporlar

Bankaların krediler organizasyonunun tahsis ve izleme bölümlerinin birbirinden ayrı olarak örgütlenmesi durumunda, bu iki bölüm arasında etkin bir raporlama sisteminin kurulması gerekmektedir. Çünkü yaptıkları işler bazı kısımları ile birbirine adeta iç içe girmiş olan bu bölümlerin birbirinden habersiz yapacakları işlemler bankayı zarara uğratabilir. Örneğin kredi izleme bölümünce kredisi durdurulan veya riski tasfiye edilmeye çalışılan bir firmaya ilave bir kredi tahsis edilmesi mevcut problemin daha da büyümesine neden olacak ve bu da kredi portföyünün kalitesini düşürücü etki yapacaktır. Bu nedenlerle kredi tahsis ve izleme bölümleri arasında aktif ve etkin bir bilgi akış sistemi kurulmalıdır. Bu bilgi akış sisteminin özünde hazırlanan raporlar bulunmaktadır.

İki bölüm arasında kullanılabilecek raporlar şunlardır:

Günlük Rapor : Firmanın vadesinde anaparasını veya devre faizini ödememesi, bir teminat mektubunun / akreditifin tazmin olması, şirketin icrasının çıkması, seri halde karşılıksız çekine ve / veya protestolu senedine rastlanması, TCMB Risk Bildirim

Cetvelinde takip hesabının çıkmış olması, bir kredinin sorunlu hale geldiğinin tespiti halinde, kredi tahsis şartlarına uyulmadığının saptanması gibi durumlarda, izleme bölümü hazırlayacağı günlük raporlar ile bu bilgileri yapılan operasyonunun içeriği ile birlikte tahsis bölümüne gün içinde aktarır.

Aylık Rapor : Bu rapor ise geçen bir aylık dönemin genel bi özetini kapsar ve dikkat edilmesi gereken konuları ana başlıklar halinde verir. Raporun içeriği, geçen bir ay içinde en fazla hangi olay, hangi şubede, hangi firmalarda veya hangi iş kollarında meydana gelmiş ve bu konularda ne gibi önlemler alınmış sorularının cevabından oluşur.

Dönem Raporları : Bankalar için üçer aylık dönemler ayrı bir değerlendirmeye tabi tutulur. Bu dönemler özellikle devre faizlerinin tahakkuk ettirildiği ve şubelere verilen hedeflerin aynı dönemler itibariyle revize edilmesini de kapsadığı için özel önem taşır. Kredi izleme bölümü kendi görev alanına giren konularda hazırlayacağı raporu yönetim kuruluna sunar. Bu rapor kapsamında tüm kredi portföyünün genel bir değerlendirilmesi yapılarak, seyyal kredilerin ve problemli kredilerin son durumu hakkında öneriler de bulunulur. Ayrıca bu raporda seyyal kredilerin türlerine göre, bölgelere ve sektörlerle göre dağılımı, tahsil olunacak alacakların trendi ve toplam plasmanlar içindeki payının aldığı değer gibi konu başlıkları yer alır.

Yukarıda açıklanan raporlardan, günlük ve aylık raporlar, tahsis bölümüne hitaben hazırlanırken, dönem raporları yönetim kuruluna hitaben hazırlanır.

3.2.1.3. Kredi İzleme ve Kontrol Dönemleri

3.2.1.3.1. Düzenli İzleme ve Kontrol

Düzenli periyodlarla firmaların kullandıkları kredilerin izlenmesi ve kontrolü, tahsis sonrası kredi kullanım sürecinde banka aleyhine olabilecek gelişmelerin önceden belirlenebilmesine imkan verir. Kredilendirme öncesi yapılan kredibilite analizi kadar kapsamlı yapılmasada, düzenli olarak firmanın gidişatının ve kredinin riskinin analizi bazı

temel noktaları inceler. Bu inceleme sonucu firmanın durumu hakkında olumsuz izlenimler oluşursa, yapılan analizin kapsamı genişletilir¹⁹².

Kredilendirme öncesi kredi bir kereye mahsus analize tabi tutulurken, kredinin kullandırılmasından sonra ki dönemlerde krediler düzenli olarak izlenir. Çeşitli işletmeler ve müşteri türleri dikkate alınarak incelemenin boyutu genişletilip daraltılabileceği mümkün olmakla beraber, bütün kredi müşterilerinin izlenmesinde şu temel noktalar ağırlıklıdır¹⁹³:

- Zaman ve tutar açısından kararlaştırılan faiz ve anapara taksit ödemelerinin uygunluğu,

- Maddi güvence unsurlarının değerleri ve değerlerde beklenen olası değişimler,
- Sunulan kredi limitlerinin aşılması,
- Kredinin kullanımına ilişkin sözleşmelere bağlı kalma,
- Gelir ve başarı durumundaki gelişmeler.

Kredilerin genel olarak izlenmesi ve kontrolü aşamasında, kredi müşterisinin performansına etki edebilecek diğer faktörler de analize dahil edilir. Bu faktörleri; firmanın içinde bulunduğu sektörün krize girmesi, firmanın faaliyet gösterdiği piyasaya çok güçlü bir üreticinin girmesi, işletmenin üretim tesislerinde bir zararın oluşması, yönetici kademedan etkili bir kişinin görevinden veya ortaklıktan ayrılması, firmanın alıcılar ve/veya satıcılar portföyünde sıkıntılar yaşanması gibi noktalara bağlayabiliriz. Kredi izlemeden sorumlu analistler, bu ve bunlara benzer gelişmelerin firma üzerinde ve bankadaki kredi hesabında yaratabileceği olumsuz etkiyi inceleyerek önlemler alır. Bu önlemler, kredi kullandırımının durdurulması, mevcut teminatlara ek teminat alınması, riskin tasfiye ettirilmesi veya yeni kredi verilerek firmanın yaşadığı sıkıntılı dönem aşmasına yardımcı olunması şeklinde olabilir.

Bankalar tahsis edilmiş kredileri taşıdıkları risk derecesine göre, kullanılan kredinin tutarına göre, vadelere göre, eski-yeni müşteri ayrımı gözeterek izleyebilirler.

¹⁹² Berk, **Bankalarda Pazara Yönelik Kredi Yönetimi**, op.cit., s. 88.

¹⁹³ Ibid.

Aşağıda verilen tabloda bankaların uygulayabileceği örnek bir risk derecelendirme sistemi verilmiştir.

Tablo 3

Ticari Kredi Riskini Derecelendirme Sistemi

Kredi Sınıfı	İzleme Sıklığı	Kalite Tanımı	Kreditin Taşıdığı Standartlar
A	360 gün	En Üst	1) Finansal gücü gerçek anlamda çok üst düzeyde olan firmalara kullandırılan krediler, 2) Nakit, devlet tahvili, hazine bonosu karşılığı kullandırılan krediler, 3) Borsaya kote hisse senetlerinin (üst düzey firmaların) teminatı karşılığı kullandırılmış olan krediler.
B	180 gün	İyi	1) Kabul edilebilir düzeyde risk taşıyan ve A kalitesindeki kredilere göre daha düşük seviyede kalan krediler, 2) Borsaya kote edilmiş hisse senetlerinin (her türlü firmanın) karşılığı kullandırılan krediler, 3) Alacaklar, stoklanmış mallar ve diğer pazarlanabilir değerler karşılığında kullandırılmış olan krediler.
C	90 gün	Ortalama	1) Teminat, finansal bilgi ve inceleme açısından ortalamanın üzerinde inceleme ve dikkat isteyen krediler, 2) Standartın altında teminata sahip krediler, 3) Belirlenen geri ödeme planına uymama eğilimi gösteren ama ciddi bir vade gecikmesi yaşanmamasına rağmen kalite düşüklüğü aşıkâr olan krediler.
D	30 gün (asgari)	Şüpheli Değersiz	1) Bankanın kredi denetçileri tarafından bu gruba alınmış tüm krediler, 2) Sürekli izleme gerektiren, problemli hale gelen krediler.

Kaynak : Margeret A.Hoffman and Gerald G.Fischer, **Credit Department Management**, Philadelphia: Robert Morris Associates, 1980, p. 125.

3.2.1.3.2. Olağanüstü Durumlarda İzleme ve Kontrol

Kredileri izleyen analist firma incelemeleri sırasında kredinin seyrini kötüye sokacak gelişmelerin oluşmakta olduğu kararına aşağıda belirtilen çok değişik işaretlere bağlı olarak saptayabilir. Olağanüstü gelişmelerin oluşmaya başladığının işaretini veren bu belirtileri aşağıda ki şekilde sayabiliriz¹⁹⁴:

- Amaca uygun bir muhasebe sisteminin eksikliği, özellikle muhasebe kayıtlarının günü gününe tutulmaması, açıklayıcı hesap belgelerinin eksikliği,
- Siparişler, ambar mevcutlarının denetiminin, üretim ve satışta kullanılan belgelerin eksikliği,
- Personel alanındaki kusur ve güçlükler; sözgelimi personelin sayı ve nitelikleri, işletmedeki işbirliği, yönetici personelin ayrılmasının yol açtığı dalgalanma, amaçlanan yada gerçekleştirilen işten çıkarmalar,
- Finansman yapısı ve finansal davranışlardaki kusurlar ve olumsuz gelişmeler, (sözgelimi para bulma ve kredi güvenceleri, faiz ve anapara taksitleri, alacakların borçlara ya da ortak paylarına dönüşmesine ilişkin),
- Müşterilerin satış gerilemelerinin uzun süre devam etmesi,
- İşletme yöneticileri ya da ortakların ayrılması durumunda sorumlulukların değişmesi,
- İşletmenin hukuki şeklindeki değişiklik, sözgelimi kişi şirketlerin sermaye şirketine dönüşmesi ya da tamamlayıcı birimlerin devralınması,
- Özsermaye payının düşmesi,
- Aşırı maliyet artışları ve banka faiz oranlarının artması,
- Dış satım gelirlerinin azalması, iç talebin gerilemesi,
- Bankaların kredi kaynaklarının azalması,
- Alıcı ve satıcı pazarındaki işletmelerinin başarısızlıklarının etkileri,
- Muhasebe, maliyet hesaplamaları ve finansal planlama eksikliği,
- İşletme faaliyetlerine oranla işletme sahiplerinin ölçsüz yaşam biçimi ve ortakların özel harcamalarının fazlalığı,

¹⁹⁴ Ibid., ss. 89-91.

- İşletmenin taşınmaz mallarının, üretim tesislerinin satılması ya da kiraya verilmesi şeklinde alışılmışın dışında varlıkların kullanılması ya da işletme tesislerinin veya bir bölümünün faaliyetlerinin durdurulması,

- İşletmenin temsil yerinin (genel merkezin) bir başka yere nakli,

- Örtülü yanıt verme taktiklerine başvurma, banka bağlantılarına ilişkin sorulara yeterli yanıt verememe, gerçekte ödeme güçlüğüne düştüğü halde bunu ödemeleri geçici olarak durdurma şeklinde yansıtmaya, bilanço düzenlemekten kaçınma.

Yukarıda açıklanan işaretlerden bir veya birkaçının oluşması ve gelişen durumun firma üzerindeki etkisinin problem yaratabilecek düzeyde olması halinde analist, firmanın kredibilitesini değerlendirirken sanki firma ile ilk defa kredi ilişkisine girecekmiş gibi düşünerek çok geniş bir analiz yapması gerekir. Bu analiz sonucu ortaya çıkan duruma göre, kredi izleme bölümü görevi gereği gelecekte bankaya mal olabilecek riskli durumları pasivize edici önlemleri alarak riski minimize etmeye çalışır.

Ancak kredi izleme bölümünce firmanın kredi hesabı üzerinde yapılacak operasyonlar çok hassas ayarlara sahip olmalıdır. Çünkü rekabetin çok yoğun olduğu, firmayı tanımamanın önem kazandığı günümüz banka kredi yönetimlerinde, firmanın girdiği kriz sürecini aşabilecek olma olasılığı iyi analiz edilmeden alınacak kararlar müşterinin kaybedilmesine neden olabilir. Tabi batık bir kredinin bankaya maliyetinin, sözkonusu krediyi kullandırmamasından doğan maliyetten daha yüksek olacağı da unutulmamalıdır.

3.2.1.4. Erken Uyarı Sistemi

3.2.1.4.1. Erken Uyarı Sisteminin Kurulması

Elde ettikleri fonları kredi olarak müşterilerine satan ticari bankalar, bu faaliyetleri sonucu ortaya çıkan işletmecilik riskini olağan kabul ederler. İşletmecilik riski, normal koşullar altında önceden farkedilmesi mümkün olmayan, hiç beklenmeyen gelişmelerin veya krizlerin belirmesinin etkisiyle batan krediler için geçerli kabul edilebilir. Ancak bazı kredilerin, problemli hale gelmesi veya batma noktasına gelmesi öncesi durumun incelenmesinde oluşan birçok göstergenin verdiği sinyallerin bulunduğu görülmektedir.

Etkin bir kredi izleme yönetim süreci, ortaya çıkan erken uyarı sinyallerini önceden tespit edebilecek bir sisteme sahip olmalı, tespit sonrası çok hızlı ve etkili bir operasyon gücü bulunmalı ve sistem banka için problemleri krediyi daha rakipler ve piyasa problemsiz görürken sorunu teşhis edebilecek standartlara sahip olmalıdır¹⁹⁵.

Erken teşhis, insan sağlığında olduğu kadar kredinin sağlığında da etkili olan önemli bir faktördür. Erken teşhis bankanın sorunlu hale gelen veya gelebilecek riskini en az kayıpla minimize edebilmesini sağlar.

3.2.1.4.2. Erken Uyarı Sisteminin Kaynakları

Kredi izleme ile görevli uzmanlara, kredinin sorunlu hale gelmeye başladığının sinyalleri çok farklı işaretlerle ulaşabilir. Problem oluşturabilecek göstergeler en kolay firmanın finansal tablolarından, firma yönetiminin dışarıya yaydığı sinyallerle, faaliyetlerin göstereceği değişimin etkilerinin yönünden ve müşterinin bankalarla çalışması sırasında tabiri caizse arkasında bırakmış olduğu ayak izlerinin gidiş yönünün analizi ile anlaşılabilir.

Erken uyarı sisteminin yukarıda verilen dört ana kaynağını aşağıdaki tablolarda ayrıntılı olarak verilmektedir¹⁹⁶:

3.2.1.4.2.1. Finansal Kaynaklı Erken Uyarı Sinyalleri

i) Bilanço :

- Bilançoların zamanında alınamaması,
- Alacakların tahsil süresinin uzaması,
- Müşterinin nakit durumunun bozulması,
- Ticari alacaklarda büyük oranda artış olması,
- Stok devir hızının yavaşlaması,
- Stoklarda büyük oranda artış olması,
- Toplam varlıklar içinde cari varlıkların oranının azalması,

¹⁹⁵ Ibid., ss. 92-93.

¹⁹⁶ Seval, Kredilendirme Süreci ve Kredi Yönetimi, op.cit., 282-284.

- Firmanın likidite akışının ve/veya işletme sermayesi yeterliliğinin bozulması,
- Sabit varlıklar kompozisyonunda hızlı artışların oluşması,
- Karşılıklardaki artışlar,
- Sabit ve cari varlıklar haricinde ki varlıklarda hızlı bir artış olması,
- Cari borçlarda satışlara göre oransız yükselişler,
- Uzun vadeli borçlarda önemli tutarlarda artış,
- Özvarlığı borca göre yetersiz oranda kalması,
- Bilanço yapısında olumsuz yöne giden belirgin değişimler,
- Ortaklara borç ve ortaklardan alacak kaleminin bilançoda bulunması,
- Denetim raporunun olumsuz çıkması,
- Sık sık muhasebeci değiştirilmesi.

ii) Gelir Tablosu :

- Satışların azalması,
- Satışlarda olağanüstü artış,
- Brüt ve net satışlar arasındaki marjın artması,
- Maliyetlerin yükselerek kar marjını azaltması,
- Satışların artmasına karşılık karda düşme,
- Şüpheli alacak zararlarının artması,
- Toplam varlıkların satış ve karlara göre daha fazla artması,
- Faaliyetlerden zarar edilmesi.

iii) Alacakların Yaşlandırılması :

- Alacak yaşının uzaması,
- Kredili satışlarda marjinal müşterilere doğru yönelmeler,
- Satışların vadelerinin uzaması,
- Satışların belirli müşterilerde toplanması,
- Vadesi geçmiş alacakların önemli tutarlara ulaşması,
- Grup şirketlerden alacakların varlığı.

3.2.1.4.2.2. Yönetim Kaynaklı Erken Uyarı Sinyalleri

- Üst yönetim davranışlarında önemli değişiklikler,
- Banka ile ilişkilerde işbirliği yapmaktan kaçınma şeklinde ortaya çıkan davranışlar,
- Kişisel taahhütlere uyulmaması,
- Yönetim kademesinde ve firmanın ortaklık yapısında önemli atama veya istifaların olması,
- Firmayı adeta tek başına götüren yöneticinin ölümü,
- Yükümlülöklere ve verilen sözlerin yerine getirilmemesi,
- Çözöldü denilen problemlerin tekrar olması,
- Finansal raporların ve kontrollere gereken özenin gösterilmemesi,
- Fonksiyonlar arasındaki koordinasyonun yok olması,
- Firmanın faaliyet konusu dışında spekülâtif amaçlı işlere girmesi,
- İş konusunda haddinden fazla risk alınmaya başlanması,
- Mal ve hizmetlerin fiyatlandırılmasında sağlıksız fiyatlandırma,
- Karlı üretim hatlarının verimsiz çalıştırılması veya kapatılması,
- İş hayatında, ekonomide ve sektörde ortaya çıkan önemli gelişmelere ayak uyduramama,
- İşçilerle sorunlu olma ve problemi çözememe.

3.2.1.4.2.3. Faaliyet Kaynaklı Erken Uyarı Sinyalleri

- Firmanın iş konusunun özelliklerinde önemli değişikliklerin olması,
- Finansal kayıt tutulmasının ve gerekli kontrollerin yetersiz yapılması,
- Üretimin verimli yapılması için gerekli fabrika iç organizasyonun yapılamamış olması,
- Beşeri kaynakların etkin kullanılamaması,
- Firmanın önemli bir veya birkaç müşterisini kaybetmesi,
- Önemli üretim kanallarının, dağıtım haklarının, hammadde kaynaklarının, pazar payının kaybedilmesi veya satılması,
- Firmanın kapasitesinin üzerinde sipariş alması ve yapacağı anlaşmalar ile kendini taahhüt altına alması,
- Normal satınalmalar yanında spekülâtif mal alımları yapılması,
- Fabrika, teçhizat ve ekipmanlarının bakımsız olması,

- Mevcut makina parkının teknoloji dışı kalması ve yenilenememesi,
- Stoklarda önemli miktarda artış olması veya stokların satış kabiliyetini yitirmesi

3.2.1.4.2.4. Banka İle İlişkilerden Alınan Erken Uyarı Sinyalleri

- Müşterinin bankadaki mevduat hesabında önemli derecede düşüş olması ve verimini kaybetmesi,
- Teminata verilen senetlerin temdit edilmesi,
- Sabit ve çalışma sermayesi ihtitacının objektif kriterlere dayanmaması,
- Büyük ölçüde kısa vadeli kredi kullanılması,
- Sık sık kredi talebinde bulunulması ve istenen limitlerin önemli tutarda yükseltilmesi,
- Geri ödeme kaynağının sınırlı olması,
- Kredi talep dönemlerinde değişiklikler meydana gelmesi,
- Çalışma sermayesi için kredi alınması,
- Firma hakkında diğer bankalardan ve piyasadan sık sık istihbarat istenmesi,
- Protestolu senetlerin varlığı,
- Firmanın icra kayıtlarının çıkmaya başlaması,
- Karşılıksız çek düzenlemesi,
- Kredisinde limit aşımı yapması ve aşımı giderememesi,
- TCMB Risk Santralizasyon kayıtlarında gözüken limitlerinin dolu olması,
- Kredi kart ödemelerinde aksamalar olmaya başlaması,
- Devre faizlerini ve komisyonları gecikmeli olarak ödeyebilmesi,
- Firma adına bankaya gelen havalelerde önemli oranlarda azalış olması,
- Teminat mektuplarının ve/veya akreditiflerinin tazmin olmaya başlaması,
- Firmanın kredilerini vadesinde kapatamaması veya devamlı vade uzatımı talep etmesi.

3.2.2. Problemlı Kredi Riskinin İzlenmesi

Bankaca bir kredinin tahsis edilmesinden sonra, ortaya üç değişik sonuç çıkabilir. Birincisi, kredi normal sözleşmeler doğrultusunda tahsil edilerek kapatılır. İkincisi, kredi şartları banka ve müşteri yönüyle daha tatminkar olacak şekilde yeniden belirlenir.

Üçüncü durumda ise kredi istenen koşullarda tahsil edilemez. Böyle bir durum bize problemli bir kredinin varlığının habercisidir¹⁹⁷.

Problemli kredilerin riski getirisine göre daha fazladır. Dolayısıyla banka bilançosuna zarar olarak yazılması muhtemel bir kredidir. Uygulamada bir kredinin batışından önce belli bir yaşam eğrisi izlediği saptanmıştır. Etkin bir kredi izleme yönetimi mevcut kredi portföyündeki tüm kredilerin yaşam eğrilerini erken uyarı sinyallerini de gözönünde bulundurarak devamlı analize tabi tutmalıdır. Zira günümüz piyasa koşullarında rekabetin artması, teknolojinin çok hızlı değişime uğraması, büyük grupların küçük işletmeler üzerindeki baskısı, enflasyon nedeniyle firmaların özvarlıklarının aşınması ve buna bağlı olarak zorunlu dış kaynak kullanımının getirdiği finansal gider yükü gibi faktörler problemsiz kredilerin toplam portföy içinde azınlıkta kalmasına yol açmaktadır. Bir kredinin problemli hale gelmesinden itibaren, kredi izleme grubu temelde aşağıdaki görevleri yerine getirmektedir¹⁹⁸:

- Bölüm içi merkezi karar organlarından gelen ve bölüm dışı şubelerden doğan işlemlerdeki risklerin belirlenmesi,
- Müşteri ziyaretlerinde şubelerin, müşteri ile ilgilenen temsilcileri desteklemeleri,
- Kredilerin kurtarılmasına ilişkin önerilerin geliştirilmesi,
- Problemli krediler komitesinin oluşturulması ve çabalarının koordinasyonu,
- Önlemlerin ve diğer yaklaşım şekillerinin saptanması,
- Kararlaştırılan önlemlerin ve bu önlemlerin denetiminin yerine getirilmesini özendirmek ve uygulamaya katılmak.

3.2.2.1. Problemli Kredilerin Önlenmesine İlişkin İlkeler

Kredi satan bütün bankalar her zaman problemli kredilerle karşı karşıya kalırlar. Ancak bankanın karşılaşacağı problemli kredi riskinin tutarını azaltmak bazı bankacılık ve portföy yönetimi ilkelerine bağlı kalmakla kolayca mümkün olabilir. Problemli kredilerin önlenmesi ile ilgili olarak dört temel ilkedен bahsetmek doğru olacaktır¹⁹⁹.

¹⁹⁷ Selim Bekçioğlu, "Banka İşletmelerinde Problem Kredilerin Önlenmesi -1-." İ.Ü. İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü Dergisi. İstanbul : Avcıol Matbaası, Yıl:12, Ağustos-Kasım, 1986, s. 35.

¹⁹⁸ Berk, Bankalarda Pazar Yönelik Kredi Yönetimi, op.cit., s. 91.

¹⁹⁹ Bekçioğlu, op. cit.

3.2.2.1.1. Bankanın Felsefesi

Bankanın üst yönetiminin yüksek getiri dolayısıyla yüksek risk felsefesini benimsemesi veya hızlı bir büyüme hedefi belirlemesi durumunda, banka kredi yönetiminin tehlikeli bir kredi tutumunun benimsemesine neden olur. Kredi personeli bankanın amaçlarını gerçekleştirebilmek için “büyüme” ve “getiri oranı” amaçlarına büyük önem vermek zorunda kalır. Bunun sonucunda da kredilerin kalitesi düşer, problemli krediler artar.

3.2.2.1.2. Bankanın Politikası

Banka kurumlarının belirlemiş olduğu kredi politikası, krediler organizasyonunun faaliyetlerinin hangi standartları taşıması gerektiğini gösterir. Kredi politikası ile verilecek kredilerin kimler tarafından ve ne şekilde analiz edileceği, kredilerin tahsis ve izleme yönetiminin hangi ilkelere bağlı olarak görevini yürüteceği ayrıntılı olarak belirlenir. Kredi politikası ne kadar etkin, uygulanabilir, üst yönetimce destek görür ve krediler organizasyonu içindeki tüm personel tarafından öğrenilmiş ve tam anlamıyla uygulanıyor olursa o kadar başarılı olur. Bununla beraber;

- Uyulmayan, yani uygulanması için yönetim kademesi tarafından yeteri kadar desteklenmeyen,
- Yeterli düzeyde iletilmeyen, yani çok iyi ve eksiksiz bir şekilde hazırlandığı halde, ilgili elemanlara duyurulmayan ya da bu elemanlar tarafından anlaşılmayan,
- Yeterli bir şekilde tasarlanmamış, iyi organize edilmemiş ya da yazılı duruma getirilmemiş,
- Bankanın gayriresmi ya da yazılı olmayan uygulamaları tarafından tahrib edilmiş politikalar başarısızlıkla sonuçlanacaktır.

3.2.2.1.3. Kredi Prosedürleri

Prosedürler, politika istisnalarını, kredi komitesinin dikkatine sunan sistemlerden ve kontrollerden oluşur. Kredilerin kullanılması, izlenmesi, derecelendirilmesi ve

portföyün duurma hakkında yönetime yönelik bilgi sağlarlar. Kredi prosedürlerini etkin olarak belirleyip uygulayabilen bankalar kredi riskini olumlu yönde etkileyebilirler.

3.2.2.1.4. Kredi Personeli

Kredi personeli, problemlı kredilerin belirlenmesinde ve önlenmesinde en önemli faktörlerden biridir. Kredi kararları kredi politikalarına uygun olarak alınırsa, yeterli analize tabi tutulursa ve izleme ve belgeleme tam olarak yerine getirilirse problemlı kredilerin büyük bir kısmı önlenabilir. Ancak, bankanın kontrol edebileceği faktörlerin dışında yaşanan gelişmeler kredilerin problemlı hale gelmesine neden olabilir. Böyle durumlarda problemlı hale gelmeye başlayan bir krediyi ilk belirleyen ve önlemleri alan kişiler kredi personelidir. Bu sebeple istihdam edilecek kredi personeli, çok iyi bir eğitimden geçirilmeli ve gerekli analizi yapabilme yeteneğine sahip kişilerden oluşmalıdır.

3.2.2.2. Problemlı Kredilerin Bankaya Maliyeti

Bankaların kredi açma faaliyetleri sonucu problemlı kredilerin ortaya çıkması nedeniyle karşılaşacakları maliyetler, bu kredilerin görünürde bankaya açacakları zararlardan daha fazla olacaktır. Problemlı kredilerle ilgili maliyetlerin büyük bir bölümü kolayca ve net olarak hesaplanamayan endirekt maliyetlerden oluşur. Problemlı kredilerin bankaya olan maliyetleri şöyle sıralanabilir²⁰⁰:

- Problemlı kredilere tahsis edilen fonlar, daha yüksek getirili alternatif alanlara yönlilemeyecektir,
- Problemlı krediler daha yakın ilgi ve takibi gerektireceğinden daha yüksek idari giderlere yol açacaktır,
- Problemlı krediler yöneticilerin zamanlarını daha verimli alanlarda kullanmalarını engelleyecektir,
- Bankanın imajı ve piyasadaki ismi zedelenecek bu da bankanın büyümesini ve gelişmesini olumsuz yönde etkileyecektir,

²⁰⁰ Seval, op.cit., ss. 275-276.

- Problemli krediler hukuki konularda önemli ölçüde uzmanlığı gerektirmekte ve yüksek düzeyde hukuki giderlere sebep olmaktadır,
- Problemli kredi miktarı yüksek olan bankalarda, düşük getiri ve sınırlı büyüme çalışanların moralini olumsuz olarak etkilemektedir.

3.2.2.3. Problemli Kredilerin Nedenleri

Bir kredinin problemli hale gelmesi birçok faktörün etkisiyle olabilir. Bu faktörlerin saptanabilmesi için firmanın iç dinamiklerini, dış çevresini ve bankalarla olan ilişkisini analiz etmek yararlı veriler sağlayacaktır. Problemli hale gelen bir kredinin sorununun çıkış kaynağını aşağıdaki üç başlık altında sınıflandırabiliriz²⁰¹:

- i) Firmaya ilişkin nedenler,
- ii) Çevresel faktörler,
- iii) Bankacılıkta yapılan hatalar.

3.2.2.3.1. Firmaya Ait Nedenler

Bir kredinin problemli hale gelmesinde direkt olarak firmadan kaynaklanabilecek nedenler şunlardır ;

Yönetim : İşletmelerin başarılı olmasına en büyük katkı, yönetim kademesinin bilgi, beceri ve tecrübesi sonucu ortaya çıkan yönetim tekniğinin faaliyetlere yansımından sağlanır. Yönetim sürecinin ara çıktısı olarak kabul edilen geribesleme (feedback) ve kısa ve uzun vadeli planlar gerek işletmenin performans değerlemesinde, gerekse işletmenin ulaşmak istediği hedefe yönelmesinde en önemli faktörlerdir. Bu faktörlerin kullanımındaki etkinlik yönetimin kalitesinin derecesini ortaya koyar²⁰². Zira yöneticilerin göstereceği zayıflıklar işletmelerin kötü yönetilmesine yol açar, bu da kredi riskini direkt olarak yükseltir. Aşağıda sayılan faktörler yönetimde karşılaşılabilecek problemleri göstermektedir.

²⁰¹ Ibid., ss. 276-280.

²⁰² Can Şimga, "Şirket Başarı Değerlemesinde Kullanılabilecek Bir Model Geliştirilmesi", İ.Ü. İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü Dergisi, İstanbul: Avcıol Matbaası, Yıl: 14, Şubat - Mayıs 1998, s. 22.

- Yönetim ihtiyaçlarının mevcut yönetim kademesinin kapasitesini aşması,
- Yönetimde derinlik bulunmaması,
- Yönetim kademesi elemanlarının yeteneklerinin dengeli olmaması,
- Zayıf veya yetersiz yönetim kademesi,
- Yetersiz yönetim kontrol ve sistemleri.

Üretilen Mal : Firmaların yaşamlarını sürdürebilmeleri, gerekli satış performansını yakalayabilmelerine, bu da ürettikleri malın piyasada aranan ve istikrarlı kalitesinin olmasına bağlıdır. Hammadde kaynaklarında yaşanabilecek sıkıntılar, kalifiye elemanın bulunamaması gibi karşılaşılabilecek olan zorluklar ürünün maliyetini ve üretim hacmini olumsuz yönde etkileyebilir. Bunun yanı sıra tüketim tercihleindeki değişiklikler, mevcut ürüne ikame olabilecek yeni bir ürünün piyasaya sürülmesi, teknolojik gelişmelerin etkisi ürünün piyasadaki durumunu bir anda değiştirebilir.

Pazarlama Koşulları : Firmaların pazarlama bilançolarının analiz edilmesi önemli bilgiler verir. Pazarlama bilançosu üç temel alandan oluşmaktadır; Pazar durumu, pazarlama stratejisi (pazarlama taslağı) ve yönetim. Bankaların müşteri verimliliğine ilişkin sınırlı araştırmalardan başarısız - verimliliği düşük, riski yüksek firmaların önemli pazarlama problemleri bulunduğu anlaşılmaktadır. Dağıtım kanallarının yeterlilik düzeyi, fiyat politikasının objektifliği, reklam faaliyetlerinin etkinliği firmanın satış performansını önemli derecede etkilerler. Pazarlamaya önem vermeyen veya bu fonksiyonu başarıyla faaliyetlerine yansıtamayan işletmeler rakiplerine göre zayıf kalırlar ve iktisadi durgunluk yaşanan dönemlerde kolayca zor duruma düşebilirler.

Kontrol Sistemleri : Firmalar faaliyetlerinin tüm aşamalarını kontrol altında tutmalıdırlar. Çünkü yapılan işin sağlıklı olması için alacakların, stokların, üretim giderlerini kontrol edecek sistemleri, ürün kalitesini, varlıklarını, giderlerini kontrol altında tutacak, suistimali önleyecek mekanizmaları, bütçeleri, projeksiyonları, planları olmalıdır. Kontrolsüz kalan işletmelerde sorunun kaynağı ve ortaya çıkarılma süresi geç olur. Bu da firmanın faaliyetlerinde başarısız olmasına neden olabilecek sonuçlar doğurur.

3.2.2.3.2. Çevresel Koşullar

Firmaların iç dinamiklerinden kaynaklanan değişimlerden etkilenmelerinin yanısıra dış dinamiklerden de değişik şekillerde etkilenirler. Firmaları değişik yönlerle etkileyen bu faktörler; Ekonomik faktörler, hükümet kararları, doğal ve teknolojik çevre olarak başlıklandırabiliriz.

Teknolojik Çevre : İşletmeler için teknoloji, amaçların gerçekleştirilebilmesi için, gereken faaliyetler icra edilirken kullanılan makine ve araç-gereçlerle, bilgi ve süreçlerdir. Teknolojik çevre en hızlı değişen dış faktördür. İşletmenin mevcut hammaddeleri, üretim usul ve süreçleri, kullanılan makinalardaki değişim ve gelişmeler, aynı zamanda belirsizlik ve riski beraberinde getirir²⁰³. Teknolojik çevrede meydana gelen değişimler, işletmeye büyük fırsatlar sunabileceği gibi mevcudiyetini de tehlikeye sokabilir.

Ekonomik Çevre : İşletmelerin faaliyetlerinin başarısı, satış performansının başarısı ile doğru orantılıdır. Satışları etkileyen uygun fiyat ise genel ekonomik yapıdaki istikrara bağlıdır. Ekonomik çevrenin analizinde dikkat edilmesi gereken faktörler şunlardır²⁰⁴:

- i. Milli gelirin yapısı,
- ii. Ekonomik büyüme ve yatırımlar,
- iii. Enflasyonist ve deflasyonist eğilimler,
- iv. Ekonominin gelişme devresi,
- v. Dış ticaret ve ödemeler dengesi,
- vi. Faiz oranları.

Doğal Çevre : İşletmeler üretim süreçlerinde kullandıkları hammadde ve enerjiyi doğal kaynaklardan elde ettikleri için bu kaynakların temininde bir sıkıntı yaşanması firmayı olumsuz etkiler. Bu etki direkt olarak firmanın üretim gücünü düşürür, satış bağlantılarında problemler çıkmasına neden olur ve en önemlisi işletmeyi likidite krizine sokabilir.

²⁰³ Ömer Dinçer. op.cit., s. 107.

²⁰⁴ Ibid., s. 108.

Politik Çevre : Hükümetler, bazı işletmeleri veya sanayi kollarının ayakta durması için destek sağlarken, alacağı kararlarla bazı işletmelerin veya sanayi kollarının çökmesine veya krize girmesine neden olabilir. Hükümetin, asgari ücretler, fiyat kontrolleri, kuruluş yerinin belirlenmesi, organize sanayi bölgeleri, teşvik politikaları, iş güvenliği, istihdam şartları, çevre sağlığı gibi pek çok konuda alacağı kararlar işletmeleri direkt ve dolaylı yollarla etkiler²⁰⁵. Hükümetlerin alacakları kararlar, işletmeleri bazı tehlikelerle karşı karşıya bırakabilir. Bu yüzden işletmelerin, hükümet kararlarını ve tercihlerini ne derecede gözönünde bulundurdıkları ve amaçlarını bu kararlara uyumlaştırıp uyumlaştırmadıkları konusu kredi riskini değiştirir.

3.2.2.3.3. Kredilendirme Sürecinde Yapılan Bankacılık Hataları

Bankalar, krediler organizasyonunun eksikliklerinden kaynaklanan faktörlerin etkisiyle de problemli kredilerle karşılaşabilirler. Bu sebeple, bankanın kredilendirme sürecinden doğan riskleri analiz ederek, gereken düzeltici önlemler alınmalıdır²⁰⁶.

Borçlunun Hakkında Yapılan İstihbaratın Yeterli Olmaması : Kredi talebinde bulunan borçlunun yönetim kapasitesinin iyi analiz edilmemesi, mevcut olumsuzlukların dış faktörlerden kaynaklandığı ve geçicilik arzettiği yönünde değerlendirme yapılarak kredi tahsis edilmesi, bankanın kredi portföyün içinde kalitesiz kredilerin oranının artmasına neden olur.

Finansal Tabloların Yetersiz Analizi : Finansal tabloların çok kısa zamanda, dar kapsamlı ve tecrübesiz analistlerce analiz edilmesi problemli kredilerin oluşmasına sebep olur.

Kredinin Amacının ve Geri Ödeme Kaynağının Yetersiz Analizi : Kredinin tahsisi aşamasında kredinin hangi proje için kullanılacağı, projenin getirisi ve başarı şansı iyi analiz edilmezse, firmanın alacağı fonları değerlendirmesiyle sağlayacağı verimin

²⁰⁵ Dinçer, op. cit., s. 111.

²⁰⁶ Seval, op.cit., ss. 278-280.

kredinin geri ödenmesini karşılama oranı, vadesi ve diğer geri ödeme kaynakları sağlıklı bir şekilde belirlenmezse kredinin yapılandırılması yetersiz olacaktır.

Yetersiz Teminat : Bankalar, tahsis ettikleri kredilere karşılık risklerini güvence altına almak için teminat alırlar. Alınan teminatlar firma riski ile doğru orantılı olmalı, vade yapısı uyumlu ve zaman içerisinde oluşabilecek değer kayıplarına karşı ek teminatlarla güçlendirilmelidirler.

Yetersiz İzleme : Firmanın kredibilitesinin ve teminat durumunun yakinen izlenmesi gerekir. Bankaların izleme ve kontrol fonksiyonunu sağlıklı olarak yerine getirememesi durumunda, problemli hale gelebilecek kredileri zamanında tespit edemez ve önlem almada geç kalınacağından riskini de kolay kolay tasfiye edemez.

Kredi Fonksiyonunun Yönetiminde Yetersizlikler : Kredi fonksiyonunun belirli ilkelere dayanmaması, kredi politikasında oluşan belirsizlikler, kredi kalitesinin düşmesi pahasına kar ve büyüme hedefinin ön planda tutulması, iyi eğitilmemiş kişilerin krediler organizasyonunda görev almaları problemli kredileri arttırır.

Hızlı Büyümenin İzlenememesi ve Kontrol Altına Alınamaması : Büyüme, bir firmanın canlılığının, sağlıklı ve anlamlı bir göstergesidir. Ancak büyümenin artış hızının çok fazla olması halinde firma yöneticileri kontrolü kaybedebilmekte ve firmanın sağlıklı büyümesini finanse edecek iç ve dış kaynakların zorlanmasına neden olabilmektedir. Firma, büyümeyi kontrol edememesi durumunda muhtemelen likidite krizine girer ve kredinin geri ödenmesi imkansız hale gelebilir.

Sorunun Teşhis Edildiği Anda Önlem Almada Gecikme : Bir kredinin problemli hale geldiği farkedildikten sonra olayın üzerine gitmekten korkulması veya geç kalınması durumunda problemli kredinin bankaya olan maliyeti olması gerekenden çok daha fazlaya mal olur.

3.2.2.4. Problemlı Kredileri Kurtarma alışmaları

Sağlıklı krediler sınıfında yer alan bir kredinin problemlı krediye dnşebileceği veya dnştğ tespit edilir edilmez hemen harekete geçilmelidir. Banka, hemen durum değerlendirmesi yapmalı ve riskin durumunu net olarak belirlemelidir. Eğer bir kredinin zarara dnşme ihtimali artmaya başlamışsa bankanın karşısında çözüme dnk  seçenek vardır²⁰⁷.

- Müşteri ile ilişkilerin srdrlmesine devam etmek,
- Teminatı paraya çevirmek,
- Hiçbir harekette bulunmamak.

3.2.2.4.1. Problemlı Kredi Hakkındaki Verilerin Derlenmesi ve Analizi

Bankalar problemlı kredilerle karşılaştıklarında ilk etapta belli başlı bazı temel verileri toplamalı, analiz etmeli ve bunları kredinin geleceğine yönelik değerlendirmelidir. Problemlı hale gelen bir kredi hakkında somut kararlar almadan önce aşağıdaki sorulara cevap aramak gerekir²⁰⁸.

- Problemlı kredinin ve bununla ilgili diğer borç ve giderlerin düzeyi nedir ?
- Sorunlu kredinin güvenceleri hangi ekonomik değere sahiptir ?
- Kredi güvencelerinin yasal açıdan sağlamlığı nedir ?
- İşletmenin önceden sunduğu belgelerin (bilanço, gelir tablosu vb.) güncel durumu nedir ?
- Müşteriye diğer borç veren kişi ve kuruluşların firma ile ilişkileri ne durumdadır?

Bu soruların cevabı risk tasfiye grubunca tartışılarak, öncelikle kredinin güvencesiz kalan kısmı hesaplanır. Bu kısım en olumsuz şartların gerçekleşmesi halinde kredinin ne kadarlık bölümünün batacağını gösterirken, olumlu şartların oluşması halinde ise alınacak önlemlerin maliyetinin hesaplanmasına imkan verir.

²⁰⁷ Ibid., s. 285.

²⁰⁸ Berk, Bankalarda Pazara Yönelik Kredi Yönetimi, op.cit., s. 93.

3.2.2.4.2. Problemlı Krediyi Cmleyecek Kişinin Seçimi

Problemlı bir kredinin belirlenmesinin ardından hemen bu kredi ile kimin ilgilenmesi gerektiğine karar verilmelidir. Bu konuda genelde iki farklı yaklaşım bulunmaktadır. Birinci yaklaşımda banka, sorunlu kredilerin cmnde uzmanlaşmış, ilgili konulardaki bankacılık ve hukuk mevzuatına hakim ve deneyimli kişileri tercih etmektedir. Bu tercihin yapılmasının nedenleri; Olaya daha fazla zaman ayrılabilmesi, sorunun üzerine konuya hakim uzman birinin gitmesinin daha yararlı olucağı görüşü, üst yönetimin sorunu ciddiye aldıǒının müşteriye hissettirilmesi ve belki de en önemlisi konu ile ilgili uzmanın problemlı kredi ile hiçbir duygusal bağı olmaması nedeniyle daha objektif karar alabilme şansına sahip olmasıdır²⁰⁹.

İkinci yaklaşıma göre ise, krediyi tahsis eden kişinin problemlı kredinin cm ile ilgili olarak görevlendirilmesidir. Bu yaklaşımın tercih edilmesinin nedeni, kredi yetkilisinin krediyi tahsis etmede gösterdiği performansı problemlı hale gelen kredinin cmnde de göstermesi gerektiğı görüşüdür. Deutsche Bank'tan Habicht bu görüşü destekleyerek²¹⁰ :**İnsan, kendi pişirdiğı corbayı içmek zorunda. Bu, onu daha iyi bir aşı yapıyor,** sözüyle Almanya'nın en büyük bankalarından birinin konuya bakış açısını veriyor. Ayrıca krediyi tahsis eden yetkilinin firmayı ve dahil olduğı sektörü daha iyi tanumasının yetkilinin cabuk karar almasında bir avantaj sağlayacağı grşde bu yaklaşımın diğeri bir dayanağı olarak kabul edilebilir.

3.2.2.4.3. Müşteri İle Görüşme

Problemlı kredilerin bankaya yeniden kazandırılmasındaki uygulama deneyimleri, müşteri ile sürdürülen görüşmelerin önemini ortaya koymaktadır. Kredi izleme uzmanı işletme ile yapacağı durum değerlendirme toplantılarında firma sahip ve yöneticilerinin mevcut durumdan ne düzeyde haberdar olduklarını, finansal kaynakları kullanım ve planlama yetenekleri ile işletmenin gelecekte varabileceğı noktayı saptamaya calışır. Yapılan toplantıda uzman sorunun sınırlarını cizen bir açıklama yapmalı, karşı tarafın

²⁰⁹ Ibid.

²¹⁰ Steven I. Davis. **Mkemmell Bankacılık.** Cev : Azer nel, Ankara : Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1994, s. 134.

konu ile ilgili görüşlerini almalı, sorunun ciddiyetini vurgulamalı ve müşterinin olaya bakış açısını analiz etmelidir. Bunun yanı sıra analist, müşterinin kişisel özellikleri ve temel davranışları hakkında da fikir edinmiş olur. Bu fikir ışığında müşterinin karakteri, samimiyet derecesi güvenilirliği ve dürüstlük anlayışı netlik kazanır. Bu subjektif görüşe firmanın ödeme alışkanlık ve ahlakı hakkındaki ticari ve banka bilgileri de eklenince müşterinin kredi karakteri (moralitesi) ortaya çıkarılmış olur.

Müşterinin güvenilirliği, işbirliği eğilimi, dürüstlüğü ve açıklığı işletmenin zor durumdan kurtulması için gerekli ön koşulları oluşturmaktadır. Bankacılık uygulamasında elde edilen deneyimlerden önde üç değişik müşteri tipi ile karşılaşıldığı görülmektedir²¹¹.

Birinci müşteri tipi, içinde bulunduğu kritik durumdan habersiz faaliyetlerini ağır aksak devam ettirmeye çalışan firmalardır. Muhasebe düzeni yetersiz, finansal yönetim ve raporlamanın olmadığı, yürütülmesi gereken birçok fonksiyonun firma sahibince yürütülmeye çalışıldığı, daha çok küçük ve orta ölçekli işletmelerde rastlanan müşteri tipidir. Bilimsel yaklaşımların yerine geleneksel yöntemlerle iş görülmeye çalışılır. Bu tip işletmelerle görüşülürken ilk hedef, işletme sahibine içinde bulunduğu durumun ciddiyetini, karşılaşılabileceği sorunları ve olayın sonuçlarını anlatmak olmalıdır.

İkinci tip müşterilerde ise, durumu bozulan işletme olatın boyutunu tamamen kavramış vaziyettedir. Durumun düzelmesi için gereken önlemleri almaya çalışmakta ve bankalarla da işbirliğine gitmeye her an hazırdırlar. Bu tip işletmeler için hemen bir kurtarma planı hazırlanarak uygulamaya geçilebilir. Bu tip işletlere ek kredi de verilebilir.

Üçüncü tip müşterilerde ise bankalarla ortak çalışma arzusu olmayan ve bu nedenle ciddi bir sorun oluşturan işletmeler yer almaktadır. Bu tür işletmeler moralitesi düşük sahip ve/veya yöneticilerin idaresinde sorumsuzca davranışlar sergilerler. Bu mantığa sahip işletmeler için idari yolla çözüm üretip uygulamak hemen hemen imkansızdır. Yapılacak en doğru iş vakit kaybetmeden yasal izlemeye geçmektir.

²¹¹ Berk, op.cit., s. 94.

3.2.2.4.4. Problemlı Krediler İçin Uygun özüm Alternatifinin Belirlenmesi

Banka firma hakkında elde ettiği veriler ışığında ön analiz yapıp, krediyi krediyi kurtarmakla görevli kişiye seçtikten sonra müşteri ile biraraya gelerek ne şekilde hareket etmesi gerektiğine karar verir. Problemlı duruma gelen bir kredi için birçok çözüm yolu olabileceği muhakkaktır. Ancak hangi çözüm yolu seçilirse seçilsin hedef, bankanın taşıdığı kredi riskinin minimize edilmesi olmalıdır. Problemlı bir kredinin özölmesi için bankanın önünde üç değişik yol vardır.

3.2.2.4.4.1. Müşteri İle İlişkilere Devam Etmek

Banka müşteri hakkında yapmış olduğu değerlendirme sonucu müşteri ile ilişkilerin devam ettirilmesi yönünde bir karar alabilir. Bu durumda aşğıdaki noktalara uygun hareket etmesi gerekir²¹².

Sorunlu Kredi Durumunun İvileştirilmesine Yönelik Bir Planın Geliştirilmesi :

Bankanın müşterisi ile ilişkisini sürdürmesi için işletmenin faaliyetlerine devam ediyor olması, yönetiminin işinin başında olması ve sorunları çözebilecek bir planın uygulanıyor olması gerekir. Banka firmanın uygulamakta olduğu planın gerçekleşebilme olasılığına, mevcut durumun düzelebilmesi için gerekli tüm noktalara yönelik olup olmadığına ve en önemlisi planın uygulanması sonucu kredisinin ne kadarını geri alabileceğine bakar. Banka bu bilgilerin yanı sıra firmanın tüm borçlarının gerçek tutarını bilmelidir ki mevcut faaliyet hacminin bu yükü kaldırıp kaldıramayacağını tespit edebilsin.

Nakit Bütçesinin Hazırlanması : Nakit bütçesi hazırlamak suretiyle işletmenin gelecek dönemler itibariyle ne kadarlık bir nakit gereksiniminin olduğu saptanır.

Finansal Tabloların Hazırlanması : Banka en az on iki aylık bir dönemi kapsayan proforma bilanço ve gelir tablosu hazırlamalı ve bu tablolar eşliğinde geleceğe yönelik projeksiyon yaparak en kötü şartlarda firmanın nereye kadar faaliyetlerini sürdürebileceğini tespit etmelidir. Bu tablolar yardımıyla banka, kredisinin hangi tarihten itibaren ve ne kadarlık bir kısmının geri ödenebileceğini görebilir.

²¹² Seval, op.cit., ss. 288-291.

Fon Kaynaklarının Saptanması : İşletmenin ne kadarlık bir fona ihtiyacı olduğu belirlendikten sonra, bu ihtiyacı karşılayabileceği ek fon kaynaklarının bulunup bulunmadığı araştırılmalıdır. Firmalar aşağıdaki şekillerde ek fon sağlayabilirler²¹³;

- Sabit varlıkların satılması ve yeniden kiralanması,
- İştiraklerin satılması,
- Stok devir hızının arttırılması,
- Yeni ticari kredi kullanılması,
- Alacak devir hızının arttırılması,
- Firmaya kefil olan kişilerden fon sağlanması,
- Faaliyet giderlerinin kısılması,
- İramiyelerin kaldırılması,
- Borçların vadelerinin uzatılması,
- Vergi tasarrufu sağlayacak karşılıkların ayrılması,
- Değerleme ve amortisman yöntemlerinin değiştirilmesi.

Banka firmanın sağlayacağı ek fonları hangi alanlarda kullandığını mutlaka denetlemelidir. Çünkü sözkonusu fonların işletmenin faaliyetlerinde kullanılması gerekirken başka bir bankaya borç ödemesi şeklinde transfer edilmesi veya verimsiz bir alanda değerlendirilmesi, firmanın girdiği krize daha da batmasına ve bankanın gösterdiği bütün çabanın heba olmasına sebep olur.

Müşteri İle İlişkilerin Korunması : Kredi uzmanı bankanın firma hakkında alacağı karar ne olursa olsun, firma ile iyi ilişkilerini bozmamalı ve dayanışma içinde sorunu çözmesine yardımcı olmalıdır.

Bankanın Kredi İle İlgili Alabileceği Kararlar : Problemlili kredi ile ilgili olarak bankalar her ne kadar müşterisi ile iyi ilişkilerini sürdürme kararı almış olsada kredinin kurtarılması için bazı operasyonlar yapabilir. Bankaların uygulayabileceği alternatif eylem planlarına aşağıdaki başlıklar örnek olarak verilebilir;

²¹³ Selim Bekçioğlu, "Banka İşletmelerinde Problem Kredilerin Önlenmesi -2-." İ.Ü. İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü Dergisi. İstanbul : Avcıol Matbaası, Yıl:13, Şubat-Mayıs, 1987, ss. 103-104.

- Ek fon tahsis edilmesi,
- Kredi sürelerinin uzatılması,
- Taksitlerin ertelenmesi,
- Faiz ertelenmesi ya da faizlerden vazgeçilmesi,
- Faiz oranlarının düşürülmesi,
- Faizlerin işletmenin ödeme gücüne uyarlanması,
- Sermayenin (verilen kredilerin) bir bölümünden vazgeçilmesi.

Bankanın firmaya ek fon tahsis etmesi ve/veya kredi süresinde uzağına gitmesi durumunda firmadan mutlaka ek teminat almalıdır.

İzleme : Müşteri ile ilişkilerin devam ettirilmesi halinde firmanın gidişatının yakinen izlenmesi gerekir. Gerçekleşen durumla finansal tablolar karşılaştırılmalı, çek ve senetler, banka borçlarındaki değişim sürekli izlenmeli ve kontrol altında tutulmalı ve firma sık sık ziyaret edilerek faaliyetler ve yönetimin davranışları gözlenmelidir. Müşterinin bankaya karşı davranışlarında olumsuz sinyallerin sezilmesi, bankayla mutabık kalınan bir konuya aykırı hareket edilmesinin tespiti durmlarında ise ilişkilerin devam ettirilip ettirilmemesi sorusu tekrar sorulmalıdır.

Müşteri İle İlişkilerin Sürdürülmesi Seçeneğinin Dezavantajları :

Bankanın müşteri ile ilişkilerin devam ettirilmesi seçeneğini uygulaması her ne kadar kredinin kurtarılmasına yönelik bir hareket olsa da getireceğı bazı sorunlarda bulunmaktadır. Bunlar aşağıda özetlenmiştir²¹⁴;

- i) Borçlunun üzerindeki baskı azalır,
- ii) Diğer borç verenler üzerinde olumsuz etki yapabilir,
- iii) Yeni kredi tahsisini zorunlu kılabilir.

²¹⁴ Ibid., 291-293.

3.2.2.4.4.2. Teminatın Paraya Çevrilmesi

Banka problemlili bir kredi için başka bir seçenek olan teminata almış olduğu kıymetleri satışı çıkarmayı da uygulayabilir. Bu yöntem uzun analizlerin yapılmasına gerek olmadan uygulanabileceği için hızla harekete geçilebilmesine imkan verir ki bu da bankaya çok değerli olan zamanı sağlar. Zira takibe ilk başlayan banka her zaman en avantajlı alacaklı olur. Ancak erken hareket etmek tek başına yeterli olmayıp, teminatın paraya çevrilem süresi, teminatın satış kabiliyeti ve değerı ile konunun itiraza açık olup olmamasına göre yapılan operasyonun başarısı değişir.

Banka bu yöntemi seçtiğinde, ilk önce elindeki teminatın satış kabiliyetini tespit etmelidir. Teminatın satış değerinin tespitinde aşağıdaki sorulara cevap verilerek analiz yapılabilir²¹⁵;

- Bu malın olası alıcısı kimlerdir ?
- Bu alıcıların finansman ihtiyacı olacak mıdır ?
- Alıcılara uygulanacak en etkin satış yöntemi nedir ? (doğrudan satış/açık artırma / komisyoncu aracılığı ile satış)
- Satış muhtemel süresi nedir?
- Zararı gidermek için nasıl bir fiyat saptanmalıdır ?

Banka genelde aşağıdaki değerlerin satışı ile riskini tasfiye etmeye çalışır ;

- İpotekli gayrimenkulun satışı,
- Stokların tasfiyesi,
- Alacakların tasfiyesi,
- Makina ve teçhizatın satışı,
- Banka hesaplarına el koyma,
- Teminata alınan çeklerin takasa gönderilip tahsil ettirilmesi,
- Senetlerin tahsili,
- İsim hakkının satışı.

²¹⁵ Ibid., s. 294.

3.2.2.4.4.3. Sorunlu Kredinin Teşhisinden Sonra Hiçbir Harekette Bulunmamak

Banka problemli hale gelen bir krediyi belirledikten sonra harekete geçmemek seçeneğini nadiren ve çok özel durumlar hariç kullanmaz. Kredinin taşıyabileceği özel koşullar; Firmanın tek banka ile çalışması ve durumunu bilerek bankaya ek teminat vermesi halinde, müşterinin taşıdığı statünün özellik arzemesi halinde ve bankanın firma hakkında özel bilgileri sahip olmasından doğan durumlarda banka firma hakkında takibe hemen geçmeyebilir. Ancak banka bu kararı alırken durmunu çok iyi gözden geçirmelidir²¹⁶. Çünkü tecrübeler göstermiştir ki takibe geç başlanması her zaman bankanın aleyhine olmakta ve tasfiye edilebilecek bir risk büyük bir olasılıkla tasfiye edilemez hale gelecektir.

²¹⁶ Ibid.

Dördüncü Bölüm

KREDİ RİSKİNİN ANALİZİ VE İZLENMESİNE YÖNELİK BİR UYGULAMA

4.1. GENEL AÇIKLAMA

Yaptığımız çalışmanın teorik kısımları olan ilk üç bölümde yapılan açıklamalar, sunulan teknik ve yöntemler, bu bölümde verilen uygulamayla somutlaştırılmaya, pratikte kredi izleme yönetiminin riski hangi yöntemlerle analiz ettiği ve riski nasıl izleyip tasfiye ettiği gözler önüne serilmeye çalışılmıştır. Uygulamada kredi izleme yönetiminin belki de en önemli işlevlerinden birisi sorunsuz görünen bir kredinin problemli hale geldiğinin tespiti ve oluşan problemli kredi riskinin tasfiye edilmesidir. İşte bu noktadan hareketle bizde bankaların problemli kredi riskini analiz ve izleme yöntemleri ile mümkün olan en az kayıpla nasıl tasfiye edebilecekleri konusunda bir uygulama yardımıyla cevap bulmaya çalıştık. Uygulamaya örnek seçilen şirket piyasada faaliyet gösterdiği için şirketin ve grup şirketlerin ünvanları, ortakların isimleri ve verilen adresler değiştirilmiştir.

4.2. KREDİ RİSKİNİN ANALİZİ

KREDİ ANALİZ RAPORU

İLGİLİ ŞUBE	İST/BALTALIMANI
TANZİM TARİHİ	07.04.1995

TİCARET UNVANI
ANA FAALİYET KONUSU
TİCARET SİCİL NO
KURULUŞ TARİHİ
SÜRESİ
UYRUĞU
T.S.GAZETESİ TARİH VE NO
STATÜ TADİLİ
VERGİ DAİRESİ VE NO
MERKEZİ
TEL

FERRİ TEKSTİL KON. SAN. VE PAZ. A.Ş.
Konfeksiyon imalatı, ithalat, ihracat ve dahili ticaret.
359236-207245
06.11.1989
99 Yıl
T.C.
09.11.1989-4159
09.08.1993-6648
Dış Ticaret V.D. - 6915740016
Talat Halman Mah. Ser cad. No:44 Y.Bosna/İST.
(0-212) 745 89 73 (19 Hat)

Ferri Tekstil Kon. San. ve Paz. A.Ş.'nin düzeltilmiş son iki yıllık bilançoları ve gelir tabloları aşağıda verilmiştir.

FERRİ TEKSTİL KON. SAN. VE PAZ. A.Ş.'NİN SON İKİ YILA AİT BİLANÇOLARI (BİN TL)

	31/12/1993	31/12/1994
I-DÖNEN VARLIKLAR	105.805.261	295.972.872
A-HAZIR DEĞERLER	3.548.639	8.499.798
B-MENKUL DEĞERLER	0	0
C-TİCARİ ALACAKLAR	69.105.432	162.310.810
1) Alıcılar	45.324.623	73.887.900
2) Alacak Senetleri	23.780.809	88.422.910
E-STOKLAR	32.593.978	121.115.568
1) Emtia	0	406.935
2) İlk madde ve malzeme	20.361.234	114.645.622
3) Yarı mamul - üretim	0	0
4) Mamul	2.725.576	6.063.011
5) Verilen sipariş avansları	9.507.168	0
F-GEL. AYL. AİT GİD. VE GEL	0	879.449
G-DİĞER DÖNEN VARLIKLAR	557.212	3.167.247
II-DURAN VARLIKLAR	54.509.187	88.453.679
A-TİCARİ ALACAKLAR	0	0
B-MADDİ DURAN VARLIKLAR	53.406.120	85.806.686
1) Gayrimenkuller	0	0
2) Demirbaşlar	4.683.550	64.680.630
3) Yapılmakta Olan Yatırımlar	48.722.570	21.126.056
C-MADDİ OLMAYAN DUR. VAR.	1.514	1.292.681
D-DİĞER DURAN VARLIKLAR	1.101.553	1.354.312
AKTİF TOPLAMI	160.314.448	384.426.551

(BİN TL.)	31/12/1993	31/12/1994
III-KISA VAD. YABANCI KAY.	138.361.277	294.776.120
A-MALİ BORÇLAR	80.829.353	153.782.667
1) Banka Kredileri	80.829.353	153.782.667
2) Diğer Mali Borçlar	0	0
B-TİCARİ BORÇLAR	57.302.826	129.703.186
1) Satıcılar	47.824.005	129.504.018
2) Borç Senetleri	9.478.821	199.168
3) Alınan Depozito ve Teminatlar	0	0
C-DİĞER BORÇLAR	90.725	2.011.127
1) Ortaklara Borçlar	0	0
2) Grup Şirketlere Borçlar	0	0
3) Diğer	90.725	2.011.127
D-ALINAN AVANSLAR	0	0
E-ÖDENECEK VERGİ VE YÜK.	0	3.183.797
F-BORÇ VE GİDER KAR.	878.373	6.095.343
IV-UZUN VAD. YAB. KAY.	5.029.923	7.516.793
A-MALİ BORÇLAR	5.029.923	7.516.793
V-ÖZKAYNAKLAR	16.923.248	82.133.638
PASİF TOPLAMI	160.314.448	384.426.551

İsim	Taahhüt Tutarı	%	Ödenen Kısım	%
Atilla Can	15.360.000.000.-	96	Tamamı Ödenmiştir	96
Gül Can	160.000.000.-	1	“ “	1
Sevim Can	160.000.000.-	1	“ “	1
Sedat Can	160.000.000.-	1	“ “	1
Yaşar Can	160.000.000.-	1	“ “	1
TOPLAM	16.000.000.000.-	100		100

Sirketi İdareye Yetkili Şahıslar : Atilla Can(Yön. Krl. Başk.), Sedat Can (Üye), Yaşar Can (Üye)

MALİ DURUM ÖZETİ

	<u>31/12/1993</u>	<u>31/12/1994</u>
Kayıtlı Sermaye	16.000.000	16.000.000
Ödenmiş Sermaye	4.750.000	16.000.000
Net İşletme Sermayesi	(-) 32.556.016	1.196.752
Bilanço İçi Özvarlık	16.923.248	82.133.638
Gelirler	185.911.185	651.436.890
Giderler	180.987.013	626.502.932
Dönem Kar/Zararı	4.924.172	24.933.958
Borçlanma Oranı	% 847	% 368

	<u>Şahsi</u> <u>Faktör</u>	<u>Mali</u> <u>Faktör</u>	<u>İktisadi</u> <u>Faktör</u>
DEĞERLENDİRME :	B	B	B

SONUÇ : “Falco” tescilli markası adı altında erkek gömleği imalatı, ihracatı, dahili ticareti konusunda faaliyet gösteren şirketin yönetim ve denetimini elinde bulunduran Atilla CAN’ın ilgili iş üzerine uzun yıllara dayalı iş tecrübesi mevcuttur. Özkaynaklarının üzerinde bağlı ve sabit kıymet (komple yeni tesis) yatırımında bulunan ve bu nedenle serbest özvarlığı bulunmayan şirket faaliyetlerini dış kaynak ağırlıklı finansman kullanma politikası ile sürdürmekte olup, ayrıca analiz tarihi itibariyle de 115 milyar TL’ya ulaşması beklenen devam etmekte olan bir yatırımı bulunmaktadır. Yıllar itibariyle iş hacminde reel artışlar görülen şirket 1994 yılında 626.9 milyar TL ciro ile 24.9 milyar TL kar elde etmiştir. Şirket ve ortakları adına protesto ve karşılıksız çek kaydına rastlanmamıştır. (01.02.1995 tarihi itibariyle)

GELİR TABLOSU (BİN TL)		
	31/12/1993	31/12/1994
BRÜT SATIŞLAR	185.911.185	651.436.890
SATIŞLARDAN İNDİRİMLER (-)	5.649.342	24.517.897
NET SATIŞLAR	180.261.843	626.918.993
SATIŞLARIN MALİYETİ (-)	144.270.715	534.690.287
BRÜT SATIŞ KARI veya ZARARI	35.991.128	92.228.706
FAALİYET GİDERLERİ (-)	25.070.586	30.134.446
FAALİYET KARI veya ZARARI	10.920.542	62.094.260
DİĞ.FAAL.OLĞ.GEL. VE KARLAR	2.191.686	1.695.863
DİĞ.FAAL.OLĞ.GİD. VE ZARARLAR(-)	382.547	0
FİNANSMAN GİDERLERİ (-)	8.404.773	41.404.176
OLAĞAN KAR veya ZARAR	4.324.908	22.385.947
OLAĞAN DIŞI GELİR VE KARLAR	749.168	6.828.145
OLAĞAN DIŞI GİDER VE ZARARLAR (-)	149.904	4.280.134
DÖNEM KARI veya ZARARI	4.924.172	24.933.958
DÖNEM KARI VE DİĞ.YAS.YÜK.KAR (-)	542.926	5.485.471
DÖNEM NET KARI veya ZARARI	4.381.246	19.448.487

MALİ TAHLİLLER TABLOSU (BİN TL)		
	31/12/1993	31/12/1994
1. Dönen Varlıklar	105.805.261	295.972.872
2. K.V. Yabancı Kaynaklar(-)	138.361.277	294.776.120
3. NET İŞLETME SERMAYESİ	(-) 32.556.016	1.196.752
4. Cari Oran (%)	76	100
5. Likidite (Asit-Test) Oranı (%)	53	59
6. Nakit (Disponibilite) Oranı (%)	3	3
7. Tic.Alacaklar/Satışlar (%)	37	25
8. Tic. Alacak Devir Hızı (Adet)	2.69	4.01
9. Tic.Alacak Devir Süresi (Gün)	135	91
10. Stok Devir Hızı (Adet)	6.25	7.90
11. Stok Devir Süresi (Gün)	58	46
12. Mamül Stok Devir Hızı (Adet)	43.4	118
13. Mamül Stok Devir Süresi (Gün)	8	3
14. Y.Kaynaklar Top./Özkaynak (%)	847	368
15. Y.Kaynaklar Top./Aktif (%)	89	79
16. Özkaynak Devir Hızı (Adet)	11	13
17. Mad.Dur.Var./Özkaynak (%)	316	104
18. Olağan Kar/Özkaynak (%)	26	27
19. Olağan Kar/Aktif (%)	3	6
20. Olağan Kar/Satışlar (%)	2	3
21. Net Kar/Özkaynaklar (%)	26	24
22. Net Kar/Aktif Toplamı (%)	3	5
23. Faiz Karşılama Oranı	1.52	1.47

4.2.1. Şirket Hakkında Bilgi

- Ortak ve Adres Değişikliği Hakkında Bilgi :

06.11.1989 tarihinde Atilli CAN, Gül CAN, Sedat CAN, Yaşar CAN ve Halil VAROL tarafından tesis edilen şirketin ortaklarından Halil VAROL 1993 yılında ortaklıktan ayrılarak yerine Sevim CAN yeni ortak olarak katılmıştır.

Şirketin Cumhuriyet Cad. No:46 Selamidere /İstanbul adresindeki ticari merkezi 1993 yılında Talat Halman Mah. Ser Cad. No:44 Y.Bosna / İstanbul adresine nakledilmiştir.

- Sermaye Artışı Hakkında Bilgi :

Şirketin 1 milyar TL olan sermayesi 04.08.1993 tarihinde 16 milyar TL'na çıkartılmıştır. (Kaynak : 09.11.1989 tarih ve 4159 sayılı, 09.08.1993 tarih ve 6648 sayılı T.Ticaret Sicili Gazeteleri)

4.2.2. Şirket Ortakları Hakkında Bilgi

Özgeçmişleri Hakkında Bilgi :

Adı ve Soyadı	: Atilla CAN
Doğum Yeri ve Yılı	: Gaziantep - 1956
Tahsili	: Ortaokul
İş Tecrübesi	: 1984 yılında Sultanhamam tekstil piyasasında muhtelif firmalarda çalışan adı geçen 14.12.1984 tarihinde Gür Tekstil Konfeksiyon Sanayii İşletmesi adı altında kurduğu şahıs firması üzerinde gömlek imalatı ve ticareti konusunda faaliyete başlamıştır. 1989 yılında ise analize konu teşkil eden şirketi yakın akrabaları ile kurmuştur. Halen faaliyetlerini aşağıda detaylı bilgileri verilen grup şirketler üzerinde aktif olarak sürdürmektedir.
İkametgah Adresi	Koloğlu Mah. Sait Ferit Korusu Kalamış/İstanbul

Gayrimenkulleri :

Yeri	Cinsi	Ada No	Parsel No	Yüzölçümü	Miktarı
1)Suadiye/İST	4 daire	458	75	242 m2	Tam
2)Beykoz/İST	Daire	133	189	115 m2	Tam
3)Beykoz/İST	Arsa	55	142	4.450 m2	Tam
4)Sarıyer/İST	Daire	45	265	9/48 ar. pay.	Tam
5)Sarıyer/İST	Arsa	145	212	560 m2	1/2
6)Çatalca/İST	Arsa	-	156	3200 m2	Tam
7)Çatalca/İST	Arsa	-	157	2953 m2	Tam
8)Y.Bosna/İST	8 katlı Fab	774	95	1630 m2	Tam
9)Esenyurt/İST	Arsa	-	178	223 m2	1/2
10)Bolu	Arsa	-	352	3300 m2	Tam

NOT : Yukarıda dökümleri verilen gayrimenkuller şirket yetkililerince tarafımıza ibraz edilen tapu fotokopilerine istinaden tanzim edilmiş olup, 8 nolu gayrimenkul üzerinde Pamukbank'a 1. dereceden 40 milyar TL'lık ipotek bulunduğu ifade edilmiştir.

- İştirakleri :

1-Ticaret Ünvanı	: Atilla CAN
Tesis Tarihi	: 14.12.1984
Faaliyet Konusu	: Konfeksiyon, imalat, ithalat, ihracat ve dahili ticaret
Kayıtlı Sermayesi	: 10.000.000.-TL
Ödenmiş Sermayesi	: 10.000.000.-TL
1994 yılı ciro ve karı	: Ciro;445.000.000.000.-TL / Kar;4.090.000.000.-TL
Ortaklık Yapısı	: Şahıs firması

NOT : Adı geçen firma analize konu şirketle aynı binada faaliyet göstermekte olup, firmanın İSO'dan alınan 12.10.1993 tarih ve 1993/1845 numaralı Kapasite Raporu aşağıdaki gibidir;

Üretim Konusu	: Gömlek, bluz, pantolon, etek, şort, yelek, cepken, bornoz, T-Shirt, S-Shirt v.b. konfeksiyon ürünleri.
Üretim Miktarı	: Gömlek, bluz vb. 750.000 adet/yıl
	: Pantolon, etek, şort 30.000 adet/yıl
	: Yelek, cepken 9.000 adet/yıl
	: Bornoz 9.000 adet/yıl
	: T-Shirt, S-Shirt 18.000 adet/yıl
Kapalı Saha	: 1.000 m2
Mülkiyeti	: Mal sahibi
Personel Durumu	: 1 Teknisyen, 3 usta, 110 işçi, 8 idari personel olmak üzere toplam 122 kişi istihdam edilmektedir.

2-Ticaret Ünvanı	: RONALDO TEKSTİL SAN. VE TİC. A.Ş.
Tesis Tarihi	: 24.02.1993
Faaliyet Konusu	: Konfeksiyon, imalat, ithalat, ihracat ve dahili ticaret
Kayıtlı Sermayesi	: 500.000.000.-TL
Ödenmiş Sermayesi	: 500.000.000.-TL
1994 yılı ciro ve karı	: Ciro;261.000.000.000.-TL / Kar;9.700.000.000.-TL
Ortaklık Yapısı	: Analize konu şirketle aynı şekilde

3-Ticaret Ünvanı	: FALCO GİYİM TEKSTİL SAN. VE PAZ. A.Ş.
Tesis Tarihi	: 24.02.1993
Faaliyet Konusu	: Konfeksiyon, imalat, ithalat, ihracat ve dahili ticaret
Kayıtlı Sermayesi	: 1.000.000.000.-TL
Ödenmiş Sermayesi	: 250.000.000.-TL
1994 yılı ciro ve karı	: Ciro;173.500.000.000.-TL / Kar;4.134.000.000.-TL
Ortaklık Yapısı	: Analize konu şirketle aynı şekilde

4-Ticaret Ünvanı	: STİLO NAKİŞ SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.
Tesis Tarihi	: 23.09.1993
Faaliyet Konusu	: Tekstil ürünleri nakışı, hammadde ithalat ve ihracatı
Kayıtlı Sermayesi	: 100.000.000.-TL
Ödenmiş Sermayesi	: 25.000.000.-TL
1994 yılı ciro ve karı	: Ciro;3.000.000.000.-TL / Kar;1.500.000.000.-TL
Ortaklık Yapısı	: Raci Pekol : %50 / Haluk Soy : %50
Şirketi Temsil ve İdare	: Atilla CAN (Müdür)

5-Ticaret Ünvanı	: PAK YIKAMA SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.
Tesis Tarihi	: 23.09.1993
Faaliyet Konusu	: Tekstil yıkama, ağartma, terbiye ve ürünleri ticareti
Kayıtlı Sermayesi	: 100.000.000.-TL
Ödenmiş Sermayesi	: 25.000.000.-TL
1994 yılı ciro ve karı	: Ciro;9.178.000.000.-TL / Kar;2.880.000.000.-TL
Ortaklık Yapısı	: Raci Pekol : %50 / Haluk Soy : %50
Şirketi Temsil ve İdare	: Atilla CAN (Müdür)

NOT (1) : Söz konusu firma ve şirketlerin 1994 yılı ciro ve karları geçici bilançolar esas alınarak yazılmıştır.

NOT (2) : Grup şirketlerden Atilla CAN firması FERRİ A.Ş.'nin imalatını yaptığı ürünleri ihraç etmekte olup, ayrıca fason işlerini yapmakta, RONALDO A.Ş. hammadde ithalatını, FALCO A.Ş. ise ürünlerin pazarlamasını, STİLO LTD. ŞTİ. ve PAK LTD. ŞTİ.'nin ise diğer fason işleri yapmakta olduğu beyan edilmiştir.

NOT (3) : Adı geçen grup şirketlerin 1994 yılı defter kayıtlarının kapatılmayışı nedeniyle bilanço ve kar/zarar cetvelleri temin edilememiştir. Söz konusu şirketlerin (Atilla CAN firması hariç) 28.02.1995 tarihi itibarıyla bankalarla otorize kredi ilişkisi bulunmamaktadır.

- Atilla CAN firmasının 28.02.1995 tarihli Merkez Bankası risk bildiri cetveline göre kredi limit ve riski aşağıdadır²¹⁷;

Risk Kodu	K.V.Kredi Limiti	K.V.Kredi Riski
200	2.000	237

NOT (4) : Analize konu şirketin ortakları Atilla CAN'ın yakın akrabaları olup, şirket yönetiminde aktif görevleri bulunmamaktadır.

4.2.3. Faaliyetleri

06.11.1989 tarihinde tesis edilen şirket "FALCO" markası adı altında gömlek ve kravat (ayrıca sınırlı miktarda şort) üretimi gerçekleştirmektedir.

4.2.3.1. Fabrika Hakkında Bilgi

Üretim Konusu	: Gömlek, bluz, pantolon, etek, şort, yelek, cepken, bornoz, T-Shirt, S-Shirt v.b. konfeksiyon ürünleri.
Üretim Miktarı	: Gömlek, bluz vb. 750.000 adet/yıl
	: Pantolon, etek, şort 30.000 adet/yıl
	: Yelek, cepken 9.000 adet/yıl
	: Bornoz 9.000 adet/yıl
	: T-Shirt, S-Shirt 18.000 adet/yıl
Kapalı Saha	: 4.650 m2
Mülkiyeti	: Kiracı (Atilla CAN'a ait)
Personel Durumu	: 1 Teknisyen, 10 usta, 236 işçi, 27 idari personel olmak üzere toplam 274 kişi istihdam edilmektedir.
Tescilli Markası	: FALCO
Sigorta Durumu	: Toplam 212 milyar TL İsviçre Sigorta A.Ş.
Adresi	: Talat Halman Mah. Ser cad. No:44 Y.Bosna/İST.

²¹⁷ TCMB Risk Bildirim Cetveli Kodları için bakınız, Ek-1, s. 178.

NOT : Bilgiler İSO 27.10.1993 tarih ve 1993-1748 nolu Kapasite Raporu'ndan alınmıştır.

4.2.3.2. Hammadde Alış ve Şartları

Yurt İçi :

Şirket üretimde kullandığı ana hammadde olan kumaşı ağırlıklı olarak gürp şirket RONALDO A.Ş.'den 60 gün vadeli (Çekli ve C/H şeklinde) olarak almaktadır. Bunun yanısıra Tayteks A.Ş., Junior A.Ş., Doğan Kumaşçılık, Coats Türkiye İplik A.Ş. gibi çeşitli şirketlerden 60-90 gün vadeli (çekli) kumaş ve iplik alan şirket ayrıca piyasa konjonktürüne göre peşin olarak da hammadde alımı gerçekleştirmektedir.

Şirket, ayrıca piyasadan düğme, etiket, ara karton, yaka kartonu, koli gibi muhtelif yardımcı malzemeleri 90 gün vadeli (C/H) şeklinde olarak almaktadır.

Yurt Dışı (İthalat) :

Şirket, kumaş ithalatının %50'lik kısmını Almanya, İtalya, Portekiz, Şili ve Avusturya gibi ülkelerden 90 gün vadeli mal mukabili şeklinde, %25'lik kısmını Uzakdoğu ülkelerinden başta Taiwan ve Rusya'dan 120 gün vadeli kabul kredili akreditif şeklinde, son %25'lik kısmını ise Atatürk Havalimanı - Mersin - Antalya Serbest bölgelerindeki muhtelif firma ve şirketlerden 90 gün vadeli (genellikle firma avalli poliçe ile) mal mukabili şeklinde ithal etmektedir. Şirket, ayrıca İtalya'dan ipek kumaş ithal etmekte olup, sözkonusu kumaşı Art Tekstil A.Ş.ye vererek fason olarak kravat imal ettirmektedir. Şirketin yukarıda belirtilen tüm ithalatı ihraç kaydıyla yapılmaktadır.

Şirket, ayrıca muhtelif Avrupa ülkelerinden kol düğmesi, askı, kravat iğnesi gibi gömlek aksesuarları ithal (90 gün vadeli mal mukabili) etmektedir.

Şirketin yıllar itibariyle ithalat rakamları aşağıdadır;

Yıllar	Hammadde	Yatırım Mali	Toplam
1992	1.918.578\$	686.864\$	2.605.442\$
1993	3.868.344\$	1.038.619\$	4.906.963\$
1994	4.824.635\$	814.888\$	5.639.523\$

4.2.3.3. Mal Satış ve Şartları

Yurt İçi :

Şirket yurt içi mal satışlarının büyük bir bölümünü Falco A.Ş.'ne 90 gün vadeli (çekli ve C/H şeklinde) gerçekleştirmekte olup, vade uzatımında aylık %12 vade farkı almaktadır.

Yurt Dışı (İhracat) :

Şirket, ihracatının %99'lık kısmını Almanya'ya peşin, mal mukabili, 21 gün vadeli ve teyitli peşin akreditif şeklinde yapmakta olup, %1'lik kısmını diğer Avrupa ülkelerine mal mukabili (21 gün vadeli) olarak gerçekleştirmektedir. Şirket ayrıca grup firma Atilla CAN'a ihraç kaydıyla peşin olarak mal satışı yapmaktadır.

Şirketin yıllar itibariyle ihracat rakamları aşağıdadır;

Yıllar	Tutarı
1992	15.018.915.-DEM
1993	17.832.38.-DEM (10.386.977.-DEM'i ihraç kaydıyla satış)
1994	22.607.284.-DEM (16.653.696.-DEM'i ihraç kaydıyla satış)

Şirketin yıllar itibariyle toplam satış ciroları aşağıdadır;

Yıllar	Net Satış Ciroları
1991	41.811.531.837.-TL
1992	90.945.179.107.-TL
1993	180.261.843.035.-TL
1994	626.918.992.604.-TL

4.2.4. Şirketin Yatırımları

1 Nolu Yatırım :

Şirket, 1992 yılı Haziran ayında Talat Halman Mah. Ser Cad. No:44 Yenibosna/İstanbul adresinde mülkiyeti ortaklardan Atilla CAN'a ait arsa üzerinde 4.650m²'lik kapalı alana sahip komple yeni yatırıma başlamış ve sözkonusu yatırımı 1994 yılı sonu itibariyle tamamlamıştır. 129 milyar TL'ya baliğ olan yatırıma ait T.C. Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'ndan alınan 30.06.1995 bitiş tarihli Yatırım Teşvik Belgesi'nin detaylı dökümü aşağıda verilmiştir;

Sektörü ve Konusu	: İmalat - Dokuma - Giyim - Dış Giyim
Cinsi	: Komple yeni yatırım
İstihdam	: 865 kişi
Kapasitesi	: 2.160.000.- adet/yıl gömlek üretimi
Başlama Tarihi	: 01.06.1992
Bitiş Tarihi	: 30.06.1995
Yatırım Yar.Teşvik Ted.	: Yatırım İndirimi : %100 : Gümrük Muafiyeti : %100 : KDV Desteği :KDV + 10 Puan
Yatırım Tutarı	: 155.000.000.000.-TL
Yatırımın Finansmanı	: %66 Özkaynak : %34 Yabancı Kaynak
Özel Şartlar	: Şirket mevcut sermayesini münhasıran bu yatırım için yatırım süresi sonuna kadar 96 milyar TL'ya nakit arttırım yapmak suretiyle çıkartarak belgeyi vize ettirecektir.

2 Nolu Yatırım :

Şirket, 1994 yılında mevcut fabrikasının karşısında bulunan ve mülkiyeti şirketin büyük ortağı Atilla CAN'a ait bulunan arsa üzerinde 6 kattan oluşan toplam 420 m² kapalı alana haiz yeni bir fabrika yatırımına başlamıştır. Teşviksiz olan sözkonusu yatırımın bina maliyetinin 7-7,5 milyar TL civarında bir rakama, makinelerin ise 105 milyar TL'ya (3,5 milyon DEM) olmak üzere toplam yatırımın 115 milyar TL'ya çıkması beklenmektedir. Yatırımın tamamını özkaynaklarıyla karşılayacaklarını ifade eden şirket yetkilileri makineleri ithalat yoluyla alacaklarını ve bu ithalatı 1 nolu yatırımdan yararlanarak gerçekleştireceklerini (1 nolu yatırım'ın Teşvik belgesi henüz kapatılmamış olup, makina ithalat bölümü açıktır.) beyan etmişlerdir. Yatırımın yerinde yapılan

incelemede bina yatırımının kaba inşaatının bittiği tespit edilmiştir. 1995 yılı Mayıs ayında tamamlanarak üretime geçmesi planlanan yatırım 420.000.- adet/yıl gömlek kapasitesine sahip olduğu belirtilmiştir. Yatırıma 31.12.1994 tarihi itibarıyla toplam 6.301.942.000.TL harcama yapılmıştır.

NOT : 31.12.1994 tarihli bilanço’da yer alan yatırım harcamaları kaleminin tutarı 21.126.056.000.-TL’dir. Bu rakamın 14.824.114.000.-TL’si 1 nolu yatırımın sabit kıymet (bina) kısmı olup, sözkonusu binanın henüz iskanının alınamayışı nedeniyle bu meblağ aktifleştirilememiştir.

4.2.5. Şirketin Bankalarla Çalışması

31.12.1994 Tarihi itibarıyla Bankalarla İlişkisi:

Banka Adı	Mevduatı	K.V.Nakit Riski	U.V.Nakit Riski	Tem.Mek.Riski
Kentbank	3.418.297.144.-	19.549.074.000.-	-	-
Emlak Bank	2.783.899.224.-	1.257.480.750.-	7.516.793.250.-	-
YKB	646.138.165.-	3.154.631.710.-	-	-
Pamukbank	439.617.234.-	126.780.319.561.	-	53.887.912.129.-
Bank Exp.	310.667.216.-	2.001.248.239.-	-	-
Demirbank	32.682.532.-	-	-	-
TYT Bank	-	1.039.912.300.-	-	-
Diğerleri	127.371.686.-	-	-	-
Toplam	7.758.673.201.-	153.782.666.560	7.516.793.250.-	53.887.912.129.-

1) Uzun vadeli kredi 1993 ve 1994 yıllarında ikiye parti halinde biten 1 nolu yatırımıyla ilgili olarak alınan fon kaynaklı kredi olup, 2 yılı ödemesiz 5 yıl vadeli ve yıllık %35 faizlidir. (Anapara ödenmeyen yılın faizi %10’dur.) Sözkonusu kredinin itfa planı aşağıda sunulmuştur;

I. Dilim :	
Vade	Meblağ (Anapara)
22.09.1995	809.168.250.-TL
22.09.1996	809.168.250.-TL
22.09.1997	809.168.250.-TL
22.09.1998	809.168.250.-TL
Toplam	3.236.673.000.-TL

2. Dilim :	
Vade	Meblağ (Anapara)
12.05.1995	448.312.500.-TL
12.05.1996	448.312.500.-TL
12.05.1997	448.312.500.-TL
12.05.1998	448.312.500.-TL
Toplam	1.793.250.000.-TL

3. Dilim :	
Vade	Meblağ (Anapara)
28.09.1996	250.000.000.-TL
28.09.1996	250.000.000.-TL
28.09.1996	250.000.000.-TL
28.09.1996	250.000.000.-TL
Toplam	1.000.000.000.-TL

4. Dilim :	
Vade	Meblağ (Anapara)
1996	686.087.750.-TL
1997	686.087.750.-TL
1998	686.087.750.-TL
1999	686.087.750.-TL
Toplam	2.744.351.000.-TL

NOT : Söz konusu fon kaynaklı kredinin cari yılda ödenecek kısmı (1.257.480.750.-TL'dır.) şirketin 1994 yılı bilançosunda kısa vadeli banka kredilerinde değerlendirilmiştir. 4. dilim gerçekte 5.484.351.000.-TL'dan oluşmakta olup, 2.744.351.000.-TL'lık kısmı kullanılmıştır. Bakiye kısmı ilgili bankaca Hazine bonosu karşılığında verildiğinden analize konu şirket tarafından kullanılmamıştır.

2) Kısa vadeli kredilerin 152.525.- milyon TL'sı döviz kredilerinden, 1.257.- milyon TL'sı ise fon kaynaklı krediden oluşmaktadır.

3) Şirket teminat mektuplarını gümrüklere vermektedir.

Diğer Bilgiler :

i) Şirketin 07.04.1995 tarihi itibarıyla Bankamızda mevduatı ve riski bulunmamaktadır.

- ii) Şirketin Bankamızdan talebi konusunda görüş belirtilmemiştir.
- iii) 28.02.1995 tarihli Merkez Bankası risk bildiri cetveline göre şirketin mevcut limit ve riski aşağıda gösterilmiştir;

Risk Kodu	K.V.Limiti	U.V.Limiti	K.V.Riski	U.V.Riski
100	29.015.-	13.750.-	0	11.514.-
150	172.872.-	0	135.626.-	0
200	65.648.-	0	52.505.-	0
250	73.853.-	0	29.405.-	0
Toplam	341.388.-	13.750.-	271.536.-	11.514.-

4.2.6. Diğer Bilgiler

1- Şirketin İthalatçı Belgesinin ;

Veriliş Tarihi	: 28.12.1989
Geçerlilik Süresi	: 31.12.1994
Numarası	: 17-458796

2- Şirketin İhracatçı Belgesinin;

Veriliş Tarihi	: 08.01.1990
Geçerlilik Süresi	: 08.01.1993
Numarası	: 12-154258

3- Şirkette inceleme tarihi itibariyle toplam 555 kişi çalışmakta olup, tamamı sendikasızdır.

4- Şirketin faaliyet gösterdiği bina 205.000.000.000.-TL'ya, hammaddeler 165.000.000.000.-TL'ya, emtia 200.000.000.000.-TL'ya ve demirbaşlar da 50.000.000.000.-TL'a üzerinden İsviçre Sigorta'ya sigortalıdır.

5- Protesto ve Karşılıksız Çek Durumu: Şirket ve ortakları ile grup şirketler adına protesto ve karşılıksız çek kaydına rastlanmamıştır. (01.02.1995 tarihi itibariyle)

4.2.7. Özvarlık Tablosu

	1993	1994
Kayıtlı Sermaye	16.000.000.000.-	16.000.000.000.-
Ödenmiş Sermaye	4.750.000.000.-	16.000.000.000.-
İhtiyatlar	602.018.299.-	1.261.730.654.-
M.D.V. Değer Artış Fonu	6.647.057.803.-	45.423.419.636.-
Dönem Karı	4.924.172.186.-	24.933.958.915.-
Öd.Vergi ve Yükümlülükler	-	(-) 5.485.470.961.-
ÖZVARLIK	16.923.248.288.-	82.133.638.244.-

4.2.8. Finansal Durum

4.2.8.1. Önemli Bilanço Kalemlerinin Açıklanması : (000.-TL)

Alıcılar : (73.887.900.-TL)

Meblağın 64.521.208.-TL'sı yurt içi, 9.366.692.-TL'sı yurt dışı olmak üzere tamamı mal satışıyla ilgili C/H şeklinde müşteri alacakları olup, yurt içi alacakların açılımı aşağıda sunulmuştur;

47.585.291.-TL'sı Atilla CAN firmasından (grup)

16.523.630.-TL'sı Falco Giyim Tekstil ve San. Paz. A.Ş.'den (Grup şirket)

305.096.-TL'sı Printemps Mağazacılık (Ataköy)

107.191.-TL'sı diğerleri

Alacak Senetleri : (88.422.910.-TL)

Tamamı mal satışıyla ilgili grup şirket Falco Giyim Tekstil ve San. Paz. A.Ş.'den olan çekli ve senetli alacaklar olup, yıl sonu itibariyle 6.572.568.-TL'sı portföydeki çeklerden, 81.680.342.-TL'sı teminattaki çeklerden, 70.000.-TL'sı portföydeki senetlerden oluşmaktadır.

Diğer Dönen Değerler : (3.167.247.-TL)

Meblağın 3.151.294.-TL'sı ihracatla ilgili vergi dairesinden olan KDV alacağı, 15.953.-TL'sı ise gelecek dönem giderleridir.

Diğer Duran Varlıklar : (1.354.312.-TL)

Tamamı sabit kıymet KDV'sidir.

Satıcılar : (129.504.018.-TL)

Meblağın 73.946.278.-TL'sı yurt içi, 55.557.740.-TL'sı yurt dışı olmak üzere tamamı hammadde ve malzeme alımıyla ilgili yaygın satıcı borcu olup, yurt içi satıcıların açılımı şöyledir;

51.120.892.-TL'sı grup şirket Ronaldo Tekstil A.Ş.'den(42.913.344.-TL'sı çekli)

2.299.722.-TL'sı grup şirket Pak Yıkama Ltd.Şti.'den (632.658.-TL'sı çekli)

1.163.080.-TL'sı grup şirket Stilo Nakış Ltd.Şti.'den (499.503.-TL'sı çekli)

962.320.-TL'sı grup şirket Falco A.Ş.'den (çekli)

18.400.264.-TL'sı 500 milyonun altındaki yaygın satıcılar

NOT : Yurt içi satıcılara olan borçların 58.714.375.-TL'sı çekli, 15.231.903.-TL'sı ise C/H şeklindedir.

Diğer Borçlar : (2.011.127.-TL)

Meblağın 1.996.797.-TL'sı ödenecek ücretlerden, 14.330.-TL'sı su ve elektrik gider tahakkukundan oluşmaktadır.

Ödenecek Vergi ve Yükümlülükler : (3.183.797.-TL)

Meblağın 2.186.485.-TL'sı ödenecek SSK priminden, 997.312.-TL'sı ödenecek vergi ve fonlardır.

Borç ve Gider Karşılıkları : (6.095.343.-TL)

Meblağın 5.485.471.-TL'sı dönem karından ödenecek vergiden, 609.872.-TL'sı ise diğer gider karşılıklarından oluşmaktadır.

4.2.8.2. Kısa Vadeli Borç Ödeme Gücü

“Falco” tescilli markası adı altında erkek gömleği imalatı, ihracatı ve dahili ticareti konusunda aktivite gösteren şirketin 1993 ve 1994 yılı faaliyetleri ve mali yapısı üzerinde yapılan incelemeye göre bir önceki dönemde negatif bakiye veren şirketin net işletme sermayesi 1994 yılında özkaynaklardaki artışın dönen varlıklarda değerlendirilmesi neticesinde pozitif bakiye vererek 1.196.752.000.-TL seviyesinde belirlenmiştir. Şirketin kısa vadeli borç ödeme gücünü belirleyen rasyolarından cari ve likidite oranları bir önceki döneme göre yükselmesine rağmen düşük seviyede kalmıştır. Ticari alacak devir hızı artan, diğer bir ifadeyle alacakların ortalama tahsil süresi 135 günden inceleme döneminde 91 güne inen şirketin stok devir hızı artarken (stokları kalış süresi 58 günden 46 güne inmiş) satış hacmindeki genişlemeye paralel mamul stok devir hızı da 8 günden 3 güne düşmüştür. Bu durum şirketin satış koşullarının işletme lehine geliştirilerek satış cirosunu arttırmasından kaynaklanmıştır. Nitekim şirket satış cirosunu 1994 yılında bir önceki yıla göre %248 oranında arttırmıştır.

4.2.8.3. Finansman Durumu

Şirketin özvarlığı apel ödemesi, ihtiyatlar, m.d.v. değer artış fonları ve dönem karının otofinansman yoluyla bünyede bırakılması neticesinde bir önceki döneme oranla artarak 82.133.638.000.-TL seviyesinde belirlenmiş, buna paralel 1993 yılında aktiflerinin %89'unu yabancı kaynaklarla %11'ini özkaynaklarıyla karşılayan şirket 1994 yılında aktiflerinin %76'unu yabancı kaynaklarla %21'ini özkaynaklarıyla karşılar hale gelmiş olup, borçlanma oranı %847'den %368'e düşmüştür. Ancak şirketin mevcut özvarlık yapısı incelendiğinde özvarlığı oluşturan kalemlerden şirkete herhangi bir nakit girişi sağlamayan değer artış fonunun %55'lik hacimle yer kapladığı dikkate alınırsa, şirketin reel borçlanma oranının daha yüksek olduğu görülecektir. Keza şirketin 1994 yılında özvarlığı önemli ölçüde artmasına karşılık faiz karşılama oranı düşmüş, diğer bir ifadeyle

şirketin faaliyet hacmindeki artış karşısında özkaynaklarının buna paralel olarak nakdi artmaması, dolayısıyla faaliyet hacmine paralel finansman gideri artmıştır. Bu olguyu şirketin özkaynak devir hızının da artmış olması kuvvetlendirmektedir. Bununla birlikte alacak ve stok devir hızı gibi ticari etkinlikleri iyi seviyede olan, alacak tahsilatlarında önemli bir problemle karşılaşmayan şirketin modern bir teknolojiden yararlanarak da üretim yaptığı dikkate alınırsa özvarlık zaafiyetinden doğan bu durumu telafi edebileceği görülmektedir. Ancak yatırım halinde olan şirketin daha rasyonel bir kaynak kullanım dengesine kavuşabilmesi için nakdi sermaye yoluyla bünyesini güçlendirmesi yerinde olacaktır.

4.2.8.4. Karlılık Durumu

1993 yılında 185.911.185.000.-TL ciro ile 4.924.172.000.-TL, 1994 yılında 651.436.890.000.-TL ciro ile 24.933.958.000.-TL kar elde eden şirketin karlılıkla ilgili rasyoları normal seviyededir.

Şirket 1994 yılında net satışlarını bir önceki döneme oranla %248 oranında arttırırken, satış iskontolarından kaynaklanan %5'lik maliyet artışına rağmen brüt karını bir önceki yıla oranla %156 seviyesinde arttırmıştır. Piyasada kısa zamanda belli bir yer edinerek satış ve dağıtım organizasyonunu oturtan, buna paralel faaliyet giderleri 1994 yılında ancak %20 oranında artan şirketin, faaliyet karı bir önceki döneme oranla %467 seviyesinde artarken özkaynak yetersizliğinden kaynaklanan yüklü finansman giderleri neticesinde olağan karı %418 net karı ise %406 oranında artmıştır. Ancak şirketin 1994 yılı karlılığı gerek özkaynak, gerekse aktif toplamına oranla tespit edildiğinde normal seviyelerde gerçekleşmiş olduğu görülmektedir.

4.3. KREDİNİN TAHSİSİ

Kredi Analiz Raporunun yazılmasının ardından ilgili şube Kredi Tahsis Müdürlüğüne sözkonusu şirket lehine aşağıda belirtilen tutarda kredi limiti tahsis edilmesinde bulunmuş ve aşağıda belirtilen miktar ve şartlarla Yönetim Kurulu'nun 12.04.1995 tarih ve 312 sayılı kararı ile uygun görülmüştür.

KREDİNİN TÜRÜ	(MİLYON TL)		
	MEVCUT KREDİSİ	TEKLİF EDİLEN	KABUL EDİLEN
NAKDİ Döviz Kredis, Senet Karşılığı Kredi	300.-	150.000.-	75.000.-
GAYRİ NAKDİ Teminat Mektubu (İşigali ile ilgili işlerde), Aval/Kabul Kredis, İthalat Akreditif Kredis	700.-	150.000.-	75.000.-
TOPLAM	1.000.-	300.000.-	150.000.-

Kredi Kullanım Şartları :

1- Genel Kredi Sözleşmesine Şirket Ortaklarından Atilla CAN'ın müşterek ve müteselsil şahsi kefalet imzasına ilave Falco Giyim Tekstil ve San.Paz. A.Ş., RonaldoTekstil San. ve Tic. A.Ş.'nin imzaları alınacak,

2- Nakit Kredisinin;

a) Kullanım Şekli : Senet Karşılığı Kredi veya İhracat Kredis (TL veya döviz),

b) Teminatı : riskin asgari %125'i oranında gerçek müşteri çek/senedi veya riskini kapsayacak miktarda ekspertiz değeri belirlenmiş kolay nakde çevrilebilir 1. derece ve sırada gayrimenkul ipoteği tesis edilecek.

3- Gayri Nakdi Kredisinin;

a) Kullanım Şekli : Teminat mektubu (işigali ile ilgili işlerde), Aval/Kabul Kredis, İthalat Akreditif Kredis,

b) Teminatı : riskin asgari %125'i oranında gerçek müşteri çek/senedi veya riskini kapsayacak miktarda ekspertiz değeri belirlenmiş kolay nakde çevrilebilir 1. derece ve sırada gayrimenkul ipoteği tesis edilecek.

4- Üzerinde ipotek tesis edilen gayrimenkul Bankamız tarafından sigorta ettirilecektir.

4.4. KREDİNİN İZLENMESİ

Sözkonusu şirkete kredi tahsis edilmesinden sonra kredi üzerindeki tüm sorumluluk Kredi İzleme Bölümüne devrolunmaktadır. Kredi İzleme Bölümü şirketle riske girilmesinden itibaren aktif olarak ilgilenmeye başlamıştır. Bu izleme ve kontroller aşağıdaki konularda ağırlık kazanmıştır;

- Şirketin teminatlarını sağlama kabiliyeti ve teminata alınan çek / senetlerin gerçek olması ve borçluların yaygınlığı hususunun incelenmesi,
- Periyodik olarak (1 ila 3 aylık dönemler arası) karşılıksız çek - protestolu senet araştırması,
- TCMB Risk bildiri cetvelinden müşterinin nakdi ve gayri nakdi kredi riskleri, takip hesaplarının bulunup bulunmadığı, bekleyen faiz borcu olup olmadığı, çalıştığı banka sayısında ki değişim ve limitlerinin doluluk durumu ayda bir incelenir,
- İcra kayıtlarının incelenmesi,
- Basın - Yayın organlarında çıkan bilgilerin müşteri ile ilişkilendirilmesi,
- 3'er aylık dönemlerde Devre faizlerinin tahsilatının takip edilmesi,
- Kullanılan kredilerin vadesinde kapatılıp kapatılmadığının takibi,
- Şirket ziyaretleri,
- Şirketin cari yıl mali tablolarının alınarak risk analizi yapılması.

Kredi İzleme grubu yukarıda belirtilen konularda düzenli incelemelerini devam ettirmiş ve bu süre içerisinde müşterinin kredisini 2 kez riskine karşılık teminatta yeterli miktarda çek/senet bulunmaması nedeniyle durdurmuştur. Ancak şirketin noksan kalan çek/senedi getirmesi neticesinde Kredi İzleme grubu müşterinin kredisine yeniden işlerlik kazandırmıştır.

Şirket ile kredi ilişkisi devam ederken periyodik olarak her yıl "Kredi Analiz Raporu" yazdırılmış ve 1997 yılına kadar herhangi bir olumsuz gelişme yaşanmamıştır. Ancak şirket, 01.04.1996 tarihinde bittiğinde toplam 87.637.823.-\$'a baliğ olacak geniş kapsamlı entegre tekstil tesisi yatırımına başlamıştır. Yatırımın bitiş tarihi 31.12.1997 tarihi olarak saptanmış ve finansmanı için %57 özkaynak - %43 yabancı kaynak kullanımı öngörülmüştür.

Şirket bu gelişmeler doğrultusunda çalıştığı bankalara başvurarak kredi limitlerinin arttırılmasını talep etmiştir. Bankamızda talep doğrultusunda aşağıda belirtilen miktar ve şartlarla Yönetim Kurulu'nun 26.08.1996 tarih ve 295 sayılı kararı ile uygun görülmüştür.

KREDİNİN TÜRÜ	(MİLYON TL)		
	MEVCUT KREDİSİ	TEKLİF EDİLEN	KABUL EDİLEN
NAKDİ	75.000.-	200.000.-	127.000.-
BCH-TL, Döviz Kredis, T.Eximbank Kaynaklı İhracat Kredis			(2.250.000.DM)
GAYRİ NAKDİ	75.000.-	50.000.-	43.000.-
Teminat Mektubu (İşigali ile ilgili işlerde), Aval/Kabul Kredis, İthalat Akreditif Kredis			(750.000.-DEM)
TOPLAM	150.000.-	250.000.-	170.000.- (3.000.000DM)

Kredi Kullandırım Şartları :

1- Genel Kredi Sözleşmesine Şirket Ortaklarından Atilla CAN'ın MBMK imzası alınacak,

2- Nakit Kredisinin;

a) Kullanım Şekli : BCH-TL, Döviz Kredis, T.Eximbank Kaynaklı İhracat Kredis,

b) Teminatı : %50'si kefalet, %50'si gerçek müşteri çek ve senetleri.

3- Gayri Nakdi Kredisinin;

a) Kullanım Şekli : Teminat mektubu (işigali ile ilgili işlerde), Aval/Kabul Kredis, İthalat Akreditif Kredis şeklinde kullanılacak,

b) Teminatı : Teminat Mektupları kefalet karşılığında, İthalat Akreditif Kredisi, Avak/Kabul Kredisi açılışta %25, vesaik ibrazında %25 olmak üzere %50 oranında gerçek müşteri çek ve senetleri karşılığında %50'si kefalet karşılığında kullanılacaktır.

Şirket çıkan bu krediyi döviz kredisi olarak parça parça kullanmaya devam etmiş ve 08.08.1997 tarihinde nakdi kredi limiti olan 2.250.000.-DEM'i tamamen doldurmuştur. Devre faizlerini tahakkuk gününde ödeyen şirket yatırımın ardından ortalama 20 günlük bir gecikme ile ödemelerini yapmaya başlamıştır. Ayrıca Merkez Bankası risk bildiri cetvelinde de nakdi riskin devamlı artan bir trend çizdiği görülmektedir. Ayrıca yapılan piyasa istihbaratında şirketin banka kredilerine oranla daha yüksek maliyetli olan "Factoring" kredilerini kullanmaya başladığı öğrenilmiştir. Kredi İzleme grubunca yakın izlemeye alınan şirket vadesi dolan döviz kredilerini için de vade uzatımı talep etmeye başlamış ve anaparaya tahsilat çok cüzi tutarlarda olmaya başlamıştır.

Şirketin gerek banka ile olan ilişkilerinde sorunlar yaşanmaya başlaması gerekse piyasadan alınan bilgilerin uyarıcı sinyaller taşıması nedenleriyle, şirketin 31.12.1997 mali verilerine göre kredi analiz raporu Şubat/1998'de hazırlanmıştır.

Ferri Tekstil Kon. San. ve Paz. A.Ş.'nin düzeltilmiş son üç yıllık bilançoları ve gelir tabloları aşağıda verilmiştir.

FERRİ TEKSTİL KON. SAN. VE PAZ. A.Ş.'NİN SON ÜÇ YILA AİT BİLANÇOLARI (BİN TL)

	31/12/1995	31/12/1996	31/12/1997
I-DÖNEN VARLIKLAR	866.437.400	2.784.943.749	4.688.303.112
A-HAZIR DEĞERLER	32.299.354	60.043.277	49.353.000
B-MENKUL DEĞERLER	0	9.595.000	340.000
C-TİCARİ ALACAKLAR	521.091.105	1.886.598.732	2.622.045.482
1) Alıcılar	234.393.040	678.587.260	2.993.482
2) Alacak Senetleri	282.254.436	1.164.180.872	2.614.804.000
D-DİĞER ALACAKLAR	533.172	51.020.999	635.150.630
1)Ortaklardan Alacaklar	533.172	43.830.600	114.309.000
2)Grup Şirketlerden Alacaklar	0	7.190.399	521.841.630
E-STOKLAR	311.079.809	820.300.364	1.365.903.000
1) Emtia	901.202	5.009.621	435.000
2) İlk madde ve malzeme	246.665.164	720.873.186	754.367.000
3) Yarı mamul - üretim	0	43.899.010	227.929.000
4) Mamul	12.804.155	34.647.067	253.151.000
5) Verilen sipariş avansları	50.709.288	15.871.480	130.021.000
F-GEL. AYL. AİT GİD. VE GEL	1.433.960	1.131.480	0
G-DİĞER DÖNEN VARLIKLAR	0	7.274.896	14.511.000
II-DURAN VARLIKLAR	222.409.721	335.857.711	427.164.000
A-TİCARİ ALACAKLAR	548.314	574.211	0
C-MALİ DURAN VARLIKLAR	0	6.509.750	10.000
D-MADDİ DURAN VARLIKLAR	216.348.979	321.257.041	418.744.000
1) Gayrimenkuller	17.483.535	84.704.520	187.057.000
2) Demirbaşlar	129.457.914	164.120.652	231.687.000
3) Yapılmakta Olan Yatırımlar	69.407.530	72.431.869	0
G-MADDİ OLMAYAN DUR.VAR.	644.256	820.190	2.369.000
H-DİĞER DURAN VARLIKLAR	4.868.172	6.696.519	6.041.000
AKTİF TOPLAMI	1.088.847.121	3.127.991.859	5.115.467.112

(BİN TL.)	31/12/1995	31/12/1996	31/12/1997
III-KISA VAD. YABANCI KAY.	877.715.033	2.674.411.601	4.303.894.112
A-MALİ BORÇLAR	538.355.033	1.576.818.677	2.243.564.000
1) Banka Kredileri	538.355.033	1.576.818.677	2.243.564.000
B-TİCARİ BORÇLAR	271.189.569	569.428.538	1.490.415.360
1) Satıcılar	187.648.751	442.201.839	1.338.132.360
2) Borç Senetleri	83.540.818	127.226.699	152.283.000
C-DİĞER BORÇLAR	11.041.018	229.260	19.697.000
1) Ortaklara Borçlar	11.048.018		0
3) Diğer	0	229.260	19.697.000
D-ALINAN AVANSLAR	0	470.007.960	189.430.752
E-ÖDENECEK VERGİ VE YÜK.	8.534.278	14.336.721	74.305.000
F-BORÇ VE GİDER KAR.	34.933.912	22.266.241	281.599.032
IV-UZUN VAD. YAB. KAY.	9.216.544	18.606.675	55.191.000
A-MALİ BORÇLAR	5.323.225	4.499.656	1.621.000
B-BORÇ VE GİDER KAR.	3.893.319	14.107.019	53.570.000
V-ÖZKAYNAKLAR	201.915.544	434.973.583	756.382.000
PASİF TOPLAMI	1.088.847.121	3.127.991.859	5.115.467.112

MALİ DURUM ÖZETİ

	31/12/1995	31/12/1996	31/12/1997
Kayıtlı Sermaye	142.500.000	350.000.000	350.000.000
Ödenmiş Sermaye	81.692.565	194.375.000	350.000.000
Net İşletme Sermayesi	(-) 11.277.633	110.532.148	384.409.000
Bilanço İçi Özvarlık	201.915.544	434.973.583	756.382.000
Gelirler	1.419.105.174	2.906.047.184	6.910.506.000
Giderler	1.327.379.029	2.870.294.630	6.824.614.000
Dönem Kar/Zararı	91.726.145	35.752.554	85.892.000
Borçlanma Oranı	% 435	%615	%569

DEĞERLENDİRME :	Şahsi Faktör B	Mali Faktör C	İktisadi Faktör B
------------------------	---	--	--

GELİR TABLOSU (BİN TL)			
	31/12/1995	31/12/1996	31/12/1997
BRÜT SATIŞLAR	1.434.494.733	2.961.326.643	6.795.249.000
SATIŞLARDAN İNDİRİMLER (-)	49.047.758	92.319.585	321.974.000
NET SATIŞLAR	1.385.446.975	2.869.007.058	6.473.275.000
SATIŞLARIN MALİYETİ (-)	1.037.793.660	2.056.458.517	4.768.398.000
BRÜT SATIŞ KARI veya ZARARI	347.653.315	812.548.541	1.704.877.000
FAALİYET GİDERLERİ (-)	84.045.192	153.292.402	245.328.000
FAALİYET KARI veya ZARARI	263.608.123	659.256.139	1.459.549.000
DİĞ.FAAL.OLĞ.GEL. VE KARLAR	32.776.033	20.252.665	370.888.000
DİĞ.FAAL.OLĞ.GİD. VE ZARARLAR(-)	7.674.456	16.905.224	9.003.000
FİNANSMAN GİDERLERİ (-)	196.033.088	623.397.486	1.756.599.000
OLAĞAN KAR veya ZARAR	92.676.612	39.206.094	64.835.000
OLAĞAN DIŞI GELİR VE KARLAR	882.166	16.787.461	66.343.000
OLAĞAN DIŞI GİDER VE ZARARLAR (-)	1.832.633	20.241.001	45.286.000
DÖNEM KARI veya ZARARI	91.726.145	35.752.554	85.892.000
DÖNEM KARI VE DİĞ.YASYÜK.KAR (-)	30.912.952	18.245.281	35.300.000
DÖNEM NET KARI veya ZARARI	60.813.193	17.507.273	50.592.000

MALİ TAHLİLLER TABLOSU (BİN TL)			
	31/12/1995	31/12/1996	31/12/1997
1.Dönen Varlıklar	866.437.400	2.784.943.749	4.936.303.112
2.K.V. Yabancı Kaynaklar(-)	877.715.033	2.674.411.601	4.303.894.112
3.NET İŞLETME SERMAYESİ	(-) 11.277.633	110.532.148	632.409.000
4.Cari Oran (%)	99	104	108
5.Likidite (Asit-Test) Oranı (%)	63	73	77
6.Nakit (Disponibilite) Oranı (%)	4	2	1
7.Tic.Alacaklar/Satışlar (%)	38	66	41
8.Tic. Alacak Devir Hızı (Adet)	2.7	1.5	2.5
9.Tic.Alacak Devir Süresi (Gün)	136	237	146
10.Stok Devir Hızı (Adet)	4	3.9	4.7
11.Stok Devir Süresi (Gün)	90	93	77
12.Mamül Stok Devir Hızı (Adet)	81.1	86.7	33.1
13.Mamül Stok Devir Süresi (Gün)	4	4	11
14.K.V. Borçlar/Özkaynak (%)	435	615	569
15.Y.Kaynaklar Top./Özkaynak (%)	439	619	576
16.Y.Kaynaklar Top./Aktif (%)	81	86	85
17.Özkaynak Devir Hızı (Adet)	7	9	9
18.Mad.Dur.Var./Özkaynak (%)	107	74	55
19.Olağan Kar/Özkaynak (%)	46	9	8
20.Olağan Kar/Aktif (%)	9	1	1
21.Olağan Kar/Satışlar (%)	7	1	1
22.Net Kar/Özkaynaklar (%)	30	4	7
23.Net Kar/Aktif Toplamı (%)	6	1	1

Şirketin Yıllar İtibariyle İhracatı	
Yıllar	İhracat (DEM)
1992	15.018.915
1993	17.832.386
1994	22.607.284
1995	25.829.271
1996	27.000.000
1997	28.743.487

4.4.1. Finansal Durum Analizi

4.4.1.1. Kısa Vadeli Borç Ödeme Gücü

Yılsonu bilanço verilerine göre şirketin net işletme sermayesi özkaynaklardaki artışın önemli ölçüde dönen varlıklarda değerlendirilmesi sonucu bir önceki döneme oranla olumlu bir artış sağlamıştır. Buna bağlı olarak kısa vadeli borç ödeme gücünü

belirleyen rasyolardan cari ve likidite oranları bir önceki döneme oranla artmasına karşın faaliyet hacmine göre yetersiz kalmış, ticari alacakların tahsil süresi şirketin içinde bulunduğu sektöre göre normal, stok devir süresi ise satış performansında ki olumlu artışla iyi bir seviyeye gelmiştir.

4.4.1.2. Finansman Yapısı

Şirketin özvarlığı taahhüt edilen sermayenin tamamının ödenmesi, yeniden değerlendirme fonunun ve bilanço karının olumlu etkisiyle bir önceki döneme oranla artmıştır. Öz varlıklardaki artışa paralel olarak şirketin borçlanma oranı inceleme döneminde bir önceki döneme oranla gerilemiş ancak bu gerilemenin önemli bir kısmı yeniden değerlendirme fonunun etkisiyle nakit girişi olmadan gerçekleşmiş olduğundan mali bünyeyi rahatlatıcı etki yapmamış ve yüksek seviyedeki seyrini korumuştur.

1997 yılı içinde muhtelif yayın organlarında tekstil ve konfeksiyon sektörü hakkında çıkan olumsuz haber ve yorumlar, bankalar ve diğer finans kuruluşları nezdinde önemli tutarda riski bulunan Ferri Tekstil ve grubunu da olumsuz yönde etkilemiş olup, sektörde yaşanan olumsuzluklarında etkisiyle şirketin bankalardan borçlanmasına darbe vurmuştur. Bu durum karşısında kredi maliyeti daha yüksek olan kredi kaynaklarına yönelen şirket, banka kredilerine göre daha yüksek maliyetli olan Factoring kredilerini kullanmaya başlamıştır. Finansman darboğazının ortaya çıkmasıyla şirketin banka kredileri bir önceki döneme göre %142 oranında artarken, finansman giderleri %277 oranında artmıştır. Ayrıca şirketin çalıştığı bankalarla yapılan görüşmelerden alınan bilgiler neticesinde, şirketin vadesi gelen banka kredilerini ödemediği ve vadelerinde ödeme yapmadan temdit-tecdit talebinde bulunduğu ve bu taleplerinde ek teminat alınmak ve kredi faiz oranını yukarı çekmekle sonuçlandığı öğrenilmiştir.

Şirketin 30.06.1998 tarihli TCMB Risk Bildirim Cetveline göre nakdi risk toplamı 3.679.962.567.-TL'dir. Bu tutar, şirketin cari yılın ilk altı aylık döneminde yıl sonuna göre nakdi riskini %164 oranında arttığını göstermektedir. Bu artışın gelecek yılda bünyeye getireceği ek finansman gideri yükü ile şirketin geçen yıla göre yakaladığı satış

performansını devam ettirse bile zarar etme ihtimali ile karşı karşıya olduğu görülmektedir.

Şirket kayıtlı sermayesini arttırarak cari yılda halka açılmayı planlamaktadır. Ancak Uzakdoğu krizinin yansımasıyla Rusya’da ortaya çıkan siyasi ve ekonomik krizin Türkiye ekonomisini ve İMKB’yi de etkilemesi şirketin halka açılmada zorlanacağını göstermektedir. Sermayesinin yaklaşık %23’lük bölümünü halka arz etmeyi planlayan şirket söz konusu operasyonu başarı ile yerine getirebilir ve elde ettiği fonları bankalara olan kısa vadeli borçlarını ödemede kullanırsa içinde bulunduğu sıkıntılı durumu atlatarak daha güçlü bir mali yapıya kavuşur.

4.4.1.3. Rantabilite

Şirketin cirosu bir önceki döneme göre %225 oranında arttırmış ve bunun neticesinde net kar da %294 oranında artmıştır. Ancak 1996 yılında girdiği büyük montanlı yatırımın etkisiyle 1996 yılında kar oranının çok düşük kalması bu duruma sebep olmuştur. Zira şirketin karlılıkta 1995 yılında yakaladığı performans gözönüne alındığında 1997 karının vasat olduğu görülecektir. Şirketin karlılıkla ilgili rasyoları satış performansına, özkaynaklarına ve aktif toplamına oranla çok düşük kaldığı görülmektedir.

4.4.2. Sektör Analizi

Uygulamaya örnek alınan Ferri Tekstil ve San. ve Paz. A.Ş., Türkiye’nin toplam ihracatı içinde en büyük payı alan “Tekstil ve Konfeksiyon” sektörünün alt bölümü olan hazır giyim sektörüne dahil olarak dokuma erkek gömlek üretimi yapmaktadır.

Tekstil ve Konfeksiyon sektörlerinin toplam sanayi üretimi içindeki payı %9, imalat sanayii üretimi içindeki payı %12, toplam istihdama katkısı %21 ve Türkiye toplam ihracatı içindeki payı %38’dir. Tekstil ve Konfeksiyon sektörlerinin Avrupa

Birliğı içinde sektörel sıralaması 2 ve ticari payı %9.8'dir. Dünya da ise sektörel sıralaması tekstilde 15, konfeksiyonda 6 ve aldığı ticari pay %2.8'dir²¹⁸.

4.4.2.1. Gömlek Sektörü

Giyim sanayinin pek çok ürünü gibi gömlekçilikte son yıllarda hızlı bir gelişme gösterdi. Sektörde birbiri ardına yeni yatırımlara gideilmesi sonucu, yerli ve yabancı pek çok marka gömlek üreticisi ortaya çıktı. Ancak sektörün gelişim trendine baktığımızda 1996 yılından itibaren görülen yavaşlama 1997 yılında yerini üretimde azalmaya bıraktı²¹⁹.

Gömlek imalatı yatırım eğilimi de 1997 yılında gerileme gösterdi. Cari fiyatlarla 1996 yılında toplam 1.399 milyar TL'lık 8 adet proje başvurusu teşvik kapsamına alınırken, 1997 yılında toplam 1.193 milyar TL'lık 5 adet proje başvurusu teşvik kapsamına alınmıştır²²⁰.

4.4.2.2. İhracatın Gelişimi

Almanya pazarı, Türk gömlek üreticileri için önemini korumaya devam ediyor. 1997 yılında en fazla gömlek ihracatı Almanya'ya gerçekleştirildi. İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri'nden (İTKİB) alınan bilgilere göre 1996 yılında 672 milyon 876 bin dolarlık gömlek ihraç edilirken, 1997 yılında bu rakam 723 milyon 231 bin dolara çıktı.

Gömlek İhracatında İlk 5 Ülke		
Ülke	Tutar (ABD Doları)	Toplam İçindeki Payı
1- Almanya	304.423.000	%42
2- Amerika	104.594.000	%14
3- Rusya	70.924.000	%10
4- Hollanda	43.509.000	%6
5- İngiltere	37.970.000	%5

²¹⁸ Evrensel Erdoğan, "Tekstil ve Hammaddeleri Sektörünün Güncel Durumu", İGEME'den Bakış Dergisi, Ekim-Aralık 1997, Sayı: 4, s. 25.

²¹⁹ Dünya Dosyaları, "Gömlek", Dünya Gazetesi, Dosya No: 19, 12 Mart 1998, ss. 1-10.

²²⁰ Ibid.

En fazla gömlek ihracatı gerçekleştiren firmaların başında GSD Holding A.Ş. geliyor. GSD, 1997 yılında en fazla örme erkek, bayan ve dokuma bayan gömlek ihracatı gerçekleştiren firma olurken, dokuma erkek gömleği ihracatında ise Ferri Tekstil Konfeksiyon San. A.Ş. ilk sırayı almıştır²²¹.

4.4.2.3. İç ve Dış Rekabet

Sektörde iç rekabet özellikle küçük ve orta ölçekli firmalar arasında yoğun olarak yaşanmaktadır. Ancak büyük montanlı firmaların, büyük tutarlara ulaşan ihracatları, kaliteli üretim yapmaları, bayilik güçleri ve markalarını piyasaya kabul ettirebilmeleri nedenleriyle ulaşmış oldukları büyük üretim kapasiteleri de hesaba katıldığında rekabetin makul sayılabilecek düzeyde olduğu anlaşılmaktadır.

Sektörde dış rekabet ise giderek artmaktadır. 1997 yılında bir çok gömlek üreticisi ülke Avrupa'nın kapısını çalmaya başlamış ve gömlek üreten ülke sayısında önemli sayıda artış yaşanmıştır. Bunun yanısıra bazı ülkelerde daha iddialı duruma gelebilmek için saldırgan satış politikası izlemeye başladı. Bu ülkeler, Uzakdoğu ülkeleri ve yakın zamanda eski doğu bloku ülkeleri oldu. Bu ülkeler sektörden pay alma çabası içine girdiler. Mal satabilmek için fiyat kırarak piyasaya girmeye çalışan bu ülkeler fiyatların istikrarsız olmasına ve Türkiye gibi ihracatının önemli bir bölümü fason olan ülkelerin pazarlık gücünün de zayıflamasına neden oldu. Bu durumda sektörün 1997 yılının istikrarsız geçmesine yol açtı.

4.4.2.4. Sektörün Sorunları

i) Şirketlerin müşterilerini finanse etmeleri sebebiyle önemli tutarlara varan sermaye bağlanmasının gerekmesi,

ii) Sektörde markanın çok olması ancak marka imajını pekiştirmiş markanın az olması ve marka imajını yerleştirebilmek için büyük tutarlarda reklam harcaması yapma zorunluluğu,

²²¹ Ibid.

- iii) Özellikle küçük ve orta ölçekli firmaların kaçak gömlek üretimi yapanlar olması nedeniyle haksız rekabet oluşması ve satışların ve kalitenin düşmesi,
- iv) Sektörün önemli bir bölümünün fason üretim yapması, özellikle üreticilerin kendi markasıyla ihracat yapamaması ve yurt dışında tanınan markalar çıkarılamaması,
- v) Uzakdoğu ve eski doğu bloku ülkelerinin sektöre girmesi ve fiyatı düşürmeleri,
- vi) Amerika'nın kota, AB'nin anti dumping önlemleri uygulaması,
- vii) 1996 yılı başında ton başına 1.5 dolar olan navlun priminin kaldırılması,
- viii) 1996 yılsonu rakamlarına göre TL'nin %73 devalüasyonuna karşın enflasyonun TEFE de %85 olmasından görülen aşırı değerleme.

Yukarıdaki veriler ışığında gerek şirketin mali durumunun gerekse sektörün yapısının incelenmesi neticesinde, şirketin önemli boyutlara varan bir likidite sıkıntısı içinde olduğunu tespit eden Kredi İzleme grubu şirketi yakın izlemeye alarak Kredi Tahsis bölümü ile diyalog kurmuş ve şirketin vadesi dolup kapanan veya kısmi tahsilatla ortaya çıkan limit boşluğunun tekrar kullanılmaması istenmiştir. Ayrıca konu ile ilgili olarak şube de uyarılmış ve şirkete Kredi İzleme Müdürlüğünün bilgisi dışında hiçbir surette kredi kullanılmaması talimatı verilmiştir.

Büyük montanlı bir kredi olması, riskin acil bir tasfiye operasyonu yapılacak kadar büyümemiş olması ve teminatının riske göre zayıf kalması nedeniyle riskin anaparaya yapılacak kısmi tahsilatlarla yavaş yavaş kapatılması yönünde karar alınmıştır. Bu kararın ardından şirketin bölümler halinde kullandığı tüm krediler vadelerine göre sıralandırılmış ve yapılan her kısmi tahsilat takip edilmeye başlanmıştır. Bu operasyonla şirketin riski Mart/1998 itibariyle 1.600.000.-DEM'e düşürülmüştür.

Riskin tasfiye edilmesi sürecinde devre faizlerinin ödemeleri ve gecikmelerinin tahsil edilip edilmediği kontrol edilmiş, teminatta bulunan çek / senetlerin tahsil kabiliyetleri ve %50'lik tutarı sağlayıp sağlamadığı sürekli izlenmiştir. Şirketin Merkez Bankası risk bildiri cetvelindeki risklerindeki artışın hızlandığı görülmüş ve bunun üzerine son durumun tespiti açısından şubeden kredili şirketin ve grup şirketlerinin Haziran/1998 mizanlarının alınması ve Kredi İzleme Bölümüne göndermesi istenmiştir. Bu arada 8. ay itibariyle risk 1.080.000.-DEM'e düşürülmüştür.

Şirketin 1996/1997 ve 98/06 dönemlerini gösteren mali tabloları incelenerek şirketin kredi riskine olumlu ve olumsuz yönde etki edebilecek olan faktörler tespit edilmiş ve aşağıda sunulmuştur;

OLUMLU YÖNLERİ	OLUMSUZ YÖNLERİ
1- Şirketin iç piyasada çok tutulan “Falco” markası güçlü bir pazarlama gücü sağlamaktadır.	1- Özkaynaklarının ve fon üretme gücünün üzerinde kaynak gerektiren büyük montanlı bir yatırıma gitmenin sonucu mali bünyenin zayıflaması ve faaliyetlerini dış kaynak ağırlıklı sürdürme döngüsüne girmesi.
2- Grubun yatırımlarını askıya alması ve biten bölümlerin üretime geçmesi şirketi rahatlatıcı yönde etki yapacağı görülmektedir.	2- Bankaların Tekstil sektörüne açtığı kredilerde daha hassas olması ve bunun getirdiği limit kısıtı, şirketin bankalardan olan borçlanmasını daha maliyetli ve zor bir yapıya getirmiştir.
3- Şirket üretim yaptığı alanda entegre tesislere sahip olmasının getirdiği üretim ve maliyet avantajına sahiptir.	3- Şirketin bankalar nezdindeki kredi limitlerinin doluluk oranının yüksek olması ve aldığı kredileri vadesi gelince kapayamamasının getirdiği ek maliyet ve prestij kaybı.
4- Sahip olduğu markanın üst kalite sınıfına dahil olması nedeniyle yüksek kar marjı ile çalışmaktadır.	4- Şirketin bankalar’daki limitinin dolması ile “Factoring” kredilerini kullanmaya başlamasıyla borçlanma maliyetinin, dolayısıyla finansman giderlerinin yükünün artması.
5- Tekstil sektöründe yaşanan olumsuzluklara rağmen şirketin ihracatında önemli boyutlara varan bir sıkıntı yaşanmamıştır.	5- 31.12.1997 ile 30.06.1998 tarihleri arasında Merkez Bankası risk bildiri cetveline göre şirketin nakdi riski %164 oranında artmıştır. Bu da şirketin borçlanmadan devam edemediğinin göstergesidir.

Kredi İzleme grubunca yapılan analiz sonucunda şirketin olumsuz faktörlerinin etkisinin olumlu faktörlerine göre faaliyetlerinde daha etkili olduğu tespit edilmiştir. Şirketin yukarıda yansıtılan durumunun devam etmesi halinde borçlarını ödeyemez hale düşmesi kuvvetle muhtemel görülmektedir. Bu görüşten yola çıkan Kredi İzleme grubu riskin anaparaya yapılacak kısmi tahsilatlarla tahmini 6 ay ile 1 yıllık bir süre zarfında tasfiye edileceğini hesaplamaktadır. Bu süre içinde şirket ile yeni kredi ilişkisine girilmeyecek, devre faizleri ve teminat durumu yakinen izlenecek ve şirketin mali tabloları 6 ayda bir alınarak risk değerlendirilerek kredinin problemlili hale gelmesi önlenecektir. Ayrıca en kötü ihtimal de hesaplanmış ve şirketin diğer bankalarca icraya uğraması veya borçlarını ödeyemez duruma düşmesi halinde, riskin %50’lik kısmına karşılık teminata

bulunan çekler vadeleri beklenmeksizin takasa gönderilecek ve risk hemen kat edilerek takip bakiyesinin büyümesi önlenecektir²²².

4.5. DEĞERLENDİRME

Çalışmada bir Ticaret bankasına kredi talebiyle gelen bir firmanın kredi riskinin hangi yöntemlerle ve ne şekilde analiz edildiği ve kredinin kullandırımı sonrası riskin izlenmesi ve kontrolünün hangi noktalar üzerinde yoğunlaştığı üzerinde gerçek bir uygulama sunulmuştur.

Uygulamamıza konu şirketin bir ticari bankaya ilk defa kredi için başvurması nedeni ile yapılan kredi-risk analizinin hangi yöntemlerle yapıldığı açıklanmış, analiz sonucu bankanın tahsis ettiği kredi limitleri ve şartları verilmiş ve daha sonra olayın izleme safhasına geçilmiştir.

Şirketler bankalarla ilk defa çalışmaya başladıkları dönemlerde çok ayrıntılı kredi analizine tabi tutulurlar. Ancak çoğu banka şirketi analiz edip, krediyi kullandırdıktan sonra sanki görevi bitmiş gibi kredi riskinde zaman içerisinde meydana gelen değişimi incelemeyiz. Bu durum ise bankaya donuk, problemli ve şüpheli kredi olarak geri döner. Bankaların zayıf yönünü oluşturan kredi izleme yönetimi, sorunlu hale gelebilecek kredilerin erken uyarı ve analiz teknikleri yardımıyla önceden tespit edilerek adeta erken teşhis yolu ile yaranın büyümeden vücuttan atılmasını sağlayarak önemli bir görevi yerine getirmektedir.

Örnek olarak alınan şirket, banka ile çalışmaya başladığı 1995/1996 yıllarında mali ve iktisadi açıdan sıkıntısı olmayan, kredi riski düşük dolayısıyla kredibilitesi yüksek bir görünüm arz etmekteydi. Ancak şirket zaten zayıf kabul edebileceğimiz özvarlık yapısına rağmen ve içinde bulunduğu sektörün konjonktürel olarak kötü bir dönem geçireceğinin sinyallerini vermeye başladığı sırada mali gücünün çok üstünde entegre bir tekstil tesisi yatırımına başlamıştır. Yatırımın ve sektörün getirdiği ek finansman yükü ile mali açıdan zor günler geçirmeye başlayan şirketin durumunun bozulmasının ilk işaretleri

²²² Kredilerde Kat İşlemi için bakınız, Ek-2, ss. 179-183.

bankalarla çalışmasına yansımış ve aktif kredi izleme grupları şirketin gidişatını yakından takip etmeye başlamışlardır.

şirketin toplam gömlek üretiminin yaklaşık %65'lik bölümünü ve ihracatının tümünü Almanya pazarına yapması şirketin ülke riskinin yüksek olmasına sebep olmuştur. Nitekim şirket dış pazarda tek bir ülkeye yönelmenin zararına tam da yatırım yaptığı zaman yaşamaya başlamıştır. 1997 yılında Avrupa pazarında Uzakdoğu ve eski doğu bloku ülkelerinin piyasaya fiyat kırarak mal satma stratejisiyle adeta saldırımları neticesinde bu ülkelere fason gömlek ihraç eden üreticilerin pazarlık gücünü kırmış ve bunun da doğal sonucu olarak fiyatlarda tavizler verilmiştir. Fiyatlarda yaşanan bu düşüşten analize konu şirkette etkilenmiş ve yatırım için sağlamayı umduğu fonları yeterli seviyede tedarik edemediğinden yatırımını askıya almış ve bünyeyi rahatlatmaya alışıcı tedbirler almaya yönelmiştir.

Yatırımın ve sektörde yaşanan olumsuz durumun yansımaları şirketin banka borçlarının yüksek tutarlara ulaşmasıyla kendini göstermiştir. şirketin mali durumunun bozulması ile bankalar nezdinde kredibilitesi düşmüş, yeni alabildiği kredilerin tutarı azalmış faizi yükselmiş ve fon ihtiyacını karşılamak için Factoring yoluyla borçlanmanın seçilmesiyle de finansman giderleri patlamıştır. Yüksek maliyetlerle borçlanmanın sonucu oluşan finansman giderleri, brüt kar marjı yüksek olan şirketin karlılığını adeta silip süpürmüştür.

Bu tespitler neticesinde kredi izleme grubu şirketten yavaş yavaş çıkarak riskin tasfiyesinin gerektiğine inanarak anaparaya yapılacak kısmi tahsilatlarla ortalama bir yıllık bir süre içerisinde mevcut riskin tasfiye edileceğini planlamıştır.

şirketin cari yılda Amerika ve İngiltere pazarında ki çok büyük iki uluslararası şirkete daha fason gömlek üretecek olması nedenleriyle taşıdığı ülke riski azalacak ve dış pazarlardaki pazarlık gücü artacaktır. Ancak hala üretiminin %65'lik bölümünü fason olarak yurt dışına satan şirketin yurt içinde sahip olduğu markasının imajını dünyaya da pazarlamaya başlamalı ve özkaynaklarını güçlendirerek, kısa vadeli factoring ve banka borçlarını azaltmalıdır.

Verilen uygulamanın incelenmesi neticesinde aşağıdaki noktalar kritik edilmiştir;

- Kredi riskinin analizi her ne kadar belirli noktalara ağırlık verilmek suretiyle yapılsa da verilen karar objektiften çok subjektif olmaktadır.
- Mali Tahlil, Kredi Tahsis, Kredi İzleme bölümleri ayrı ayrı risk derecelendirme sistemleri kullandığından zaman içinde kredi riskinde meydana gelen değişimlerin kıyaslanmasını zorlaştırıcı etki yapmaktadır.
- Uygulamada sunulan firma için konsolide analiz yapılmaması, firmanın taşıdığı kredi riskinin doğru olarak tespit edilmesini güçleştirmektedir.
- Firma için yapılan yönetim analizi çok dar kapsamlı olup, yetersizdir.
- Kredinin izlenmesi aşamasında firma ziyareti yapılmaması da izlemenin etkinliğini azaltıcı etki yapmaktadır.

Ancak yukarıda yapılan kritiklere rağmen yapılan kredi risk analizi ve izlenmesi aşamalarının kapsamlı bir yaklaşım sunmaları, kredi riskindeki değişmeyi erken uyarı sinyallerinden yararlanarak erken denebilecek bir süre içerisinde teşhis etmesi ve başarılı gözüken bir tasfiye kararı alınmış olması yönüyle yeterli bir çalışma olarak görülmektedir.

SONUÇ

Ticari Bankacılık sistemi, kaynaklarının önemli bir bölümünü dış fonlardan sağlama ve elde ettiği bu fonların yine büyük bir kısmını dış kaynaklara plase etmesi, aldığı kredi kararları ile ekonomide açığa çıkan fon taleplerini karşılama görevini üstlenmiş olması, kullandığı kaynakları ekonominin ihtiyaç duyduğu verimli alanlara plase edebilme başarısıyla ekonomik kalkınmaya önemli katkı yapma gücünün bulunması nedeniyle omuzlarında büyük sorumluluklar taşıyan ve buna karşılık faaliyet yapısından doğan değişik risk türlerini minimize etmesi gereken bir sektördür.

Bankacılık sisteminin faaliyet yapısı gereği ortaya çıkan bir çok risk türü mevcuttur. Ancak geçmişten günümüze bankaların başarısız olmalarına veya iflas etmelerine sebep olan en önemli risk “Kredi riski”dir. Basit bir tanımla, bankaların kullandıkları kredileri geri toplayamamaları şeklinde açıklayabileceğimiz kredi riski, bankaların performansını direk olarak ve en fazla etkileyen önemli bir faktördür.

Günümüz Türk Ticaret Bankacılığının profili incelendiğinde, zayıf özvarlık yapısı, artan rekabetin getirdiği düşük kar marjlarıyla çalışma zorunluluğu, düşük verimle çalışılması, takipteki alacaklarının fazlalığı, düşük kredi kalitesi ve devleti fonlama yükümlülüğü nedeniyle yüksek risk taşıyan bir sektör görünümü sergilemektedir. Bu noktada bankacılık sisteminin, baskı yapan sözkonusu faktörleri elimine edebilmesi ve başarılı olabilmesi, kredi riskini firmalar ve portföy bazında asgari düzeyde tutabilecek bir kredi-risk yönetim sistemi kurması ile mümkündür.

Bankalar gelirlerinin ve giderlerinin büyük bir bölümünü oluşturan kredileri doğru yargılarla analiz etmeli ve tahsis sonrası etkin ve hızlı bir kredi izleme yönetimi eşliğinde mevcut kredilerini devamlı güncelleştiren bir yapı kurmaları, toplam kredi portföyünün kalitesinin yükseltilmesine yüksek oranda fayda sağlayacak bir noktadır.

Bankaların kredi zararları ile karşılaşmaları borç verme sürecinin kaçınılmaz bir yan ürünüdür. Bankalar kredi riskinin tespiti kalitesini yükselterek ve güçlü bir kredi izleme yönetiminin desteğiyle toplam kredi portföyünün riskini olası en düşük seviyeye indirebilirler. Kredi riskinin analiz edilmesinde bankacılık sistemi ağırlıklı olarak geleneksel yöntemleri kullanmaktadırlar. Ancak Dünya ve Avrupa bankacılığı'nda olduğu gibi Türk Bankacılık sistemide yavaş da olsa Kredi derecelendirme ve ölçme yöntemlerini uygulama çabası içinde girmişlerdir.

Geleneksel kredi riskini analiz yöntemleri uygulamada değişik yönlerinin ön plana çıkarılarak kıyaslanma özelliğinin azalması, analizi yapan analiste göre birbirinden çok farklı yargıları ortaya çıkarması nedeniyle modern kredi riskinin analiz yöntemlerine göre bir adım geriye düşmüştür. Modern kredi risk analiz yöntemlerinin sağladığı sonuçların kişiden kişiye değişmeyen belirli kriterlere göre belirlenmesi, değişik dönemlerde elde edilen verileri birbiriyle karşılaştırma imkanı vermesi yönüyle, modern yöntemler daha sağlıklı ve objektif karar almayı sağlamaktadır.

Kredi riskinin doğru ve zamanında tespit edilmesi sonucu, bankalar ileride problem haline gelebilecek potansiyel problemlili kredilerden kurtulabilirler. Bu sebeple; kredi riskinin sağlıklı bir şekilde analiz edilmesi, kredinin doğru firmalara uygun koşullarda yapılandırılarak tahsis edilmesi ve kredinin kullanılmasının işin bitişi değil başlangıcı olduğundan hareketle kaliteli bir kredi izleme yönetimi desteği almak suretiyle kredi portföylerinin maksimum kar minimum zarar ilkesi ile yönetilmesini sağlayabilirler.

Yaptığımız inceleme sonucu elde edilen veriler genel bir değerlendirmeye tabi tutulduğunda, ticari bankaların kredi riskini analiz etmesi ve izlemesine ilişkin olarak aşağıdaki konuları gözönüne almasının daha yüksek kalitede kredi kararları yargısı vermelerinde önemli katkıları olacağı görüşündeyiz. Bu konular;

- Bankalar, krediler organizasyonu içinde yer alan bütün bölümlerini ortak bir risk derecelendirme veya sınıflandırma sistemini kullanır duruma getirmelidirler,
- Kredilerle ilgili her personelin, bankanın kredi politikası hakkında bilgisi olmalı ve bu bilgiyi bankanın kredi kültürü doğrultusunda kullanabilmeleri sağlanmalıdır,

- Krediler organizasyonu içerisinde görev yapan bütün çalışanlar, krediler konusunda hem dönemsel hem de zaman içinde ortaya çıkacak gelişmelere uyum sağlayacak eğitimlere tabi tutulmalıdır.

- Bütün bankacılık sisteminin kullandığı kredileri aylık risk cetvelleri ile bankalar ileten Merkez Bankası, aldığı bu bilgiler doğrultusunda bankaların bildirdiği kredilerden riski firma bazında belirli bir limiti aşanların mali tablolarını analize tabi tutmalı ve bu kategoriye dahil firmalara ek kredi kullandırılması Merkez Bankasının onayına bağlı olmalıdır,

- Merkez Bankasının aylık dönemlerle bildirdiği risk bildiri cetvelleri On-Line hale getirilmelidir.

- Merkez Bankasının bankalara gönderdiği risk bildiri cetvelleri daha kapsamlı bilgileri içermelidir. Örneğin firmanın kullandığı kredi kartlarının bakiyelerinin bildirimde dahil edilmesi gibi,

- Firmaların kullandıkları Leasing ve Factoring kredileride belirli bir bildirimde dahil edilmelidir,

- Bankaların mevcut donuk kredileri risk bildiri cetvelinde ayrı bir hesap kodunda gösterilmelidir,

- Merkez Bankası, Hazine ve Bankalar Birliğinin ortaklaşa hazırlayabileceği bir projeye kredi riskinin analiz edilmesi ortak bir yöntemle oturtulmalı ve bu bilgiler belirli bir bilgi bankasında toplanarak işlenmeli ve sisteme dahil tüm bankaların kullanımına sunulmalıdır. Tabi böyle bir yapıda kredi risk analiz raporunu bilgi bankasına gönderen bankaya da belirlenecek bir meblağ ödenmesi gerekir,

- Bankalar kredi riskini analiz ederken yönetim analizine ve geleceğe dönük projeksiyonlara daha fazla yer ve önem vermelidirler,

- Bankalar firmaya krediyi kullanırmakla işlerinin bittiği gibi hatalı bir düşünce içinde olmamalı, bilakis esas olayın bundan sonra başladığını bilinci içinde, sık sık firma ziyaretlerinde bulunmalı ve ortalama altı ayda bir mali tablolarını alarak analiz etmelidirler,

- Kredi riskinin sadece; firma, sektör, yönetim, ülke riski veya beklenmeyen gelişmelerden kaynaklandığı konusu üzerinde yoğunlaşılmalı, kredi riskinin bankanın kredi politikasından, kredi tahsis bölümünün hatalı kararlar almasından veya krediler organizasyonu içinde yer alan bölümlerin görevlerini tam olarak yerine getirmemelerinden de kaynaklanabileceği konusuna dikkat edilmelidir,

- Bankalar Merkez Bankasına veya ortak bir organizasyonla kurulacak bilgi bankasına firmaların devre fazilerini tahakkuk edildiğinden itibaren kaç gün içinde ödediklerini de bildirmelidirler,

- İcra ve Tapu daireleri kayıtlarını tüm Türkiye çapında ve bilgisayar ortamında tutmalı ve bu bilgileri disklerle veya başka teknolojik olanaklarla bankaların kullanımına sunmalıdırlar,

- Sermaye Piyasası Kurulunun kendisine tabi şirketlere getirdiği mali tablo düzenleme şartları ve bildirim süreleri bu kuruma bağlı olmayan diğer şirketler içinde geçerli kılınmalıdır,

- Bankalar kullandıkları kredinin firma bazında ve portföy üzerinde taşıdığı kredi riskine göre farklı faiz oranı uygulamalıdırlar. Bu sayede kredi riski düşük olan firmalar daha az faiz ödeme imkanına kavuşurken, kredi riski yüksek olan firmalardan da banka katlandığı ek riskin getirisini almış olacaktır,

- Bankalar, firmalara kredi kullanırken efektif özkaynağa ve özkaynağın kullanılabilir kısmına özel önem vermelidirler,

- Bankalar yabancı para üzerinden kullandıkları kredilerine karşılık, teminat olarak yabancı para limitli gayrimenkul ipoteki alabilmelidirler,

- Merkez Bankası bünyesinde bir AR-GE bölümü kurularak, buraya bankaların elindeki özel bilgiler transfer edilmeli ve bu bilgiler işlenerek bankacılık sistemine tekrar geri bildirim yapılmalıdır,

- Bankalar müşterilerine sadece girdiği kredi ilişkisinin gerekleri doğrultusunda ilgi göstermenin yanında, müşterilerine finansal danışmanlık hizmeti de sunmak suretiyle, bankaların geçmiş deneyimleri neticesinde elde ettikleri finansal bilgileri firmalara yansıtmalıdırlar. Bu sayede hem bankanın kredi riski düşecek hem de ekonomi içindeki yapı daha sağlıklı bir şekilde işleyecektir.

KAYNAKÇA

- AKGÜÇ, Öztin. **Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi**. Üçüncü baskı, Ankara: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları No: 82, 1983.
- AKGÜÇ, Öztin. **Mali Tablolar Analizi**. Altıncı baskı, İstanbul : Muhasebe Enstitüsü Yayın NO:45, 1985.
- AKTAN, Serdar. “Kredi Açma Prensipleri”, **Sermaye ve Para Piyasası Dergisi**. Yıl:9, Sayı:95, Ocak, 1987.
- AKTAŞ, Ramazan. **Endüstri İşletmeleri İçin Mali Başarısızlık Tahmini**. Ankara : Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları , 1993.
- ALPERGİN, Pelin. **Bireysel Bankacılık**. Ankara: Türkiye Bankalar Birliği Yayın No:160, 1990.
- ALTMAN, Edward I. “The Success of business failure prediction models: An international survey”, **Journal of Banking and finance**, Vol. 8, No:2, June, 1984.
- ARAS, Güler. **Ticari Bankalarda Kredi Portföyünün izlenmesi**. Ankara Sermaye Piyasası Kurulu Yayınları NO:30, 1996.
- ARIKAN, Türkan. “Alacakların Yönetimi (1)”. **Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi**. Sayı:5, Cilt:11, Mayıs, 1974.
- ARIKBOĞA, Dursun. **Yatırım Bankalarında Kredi Değerlemesi ve Uygulaması**. (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, 1982).

ATAMAN, Ümit ve SÜMER, Haluk. **Dış Ticaret İşlemleri ve Muhasebesi.** Üçüncü baskı, İstanbul: İsmail Akgün Vakfı Yayın No:4, 1993.

BABUŞCU, Şenol. **Bankacılıkta Risk Derecelendirmesi (Rating) ve Türk Bankacılık Sektörüne Uygulanması.** Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu Yayın No:94, 1997.

BASU, Sam N. and ROLFES, Harold L. **Strategic Credit Management.** New York: John Willey & Sons Inc., 1995.

BEKÇIOĞLU, Selim. “Banka İşletmelerinde Problemli Kredilerin Önlenmesi -1-”, **İ.Ü. İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü Dergisi.** İstanbul:Avciol Matbaası, Yıl:12, Ağustos-Kasım, 1986.

BEKÇIOĞLU, Selim. “Banka İşletmelerinde Problemli Kredilerin Önlenmesi -2-”, **İ.Ü. İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü Dergisi.** İstanbul:Avciol Matbaası, Yıl:13, Şubat-Mayıs, 1987.

BERK, Niyazi. **Bankalarda Pazara Yönelik Kredi Yönetimi.** İstanbul: Esbank Yayınları, 1987.

BERK, Niyazi. **Finansal Yönetim.** İstanbul: Bilim Teknik Yayınevi, 1990.

BERK, Niyazi. **Bankacılığın Dışa Açılması ve Dış Kredi ilişkileri.** İstanbul : Yapı Kredi Bankası A.Ş., İktisadi Araştırmalar Müdürlüğü Bankacılık Araştırmaları Dizisi No:4, 1985.

BERK, Niyazi. “Bankalarda Kredi Riskinin Sınıflandırılmasında Risk Sınıfı Oluşturulması.” **Para ve Sermaye Piyasası dergisi,** Yıl:9, Sayı:103, Eylül, 1987.

BOLAK, Mehmet. **Sermaye Piyasası, Menkul Kıymetler ve Portföy Analizi.** 2. bası, İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., 1994.

CEYLAN, Ali ve KORKMAZ, Turhan. **Borsada Uygulamalı Portföy Yönetimi**.
Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları, 1995.

CHAPIN, Albert and HASSETT, George E. **Credit and Collection Principles and Practice**. Seventh Edition, New York: McGraw-Hill, 1960.

CHIRINKO, Robert S., GUILL, Gene D. and HEBERT, Paul. "Kredi Risk Yönetimine Sistematiik Bir Yaklaşım." Çev: Ahmet EROL, **İktisat, İşletme ve Finans Dergisi**. Ankara: Ünal Ofset, Yıl:10, Sayı: 116, Kasım 1995.

ÇOLAKOĞLU, Nurdan. **Türkiye’de Dış Ticaretin Yapısal Analizi (1980-91 Arası)**.
(Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi, 1994.)

ÇÖMLEKÇİ, Ferruh. **Mali Tablolar Analizi**. Eskişehir : A.Ü. Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Vakfı Yayınları, No: 71, 1989.

DAVIS, Steven I. **Mükemmel Bankacılık**. Çeviren:Azer ÖNEL. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1994.

DİNÇER, Ömer. **Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası**. İkinci baskı, İstanbul:Timaş Basım Tic. ve San. A.Ş., 1992.

DUN & BRADSTREET. **D & B Access for Windows**. İstanbul: Yayınlanmamış Seminer Notları, 1998.

DURMUŞ, Ahmet Hayri. **Mali Tablolar Tahlili**. İstanbul: Nihad Sayar Yayın ve Yardım Vakfı No: 442/676, 1990.

ERDEMOL, Haluk. **Bankalarda Dış Ticaret işlemleri Ve Uygulaması**. İstanbul: Akbank Ekonomi Yayınları, 1993.

ERDOĞAN, Evrensel. "Tekstil ve Hammaddeleri Sektörünün Güncel Durumu".

İGEME'den Bakış Dergisi, Ekim-Aralık 1997, Sayı: 4.

EROL, Cengiz. **Nakit Akım Yaklaşım Yöntemiyle Kredi Değerlendirmesi (Mali Tablolar Analizi)**. Ankara: Türkiye Bankalar Birliği Yayın No:167, 1991.

ERGİN, Feridun. **Kredi Sistemi**. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 2111, Fakülteler Matbaası, 1975.

GÖNENLİ, Atilla. **Finansal Yönetim**. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları NO:3338, 1985.

GÖNENLİ, Atilla. **Finansal Tablolar, Analiz ve Yorum**. İkinci bası, İstanbul : Sermet Matbaası, 1979.

GÜLMÜŞ, Bülent ve ÇİFTÇİ, Oyal. **Krediler**. İstanbul: Garanti Eğitim Merkezi Yayınları No:41, 1991.

GÜNHAN, Günay. **Kredi Süreci**. İstanbul: İnterbank Uluslararası Eğitim Merkezi Yayınları, No:18, 1986.

GÜVEMLİ, Oktay. **Finansal Tablolar, Bilanço Analizi**. 2. bası, İstanbul, 1979.

HATİBOĞLU, Zeyyat. **İşletme Finansı**. İstanbul: Temel Araştırma A.Ş. Yayınları NO:6, 1986.

HOFFMAN, Margeret A. and FİSCHER, Gerald G. **Credit Department Management**. Philadelphia: Robert Morris Associates, 1980.

HUNT, Pearson., WILLIAMS, Charles. and DONALDSON, Gordon. **Basic Business Finance**. Fourth Edition, USA:Richard D.Irwin, Inc. 1971.

İMREN, Arzu. **Tüketici Kredileri**. İstanbul: Era Ekonomi Dizisi:3, 1994.

INTERCONSULT. **Kredi ve Risk Analizi**. İstanbul: Yayınlanmamış Seminer Notları, 1998.

KARACAN, Ali İhsan. **Bankacılık ve Kriz**. İstanbul: Creative Yayıncılık, 1997.

KIZIL, Ahmet. **Genel Muhasebe, Envanter ve Değerleme**. İstanbul: Der Yayınları, Yayın No: 148, 1994.

KOÇEL, Tamer. **İşletme Yöneticiliği**. Beşinci Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., Yayın No: 405, 1995.

KOLB, Robert and RODRIGEZ, Ricardo. **Finansal Yönetim**. Çeviren: Ali İhsan KARACAN. Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu Yayınları No:35, 1996.

MERİÇ, İlhan. **Türk Ticaret Banka İşletmelerinde İşletme Riski ve Ekonomik Karlılık**. Ankara: ODTÜ İ.İ.B.F. Yayın No:36, 1980.

NYE, Roger P. "Rating'in Doğruluğu Nasıl Anlaşılır." **Finans Dünyası Dergisi**, İstanbul: Sayı:97, Ocak 1998.

OY, Osman. **Bankacılık Uygulamasında Plasman Yönetimi**. İstanbul: İnterbank Uluslararası Eğitim Bölümü Yayınları, No:25, 1989.

PARASIZ, İlker. **Para Banka ve Finansal Piyasalar**. Dördüncü baskı. Bursa :Ezgi Kitabevi Yayınları, 1992.

PAMUKÇU, Ali Bülent. **Uluslararası İşletme Finansı, Döviz Kuru Riski**. Cilt: 1, İstanbul: Güryay Matbaası, 1984.

POLAT, Erdal. **Türk Bankacılık Sisteminde Problemleri Önceden Belirleyecek Model Geliştirilmesi İçin Bir Çalışma**. İstanbul:Pamukbank Ekonomi Yayınları, 1995.

REİSOĞLU, Seza. **Teminat Mektupları ve Kontragarantiler**. Ankara: Sevinç Matbaası, 1983.

SABUNCUOĞLU, Zeyyat ve TOKOL, Tuncer. **İşletme I-II**. Bursa: Teknografik Matbaacılık A.Ş., 1989.

SARIKAMIŞ, Cevat. **Kredilerde Risk Analizi**. İstanbul: Yapı Kredi Bankası Yayın NO:2, 1982.

SEVAL, Belkıs. **Kredilendirme Süreci Ve Kredi Yönetimi**. İstanbul: İ.Ü. İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü, 1990.

SEVAL, Selim. **Kredileri Tahsis ve İzleme İlkeleri**. İstanbul: Yayınlanmamış Konferans Notları, 1988.

SEVAL, Selim. **Kredilendirmede Risk Değerlendirilmesi ve Yönetimi**. İstanbul : Yayınlanmamış Seminer Notları, 1989.

SEYİDOĞLU, Halil. **Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı**. Altıncı baskı, İstanbul: Güzem Yayınları No:10, 1995.

SEYİDOĞLU, Halil. **Uluslararası İktisat**. Sekizinci Baskı, İstanbul: Güzem Yayınları No: 3, 1991.

ŞİMGİ, Can. “Şirket Başarı Değerlemesinde Kullanılabilecek Bir Model Geliştirilmesi”, **İ.Ü. İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü Dergisi**. İstanbul: Avcıol Matbaası, Yıl:14, Şubat- Mayıs, 1988.

SUNGUR, Turgut. **Banka Tekniği**. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayın NO:218, 1988.

ŞEKERBANK T.A.Ş. **Risk Takip Ve Kontrolü**. Ankara: Organizasyon Metot ve Eğitim Müdürlüğü Yayın NO:16, 1996.

ŞEKERBANK T.A.Ş. Krediler izahnamesi. Ankara: Organizasyon Metot ve Eğitim Müdürlüğü Yayın NO:21, 1996.

ŞEKERBANK T.A.Ş. Temel Bankacılık Bilgileri. Ankara: Şekerbank Kültür Yayınları No:6, 1998.

TUĞLACI, Pars. İktisadi, Ticari, Hukuki Terimler Sözlüğü. Altıncı baskı, İstanbul: ABC Kitabevi A.Ş., Nova Print Basımevi, 1996.

TULUNAY, Yılmaz. Matematik Programlama ve İşletme Uygulamaları. 3. baskı, İstanbul: İşletme İktisat Enstitüsü Yayın No: 137, 1991.

USTA, Nedim. “Kredilerde Risk Yönetimi ve Karşılık Sistemine Yeni Bir Yaklaşım”, Finans Dünyası. Mayıs, 1997.

ÜNAL, Targan. “Firma Başarısızlığının Erken Uyarı Göstergeleri: Finansal Oranlar”, Para ve Sermaye Piyasası Dergisi. Yıl:9, Sayı:104, Ekim, 1987.

ÜNAY, Vecdi. Bankalarca iç Ticaretin ve Sanayiinin Finanse Edilmesi Usulleri. İstanbul: Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş., 1985.

YÜKSEL, Ali Sait. Bankacılık Hukuku Ve İşletmesi. İstanbul: M.Ü. Nihad Sayar Yayın ve Yardım Vakfı, 1989.

Bankalar Kanunu

Karşılıklar Kararnamesi

TCMB Kanunu

Türk Ticaret Kanunu

EK 1 : TCMB MERKEZ BANKASI RİSK BİLDİRİ CETVELİ KODLARI TABLOSU

Risk Kodu	Kredi Türü
100	TL Nakdi Krediler (İskonto-İştira, BCH, SKK, Mevduat Karşılığı, Taksitli Ticari, Tüketici Kredileri, Bireysel Krediler)
101	TL Döviz Endeksli ve Diğer Endeksli Krediler
102	TL Nakdi Krediler / Firmalarca Yurt Dışından Kullanılan (Garanti verilen)
103	TL Nakdi Krediler / Firmalarca Yurt Dışından Kullanılan (Garanti verilmeden aracılık edilen)
104	TL Nakdi Krediler / Yenilenen ve İtfa Planına Bağlanan
105	Tazmin Edilen TL Gayri Nakdi Krediler
150	YP Nakdi Krediler
151	YP Nakdi Krediler / Firmalarca Yurt Dışından Kullanılan (Garanti verilen)
152	YP Nakdi Krediler / Firmalarca Yurt Dışından Kullanılan (Garanti verilmeden aracılık edilen) - (Prefinansman kredileri ilgisine göre nakit krediler altında gösterilecek, yurt dışından getirilen prefinansmanlar nedeniyle bankalarca garanti verilmesi durumunda firmaya tahsis edilen nakit dışı krediler ayrıca kayıtlarda gösterilmeyecektir.)
154	YP Nakdi Krediler / Yenilenen ve İtfa Planına Bağlanan
155	Tazmin Edilen YP Gayri Nakdi Krediler
200	TL Gayri Nakdi Krediler (Türk parası Teminat Mektupları)
201	TL Nakdi Kredilerin teminatı olarak düzenlenen Teminat veya Garanti Mektupları
250	Gayri Nakdi Krediler (Döviz üzerinden kullandırılan dövizli nakit Teminat Mektupları)
251	Yabancı para nakit kredilerin teminatı olarak düzenlenen Teminat ve Garanti Mektupları
270	YP Gayri Nakdi Krediler, Yurt dışından kullanılan (Prefinansman kredileri hariç kabul kredileri, gayri nakdi akreditif kredileri)
300	90 günlük süre içinde ödenecek TL krediler
301	Hesapta 90 günlük süreyi dolduran TL krediler
350	90 günlük süre içinde ödenecek YP krediler
351	Hesapta 90 günlük süreyi dolduran YP krediler
400	Tahviller
500	Finansman Bonosu
600	Özel Finans Kurumlarınca Leasing amaçlı TL fon kullandırmaları
601	Özel Finans Kurumlarınca Leasing amaçlı döviz endeksli ve diğer endeksli TL fon kullandırmaları
650	Özel Finans Kurumlarınca Leasing amaçlı YP fon kullandırmaları

EK 2 : KREDİ HESAPLARINDA KAT İŞLEMİ

Kat işlemi, mevcut alacaklı veya borçlu hesabı tasfiye etmek veya bir hesabı yeni bir hesap dönemine aktarmak üzere faiz ve masraflarının da tahakkuk ettirilerek kapatılmasıdır.

Bankaların cari hesaptan doğan bir alacağını tasfiyesini borçludan talep edebilmesi için veya hakkında kanuni takip işlemlerinin yürütülebilmesi için, hesabın kesin olarak kat edilmesi şarttır. Kat işleminin noter kanalıyla ihtarname çekilerek borçluya tebliğ edilmesi ile alacak muaccel hale gelmiş olmaktadır. Bu durumda alacak hesaplanan kat bakiyesi üzerinden ilgili takip hesabına (İdari veya Kanuni) intikal ettirilir.

Bir kredi hesabının katı sırasında; mevcut anapara, varsa tahakkuk etmiş ve tahsil edilememiş devre faizleri, anaparanın en son devre faizi tahakkuk döneminden kat tarihine kadar ki hesaplanacak faizi, varsa tahakkuk etmiş olan dönem faizinin kat tarihine kadar hesaplanacak gecikme faizi ile kredi hesabı ile ilgili diğer alacaklar toplanarak kat bakiyesi bulunur.

Kat ihbarında hesabın o günkü faizli bakiyesi belirtilmiş olduğundan bankanın kredi alacağı bu andan itibaren donmuş hale gelir ve sözkonusu bakiye tahsil edilene kadar bir daha faiz yürütülmez.

Bankacılık uygulamasında problemlili hale gelen ve artık seyyal hesaplarda durması riskin tasfiyesinin daha da zor hale getiren krediler kat edilerek ilgili olduğu takip hesabına alınır. Bu işlem bankaların kullandıkları tüm kredi türleri için farklı hesaplama teknikleri ile uygulanmaktadır. Biz aşağıda, en çok başvuru alan kat işlemi olan Borçlu Cari hesapların ve hesaplanması diğer kat işlemlerine göre önemli şekilde farklılık arzeden Bireysel Kredilerin kat edilmesini açıklayacağız.

EK 2/A : Borçlu Cari Hesap Şeklinde Çalışan Kredilerin Katı

Karşılıklar Kararnamesine göre, borçlu cari hesap şeklinde çalışan krediler için belirtilmiş temerrüt hallerinden bir veya bir kaçının ortaya çıkması, ayrıca diğer ilgili hukuki mevzuat ile Banka ile müşteri arasında düzenlenen Genel Kredi Sözleşmesine dayanılarak belirlenen vade de ödenmeyen anapara ve tahakkuk ettirildiği halde tahsil edilemeyen faizler veya bankaca sorun olarak görülebilecek bir nedenle krediler kat edilerek ilgili takip hesaplarına intikal ettirilebilirler.

Borçlu Cari Hesap şeklinde çalışan bir kredinin;

- Anapara (Bankaca kullandırılan kredi tutarı),
- Kat edilme anında sözkonusu krediye ait olup, tahakkuk etmiş ve tahsil edilememiş devre faizi ve teferruatı mevcutsa, bunlara ait tutar,
- Anaparanın en son tahakkuk ettirilen faiz döneminden, kat tarihine kadar işleyecek kredi faizi,
- Varsa tahakkuk etmiş tahsil edilememiş dönem faizlerinin gecikme faizi,
- Varsa Teminat Mektubu komisyon alacaklarımız,
- Varsa, kredi ile ilgili olarak müşteri adına Bankaca ödenen vergi, fon ve diğer masraflar,
- Diğer tüm alacaklar,

toplanarak kat bakiyesi bulunur. Hesaplanan kat bakiyesi üzerinden borçlulara ve kefillerine ihtarname keşide edilerek, sözkonusu kredi hesabı ilgili takip hesaplarına intikal ettirilir.

Örnek :

X Anonim Şirketinin Sarıyer Şubesi nezdinde 37.500.000.-TL Senet karşılığı nakit riski bulunmaktadır. Firmanın 31.03.1996 dönemine ait 3 aylık devre faizi ve teferruatı aşağıdaki gibi olup, 30.04.1996 tarihi itibariyle tahsil edilememiştir.

Karşılıklar Kararnamesine göre temerrüt hali doğan kredi hesabının kat edilmesi aşağıda sunulmuştur.

31.03.1996 Dönemine Ait Devre Faizi ve Teferruatları

220 00 - Faiz Tahakkukları	: 13.270.833.-TL
220 02 - Kredi Ko. ve Diğ. Gel. Tah.	: 189.583.-TL
278 99 - <u>Diğer Muhtelif Alacaklar</u>	: 1.469.270.-TL
- BSMV	: 673.020.-TL
- KKDF	: 796.250.-TL

Toplam : 14.929.686.-TL

Kat Hesabı :

Anaparanın 30.04.1996 Tarihine Kadar Olan Faizi

$37.500.000.- * 30 * 140 / 36.000 = 4.375.000.-TL$	Faiz Tutarı
$37.500.000.- * 30 * 2 / 36.000 = 62.500.-TL$	Komisyon Tutarı
$(4.375.000.- + 62.500) * \%5 = 221.875.-TL$	BSMV
$4.375.000.- * \%6 = 262.500.-TL$	KKDF
Toplam : 4.921.875.-TL	

31.03.1996 Dönemine Ait 3 Aylık Devre Faizinin 30.04.1996 tarihine kadar olan Gecikme Faizinin Hesabı

$14.929.686.- * 30 * 175 = 2.177.245.-TL$	Gecikme Faizi
$2.177.245.- * \%5 = 108.862.-TL$	BSMV
$2.177.245.- * \%6 = 130.635.-TL$	KKDF
Toplam : 2.416.742.-TL	

Kat Bakiyesi :

Anapara	: 37.500.000.-TL
31.03.1996 Dönemi Faizi ve Teferruatı	: 14.929.686.-TL
Anaparanın 30.04.1996 Tarihine kadar faizi	: 4.921.875.-TL
31.03.1996 Dönem Faizinin Gecikmesi	: <u>2.416.742.-TL</u>
Toplam	: 59.768.303.-TL

EK 2/B : Bireysel Kredilerin Katı

Bireysel Kredilerin katı sırasında ödenmeyen taksit tutarı, bu taksidin vadesinden kat tarihine kadar olan gecikme faizi, sözkonusu taksit dışında kalan kredinin anaparası ile taksit tarihinden hesabın kat edildiği tarihe kadar anaparanın gecikmesi hesaplanarak , bu tutarların toplamından kat bakiyesi elde edilir.

Örnek :

Bay VZ'ye 26.02.1995 tarihinde Bostancı Şubesinden 150.000.000.-TL bireysel kredi kullanılmış olup, kredinin 1., 2. ve 3. taksitleri vadelerinde tahsil edilmiş, 26.06.1995 tarihinde ödenmesi gereken 4. taksit keşide edilen ihtarnameye rağmen tahsil edilememiştir. Bu sebeple 26.07.1995 tarihi itibarıyla risk kat edilecektir.

Kredi Tutarı	: 150.000.000.-TL
Faiz Oranı	: %10
Vade	: 12 ay
Taksit Tutarı	: 23.657.034.-TL
Kullandırma Tarihi	: 26.02.1995

Tak Sır.	Ödeme Tarihi	Anapara	Faiz (%10)	Fon (%10)	Gider Vergisi	Kalan Anapara
1	26.03.1995	6.407.034	15.000.000	1.500.000	750.000	143.592.966
2	26.04.1995	7.143.842	14.359.297	1.435.930	717.965	136.449.124
3	26.05.1995	7.965.385	13.644.912	1.364.491	682.246	128.483.739
4	26.06.1995	8.881.404	12.848.374	1.284.837	642.419	119.602.335
5	26.07.1995	9.902.765	11.960.234	1.196.023	598.012	109.699.570
6	26.08.1995	11.041.583	10.969.957	1.096.996	548.498	98.657.987
7	26.09.1995	12.311.365	9.865.799	986.580	493.290	86.346.622
8	26.10.1995	13.727.173	8.634.662	863.466	431.733	72.619.449
9	26.11.1995	15.305.797	7.261.945	726.195	363.097	57.313.652
10	26.12.1995	17.065.964	5.731.365	573.137	286.568	40.247.688
11	26.01.1996	19.028.550	4.024.769	402.477	201.238	21.219.138
12	26.02.1996	21.219.138	2.119.910	211.991	105.996	0
	TOPLAM	150.000.000	116.421.224	11.642.123	5.821.062	
GENEL TOPLAM : 283.884.409.-TL						

**26.07.1995 Tarihi İtibariyle : Ödenmeyen 26.06.1995 Tarihli (4. Taksit)
Taksidin Gecikmesinin Hesaplanması**

Gecikme Faizi : %175

Gecikme Süresi : 30 Gün

$23.657.034.- * 30 * 175 / 36.000 = 3.449.984.-\text{TL}$ Gecikme Faizi

$3.449.984.- * \%5 = 172.499.-\text{TL}$ BSMV

$3.449.984.- * \%6 = 344.984.-\text{TL}$ KKDF

Toplam : 3.967.467.-TL

Anaparanın Gecikme Faizinin Hesaplanması

Ödenen 3. taksit ve ilk ödenmeyen taksit haricinde kalan anapara alacağımız tutarı
119.602.335.-TL'dır.

$119.602.335.- * 30 * 175 / 36.000 = 17.442.007.-\text{TL}$ Gecikme Faizi

$17.442.007.- * \%5 = 872.100.-\text{TL}$ BSMV

$17.442.007.- * \%6 = 1.744.200.-\text{TL}$ KKDF

Toplam : 20.058.307.-TL

Kat Bakiyesi :

Anapara	: 119.602.335.-TL
Ödenmeyen 26.06.1995 Taksidi	: 23.657.034.-TL
26.06.1995 Taksidinin Gecikmesi	: 3.967.467.-TL
Anaparanın Gecikmesi	: 20.058.307.-TL
Toplam	: 167.285.143.-TL